

ဥပဒေမဲ့သေဆုံးခြင်း

**စုံစမ်းစစ်မေးမှုဆိုင်ရာ
မင်္ဂလာဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်များ (၂၀၁၆)**

ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းအပေါ် ထိရောက်သော ကာကွယ်
တားဆီးခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ ပြန်လည်ပြင်ဆင်တည်းဖြတ်ထားသည့် လက်စွဲ

UNOFFICIAL TRANSLATION

**UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS**
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကော (၂၀၁၆)

ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းအပေါ်
ထိရောက်သော ကာကွယ်တားဆီးခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏
ပြန်လည်ပြင်ဆင်တည်းဖြတ်ထားသည့် လက်စွဲ

New York and Geneva, 2017

© 2017 United Nations

All rights reserved worldwide UN symbol: HR/PUB/17/4 Sales no.: E.17.XIV.3

ISBN: 978-92-1-154220-2

eISBN: 978-92-1-060582-3

Cover image © Shutterstock

ကောက်နုတ်ချက်များကူးယူလိုခြင်း သို့မဟုတ် မိတ္တူကူးယူလိုခြင်းအတွက် copyright.com ရှိ Copyright Clearance Center တွင် တောင်းဆိုမှုပြုနိုင်သည်။

အသေးအဖွဲ့ မူပိုင်ခွင့်အပါအဝင် မူပိုင်ခွင့်နှင့် လိုင်စင်များဆိုင်ရာ အခြားသော မေးခွန်းများအတွက် - United Nations Publications, 300 East 42nd St, New York, NY 10017, United States of America. E-mail: publications@un.org; website: un.org/publications သို့ ဆက်သွယ်ပါ။

ဤထုတ်ဝေမှု၏ ပါဝင်မှုအကြောင်းအရာများသည် မှန်ကန်မှုရှိကြောင်း၊ သင့်လျော်စွာ ကိုးကားမှုများပြုထားကြောင်း ထိုက်သင့်သော ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုပြုလုပ်ထားပါသော်လည်း ကုလသမဂ္ဂမဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR)/ ကုလသမဂ္ဂသည် ယင်းပါဝင်မှုအကြောင်းအရာများ၏ တိကျမှန်ကန်မှုနှင့် ပြီးပြည့်စုံမှုအတွက် တာဝန်ယူမှုကို လက်ခံမှုမရှိ။ ဤထုတ်ဝေမှု၏ ပါဝင်မှုအကြောင်းအရာများအား အသုံးပြုခြင်း သို့မဟုတ် မှီခိုအားထားခြင်းအားဖြင့် တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ၊ သွယ်ဝိုက်၍ဖြစ်စေ ဖြစ်ပျက်လာနိုင်သည့် ဆုံးရှုံးမှု သို့မဟုတ် ပျက်စီးမှု တစ်စုံတစ်ရာအတွက် တာဝန်မရှိပါ။

ဤတွင်ဖော်ပြထားသည့် တွေ့ရှိချက်များ၊ အနက်ဖွင့်ဆိုချက်များနှင့် အပြီးသတ်မှတ်ချက်များသည် ပါဝင်ရေးသားသူများ၏ အာဘော်သာဖြစ်ပြီး၊ ကုလသမဂ္ဂ သို့မဟုတ် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ သို့မဟုတ် အမှုထမ်းများ၏ အမြင်သဘောထားကို မထင်ဟပ်စေပါ။

ဤထုတ်ဝေမှုရှိ သတ်မှတ်ချက်များနှင့် အကြောင်းအရာတင်ဆက်မှုများသည် မည်သည့်နိုင်ငံ၊ ပိုင်နက်၊ မြို့၊ သို့မဟုတ် နယ်မြေ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏အာဏာပိုင်များ၏ ဥပဒေရေးရာ အခြေအနေနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး၊ သို့မဟုတ် နယ်ပယ်စွန်း သို့မဟုတ် နယ်နိမိတ်များ ကန့်သတ်မှုများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ကုလသမဂ္ဂရုံးအဖွဲ့၏အခန်းကဏ္ဍ၏ သဘောထားအမြင်တစ်စုံတစ်ရာအား ဖော်ထုတ်မှုအဖြစ် မသက်ရောက်ပါ။

ကုလသမဂ္ဂစာတမ်းများ၏ သင်္ကေတများကို အင်္ဂလိပ်စာလုံးကြီးဖြင့် ရုပ်ပုံများနှင့်အတူ ဖွဲ့စည်းထားပါသည်။ ထိုပုံသဏ္ဍာန်ကို ဖော်ပြခြင်းသည် ကုလသမဂ္ဂစာရွက်စာတမ်းတစ်ခုကို ကိုးကားမှုတစ်ရပ်အဖြစ် ဖော်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR)မှ ထုတ်ထားသည့် ကုလသမဂ္ဂ၏ ထုတ်ဝေမှု။

အကြံပြုကိုးကားချက်။ ။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာမင်နီဆိုတာပရိတိုကော (၂၀၁၆)၊ ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး၊ နယူးယောက်/ဂျီနီဗာ၊ ၂၀၁၇။

First edition:

© 1991 United Nations

All rights reserved worldwide ST/CSDHA/12

Sales No. E.91.IV.1

ISBN: 92-130142-4 01500P

အမှာစကား

ပြန်လည်ပြင်ဆင်တည်းဖြတ်ထားတဲ့ 'ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ မင်နီဆိုတာ ပရီတိုကော (၂၀၁၆)' ကို တင်ဆက်ရလို့ ကျွန်ုပ် အားကျေနပ်မိပါတယ်။

ဒီလက်စွဲစာအုပ်ဟာ မူရင်းစာအုပ်ဖြစ်တဲ့ 'ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းအပေါ် ထိရောက်သော ကာကွယ်တားဆီးခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏လက်စွဲစာအုပ် (၁၉၉၁)' ကို ခေတ်နှင့်လျော်ညီအောင် မွမ်းမံထားတဲ့ လက်စွဲဖြစ်ပြီး၊ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အသုံးပြုလာတာနဲ့အမျှ မင်နီဆိုတာပရီတိုကောအဖြစ် လူသိများလာ ပါတယ်။ ပြန်လည်မွမ်းမံမှုပြုထားတဲ့ ဒီလက်စွဲစာအုပ်ဟာ မူရင်းအတိုင်းပဲ 'ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်း အားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းအပေါ် ထိရောက်သော ကာကွယ်တားဆီးခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အခြေခံသဘောတရားများ (၁၉၈၉)' ကို ပြန်လည်ဖြည့်စွက်မှုပြုထားတဲ့ လက်စွဲဖြစ်ပြီး၊ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးခြင်းကို ကာကွယ်တားဆီးရေးနှင့် ဥပဒေမဲ့ သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအတွက် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေစံချိန်စံနှုန်းများဆိုင်ရာ အရေးကြီး တဲ့ကဏ္ဍကို ဆက်လက်ထိန်းသိန်းပေးထားပါတယ်။

မူရင်း မင်နီဆိုတာပရီတိုကောလက်စွဲကို နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၏ မင်နီဆိုတာရှေ့နေများ (Minnesota Lawyers International Human Rights Committee) က ဦးဆောင်တဲ့ ပညာရှင်လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအားဖြင့် မူကြမ်း ရေးဆွဲခဲ့တာဖြစ်ပါတယ်။ ယခုလိုရေးဆွဲဖို့ အဓိကတွန်းအားပေးခဲ့တာကတော့ အဲဒီအချိန်တုန်းက သံသယရှိရတဲ့ သေဆုံးမှုတွေကို စုံစမ်းစစ်ဆေးတဲ့တာဝန်ထမ်းဆောင်ရာမှာ လက်တွေ့ကျတဲ့ လမ်းညွှန်မှုတစ်ရပ်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ရန် နိုင်ငံတကာ ကိုးကားချက်တွေ ရှင်းရှင်းလင်းလင်းမရှိသေးတာ၊ သို့မဟုတ် ထိုသို့သော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကို သုံးသပ်မှုပြု နိုင်မယ့် စံနှုန်းတစ်ရပ် မရှိသေးတာ၊ အစရှိတဲ့ လိုအပ်ချက်တွေကို အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများအကြား သတိပြုမိလာခြင်း ကြောင့်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

၁၉၈၀ ခုနှစ်တစ်လျှောက်လုံး ဒီဥပဒေရေးရာနှင့် မှုခင်းရေးရာပညာရှင်အဖွဲ့မှ ရှေ့ဆောင်လမ်းပြထားတဲ့ ဆောင်ရွက်ချက် ဟာဖြင့် တန်ဖိုးရှိလှတဲ့ မှုခင်းရေးရာ ကျင့်သုံးလုပ်ဆောင်သူများက လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ရာမှာ လူ့အခွင့်အရေးကို ပိုမို ကောင်းမွန်စွာ ကာကွယ်နိုင်စေရန် သက်ဆိုင်သူများအားလုံးအတွက် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ဖြစ်စေခဲ့ပါတယ်။

သတ်ဖြတ်မှုများအကြောင်းကို အဓိကရေးသားသည့် မင်နီဆိုတာပရီတိုကောအား အပြီးသတ်မှုပြုခြင်းနှင့် နောက်ဆက် တွဲ ပြုစုခဲ့တဲ့ ညှင်းပမ်းနှိပ်စက်မှုကို ဦးစားပေးထားသည့် 'ညှင်းပမ်းနှိပ်စက်မှုနှင့်အခြားသော ရက်စက်မှုပုံစံများဖြစ်သည့် လူမဆန်သော သို့မဟုတ် နိမ့်ကျသောပြုမှုမှ သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမှုအပေါ် ထိရောက်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့် မှတ်တမ်းတင်ခြင်းဆိုင်ရာလက်စွဲ' (အစ္စတန်ဘူလ်ပရီတိုကော) တို့သည် ယခုအခါတွင် ပညာရှင်ပီသသော ပူးပေါင်းမှုကို ဘုံကျင့်သုံးမှု ဖြစ်စေလာပါတယ်။

မင်နီဆိုတာပရီတိုကောအား မူကြမ်းရေးဆွဲသည့်ခုနှစ်များကတည်းက အသိပညာတိုးစေသော အရင်းအမြစ်တစ်ရပ် အဖြစ်လည်းကောင်း၊ လက်တွေ့ကျတဲ့ လမ်းညွှန်တစ်ခုအဖြစ်လည်းကောင်း၊ ဥပဒေရေးရာ စံချိန်စံညွှန်းအဖြစ်လည်း ကောင်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ပဲ အသုံးပြုလာခဲ့ကြပါတယ်။ အခြေခံသဘောတရားများနှင့်အတူ ၎င်းကို ဥပဒေပနှင့် အမေရိကန် လူ့အခွင့်အရေးတရားရုံးများ (European and Inter-American Courts of Human Rights)၊ လူသားနှင့် ပြည်သူများ၏အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အာဖရိကကော်မရှင် (the African Commission on Human and Peoples' Rights) နှင့် ကုလသမဂ္ဂ၏ လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီကဲ့သို့သော နိုင်ငံ၊ ဒေသဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံတကာ တရားရုံးများ၊ ကော်မရှင်များ၊ ကော်မတီများက အသုံးပြုလာခဲ့ပါတယ်။

ထိုနှစ်များအတွင်းတွင်ပင် နိုင်ငံတကာဥပဒေ၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ကျင့်သုံးမှု၊ မှုခင်းရေးရာ သိပ္ပံစသည့် နယ်ပယ်များတွင် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများစွာ ရှိလာပြီး၊ ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ပေါင်းများစွာအား ဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့ရုံး၏ အာရုံစူးစိုက်မှုကို ရရှိလာစေရာ၊ ဤတန်ဖိုးရှိလှသော အရင်းအမြစ်ဟာ အခြေအနေအချိန်အခါအရ ခေတ်နှင့်အညီ မွမ်းမံမှုပြုရန်လိုအပ်လာကြောင်း သိရှိခဲ့ရပါတယ်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊

အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော် Christof Heyns သည် ကျွန်ုပ် ရုံးနှင့်အတူ ပူးပေါင်းလျက် ပရိုတိုကောအား ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရန်နှင့် ခေတ်နှင့်အညီမွမ်းမံမှုပြုရန် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ကို စတင်ခဲ့ကြပြီး ယခုစာတမ်းအား ပြီးမြောက်စေရန် ဦးဆောင်လမ်းပြပေးသည့် ပညာရှင်အစည်းအဝေးကို ကျင်းပခဲ့ပါတယ်။

မူရင်းစာအုပ်၏ စတင်ဖန်တီးခဲ့ရာတွင် မူရင်းရေးရာကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ၏ အခန်းကဏ္ဍကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားလျက်၊ ယခု ပြန်လည်ပြင်ဆင်မှုလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မြောက်များစွာသောသူများ ပါဝင်ခဲ့ကြပါတယ်။ အလားတူပင် ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ ပထမအထူးကိုယ်စားလှယ်တော် ကဲ့သို့ပင် S. Amos Wako သည် ကနဦးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အရေးကြီးသောအခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့ပါတယ်။ ယခင် အထူးကိုယ်စားလှယ်တော် Christof Heyns ရဲ့ ဆောင်ရွက်မှု၊ သူ့ရဲ့ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု၊ ခက်ခက်ခဲခဲ ဆောင်ရွက်မှု၊ ပြောင်မြောက်မှုတွေအတွက် ကျွန်ုပ် ကျေးဇူးကြီးလှပါပေတယ်။ ထိုအရာတွေက အရေးကြီးတဲ့အရာတွေ ဖြစ်လာပြီး အချိန်အခါသင့်စွာ ပြန်လည်ပြင်ဆင်မှုတွေ ဖြစ်လာပါတယ်။ ယခုစာတမ်းဟာ ပညာရှင်ဆိုင်ရာ စာတမ်းတစ်ခုဖြစ်ပေမယ့် လည်း၊ နိုင်ငံတော်အစိုးရများ၊ အခြားသော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၊ အခြား အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်များ၊ စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၊ အန်ဂျီအိုများနှင့် တစ်သီပုဂ္ဂလများစသည်တို့ရဲ့ ဖြည့်သွင်းမှတ်ချက်များကို ရရှိရန်အတွက်လည်း အထူးကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုတွေကိုလည်း လုပ်ဆောင်ခဲ့ပါတယ်။

ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့် ချဉ်းကပ်နည်းလမ်းသည် ဤလက်စွဲစာအုပ်ကို ပိုမို ကြွယ်ဝမှုဖြစ်စေပြီး၊ ကျွန်ုပ်ထင်သည်၊ ဤလက်စွဲအားဖြင့် တိုက်ရိုက် အများဆုံးအကျိုးအမြတ်ရရှိမည့် ပညာရှင်များနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများအတွက် ပြန်လည် ပြင်ဆင်ထားသည့် စံချိန်စံနှုန်းများ ပိုမိုကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဖြန့်ဝေမှုကို ဖြစ်စေပါတယ်။

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ စံနှုန်းများသည် စစ်မှန်သော အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိစေရန်အတွက် ဖြစ်လာနိုင်သည့် ပြစ်မှုမျိုး ဖောက်မှုများအပေါ် မြင်သာထင်သာသော တုန့်ပြန်မှုများ ရှိစေရပါမယ်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများနှင့် နောက်ဆက်တွဲ တာဝန် ယူမှုလုပ်ငန်းစဉ်များသည် အသက်ရှင်သန်ပိုင်ခွင့်ကို ထိန်းသိမ်းရာတွင် အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်နေပါတယ်။ သို့ပါသော်လည်း ကျွန်ုပ်တို့ ရုံးလုပ်ငန်းများရှိ ဒေသအခြေအနေအရပ်ရပ်အရ ထိုသို့သော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ဆောင် ရွက်သင့်ကြောင်း၊ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့် လိုအပ်နေသည့် အမျိုးမျိုးသော အထူးပြုနည်းစနစ်များ အများအပြားကို သိနား လည်မှု ကွဲပြားလျက်ရှိကြောင်း ကျွန်ုပ်တို့ တွေ့ရှိခဲ့ပါတယ်။

ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိ မည်သည့်နေရာတွင်မဆို ဖြစ်ပျက်သည့် သံသယရှိဖွယ်သေဆုံးမှုသည် အသက်ရှင်သန်ပိုင်ခွင့်အား ချိုး ဖောက်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းကို အထွတ်အထိပ်ကျသော လူ့အခွင့်အရေးအဖြစ် သတ်မှတ်လေ့ရှိပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ လျင်မြန်သော၊ ဘက်မလိုက်သော၊ ထိရောက်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုသည် ပြစ်ဒဏ်မှလွတ်ငြိမ်းခြင်း ဟူသည်ထက် တာဝန်ခံမှုရှိခြင်း ယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်ကို သေချာစေအရေးအတွက် အဓိကအချက်ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါဟာ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်မှုအတွက်လည်း အကျိုးသက်ရောက်ပါတယ်။ ခေတ်နဲ့အညီမွမ်းမံမှုပြုထားတဲ့ ယခုမင်နီဆိုတာ ပရိုတိုကောမှာ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများ၊ ရောဂါပေဒပညာရှင်များ၊ ဥပဒေစိုးမိုးရေးအရာရှိများ၊ ရှေ့နေများ၊ တရားစွဲရှေ့နေ များ၊ ဥက္ကဋ္ဌရာထူး တာဝန်ထမ်းဆောင်သူများ၊ အန်ဂျီအိုများအတွက် တာဝန်ခံမှုကို တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ အမှန်တရား တစ်ရပ်ဖြစ်စေရန် ပြီးပြည့်စုံပြီး မျှဝေလိုရတဲ့ ပလက်ဖောင်းတစ်ရပ်ကို စီစဉ်ပေးထားပါတယ်။

Zeid Ra'ad Al Hussein
UN High Commissioner for Human Rights

နောက်ခံအကြောင်းအရာ

ဒီလက်စွဲစာအုပ်ဟာ မူရင်းစာအုပ်ဖြစ်တဲ့ 'ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းအပေါ် ထိရောက်သော ကာကွယ်တားဆီးခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ လက်စွဲစာအုပ် (၁၉၉၁)' ကို ခေတ်နှင့်လျော်ညီအောင် မွမ်းမံထားတဲ့ လက်စွဲဖြစ်ပြီး၊ ကျယ်ကျပ်ပြန့်ပြန့် အသုံးပြုလာတာနဲ့အမျှ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကော (the Protocol) အဖြစ် လူသိများလာပါတယ်။ မူလတွင် မင်နီဆိုတာပရိုတိုကောကို 'ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းအပေါ် ထိရောက်သော ကာကွယ်တားဆီးခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အခြေခံသဘောတရားများကို ပြန်လည်ဖြည့်စွက်မှုပြုရန် မူကြမ်းရေးဆွဲခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။^I ဥပဒေမဲ့သေဆုံးခြင်းကို ကာကွယ်တားဆီးရေးနှင့် ဥပဒေမဲ့ သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအတွက် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေစံချိန်စံနှုန်းများဆိုင်ရာ အရေးကြီးတဲ့ကဏ္ဍကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းပေးထားပါတယ်။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးခြင်းကို ကာကွယ်တားဆီးခြင်းနှင့် ဥပဒေမဲ့ သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုခြင်းအတွက် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေဆိုင်ရာ စံချိန်စံညွှန်းများကို ချမှတ်ပေးထားသည့် ကုလသမဂ္ဂ အခြေခံသဘောတရားများကို အစိုးရများအချင်းချင်းအကြား ဆွေးနွေးပြီးနောက်တွင် ၁၉၈၉ တွင် ကုလသမဂ္ဂစီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီမှ ကြိုဆိုမှုပြုထားပြီး၊^{II} ထိုနှစ်အတွင်းမှာပင် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေအစည်းအဝေးကြီးမှ အတည်ပြုပေးခဲ့ပါသည်။^{III}

ပရိုတိုကော၏ ပြင်ဆင်မှုပထမအကြိမ်ကို နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၏ မင်နီဆိုတာရှေ့နေများ (ယခု လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာရှေ့နေများ The Advocates for Human Rights) မှ ၁၉၈၃ မှ ၁၉၉၁ အကြား သိပ္ပံပညာတိုးတက်ရေးဆိုင်ရာ အမေရိကန်အသင်းအဖွဲ့ (American Association for the Advancement of Science) ၏ သိပ္ပံနှင့် လူ့အခွင့်အရေး အစီအစဉ်မှ ပါဝင်ကူညီမှုနှင့်အတူ ပံ့ပိုးကူညီပေးခဲ့ပါသည်။ ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် လူမှုဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် လူသားချင်း စာနာထောက်ထားရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂစင်တာ၏ မူဆင်းတားဆီးရေး၊ မူဆင်းရေးရာတရားစီရင်ရေးဌာနမှ လက်ခံ အတည်ပြုပေးခဲ့ပါသည်။ ထိုကတည်းကပင် ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၊ ဥပဒေနှင့် အမေရိက လူ့အခွင့်အရေးတရားရုံးများ၊ အာဖရိက လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကော်မရှင် စသည်ကဲ့သို့သော ပြည်တွင်း၊ ဒေသဆိုင်ရာ၊ နိုင်ငံတကာတရားရုံးများမှ အသုံးပြုလာကြပါသည်။ ကုလသမဂ္ဂအခြေခံသဘောတရားများနှင့် မင်နီဆိုတာ ပရိုတိုကောတို့အား ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိနိုင်ငံများ၊ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၊ အစိုးရမဟုတ်သည့်အဖွဲ့အစည်းများ (NGOs) က အသုံးပြုလာခဲ့ကြပြီး၊ သေဆုံးမှုဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများအတွက် လွှမ်းမိုးမှုရှိသော မှတ်ကျောက်တစ်ခု ဖြစ်လာပါသည်။ ၁၉၉၁ ပရိုတိုကောအား ထုတ်ဝေသည့်အချိန်ကတည်းက နိုင်ငံတကာဥပဒေ၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ကျင့်သုံးမှု၊ မူဆင်းရေးရာသိပ္ပံတို့တွင် သိသာထင်ရှားသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုများရှိလာပါသည်။ ဆုံးဖြတ်ချက်များ မြောက် များစွာတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာမဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR) မှ ပရိုတိုကောအား ခေတ်နဲ့အညီ မွမ်းမံမှုပြုရန် ကုလ သမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်မှ အခွင့်အာဏာ အပ်နှင်းထားပါသည်။^{IV}

ပရိုတိုကောသည် ၎င်း၏ သက်ဆိုင်ဆီလျော်မှုကို ထိန်းသိမ်းရန်နှင့် တိုးတက်မှုတို့ကို ထင်ဟပ်စေရန် ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော် Christof Heyns သည် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံးနှင့်အတူ ပူးပေါင်းလျက် ပရိုတိုကောအား ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရန်နှင့် ခေတ်နှင့်အညီမွမ်းမံမှုပြုရန် လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ကို စတင်ခဲ့ပါသည်။ ထိုမှစ၍ ၎င်းတို့မှ နိုင်ငံတကာဥပဒေနှင့် မူဆင်းရေးရာပညာရှင်များအဖွဲ့တစ်ခုနှင့် အဆင့်မြင့် အကြံပေးအဖွဲ့တစ်ခုကို ခန့်အပ်ခဲ့ပါသည်။^V Stuart Casey-Maslen သည် သုတေသနတစ်ခုလုံး၏ ညှိနှိုင်းရေးမှူးအဖြစ် ထမ်းဆောင်ခဲ့ပါသည်။ ပြန်လည်မွမ်းမံ

I ၁၉၈၉ ဥပဒေပြင်ပ၊ တရားလက်လွတ်၊ အကျဉ်းနည်းအားဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းအပေါ် ထိရောက်သော ကာကွယ်တားဆီးခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အခြေခံ သဘောတရားများကို ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေအစည်းအဝေးဆုံးဖြတ်ချက် ၄၄/၁၆ ၂၊ ၁၉၈၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁၅ ရက်၊ မှ အတည်ပြုထားပေးပြီးဖြစ်ကာ ယနေ့ထိ မပြောင်းအလဲ ရှိနေပါသည်။
II ECOSOC ဆုံးဖြတ်ချက် ၁၉၈၉/၆၅၊ ၁၉၈၉ ခုနှစ် မေလ ၂၄ ရက် ။
III ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေအစည်းအဝေးဆုံးဖြတ်ချက် ၄၄/၁၆ ၂၊ ၁၉၈၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁၅။
IV ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်ဆုံးဖြတ်ချက် ၁၉၉၈/၃၆၊ ၂၀၀၀/၃၂၊ ၂၀၀၃/၃၃၊ ၂၀၀၅/၂၆။
V ဤဖြစ်စဉ်၏ သမိုင်းကြောင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ကုလသမဂ္ဂနှင့် အခြားသောစာရွက်စာတမ်းများအတွက် ကိုးကားချက်များရရှိလိုပါ ယခုခက်ဘ်ဆိုက်ကို ကြည့်ပေးပါ- <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Executions/Pages/RevisionoftheUNManualPreventionExtraLegalArbitrary.aspx>.

ထားသော ၂၀၁၆ ပရိုတိုကောအတွင်း ပါဝင်မှုအကြောင်းအရာများအတွက် တာဝန်ခံရန် ခေတ်နှင့်လျော်ညီအောင် မွမ်းမံမှုပြုရာတွင် ပါဝင်သူများနှင့် သက်ဆိုင်ပါသည်။

၂၀၁၆ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကောအား ကုလသမဂ္ဂ ဘာသာစကားခြောက်မျိုးဖြင့် ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး၏ ဝက်ဘ်ဆိုက် (www.ohchr.org) တွင် ဒေါင်းလုတ် ရယူနိုင်ရန် ထားရှိပေးထားပါသည်။

ဥပဒေရေးရာနှင့် မှုခင်းရေးရာလုပ်ငန်းအဖွဲ့များ၏ အဖွဲ့ဝင်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည် -

Kingsley ABBOTT, Senior International Legal Adviser for Southeast Asia, International Commission of Jurists, Bangkok

Fred ABRAHAMS, Associate Director for Program, Human Rights Watch

Federico ANDREU, Deputy Director of Litigation & Legal Protection, Colombian Commission of Jurists

Prof. Ali CHADLY, Head of Department of Forensic Medicine and Dean of the Faculty of Medicine, University of Monastir, Tunisia

Prof. Stephen CORDNER, Head, International Programmes, Victorian Institute of Forensic Medicine, Australia (editor of the Forensic Science sections of the 2016 Minnesota Protocol)

Dr Uwom O. EZE, Senior Forensic Pathologist, University College Hospital, Ibadan, Nigeria; and Head of Secretariat, African Society of Forensic Medicine

Dr Luis FONDEBRIDER, President, Argentine Forensic Anthropology Team, Buenos Aires

Barbara FREY, Director of the Human Rights Program, University of Minnesota (Co-author of the 1991 Minnesota Protocol)

Avner GIDRON, Senior Policy Adviser, Amnesty International

Alistair GRAHAM, Investigations Team Leader, International Criminal Court

Prof. Françoise HAMPSON, Emeritus Professor, University of Essex

Prof. Sarah KNUCKEY, Associate Clinical Professor of Law; Director, Human Rights Clinic; Faculty Co-Director, Human Rights Institute, Columbia Law School (Chair of the Legal Working Group)

Dr María Dolores MORCILLO MÉNDEZ, Regional Forensic Coordinator, Ukraine, Russian Federation and Western Europe, International Committee of the Red Cross

Michael MOULDEN, Forensic Coordinator, Special Tribunal for Lebanon, Beirut

Prof. Duarte Nuno VIEIRA, Dean of the Faculty of Medicine, University of Coimbra; President, European Council of Legal Medicine and Iberoamerican Network of Forensic Medicine and Forensic Sciences Institutions

Irene O'SULLIVAN, Senior International Forensic Advisor, Netherlands Forensic Institute

Dr Thomas PARSONS, Director, Forensic Sciences, International Commission on Missing Persons

Jennifer PRESTHOLDT, Deputy Director, The Advocates for Human Rights, Minneapolis

Stefan SCHMITT, Director, International Forensic Program, Physicians for Human Rights, United States

Prof. Jorgen THOMSEN, Institute of Forensic Medicine, University of Southern Denmark (Co-author of the 1991 Minnesota Protocol)

Dr Morris TIDBALL-BINZ, Head of Forensic Services, International Committee of the Red Cross, Geneva (Chair of the Forensics Working Group)

Howard VARNEY, Senior Program Advisor, International Center for Transitional Justice, South Africa.

ဥပဒေရေးရာပညာရှင်များလုပ်ငန်းအဖွဲ့ကို ပံ့ပိုးသူများမှာ Toby Fisher, Barrister, Landmark Chambers, London, and by Dr Thomas Probert, Senior Researcher, Institute for International and Comparative Law in Africa, University of Pretoria. The working group of forensic experts was supported by Stuart Casey-Maslen, Honorary Professor, Faculty of Law, University of Pretoria တို့ဖြစ်ကြသည်။

အကြံပေးအဖွဲ့ဝင်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည် -

Prof. Philip ALSTON, New York University School of Law; Former UN Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions

Emilio ALVAREZ, Executive Secretary, Inter-American Commission on Human Rights

Jay D. ARONSON, Associate Professor of Science, Technology, and Society and Director, Center for Human Rights Science, Carnegie Mellon University, Pittsburgh, Pennsylvania

Dr Eric BACCARD, Forensic Coordinator, International Criminal Court

Prof. Dame Sue BLACK, Director of Leverhulme Research Centre for Forensic Science, University of Dundee

Kathryne BOMBERGER, Director, International Commission on Missing Persons

Sean BUCKLEY, Managing Director, Osaco Solutions, United Kingdom

Prof. Pieter CARSTENS, Professor of Criminal and Medical Law, Faculty of Law, University of Pretoria

Supt. Anton CASTILANI, Chief, Police Medical Department, Indonesian National Police

Youk CHHANG, Director, Documentation Centre for Cambodia

Pablo DE GREIFF, UN Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence

Max DE MESA, Chairperson, Philippine Alliance of Human Rights Advocates

Michel DE SMEDT, Head of Investigations, International Criminal Court

Rafendi DJAMIN, Indonesian Representative, ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights

Ariel DULITZKY, Clinical Professor and Director, Human Rights Clinic, School of Law, University of Texas at Austin; and Member and former Chair-Rapporteur, UN Working Group on Enforced or Involuntary Disappearances

Stephen FONSECA, Southern Africa Forensic Adviser for Africa, International Committee of the Red Cross

Jennifer GIBSON, Head of Drones Team, Reprieve, United Kingdom

Sam HEINS, Counsel, Heins Mills and Olson plc, Minneapolis (Co-author of the 1991 Minnesota Protocol)

Dr Vincent IACOPINO, Medical Director, Physicians for Human Rights; Adjunct Professor of Medicine with the University of Minnesota Medical School; and Senior Research Fellow at the Human Rights Center, University of California, Berkeley

Asma JAHANGIR, Former UN Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions

Zainabo KAYITESI, Chair, African Commission on Human and Peoples' Rights Working Group on Death Penalty and Extrajudicial, Summary or Arbitrary Killings in Africa

Andreas KLEISER, Director for Policy and Cooperation, International Commission on Missing Persons

Prof. Noam LUBELL, Head of School of Law, University of Essex; and Swiss Chair of IHL, Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights

Prof. Rashida MANJOO, Faculty of Law, University of Cape Town and former UN Special Rapporteur on Violence Against Women

Stephen MARGETTS, Legal Officer, UN Secretariat, New York

Juan MENDEZ, UN Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment

George MUKUNDI, Head of African Governance Architecture Secretariat, African Union

Wilfred NDERITU, Managing Partner, Nderitu & Partners, Nairobi

Bacre NDIAYE, Former UN Special Rapporteur on extrajudicial, summary or arbitrary executions

Bernard O'DONNELL, Head of Division, Fraud Investigations, Inspectorate General, European Investment Bank, Luxembourg (acting in an independent capacity)

Dr Cristián ORREGO BENAVENTE, Senior Research Fellow in Forensic Genetics, Human Rights Center, School of Law, University of California, Berkeley

Fredy PECCERELLI, Director, Guatemalan Forensic Anthropology Foundation

Navi PILLAY, Former UN High Commissioner for Human Rights

Prof. Michael POLLANEN, Chief Forensic Pathologist of Ontario, Canada

Matt POLLARD, Senior Legal Adviser, International Commission of Jurists

John RALSTON, Director, Institute for International Criminal Investigations

Felix REATEGUI, Senior Associate, Truth and Memory Program, International Center for Transitional Justice

Sir Nigel RODLEY, Professor Emeritus and Chair, Human Rights Centre, University of Essex, Colchester; and Member, UN Human Rights Committee

Dr Pornthip ROJANASUNAN, Director, Central Institute of Forensic Science, Thailand

Prof. Gert SAAYMAN, Head of the Department of Forensic Medicine, University of Pretoria and Chief State Pathologist, Gauteng Department of Health

Anna Giudice SAGET, Crime Prevention Officer, UN Office on Drugs and Crime

Dr Antti SAJANTILA, Head of Forensic Genetics, University of Helsinki

Yasmin SOOKA, Executive Director, Foundation for Human Rights, Johannesburg

Mishel STEPHENSON, Chief of Forensic Genetics, Guatemalan Forensic Anthropology Foundation

Eric STOVER, Adjunct Professor of Law and Public Health and Faculty Director, Human Rights Center, School of Law, University of California, Berkeley (Co-author of the 1991 Minnesota Protocol)

Gary SUMMERS, Barrister, 9 Bedford Row International, London, United Kingdom

Dr Ajith TENNAKOON, Head, Institute of Forensic Medicine and Toxicology; and President, College of Forensic Pathologists of Sri Lanka, Colombo

Dr Lindsey THOMAS, Medical Examiner, Hennepin County Medical Examiner's Office (Co-author of the 1991 Minnesota Protocol)

Dr Douglas UBELAKER, Professor of Anthropology, Smithsonian Institution

Dr Vina VASWANI, Head, Department of Forensic Medicine, Yenepoya University, India

Dr Jeanine VELLEMA, Head of Division, Forensic Medicine, University of Witwatersrand, South Africa

Dr Jairo VIVAS, Head of Forensic Pathology, National Institute of Legal Medicine and Forensic Sciences, Colombia

Prof. David WEISSBRODT, Professor of Law, University of Minnesota (Co-author of the 1991 Minnesota Protocol)

Dr James WELSH, Independent Researcher, formerly Human Rights and Ethics Fellow, London School of Hygiene and Tropical Medicine.

In memoriam Sir Nigel Rodley

(1 December 1941 – 25 January 2017)

မာတိကာ

၁။
၂၀၁၆ မင်နီဆိုတာပရိတိုကော၏
ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ ၁

၂။
နိုင်ငံတကာဥပဒေရေးရာမူဘောင် ၄
က။ အသက်ရှင်သန်ခွင့် ၄
ခ။ တာဝန်ခံမှုနှင့် ကုစားမှု ၆
ဂ။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတာဝန်အား
အစပျိုးဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ၎င်း၏နယ်ပယ် ၈
ဃ။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ၏ အခြေခံအချက်
များနှင့် အခြေခံသဘောတရားများ ၁၁
၁။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရန်တာဝန်၏
အခြေခံအချက်များ ၁၁
၂။ သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံတကာအခြေခံမူ
များနှင့် ကျင့်ဝတ်စည်းမျဉ်းများ ၁၅
၃။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုစဉ်အတွင်း မိသားစုဝင်
များ၏ပူးပေါင်းပါဝင်မှုနှင့် ၎င်းတို့အား
ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု ၁၅
၄။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရားများ ၁၆

၃။
ပရော်ဖက်ရှင်နယ်ကျင့်ဝတ် ၁၈

၄။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်ဆောင်ရွက်ခြင်း ၂၀
က။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ
အထွေထွေအခြေခံမူများ ၂၀
ခ။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းစဉ် ၂၀
၁။ ပစ္စည်းများနှင့်အချက်အလက်ဒေတာ
များကို စုဆောင်းခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်း ၂၂
၂။ သေဆုံးမှု/အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာ
အပါအဝင် အရေးကြီးသော
ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတည်နေရာများ ၂၂
၃။ မိသားစုဝင်များနှင့် ဆက်ဆံရေး ၂၅
၄။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူအကြောင်းကို
နားလည်ပေးခြင်း ၂၆
၅။ သက်သေများကို ရှာဖွေခြင်း၊
အင်တာဗျူးခြင်းနှင့်ကာကွယ်ပေးခြင်း ၂၆
၆။ နိုင်ငံတကာနည်းပညာ အကူအညီများ ၂၈
၇။ ဆယ်သွယ်ရေးနှင့်အခြားဒစ်ဂျစ်တယ်
သက်သေအထောက်အထား ၂၈

၈။ ငွေကြေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ ၂၉
၉။ ဖြစ်ရပ်များကို ကာလအစဉ်
လိုက်စဉ်ခြင်း ၃၀
ဂ။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုနှင့် သက်သေဖြစ်သူ
ကို ကာကွယ်မှုပေးခြင်း ၃၀
၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ ၃၀
၂။ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးနှင့်
သာယာဝပြောရေး ၃၁
၃။ အင်တာဗျူးများအားမှတ်တမ်းတင်ခြင်း ၃၁
ဃ။ သေဆုံးသူ၏ရုပ်အလောင်းကြွင်းအကျန်
ကို ပြန်လည်ရှာဖွေရယူခြင်း ၃၂
၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ ၃၂
၂။ အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်း
(Labelling) ၃၃
၃။ စာရင်းပြုစုခြင်း ၃၄
၄။ ပကတိအတိုင်းရှိနေသော
ရုပ်အလောင်းများ ၃၄
၅။ မြေမျက်နှာပြင်ပေါ်တွင်ရှိသည့်
အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များ ၃၅
၆။ မြေမြှုပ်ထားသည့် ခန္ဓာကိုယ်/အရိုးစု
အကြွင်းအကျန်များ ၃၆
၇။ မြေမြှုပ်ထားသည့် ရုပ်အလောင်း
အကြွင်းအကျန်များ တူးဖော်ရရှိရာတွင်
ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့်အချက်များ ၃၇
င။ သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းအား
မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်ခြင်း ၃၇
၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ ၃၇
၂။ မြင်သာထင်သာရှိသောအမှတ်အသား ၃၇
၃။ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်
ခြင်းအတွက် သိပ္ပံနည်းကျသော
ချဉ်းကပ်နည်းလမ်း။ ၃၈
၄။ လူအများအပြားသေဆုံးမှုနှင့်
စပ်လျဉ်းသည့်ဖြစ်ရပ်များ ၃၉
၅။ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်
မှုအား နိဂုံးချုပ်ကောက်ချက်ချခြင်း ၄၀
စ။ သက်သေအထောက်အထား
အမျိုးအစားများနှင့် ပုံစံနမူနာဖော်ပြခြင်း ၄၂
၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ ၄၂
၂။ လူ့ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ သက်သေ
အထောက်အထားများ ၄၂
၃။ ဇီဝဗေဒမဟုတ်သည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ
သက်သေအထောက်အထား ၄၄

၄။	ဒစ်ဂျစ်တယ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထား	၄၅
၅။	မူခင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့်ငွေစာရင်း	၄၆
၆။	မြေ/ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ နမူနာပုံစံများ	၄၆
ဆ။	အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးခြင်း	၄၆
၁။	အထွေထွေအခြေခံမူ	၄၆
၂။	ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်း၏အခန်းကဏ္ဍ	၄၉
၃။	အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကိုစစ်ဆေးခြင်း	၅၀
၅။	အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ	၅၂
က။	အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအား စုံစမ်းစစ်ဆေး ခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ	၅၂
၁။	နိဒါန်း	၅၂
၂။	ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်းပြုစုခြင်း	၅၄
၃။	တိုင်းတာချက်များ	၅၅
၄။	မှတ်စုရေးမှတ်ခြင်း/ဒေတာစုဆောင်း ခြင်းနှင့် ပစ္စည်းစာရင်းပြုစုခြင်း	၅၆
ခ။	အင်တာဗျူးခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ	၅၆
၁။	နိဒါန်း	၅၆
၂။	ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် ချိန်ညှိခြင်း	၅၆
၃။	အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှု စတင်ခြင်း	၅၇
၄။	အချက်အလက်ရှာဖွေခြင်း	၅၉
၅။	အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှု အဆုံးသတ်ခြင်း	၆၀
၆။	မသက်ဆိုင်သည့်အား အင်တာဗျူးမေး မြန်းရာတွင် ဖြည့်စွက်လမ်းညွှန်ချက်	၆၁
၇။	စကားပြန်၏အခန်းကဏ္ဍ	၆၂
ဂ။	ရုပ်အလောင်းမြှုပ်နှံရာနေရာများ ပြန်လည်တူးဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ	၆၃
ဃ။	ရုပ်အလောင်းအားခွဲစိတ်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ	၆၅
၁။	နောက်ခံအကြောင်းနှင့်အဓိက အခြေခံသဘောတရားများ	၆၅
၂။	အဝတ်အစားဝတ်ဆင်ထားသည့် ရုပ်အလောင်း	၆၈
၃။	အပြင်ပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှု	၆၉
၄။	အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှု	၇၃
၅။	နောက်ထပ်စမ်းသပ်စစ်ဆေးမှုများ	၇၅
၆။	သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းအား နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်ပေးခြင်း	၇၉

၇။	ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု အစီရင်ခံစာ	၈၀
၈။	ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှ တွေ့ရှိရသည့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ညှင်းပန်းနှိပ်စက်မှု လက္ခဏာများ	၈၁
င။	အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များအား စိစစ်သုံးသပ်မှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ	၈၆
၁။	နိဒါန်း	၈၆
၂။	အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာမှုအတွက် အခြေခံအဆောက်အအုံ	၈၆
၃။	အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာရန်အတွက်ပြင်ဆင်ခြင်း	၈၆
၄။	ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ၏ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပရိုဖိုင်မှတ်တမ်း တည်ဆောက်ပေးခြင်း	၈၉
၅။	ကျန်ကြွင်းသည့်အရာများအား စိစစ်လေ့လာမှုနှင့် အစီရင်ခံစာ	၉၀
၆။	ဝေါဟာရများ	၉၂
၇။	နောက်ဆက်တွဲများ	၉၉
	နောက်ဆက်တွဲ ၁။ ခန္ဓာဗေဒနှင့်ဆိုင်သော ပုံကြမ်းများ	၉၉
	နောက်ဆက်တွဲ ၂။ အမှုဖြစ်ရပ်အသေးစိတ်ပုံစံ	၁၂၄
	နောက်ဆက်တွဲ ၃။ သေနတ်ဒဏ်ရာဇယား	၁၂၆
	နောက်ဆက်တွဲ ၄။ ထိုးသွင်းဒဏ်ရာ/စုတ်ပြု ပေါက်ပြု ဒဏ်ရာဇယား	၁၂၇
	နောက်ဆက်တွဲ ၅။ အရွယ်ရောက်သူများ၏ သွားဘက်ဆိုင်ရာဇယား အပေါ် သွားများ	၁၂၈
	ဇယား	
	ဇယား ၁။ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော် ထုတ်ရန် အတွက် မသေဆုံးမီနှင့် သေဆုံးပြီး ခွဲစိတ်ခံယူပြီး ဒေတာများ	၄၁
	ဇယား ၂။ ညှင်းပန်းနှိပ်စက်မှုနည်းလမ်းများနှင့် ၎င်းတို့နှင့် ဆက်နွှယ်နေသည့် တွေ့ရှိချက်များ	၈၂

၁။ ၂၀၁၆ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကော၏ ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် နယ်ပယ်အတိုင်းအတာ

၁။ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကော၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်း သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခံရကြောင်း မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်ခြင်းအပေါ် ထိရောက်သောစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုကို တိုးမြှင့်ပေးခြင်းအား ဖြင့် အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကိုကာကွယ်ပေးရန်နှင့် တရားမျှတရေး၊ တာဝန်ခံမှုနှင့်ကုစားမှုတစ်ရပ် ရရှိနိုင်ခွင့်တို့အားမြှင့် တင်ပေးရန်ဖြစ်သည်။ ဤပရိုတိုကောတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရများ၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင်အခန်းကဏ္ဍတစ်ရပ်အဖြစ်ပါ ဝင်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်း စသည်တို့အတွက် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်း သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မအပျောက်ဖျောက်ကြောင်း မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်ခြင်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရာတွင်လိုက်နာရ မည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ အထွေထွေအခြေခံစံနှုန်းတစ်ရပ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ အခြေခံသဘော တရားများနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များဆိုင်ရာ မျှဝေလှယ်ထားသည့်အစုတစ်ရပ်ကိုသော်လည်းကောင်း ချမှတ်ပေးပါ သည်။

၂။ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကောသည် “ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်း” နှင့် အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခံရ ကြောင်း မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သည့်ကိစ္စရပ်အားလုံး(Mutatis Mutandis)တို့၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့်သက်ဆိုင်သည်။ ဤ ပရိုတိုကော၏ရည်ရွယ်ချက်အတွက် ယခုစာတမ်းတွင် အခြေခံအားဖြင့် အောက်ပါအခြေအနေများပါဝင်သည် -

(က) သေဆုံးခြင်းသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ ၎င်း၏အဖွဲ့အစည်းများ သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ်များ၏ လုပ်ရပ်များ သို့မဟုတ် ပျက်ကွက်မှုများကြောင့်ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိနေခြင်း၊ သို့တည်းမဟုတ်က နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ အသက် ရှင်သန်ခွင့်အားလေးစားလိုက်နာရမည့်တာဝန်ကိုချိုးဖောက်ခြင်းကြောင့်ဟုမှတ်ယူနိုင်သည့်အခြေအနေ၊¹ ဤတွင်၊ ဥပမာအားဖြင့်၊ ဥပဒေဘက်တော်သားဝန်ထမ်းများ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်၏ အခြားသော ကိုယ်စားလှယ်များကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် သေဆုံးမှုအားလုံးသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ညွှန်ကြားမှု သို့မဟုတ် ခွင့်ပြုချက် သို့မဟုတ် သဘောတူညီမှုဖြင့်ဆောင်ရွက်ကြောင်းယူဆရသည့် အမြဲ တမ်းတပ်မတော် မဟုတ်သည့် တပ်ဖွဲ့များ၊ ပြည့်သူ့စစ်တပ် သို့မဟုတ် “နိုင်ငံရေးပြိုင်ဘက်များကိုချေမှုန်း ရန်ဖွဲ့စည်းသည့် တပ်ဖွဲ့များ” တို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သည့် သေဆုံးမှုများသော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတော် အစိုးရ၏လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်နေကြသည့် ပုဂ္ဂလိကစစ်တပ် သို့မဟုတ် လုံခြုံရေး တပ်ဖွဲ့များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သည့် သေဆုံးမှုများသော်လည်းကောင်း ပါဝင်သည်။²

(ခ) နိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ ၎င်း၏အဖွဲ့အစည်းများ၊ သို့မဟုတ် ကိုယ်စားလှယ်များမှ အချုပ်ခန်းတွင်ရှိနေစဉ်၊ သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်းချုပ်နှောင်ခံရစဉ်တွင် သေဆုံးသည့်အခြေအနေ၊ ဤတွင်၊ ဥပမာအားဖြင့်၊ အကျဉ်း ထောင်များ၊ အခြားဖမ်းဆီး ထိန်းသိမ်းရာနေရာများ (တရားဝင်ဖြစ်စေ၊ အခြားနည်းလမ်းဖြစ်စေ)နှင့် အခြား နေရာများတွင် ထိန်းသိမ်းခံနေရပြီး၊ နိုင်ငံတော်အစိုးရသည် ထိန်းသိမ်းခံရသူများ၏အသက်သေရေးရှင် ရေးအပေါ် ထိန်းချုပ်မှုရှိနေသည့်အချိန်တွင် ဖြစ်ပေါ်သည့် သေဆုံးမှုအားလုံးပါဝင်သည်။³

1 ဥပမာ၊ ၁၉၆၆ နိုင်ငံသားနှင့် နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ် (ICCPR) ၏ အပိုဒ် ၆(၁)၊ ၁၉၈၀ ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် အပိုဒ် ၆၊ ၁၉၄၈ လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်ခြင်းရာဇဝတ်မှုအား အကာအကွယ်ပေးရေးနှင့် ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ရေးဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ် အပိုဒ် ၁၊ ၁၉၈၄ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှုဆန့်ကျင်ရေးသဘောတူစာချုပ် အပိုဒ် ၂၂ နှင့် အပိုဒ် ၂၃၊ ၂၀၀၆ လူသားအားလုံးအား အတင်းအဓမ္မအပျောက်ဖျောက်ခံခြင်းမှ အကာအကွယ်ပေးရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ် အပိုဒ် ၁၀၊ ဥပဒေဘက်တော်သားအရာရှိများမှ လက်နက်အင်အားအသုံးပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အခြေခံမူများ၏ မူအမှတ် ၆၊ ၂၂၊ ၂၃၊ ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်ခွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်း တို့နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ကုလသမဂ္ဂအခြေခံမူများ၏ မူအမှတ် ၉၊ လူသားအားလုံးအား ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်း သို့မဟုတ် အကျဉ်းချင်းပုံသဏ္ဍာန်တစ်စုံတစ်ရာမှ အကာ အကွယ်ပေးခြင်းဆိုင်ရာ အခြေခံမူ၏ မူအမှတ် ၃၄၊ တို့ကိုကြည့်ပါ။ နိုင်ငံတကာလက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ အခြေအနေများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး(စစ်သုံ့ပန်းများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး) ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာကွန်ဗင်းရှင်း အမှတ် ၃ ၏ အပိုဒ် ၂၁ နှင့် (အရပ်သားနိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး) ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာကွန်ဗင်းရှင်း အမှတ် ၄ ၏ အပိုဒ် ၁၃ ကိုကြည့်ပါ။

2 ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်သို့တင်သည့်ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရတစ်ဖက်သတ်ခွဲချက်တင်သတ်ဖြတ်ခြင်း တို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထူးကိုယ်စားလှယ်၏ အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ E/CN.4/2005/7, 22 December 2004, စာပိုဒ် 70-71.

3 ဤတွင် စိတ်ရောဂါဆေးရုံများ၊ ကလေးသူငယ်များနှင့်သက်ကြီးရွယ်အိုများဆိုင်ရာ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ ရွှေ့ပြောင်းသူများ၊ နိုင်ငံမဲ့ပုဂ္ဂိုလ်များ သို့မဟုတ် ဒုက္ခသည် များဆိုင်ရာ စင်တာများ ပါဝင်သည်။

(ဂ) နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ လူ့အသက်အားကာကွယ်ပေးရမည့်တာဝန်များ မကျေပွန်နိုင်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့်သေဆုံးမှု၊ ဤတွင် ဥပမာ၊ နိုင်ငံသားမဟုတ်သည့် ကျူးလွန်သူများက ပြင်ပမှချိန်းခြောက်မှုများ သို့မဟုတ် အကြမ်းဖက်မှုများအားဖြင့် ထိခိုက်ခံရသည့် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းတို့အား နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် လိုက်နာရမည့်တာဝန်များကို မကျေပွန်နိုင်သည့် အခြေအနေများပါဝင်သည်။⁴ သေဆုံးမှုသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရကြောင့်ဖြစ်ရသည် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှထိုသေဆုံးမှု မဖြစ်စေရန် ကာကွယ်ပေးနိုင်ခြင်းအား ဥပဒေမဲ့ပျက်ကွက်သည်ဟု စွပ်စွဲချက် သို့မဟုတ် မသင်္ကာဖွယ်ရာ မရှိသည့်အခြေအနေဖြစ်စေကာမူ မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သော သေဆုံးမှုမည်သည်အတွက်မဆို နိုင်ငံတော်အစိုးရ၌ အထွေထွေတာဝန်တစ်ရပ် ရှိနေပါသည်။

၃။ ဤပရိတိုကောတွင် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး (အခန်း ၂) နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ဥပဒေရေးရာတာဝန်များနှင့် ယေဘုယျအခြေခံစံနှုန်းများကိုချပြပေးပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင်ပါဝင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းအတွက် ပရော်ဖက်ရှင်နယ်ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာ (အခန်း ၃) အမြင့်ဆုံးစံနှုန်းများ လိုက်နာရန်အတွက် တာဝန်ကိုလည်း ချမှတ်ပေးပါသည်။ ၎င်းတွင် ရဲဌာနနှင့် အခြားသောစုံစမ်းစစ်ဆေးသူများ၊ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာနှင့် ဥပဒေရေးရာ တတ်ကျွမ်းသူများ၊ အချက်အလက် ရှာဖွေရေးယန္တရားနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဆိုင်ရာအဖွဲ့ဝင်များအပါဝင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်ကြသူများနှင့်စပ်ဆိုင်သည့် လမ်းညွှန်ချက်နှင့် ကောင်းမွန်သော အလေ့အကျင့်များကို ဖော်ပြပေးပါသည် (အခန်း ၄)။ ဤပရိတိုကောသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုကဏ္ဍ အားလုံးဆိုင်ရာ ပြည့်စုံသော လက်စွဲတစ်ခု သို့မဟုတ် ကျင့်သုံးလုပ်ဆောင်သူများအတွက် လုပ်ငန်းတစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ဖော်ပြပေးသည့် လက်စွဲစာအုပ် မဟုတ်သော်လည်း၊ ၎င်းတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာအဓိကကျသော ကဏ္ဍရပ်များအတွက် အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များပါဝင်ပါသည် (အခန်း ၅)။ အခန်း ၆ တွင် စာလုံးအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ ပါဝင်သည်။ နောက်ဆက်တွဲအခန်း (အခန်း ၇) တွင် ခန္ဓာပေဒပုံကြမ်းများနှင့် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးရာတွင် အသုံးပြုသည့် ပုံစံများ ပါဝင်သည်။

၄။ နိုင်ငံများအနေဖြင့် မိမိတို့၏ပြည်တွင်းဥပဒေရေးရာစနစ်များ၌ ဤပရိတိုကောစံနှုန်းများကို ထည့်သွင်းပေါင်းစပ်ရန် သင့်လျော်သော ခြေလှမ်းများ ချမှတ်သင့်ပြီး၊ ၎င်းတို့အား ဥပဒေအရာရှိများ၊ ခုခံချေပသူ ရှေ့နေများ၊ တရားသူကြီးများ၊ ဥပဒေဘက်တော်သားအဖွဲ့၊ အကျဉ်းထောင်၊ တပ်မတော်အမှုထမ်းများ၊ မှုခင်းနှင့်ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ပရောဖက်ရှင်နယ်များအပါအဝင် သက်ဆိုင်ရာဌာနများနှင့်ဝန်ထမ်းများမှ အသုံးပြုစေရေးကို မြှင့်တင်ပေးရန်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၅။ ဤပရိတိုကောသည် ကုလသမဂ္ဂ၊ အစိုးရမဟုတ်သည့် လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များမှ နိုင်ငံတော်အစိုးရ သို့မဟုတ် အစိုးရတစ်ပိုင်းတစ်စပါဝင်သော အခွင့်အာဏာ⁵ သို့မဟုတ် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများ⁶ ကို ကျင့်သုံးလုပ်ဆောင်ရာတွင် ၎င်းတို့မှဖြစ်ပျက်စေသည့် သို့မဟုတ် ၎င်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုတစ်စုံတစ်ရာ⁷ ဆိုင်ရာအတွက် အသက်ရှင်သန်ခွင့်နှင့် ကုစားမှုရရှိခွင့်တို့အား လေးစားလိုက်နာရမည့်တာဝန်တစ်ရပ်ရှိသည့် ကိစ္စရပ်များနှင့်လည်း သက်ဆိုင်မှုရှိပါသည်။ ဤပရိတိုကောသည် ကုလသမဂ္ဂ၊ ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကျူးလွန်ခံရသူများ၏မိသားစုများမှ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်လေ့လာမှု monitoring ကိုလည်း လမ်းညွှန်ပေးနိုင်ပြီး၊ သေဆုံးမှုအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သင်ကြားပို့ချမှုနှင့် လေ့ကျင့်သင်တန်းတို့အတွက် ကူညီပံ့ပိုးပေးနိုင်ပါသည်။

4 ဥပမာ၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၏ ပဋိညာဉ်စာချုပ်အား အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများလိုက်နာရန်ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် အထွေထွေဥပဒေရေးရာလိုက်နာရမည့် တာဝန်၏ သဘောသဘာဝဆိုင်ရာ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၁၊ ကုလသမဂ္ဂ စာတမ်း CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 26 May 2004, စာပိုဒ် ၈ ကိုကြည့်ပါ။
 5 လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ဂါဇာပဋိပက္ခဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အချက်အလက်ရှာဖွေရေးမစ်ရှင် အစီရင်ခံစာကိုကြည့်ပါ။ UNDoc.A/HRC/12/48 ၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၂၅ ရက်။ စာပိုဒ်၊ ၁၈၃၆
 6 OHCHR စီးပွားရေးနှင့်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံသဘောတရား၊ UNdoc.HR/PUB/11/04(2011)
 7 ၂၀၁၅ နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးဥပဒေနှင့် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဥပဒေ တို့နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ပြင်းပြင်းထန်ထန် ချိုးဖောက်ခံရသူများအတွက် ကုစားမှုတစ်ရပ်ရရှိခွင့်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အခြေခံသဘောတရားများနှင့်လမ်းညွှန်ချက်များ (ဤမှနှောင်တွင်၊ ကုစားမှုနှင့်အလျော်အစားရရှိခွင့်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ အခြေခံသဘောတရားနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များ)။

၆။ သဘောတူစာချုပ်များနှင့်စပ်လျဉ်းသည့်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် ဤလက်ရှိပရိုတိုကော့စ်ချမှတ်ထားသည့် လမ်းညွှန်ချက်ထက်ကျော်လွန်သော လိုက်နာရမည့် တာဝန်ဝတ္တရားများ ရှိနိုင်ပါသေးသည်။ အချို့သောနိုင်ငံများအနေဖြင့် ဤစာအုပ်တွင်ဖော်ပြထားသည့် လမ်းညွှန်ချက်အားလုံးကို လိုက်နာနိုင်မည့်အနေအထားရှိနေမည် မဟုတ်သော်လည်း၊ ဤပရိုတိုကော့စ်အား နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေးဥပဒေအောက်၌ နိုင်ငံများမှ အပြည့်အဝလိုက်နာရမည့် တာဝန်များမှ သက်သာရာရစေရန် သို့မဟုတ် ခြွင်းချက်ရရှိစေရန် နည်လမ်းတစ်ရပ်အဖြစ် အနက်ဖွင့်ဆိုမှုမပြုအပ်ပါ။

နိုင်ငံတကာဥပဒေရေးရာမူဘောင်

က။ အသက်ရှင်သန်ခွင့်

၇။ အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို တရားလက်လွှတ်ဆုံးရှုံးမှုမရှိစေရေးသည် အခြေခံကျသော၊ တစ်ကမ္ဘာလုံး အသိအမှတ်ပြုထားသော အခွင့်အရေးဖြစ်ပြီး အချိန်တိုင်း၊ အခြေအနေတိုင်းအတွက် သက်ဆိုင်မှုရှိသည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအခြေအနေ သို့မဟုတ် အခြားသော အများပြည်သူဆိုင်ရာ အရေးပေါ်အခြေအနေတို့အပါအဝင် မည်သည့်အခြေအနေတွင်မျှ အခွင့်အရေးယုတ်လျော့သွားခြင်းမရှိစေရပါ။^၈ အသက်ရှင်သန်ခွင့်သည် လိုက်နာရမည့် jus cogens စည်းမျဉ်းစံနှုန်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတကာ၊ ဒေသဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်များ၊ နိုင်ငံတကာ ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေနှင့် ပြည်တွင်းဥပဒေစနစ်များအားဖြင့် အကာအကွယ်ပေးထားပါသည်။ ဤအခွင့်အရေးအား အခြားသဘောတူစာချုပ်များ ရှိသည့်အနက် ၁၉၄၈ ကမ္ဘာ့လူ့အခွင့်အရေး ကြေညာစာတမ်း၊ ၁၉၆၆ နိုင်ငံသားနှင့်နိုင်ငံရေးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူစာချုပ်၊ အာဖရိကန်၊ အင်တာ-အမေရိကန်နှင့် ဥရောပလူ့အခွင့်အရေး သဘောတူညီချက်များ^၉ နှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အာရပ်ချာတာ^{၁၀} တို့တွင် အသိအမှတ်ပြုထားသည်။

၈။ အသက်ရှင်သန်ခွင့်အားကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းဟူသည် အသက်ရှင်သန်ရေးအား တရားလက်လွှတ်ဆုံးရှုံးစေခြင်းမှကာကွယ်ပေးခြင်းဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းကို သင့်လျော်သော ဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းများ၊ ကြိုတင်ကာကွယ်မှုများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဆိုင်ရာ မူဘောင်တစ်ခုအားဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းလည်း အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ အသက်ရှင်သန်ရေးအား တရားလက်လွှတ် ဆုံးရှုံးခြင်းဖြစ်သည့်အခါတွင်လည်း ၎င်းအတွက် တာဝန်ခံမှုလိုအပ်ပါသည်။ အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို လုံခြုံစေရေးအတွက် နိုင်ငံများအနေဖြင့် -

(က) **အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကိုလေးစားလိုက်နာရမည်။** နိုင်ငံများ၊ ၎င်း၏အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ကိုယ်စားလှယ်များ၊ မိမိဆောင်ရွက်မှုများသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ဆောင်ရွက်မှုဖြစ်သည်ဟု မှတ်ယူနိုင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များသည် အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို လေးစားလိုက်နာရမည်ဖြစ်ပြီး၊ မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ် တစ်စုံတစ်ယောက်၏အသက်အား တရားလက်လွှတ် မဆုံးရှုံးစေရပါ။

(ခ) **အသက်ရှင်သန်ခွင့်အား ကာကွယ်ပါ၊ ဖြည့်ဆည်းပေးပါ။** နိုင်ငံများအနေဖြင့် အသက်ရှင်ခွင့်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပေးရမည်ဖြစ်ရာ ၎င်းတွင် ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းများအားဖြင့် တရားလက်လွှတ် အသက်ဆုံးရှုံးစေခြင်းမျိုးမှ တားမြစ်ကာကွယ်ရမည့် ဥပဒေတော်ကျစွာလိုက်နာရမည့်အဆင့်များကို ကျင့်သုံးခြင်းလည်းပါဝင်သည်။ (What is "Govt's private actors?") ဤသည် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး သို့မဟုတ် တစ်ဦးထက်ပိုသောသူတို့အပေါ် အသက်အန္တရာယ်ခြိမ်းခြောက်ခံရခြင်း၊ သို့မဟုတ် လူသတ်မှုများဖြစ်ပြီး ယင်းသတ်ဖြတ်မှုပုံစံများသည် နိုင်ငံရေးနီးနွယ်မှု^{၁၁} ၊ လိင်^{၁၂} ၊ လိင်စိတ်ခံယူမှု^{၁၃}

8 ၁၉၅၀ ဥရောပလူ့အခွင့်အရေးသဘောတူညီမှု (ECHR) ၏ အပိုဒ် ၁၅ အရ တစ်မျိုးသားလုံး၏ အသက်အန္တရာယ်ကိုခြိမ်းခြောက်မှုပြုနေသည့် စစ်မက် သို့မဟုတ် အများပြည်သူဆိုင်ရာ အရေးပေါ်အခြေအနေတွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် စစ်ပွဲဆိုင်ရာတရားဝင်ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်မှုအတွက်လည်းကောင်း၊ ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အခြေအနေတစ်ရပ်အရ အရေးကြီးဆောင်ရွက် ရန်လိုအပ်မှုအတွက်သော်လည်းကောင်း အသက်ရှင်သန်ခွင့် (အပိုဒ် ၂) အား အပြည်အဝိုက်နာခြင်းမှ ယုတ်လျော့မှုများ ဖြစ်ပွားနိုင်ချေရှိပါသည်။ ဆောင်ရွက်မှုတစ်စုံတစ်ရာသည် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ နိုင်ငံများမှ လိုက်နာရမည့်အခြားသောတာဝန်များ နှင့်ကွဲလွဲမှုရှိနေသည် မဟုတ်ပါ။

9 ICCPR ၏ အပိုဒ် ၆၊ ECHR ၏ အပိုဒ် ၂၊ ၁၉၆၉ အမေရိကန်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာသဘောတူညီမှု၏ အပိုဒ် ၄၊ ၁၉၈၁ လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အာဖရိကန်ချာတာ၏ အပိုဒ် ၄။

10 ၂၀၀၄ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အာရပ်ချာတာ၏ အပိုဒ် ၅။

11 Krasovskaya v. Belarus လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ အမြင်ရှုထောင့် (Comm. No. 1820/2008) ၂၀၂ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၆ ရက်

12 အင်တာ- အ မေရိကန် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာတရားရုံးချုပ် (JACHR) - Gonzálezand others("CottonField")v.Mexico ၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာ ၁၆ ရက်၊ စာပိုဒ် ၄၅၅။ အမျိုးသမီးများအပေါ်အကြမ်းဖက်မှု - အကြောင်းရင်းများနှင့်အကျိုးဆက်များဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၏အစီရင်ခံစာ UNdoc.A/HRC/23/49 ၂၀၁၃ မေလ၊ ၁၄ ရက်၊ စာပိုဒ် ၇၃။

13 လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အာဖရိကကော်မရှင်၊ အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များအပေါ် ၎င်းတို့၏ စစ်မှန်သော သို့မဟုတ် ယိုးစွပ်ထားသော လိင်စိတ်ခံယူမှု သို့မဟုတ် ကျားမဖြစ်တည်မှုအပေါ် အခြေခံ၍ အခြားသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုဖြင့်တို့အား ကာကွယ်ပေးရေးဆိုင်ရာဆုံးဖြတ်ချက် ၂၇၅၊ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဧပြီလ ၂၈ မှ မေလ ၁၂ ရက်ထိ ကျင်းပသည့် ၅၅ ကြိမ်မြောက် Ordinary Session တွင် အတည်ပြုသည်။

သို့မဟုတ် ကျားမဖြစ်တည်မှု¹⁴ ၊ ဘာသာရေး¹⁵ ၊ လူမျိုးရေး သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားရေး¹⁶ ၊ လူတန်းစား¹⁷၊ သို့မဟုတ် လူမှုရေးရာအဆင့်အတန်း¹⁸ စသည်တစ်ခုခုနှင့်နီးနွယ်နေသည့် သတ်ဖြတ်မှုဖြစ်နေခြင်းဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်အတိအကျကို နိုင်ငံတော်အစိုးရ အရာရှိများမှ ရရှိသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် အထူးသဖြင့် ကာကွယ်မှုပြုရပါမည်။ နိုင်ငံများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ လိုက်နာရမည့် တာဝန်များကို စိတ်ရင်းကောင်းဖြင့် လည်းကောင်း၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမပြုသည့်နည်းလမ်းဖြင့်လည်းကောင်း အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ ဥပမာ၊ နိုင်ငံများအနေဖြင့် အသက်သေစေလောက်သော အင်အားကို ဥပဒေမဲ့အသုံးပြုခြင်း၊ သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့အစည်းများမှ ကလေးသူငယ်များ¹⁹ သို့မဟုတ် အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်ခြင်း၊ ပုဂ္ဂလိကအဖွဲ့မှပြုလုပ်ခြင်းတို့ကို တားမြစ်ကာကွယ်ရန် မိမိတို့ဥပဒေအရ လိုက်နာရမည့်အဆင့်များကို ကျင့်သုံးရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ကော်ပိုရေးရှင်းများ²⁰ ထိုသို့အလားတူသော ချိုးဖောက်မှုများမဖြစ်စေရန် ကာကွယ်ပေးရမည်။²¹ နိုင်ငံများအနေဖြင့် မိမိတို့၏စီရင်ပိုင်ခွင့် အာဏာအတွင်း၌ရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းစီ၏ အသက်ကို ဥပဒေအားဖြင့် ကာကွယ်ပေးရမည်။ နိုင်ငံများအနေဖြင့် အသက်အန္တရာယ်ကို တိုက်ရိုက်ခြိမ်းခြောက်မှုပြုနိုင်ဖွယ်ရှိသော အခြေအနေများအတွက်လည်း ကြောင်းကျိုးသင့်သော ဆောက်ရွက်ချက်များ ချမှတ်ပေးရမည်။²²

(ဂ) ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းကို စုံစမ်းစစ်ဆေးပါ။ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွက် ကုစားမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုရှိစေရန် သေချာစေပါ။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတာဝန်သည် အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို ကိုင်စွဲထားခြင်း၏ ပဓာနကျသော ကဏ္ဍတစ်ခု ဖြစ်သည်။²³ ယင်းတာဝန်သည် အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို လေးစားလိုက်နာရန်နှင့် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန်တာဝန်များအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်စေပြီး၊ တာဝန်ခံမှုကိုသော်လည်းကောင်း၊ အဆိုပါအခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရသော် ကုစားမှုရရှိရေးကိုသော်

14 လိင်စိတ်ခံယူမှုနှင့် ကျားမဖြစ်တည်မှုအပေါ်အခြေခံ၍ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု၊ အကြမ်းဖက်မှုပြုခြင်း - လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ မဟာမင်းကြီးရုံး၏အစီရင်ခံစာ။ UNdoc.A/HRC/29/23,4May2015။ "ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဆိုင်ရာဥပဒေများ၊ လူတစ်ဦးချင်းစီအား ၎င်းတို့၏ လိင်စိတ်ခံယူမှု၊ ကျားမဖြစ်တည်မှုအပေါ်အခြေခံလျက် အကြမ်းဖက်ခြင်း အလေ့အထများနှင့် ပြုမူဆောင်ရွက်မှုများ" - လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂမဟာမင်းကြီး၏ အစီရင်ခံစာ၊ ၂၀၁၁ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၁၇ ရက်၊ ကိုလည်းကြည့်ပါ။

15 ဥပမာ၊ ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ယုံကြည်မှု လွတ်လပ်မှုဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်မှ ပါကစ္စတန်အစိုးရသို့ အရေးပေါ်အယူခံမှု၊ လူနည်းစုအရေးကိစ္စများဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်နှင့် ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်စွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/HRC/28/85,23October2014 စာမျက်နှာ ၁၀၄ (ပါကစ္စတန်ရှိ Ahmadiyya ဖွတ်စလင်အသိုင်းအဝိုင်းမှ အဖွဲ့ဝင် ၂ ဦးအား သတ်ဖြတ်ခံရမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည်)။

16 ဥပမာ၊ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တရားရုံးချုပ် (ECtHR)။ Nachovav.Bulgaria တရားစီရင်ခြင်း၊ ၂၀၀၅၊ ဂျူလိုင် ၆ ရက်၊ စာပိုဒ် ၁၆၂-၆၈။ B.S.v.Spain တရားစီရင်ခြင်း၊ ၂၀၀၂၊ ဂျူလိုင် ၂၄ ရက် ၏ စာပိုဒ် ၅၈-၅၉ နှင့် Xv.Turkey တရားစီရင်ခြင်း၊ ၂၀၁၂ အောက်တိုဘာ ၉ ရက်၊ စာပိုဒ် ၆၂။

17 ဥပမာ၊ ၂၀၁၂ ခုနှစ် Christ of Heyns မှ အနိယသို့သွားရောက်သည့် သူ၏မစ်ရှင်မှ ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်စွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၏ အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း A/ HRC/29/37/Add.3၊ ၂၀၀၅ ခုနှစ်၊ မေလ ၆ ရက်၊ စာပိုဒ် ၄၇ ကိုကြည့်ပါ။

18 ဥပမာ၊ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ၏ ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်စွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၏ အစီရင်ခံစာမှ "စုန်းမများ" ဟုစွပ်စွဲခံရသူများအား သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့်ကဏ္ဍ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/HRC/11/2 ၂၀၀၉ ခုနှစ်၊ မေလ ၂၇ ရက်၊ စာပိုဒ် ၄၃-၅၉ ကိုကြည့်ပါ။ "လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း ဆေးကြောသုတ်သင်ခြင်း" (လူဆိုးဂိုဏ်းဝင်များ၊ ရာဇဝတ်ကျူးလွန်သူများအဖြစ်သံသယရှိသူများနှင့် အခြားသော 'မလိုလားအပ်သောသူများ' ကို သတ်ဖြတ်ခြင်း) အတွက် ငွာတီမာလာသို့ မစ်ရှင်လုပ်ငန်းဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/ HRC/4/20/Add.2, ၂၀၀၇ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၉ ရက်၊ ကိုကြည့်ပါ။ "လမ်းဘေးလေလွင့်ကလေးများ" သတ်ဖြတ်မှုကို ထိထိရောက်ရောက် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ၁၉၉၉၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၉ ရက် ထုတ် IACTHR,Villagrán-Moralesandothersv.Guatemala, Judgment ကို ကြည့်ပါ။

19 ဥပမာ၊ "ကုလသမဂ္ဂ၏ ကလေးသူငယ်များအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ လေ့လာချက်အတွက် လုပ်လပ်သောကျွမ်းကျင်ပညာရှင်၏အစီရင်ခံစာ"၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/61/299 ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၂၉ ရက်၊ ၅၅ ၉၁၊ ၉၃၊ ၁၀၆။

20 ၁၉၉၀ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂၀ ရက်၊ တွင် အတည်ပြုသည့် အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုပျောက်ရေးဆိုင်ရာကြေညာစာတမ်း၊ ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေ ညီလာခံ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၄၈/၁၀၄ ၏ အပိုဒ် ၄(ဂ)။

21 စီးပွားရေးနှင့်လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ လမ်းညွှန်အခြေခံမှုများ၊ မူအမှတ် ၁။

22 ဥပမာ၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၃၀ ရက်၊ ECtHR ၊ Öneriyildiz v. Turkey, Judgment (Grand Chamber) ကိုကြည့်ပါ။

23 ဥပမာ၊ ECtHR ၏ McCannandothersv.UnitedKingdom, တရားစီရင်ရေး (Grand Chamber) ၁၉၉၅၊ စက်တင်ဘာ ၂၇ ၊ စာပိုဒ် ၁၆၁ ကိုသော်လည်းကောင်း၊ IACTHR,Montero-Arangurenand others (Catia ၏ ထိန်းသိမ်းရေးစင်တာ) v. ဗင်နီဇွဲလား၊ တရားစီရင်ရေး၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင် ၅ ရက် စာပိုဒ် ၆၆ ကိုသော်လည်းကောင်း၊ လူသားနှင့်ပြည်သူများ၏ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အာဖရိကကော်မရှင် (ACHPR)၊ အသက်ရှင်သန်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၊ ၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာလ၊ စာပိုဒ် ၂၊ ၁၅ ကိုသော်လည်းကောင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၁၊ စာပိုဒ် ၁၅ နှင့် ၁၈ ကိုသော်လည်းကောင်း ကြည့်ပါ။

လည်းကောင်း မြှင့်တင်ပေးပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးချက်အရ သေဆုံးခြင်းသည် ဥပဒေမဲ့ အကြောင်း ရင်းကြောင့် သေဆုံးကြောင်း သက်သေထင်ရှားပါက နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ထွက်ပေါ်လာသည့် သက်သေအထောက်အထားများဖြင့် ကျူးလွန်သူအား တရားစွဲဆိုမှုပြုခြင်း၊ သင့်လျော်ပါက တရားစီရင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုအားဖြင့် ပြစ်ဒဏ်ပေးခြင်း ရှိစေရန် သေချာစေရပါမည်။²⁴ ဥပမာ၊ ကြောင်း ကျိုးမဲ့ တိုတောင်းသောကန့်သတ်မှုများဆိုင်ရာ ပြဌာန်းဥပဒေများ သို့မဟုတ် လုံးလုံးလျားလျား လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်များ (ဥပဒေအရ ပြစ်ဒဏ်ကင်းလွတ်နေခြင်း) မှဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်နေခြင်း (de jure impunity) (to insert) သို့မဟုတ် တရားစွဲဆိုမှုအရ အရေးယူ ဆောင်ရွက်မှုမပြုနိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုမှ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပြစ်ဒဏ်မှ ကင်းလွတ်နေခြင်း (de facto impunity) သည် အဆိုပါ တာဝန်နှင့် သဟဇာတဖြစ်ပါ။²⁵ စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်ကို လေးစားလိုက်နာမှုပျက်ကွက်ခြင်းသည် အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို ချိုးဖောက်ရာ မြောက်ပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးများနှင့် တရားစွဲဆိုမှုများသည် အနာဂတ်၌ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို တားမြစ်ပေးရန်အတွက်လည်းကောင်း၊ တာဝန်ခံမှု၊ တရားမျှတမှု၊ ကုစားခွင့်နှင့် အမှန်တရား ရရှိခွင့်၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးတို့အား မြှင့်တင်ပေးရန်အတွက်လည်းကောင်း ပဓာနကျလှပါသည်။²⁶

၉။ နိုင်ငံများအနေဖြင့် အခြေအနေရပ်များအပေါ် မူတည်ပြီး ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများပြုရာတွင် နိုင်ငံတကာနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် တာဝန်တစ်ရပ်လည်းရှိပါသည်။ အထူးသဖြင့် ဥပဒေပြင်ပသတ်ဖြတ်မှုကဲ့သို့သော နိုင်ငံတကာရာဇဝတ်မှုအဖြစ် စွပ်စွဲထားရှိချက်နှင့် စပ်လျဉ်းလာလျှင် ဖြစ်သည်။²⁷

ခ။ တာဝန်ခံမှုနှင့် ကုစားမှု

၁၀။ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်ခံရသူများသည် ထိရောက်သောကုစားမှုတစ်ရပ် ပြည့်ပြည့်ဝဝ ရရှိပိုင်ခွင့်ရှိသည်။²⁸ ဥပဒေမဲ့ သေဆုံးသွားသူများ၏ မိသားစုဝင်များအနေဖြင့် သာတူညီမျှပြီး ထိရောက်မှုရှိသည့် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ ထိရောက်လျင်မြန်သော အလျော်အစားကိုသော်လည်းကောင်း²⁹၊ ဥပဒေရှေ့မှောက်၌ မိမိတို့၏အခြေအနေကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း³⁰ ကို သော်လည်းကောင်း၊ ပြစ်မှုချိုးဖောက်မှုများ၏ သက်ဆိုင်ရာသတင်းအချက်အလက်များနှင့် သက်ဆိုင်ရာ တာဝန်ခံမှုယန္တရားများကိုသော်လည်းကောင်း

24 ကုလသမဂ္ဂလူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၊ လူ့အခွင့်အရေး မြှင့်တင်ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးအတွက် ပြစ်ဒဏ်မှလွတ်မြောက်နေခြင်းကို အရေးယူဆောင်ရွက်ခြင်းအား ဖြင့် တိုက်ဖျက်ရန် ခေတ်နှင့်အညီမွမ်းမံထားသည့် ဥပဒေအစု၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ E/CN.4/2005/102/Add.1 ၂၀၀၅ ခုနှစ်၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၈ ရက်၊ ဥပဒေ ၁။
 25 ဥပမာ၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၁၊ စာပိုဒ် ၁၈ ကိုကြည့်ပါ။
 26 ဥပဒေပြင်ပသတ်ဖြတ်မှုများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်စွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထူးကိုယ်စားလှယ်မှ အထွေထွေညီလာခံသို့တင်သွင်းသည့် အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/70/304၊ ကုစားမှုနှင့်အလျော်အစားရရှိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အခြေခံသဘောတရားများ၏ စကားချိုး။
 27 IACTHR v. La Cantuta v. Peru, တရားစီရင်ခြင်း၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၉၊ စာပိုဒ် ၁၆၀။
 28 ကုစားမှုနှင့်အလျော်အစား ရရှိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏အခြေခံသဘောတရားများနှင့်လမ်းညွှန်ချက်များ၊ ပြစ်ဒဏ်မှလွတ်မြောက်နေခြင်းအား တိုက်ဖျက်ခြင်းအား ဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးအား မြှင့်တင်ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုပြုခြင်းဆိုင်ရာ ပြန်လည်မွမ်းမံထားသည့် အခြေခံဥပဒေများ၊ ဥပဒေအမှတ် ၄၊ အပိုဒ် ၂(၃) ICCPR ကို ကြည့်ပါ။
 29 အလျော်အစားဟုဆိုရာတွင် မူလအတိုင်း ပြန်လည်ပြင်ဆင်မွမ်းမံပေးခြင်း၊ လျော်ကြေးပေးခြင်း၊ ပြန်လည်ထူထောင်ပေးခြင်း၊ ထပ်မံကျူးလွန်စေမည့် အာမခံချက် ပေးခြင်းနှင့် ကျေနပ်မှုရှိစေခြင်းတို့ပါဝင်သည်။ ဥပမာ၊ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခံရခြင်းဆိုင်ရာ အလုပ်အဖွဲ့ (WGEID)၊ အတင်းအဓမ္မအပျောက်ဖျောက်ခံရခြင်းမှ လူသားအားလုံးကို ကာကွယ်ပေးခြင်းဆိုင်ရာ ကြေညာစာတမ်း၏ အပိုဒ် ၁၉ အပေါ် အထွေထွေမှတ်ချက်၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ E/CN.4/1998/43 စာပိုဒ် ၆၈-၇၅၊ နှင့် အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခံခြင်းဆိုင်ရာ အလုပ်အဖွဲ့၏ အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/HRC/22/45 ၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီ ၂၈ ရက်၊ စာပိုဒ် ၄၆-၆၈။
 30 ICPEP အရ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် အပျောက်ဖျောက်ခံရသူ၏ ဥပဒေရေးရာအခြေအနေကို လူမှုဖူလုံရေး၊ မိသားစုဥပဒေနှင့် ပိုင်ဆိုင်မှုအခွင့်အရေး စသည်ကဲ့သို့သော နယ်ပယ်များတွင် စည်းမျဉ်းထိန်းကျောင်းပေးရန် သင့်လျော်သော ဆောင်ရွက်ချက်များချမှတ်ရမည့် တာဝန်ရှိပါသည်။ (ဥပမာ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ခံရခြင်းကြောင့် ပျောက်ကွယ်သွားမှုဆိုင်ရာအသိမှတ်ပြုစာကို ထုတ်ပေးခြင်း)။ အတင်းအဓမ္မအပျောက်ဖျောက်ခံရသည့် အခြေအနေတွင် ဥပဒေ ရှေ့မှောက်၌ လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုခြင်းရရှိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထွေထွေမှတ်ချက်၊ အထွေထွေမှတ်ချက်အမှတ် ၁၁၊ ၂၀၁၁ ခုနှစ်၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/HRC/19/58/Rev.1(၂၀၁၂)၊ စာပိုဒ် ၄၂။

ရရှိပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ အပြည့်အဝအလျော်အစားရရှိရေးတွင် မူလအတိုင်း ပြန်လည်ပြင်ဆင်မှုမိမ့်မံပေးခြင်း၊ လျော်ကြေးပေးခြင်း၊ ပြန်လည်ထူထောင်ပေးခြင်း၊ ထပ်မံမကျူးလွန်စေမည့် အာမခံချက်ပေးခြင်းနှင့် ကျေနပ်မှုရှိစေခြင်းတို့ပါဝင်သည်။³¹ ကျေနပ်မှုရရှိစေခြင်းတွင် အချက်အလက်များအပေါ် အစိုးရ၏ စိစစ်အတည်ပြုချက်နှင့် အမှန်တရားအား ထင်ရှားစေခြင်းလည်းကောင်း၊ ဥပဒေရေးရာချိုးဖောက်မှုများအတွက် တိကျမှန်ကန်သော ရှင်းပြမှုလည်းကောင်း၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများအပေါ် ပြစ်ဒဏ်များချမှတ်ခြင်းလည်းကောင်း၊ ပျောက်ကွယ်သွားသူများနှင့် အသတ်ခံရသူများ၏ ရုပ်အလောင်းကိုရှာဖွေခြင်းလည်းကောင်း ပါဝင်လေသည်။³²

၁၁။ မိသားစုဝင်များအနေဖြင့် သတ်ဖြတ်သေဆုံးမှု၏ အကြောင်းရင်းများဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်ကို တောင်းဆိုခွင့်နှင့် ရရှိခွင့်ရှိပြီး၊ ယင်းသတ်ဖြတ်မှုကို ဦးတည်ပေးသည့် အခြေအနေများ၊ အဖြစ်အပျက်များနှင့် အကြောင်းရင်းများ၏ အမှန်တရားကို လေ့လာခွင့်ရှိပါသည်။³³ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင် မိသားစုများအနေဖြင့် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ရုပ်အလောင်း၏ အဖြစ်အပျက်၊ တည်နေရာနှင့် အခြေအနေတို့ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်ကို လည်းကောင်း၊ လက်တလောအနေအထားအရ သေဆုံးခြင်းကိုဖြစ်စေသည့် အကြောင်းရင်းကိုလည်းကောင်း သိရှိပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

၁၂။ အတင်းအဓမ္မအပျောက်ပျောက်သည်ဟု ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် လူသားအားလုံးကို အတင်းအဓမ္မအပျောက်ပျောက်ခြင်းမှ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေးဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်အရ မိသားစုများ၌ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ကာယကံရှင်ပျောက်ကွယ်သွားခြင်းနှင့် လွတ်လပ်မှုဆုံးရှုံးခြင်းအတွက် တာဝန်ရှိသည့် အာဏာပိုင်များအကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ပျောက်ကွယ်သွားသည့် နေ့ရက်နှင့် နေရာကိုလည်းကောင်း၊ ရွှေ့ပြောင်းခြင်းနှင့် မည့်သည့်နေရာတွင် ရှိနေသည်ဟူသည့် အကြောင်းအရာကိုလည်းကောင်း သိပိုင်ခွင့်ရှိသည်။³⁴ ပျောက်ဆုံးသွားသူ နောက်ဆုံး မည်သည့်နေရာတွင်ရှိခဲ့သည်ကို သတ်မှတ်ခြင်းသည် မသေချာမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် မိသားစုဝင်များ၏ ဒုက္ခဆင်းရဲ ဝေဒနာကို ဖြေသိမ့်ပေးသည့် အခြေခံအချက်ဖြစ်ပြီး ပျောက်ဆုံးသွားသူ၏ ကံကြမ္မာအဖြစ် မှတ်ယူနိုင်ပါသည်။³⁵ ပျောက်ကွယ်သွားသူ မည်သည့်နေရာတွင် ရှိသည်ဟူသည်ကို မသတ်မှတ်နိုင်သေးသရွှံ့ ပြစ်မှုချိုးဖောက်ခြင်းသည် ဆက်လက်ဖြစ်ပျက်နေဆဲဖြစ်သည်။³⁶

၁၃။ နိုင်ငံတကာဥပဒေအား ချိုးဖောက်မှုများကိုကာကွယ်တားဆီးရေးနှင့် တာဝန်ခံမှုရှိရေး ဆောင်ရွက်ရာ၌ အများပြည်သူအကျိုးစီးပွားကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါက အမှန်တရားသိရှိခွင့်³⁷ သည် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုလုံးနှင့်

31 ဥပမာ၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မတ်၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၁၊ op.ci စာပိုဒ် ၁၅-၁၇ နှင့် ၁၉ ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ICPEP ၏ အပိုဒ် ၂၄ ကိုလည်းကောင်း၊ အတင်းအဓမ္မအပျောက်ပျောက်ခြင်းဆိုင်ရာ ကော်မတီ၏ Yrusta v. Argentina အမြင်ရှုထောင့်များ (မှတ်ချက်အမှတ် ၁/၂၀၁၃)၊ ၈ဇူလိုင် ၂၀၁၆၊ကိုလည်းကောင်း ကြည့်ပါ။

32 ကုစားမှုနှင့် အလျော်အစားရရှိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များ၊ စာပိုဒ် ၂၂။

33 ဥပမာ၊ ၂၀၁၃ ဒီဇင်ဘာလ ၁၈ တွင် အတည်ပြုထားသည့် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံဆုံးဖြတ်ချက် ၆၈/၁၆၅ ကိုလည်းကောင်း၊ ICPEP ၏ အပိုဒ် ၁၂ နှင့် ၂၄(၂) ကို လည်းကောင်း၊ WGEID အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ပျောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အမှန်တရားသိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထွေထွေညီလာခံ၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၁၀ လည်းကောင်း၊ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ပျောက်ခြင်းဆိုင်ရာလုပ်ငန်းအဖွဲ့၏အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း A/HRC/16/48,26January2011 စာပိုဒ် ၃၉ ကိုလည်းကောင်း၊ အင်တာအမေရိကန် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင် (IACHR)၊ ကိုလံဘီယာရှိ ဖျက်သိမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာ OEA/Ser.L/V/II.120,Doc.60,December13,2004 စာပိုဒ် ၁၈ ကိုလည်းကောင်း၊ အခြားအရာများရှိသည့်အနက်၊ IACHR ၊ အင်တာအမေရိကန် လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်၏ နှစ်ပတ်လည်အစီရင်ခံစာ ၁၉၈၅-၈၆ OEA/Ser.L/V/II.68,Doc.8rev.1,၁၉၈၆ စက်တင်ဘာလ ၂၆၊ အခန်း၅ ကိုလည်းကောင်း ကြည့်ပါ။

34 ICPEP အရ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ပျောက်ခြင်းခံရသူသည်သာ ခံရသူ victim မဟုတ်ဘဲ၊ ယင်းဖြစ်မှုကြောင့် "တိုက်ရိုက် ထိခိုက်မှုခံစားရသည့်မည်သူမဆို" သည်လည်းခံရသူ victim များဖြစ်သည် (ICPEP ၏အပိုဒ် ၂၄)။ အကျိုးအဆက်တစ်ခုအဖြစ် တွေ့ရသည်မှာ ပျောက်ဆုံးသွားသူနှင့်ပတ်သက်သော မိသားစုနှင့် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းတို့အားလုံးသည် ယင်းသဘောတူညီချက်အရ ခံရသူများ victims အဖြစ်မှတ်ယူနိုင်သည်။ ICPEP ၏ အပိုဒ် ၁၂ ကိုလည်းကြည့်ပါ။

35 IACHR၊ အမေရိကန်နိုင်ငံများ၌ အမှန်တရားသိရှိခွင့်ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာ၊ ဩဂုတ်လ ၂၀၁၄၊ WGEID - အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ပျောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အမှန်တရားသိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထွေထွေမှတ်ချက်၏ စာပိုဒ် ၄ ကိုလည်းကြည့်ပါ။

36 ICPEP ၏ အပိုဒ် ၁၈ နှင့် ၂၄ (၆) အတင်းအဓမ္မအပျောက်ပျောက်ခြင်းဆိုင်ရာလုပ်ငန်းအဖွဲ့၏ အစီရင်ခံစာရှိ အတင်းအဓမ္မအပျောက်ပျောက်ခြင်းသည် ဆက်လက်ဖြစ်ပျက်နေသည့် ရာဇဝတ်မှုတစ်ခုဖြစ်နေခြင်းဆိုင်ရာ အထွေထွေမှတ်ချက်၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၉၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/HRC/16/48 ၂၆ ရက်၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၀၁၁၊ စာပိုဒ် ၃၉။ ICPEP ၏ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် အပိုဒ် ၂၄ (၁)အရ ခံရသူ "victim" ဟူသည် အပျောက်ပျောက်ခြင်းခံရသူ၊ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ပျောက်ခြင်းကြောင့် တိုက်ရိုက်ထိခိုက်ခံစားရသည့် တစ်စုံတစ်ရာကိုဆိုလိုသည်။

37 ဥပမာ၊ ICCPR ၏ အပိုဒ် ၂ နှင့် ၂၄ ကိုကြည့်ပါ။ ပြစ်ဒဏ်မှကင်းလွတ်နေခြင်းအား တိုက်ဖျက်သည့်ဆောင်ရွက်ချက်အားဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးအား မြှင့်တင်ကာကွယ် စောင့်ရှောက်ရေးဆိုင်ရာ ပြန်လည်မွမ်းမံထားသည့် ဥပဒေအစုအဝေး၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ E/CN.4/2005/102/Add.1 နှင့် ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း E/CN.4/2004/88နှင့် E/CN.4/2006/91 တို့ကိုလည်း ကြည့်ပါ။

ဆက်နွယ်နေပါသည်။³⁸ မိသားစုဝင်များနှင့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းတစ်ခုလုံး၊ ထိုနှစ်ရပ်လုံးအနေဖြင့် ပြင်းထန်သော ချိုးဖောက်မှုများပါဝင်သည့် အစိုးရ၏မှတ်တမ်းများရှိ သတင်းအချက်အလက်များကို သိရှိခွင့်ရှိသည်။ ယင်းမှတ်တမ်းများအား လုံခြုံရေးအေဂျင်စီများ သို့မဟုတ် စစ်တပ် သို့မဟုတ် ရဲစခမ်းများမှ ထိန်းသိမ်းထားသည်ဖြစ်သော်လည်း သိပိုင်ခွင့်ရှိစေရမည်။³⁹

၁၄။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခတွင် အဖွဲ့အားလုံးအနေဖြင့် ပဋိပက္ခကြောင့် ပျောက်ဆုံးနေကြောင်း သတင်းရရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် ဖြေရှင်းမှုပေးရန် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ဆောင်ရွက်ချက်များ ချမှတ်ပေးပြီး၊ ပျောက်ဆုံးသွားသူများ၏ ကံကြမ္မာနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ရရှိထားသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို မိသားစုဝင်များအား ပေးရပါမည်။⁴⁰ သေဆုံးသွားသည့် ဖြစ်ရပ်တွင် အဖွဲ့အားလုံးအနေဖြင့် အလောင်းအား ရှင်းလင်းရာတွင် သေဆုံးသွားသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်သည်ကို ဖော်ထုတ်ရန် နည်းလမ်းမျိုးစုံကိုအသုံးပြုရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းတွင် အလောင်းအားရှင်းလင်းခြင်းမပြုမီ ရရှိနိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်အားလုံးကို မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း၊ မြေမြှုပ်သည့် နေရာကို အမှတ်အသားပြုခြင်းတို့ ပါဝင်ရပါမည်။ နိုင်ငံတကာ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ အခြေအနေတစ်ရပ်တွင် သေဆုံးသူ၏ ကျန်ကြွင်းသည့်အရာများကို မိသားစုဆွေမျိုးအသိုင်းအဝိုင်းများ၏ တောင်းဆိုချက်နှင့်အညီ ပြန်သယ်ဆောင်လာပေးရန် အတတ်နိုင်ဆုံးကူညီပေးရပါမည်။⁴¹ ထို့အပြင် နိုင်ငံတကာလက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခတွင် ပါဝင်သည့် အဖွဲ့တစ်ခုစီတိုင်းအနေဖြင့် အခြားအကြောင်းအရာများရှိသည့်အနက် မိမိအာဏာလက်အောက်၌ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းခံရသူများ၏ သေဆုံးမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ပေးပို့ရန် ပြန်ကြားရေးသတင်းဌာနတစ်ခုအား ဖွဲ့စည်းပေးရမည်။⁴²

၈။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတာဝန်အား အစပျိုးဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ၎င်း၏နယ်ပယ်

၁၅။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် ကိစ္စတစ်ရပ်အား ကြောင်းကျိုးသင့် စွဲဆိုချက်များ တင်ပြသည့် အခြေအနေအပါအဝင် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ချေရှိခြင်းတစ်စုံတစ်ရာကို သိရှိလာသော သို့မဟုတ် သိရှိခဲ့သင့်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတာဝန်ကို စတင်အစပျိုး ဆောင်ရွက်ရပါသည်။⁴³ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတာဝန်သည် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ တရားဝင်တိုင်ကြားစာ လက်ခံရရှိသည့် အခြေအနေမျိုး သက်သက်အတွက်သာ မဟုတ်ပါ။⁴⁴

၁၆။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် ဖြစ်ရပ်မည်သည်ကိုမဆို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်တွင် သေဆုံးခြင်းသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရကြောင့် ဖြစ်ရခြင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အစိုးရကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု စွပ်စွဲထားခြင်း သို့မဟုတ် သံသယရှိနေခြင်း စသည့် ဖြစ်ရပ်အားလုံးပါဝင်သည် (ဥပမာ၊ ဥပဒေဘက်တော်သားအရာရှိများမှ သေဆုံးခြင်းကို ဖြစ်နိုင်ချေရှိစေသည့် အင်အားအသုံးပြုခြင်းမျိုး ပါဝင်သည်)။ ငြိမ်းချမ်းရေးကာလအခြေအနေများအားလုံးတွင် လည်းကောင်း၊ စစ်ရေးလုပ်ဆောင်ချက်ပြင်ပရှိ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခကာလအတွင်းရှိ

38 ဥပမာ၊ IACtHR Rchela အားသတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ကိုလံဘီယာ၊ တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၀၇ မေလ ၁၁ ရက် ၏ စာပိုဒ် ၁၉၅ ကိုလည်းကောင်း၊ Bamaca Velasquez နှင့် ဣတီမာလာ၊ တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၀၀ နိုင်ငံဘာလ ၂၅ ရက် ၏ စာပိုဒ် ၁၉၇။

39 အမျိုးသားလုံခြုံရေးနှင့် သတင်းအချက်အလက်ရရှိရေးဆိုင်ရာ ဥပဒေများ၊ ၂၀၁၃၊ ဥပဒေအမှတ် ၁၀။

40 ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက်ဆိုင်ရာ နောက်ဆက်တွဲသဘောတူစာချုပ်ငယ်၊ နိုင်ငံတကာ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများဆိုင်ရာ ခံရသူ victims များကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် (၁၉၇၇ နောက်ဆက်တွဲသဘောတူစာချုပ်ငယ် ၁)၊ အပိုဒ် ၃၂၊ ၃၃၊ နိုင်ငံတကာကြက်ခြေနီအသင်းကော်မတီ (ICRC)၊ IHL ဝေလုထုံးတမ်းလေ့လာမှု၊ စည်းမျဉ်း ၁၁၇။

41 ICRC ၊ IHL ဝေလုထုံးတမ်းအားလေ့လာမှု၏ စည်းမျဉ်း ၁၁၆ နှင့် ၁၁၄၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၁ ၏ အပိုဒ် ၁၆နှင့် ၁၇၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၂ ၏ အပိုဒ် ၁၉ နှင့် ၂၀၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၃ ၏ အပိုဒ် ၁၂၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၄ ၏ အပိုဒ် ၁၂၀၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၄ ၏ အပိုဒ် ၁၂၉နှင့် ၁၃၀၊ ၁၉၇၇ နောက်ဆက်တွဲသဘောတူစာချုပ်ငယ် ၁ ၏ အပိုဒ် ၃၄။

42 ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၁ ၏ အပိုဒ် ၁၆၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၂ ၏အပိုဒ် ၁၉၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၃ ၏ အပိုဒ် ၁၂၀ နှင့် ၁၂၂၊ ၁၉၄၉ ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် ၄ ၏ အပိုဒ် ၁၃၆၊ ယင်းတာဝန်များသည် သင့်လျော်ပါက အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခြင်းနှင့်လည်း သက်ဆိုင်သည်။

43 ECtHR ၊ Ergi v. Turkey၊ တရားစီရင်မှု၊ ၂၈ ဇူလိုင် ၁၉၉၈ ၏ စာပိုဒ် ၈၂။ Isayeva, Yusopva and Bazayeva v. Russia တရားစီရင်မှု၊ ၂၄ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၀၀၅ ၏ စာပိုဒ် ၂၀၈-၀၉။ IACtHR Montero-Aranguren and others v. Venezuela တရားစီရင်မှု၊ ၅ ဇူလိုင် ၂၀၀၆ ၏ စာပိုဒ် ၇၉။

44 နယ်လ်စန်မန်ဒီလားစည်းမျဉ်း၏ စည်းမျဉ်း ၇၁(၁) ကိုကြည့်ပါ။

ဖြစ်ရပ်များအားလုံးနှင့်လည်းကောင်း သက်ဆိုင်မှုရှိသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်သည် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးခြင်း ဖြစ်ကြောင်း မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်ခြင်း သို့မဟုတ် စွပ်စွဲထားခြင်း ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည်ဖြစ်စေ တည်ရှိနေပါသည်။ စစ်မက်များဖြစ်ပွားနေစဉ်အတွင်း ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ချေရှိခြင်းကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် တာဝန်အား စာပိုဒ် ၂၁ တွင် သေချာစွာဖော်ပြထားသည်။

၁၇။ ထိန်းသိမ်းချုပ်နှောင်ခံရသူတစ်ဦးသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ဝန်ထမ်းတစ်ဦးကြောင့်သေဆုံးခြင်း၊ သို့မဟုတ် အချုပ်ခန်းတွင် သေဆုံးခြင်းဖြစ်လာပါက ၎င်းအား တရားစီရင်ရေးရာ သို့မဟုတ် အခြားသက်ဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်သို့ နေ့နှင့်နေ့မူမရှိဘဲ အစီရင်ခံရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းအာဏာပိုင်သည် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ အမှီအခို ကင်းပြီး အခြေအနေရပ်များနှင့် ထိုသေဆုံးခြင်းကို ဖြစ်စေသည့်အကြောင်းရင်းများကို ချက်ချင်း၊ သမာသမတ် ကျကျ ထိထိရောက်ရောက် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရန် တာဝန်ရှိသည်။⁴⁵ ယင်းတာဝန်သည် အကျဉ်းထောင်များ၊ အခြားထိန်းသိမ်းရာနေရာများ (တရားဝင် သို့မဟုတ် အခြားတစ်နည်းနည်းအားဖြင့်) တွင်ထိန်းသိမ်းခံထား ရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ အသက်သေရေးရှင်ရေးကို တင်းကြပ်စွာထိန်းချုပ်ထားသည့် အခြား နေရာများရှိပုဂ္ဂိုလ်များအထိ အကျိုးဝင်သည်။ အချုပ်ခန်းတွင် ထိန်းချုပ်ခံရသူများအပေါ် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ ထိန်းချုပ်မှုရှိနေသောကြောင့် ထိုအမှုဖြစ်ရပ်မျိုးတွင် နိုင်ငံတော်၏ တာဝန်ဝတ္တရားရှိကြောင်း ယေဘုယျ ယူဆချက်တစ်ရပ်ရှိပါသည်။⁴⁶ နိုင်ငံတော်၏ လိုက်နာရမည့်တာဝန်များကို ထိခိုက်နစ်နာမှုမရှိစေဘဲ ထိုတူညီ သောယူဆချက်သည် ပုဂ္ဂလိကအကျဉ်းစခန်းများကို စီမံခန့်ခွဲနေသည့် အာဏာပိုင်များနှင့်လည်း သက်ဆိုင်ပါ သည်။ သေဆုံးမှုအတွက်နိုင်ငံတော်မှ တာဝန်ယူရသည့် အချို့သော အခြေအနေရပ်များတွင်၊ အခြားဆန့်ကျင် ဘက်အချက်ကို သက်သေမပြနိုင်ပါက ဥပမာအားဖြင့် ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းခံရစဉ်အတွင်း ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် ခံစားရသည့်ဖြစ်ရပ် သို့မဟုတ် သေဆုံးသူသည် မသေဆုံးမူက အစိုးရ၏ နိုင်ငံရေးပြိုင်ဘက် သို့မဟုတ် လူ့ အခွင့်အရေး ကာကွယ်သူဖြစ်နေခြင်း၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျန်းမာရေးကိစ္စရပ်များအားဖြင့် ထိခိုက်ခံစားနေရ ကြောင်း သိရခြင်း၊ သို့မဟုတ် ရှင်းပြ၍မရသည့် အခြေအနေမျိုးဖြင့် မိမိကိုယ်ကို သေကြောင်းစီရင်ခြင်း စသည် တို့ ပါဝင်သည်။ မည်သည့် ဖြစ်ပျက်မှုတွင်မဆို နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် သေဆုံးသွားသူ၏ မိသားစုဝင် များထံသို့ သေဆုံးကြောင်းလက်မှတ်၊ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာ၊ သေဆုံးခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အခြေ အနေရပ်များကို စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုနေကြောင်း အစီရင်ခံစာ စသည်တို့အပါဝင် သက်ဆိုင်ရာစာတမ်းအားလုံး ကို ပေးရန်တာဝန်ရှိသည်။⁴⁷

၁၈။ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ လိုက်လျောညီထွေဖြစ်သော ၎င်း၏တာဝန်များအရ လူ ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးချင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ချေရှိခြင်းအားလုံးကို စုံစမ်း စစ်ဆေးရန် တာဝန်တစ်ရပ်ရှိသည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ ယင်းသေဆုံးမှုမျိုးကို တားမြစ်ရန် တာဝန်ယူရသူ မဟုတ်သည့်တိုင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်ရှိသည်။⁴⁸

၁၉။ နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ အသက်ရှင်ခွင့်အား လေးစားလိုက်နာ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပြီး ဆောင်ရွက်ပေးရန် တာဝန်ရှိသည့် ကာလပတ်လုံး စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတာဝန်သည် အကျိုးသက်ရောက်နေမည်ဖြစ်ပြီး၊ နိုင်ငံတော် တစ်ခု၏နယ်နိမိတ်အတွင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်၏စီရင်ပိုင်ခွင့်အာဏာ၌ ခံရသူများ သို့မဟုတ် ပြစ်မှုကျူး လွန်သူများအဖြစ် စွပ်စွဲခံရသူ မည်သူမဆိုနှင့် ဆက်စပ်၍လည်း အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။⁴⁹ နိုင်ငံတော်

45 ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်စွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အထူးကိုယ်စားလှယ်၏ အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/61/311, ၂၀၀၆ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာ ၅၄ ရက် ၏စာပိုဒ် ၄၉-၅၄ ထိ။

46 လူ့အခွင့်အရေးကော်မတ်၊ *Barbato v. Uruguay*, အမြင်ရှုထောင့်များ (မှတ်ချက် အမှတ် ၈၄/၁၉၈၁)၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ CCPR/C/OP/2 at 122 (၁၉၉၀) ၏ စာပိုဒ် ၉.၂။

47 ECtHR *Opuz v. Turkey* တရားစီရင်မှု ၂၀၀၉ ခုနှစ် ဇွန်လ ၉ ရက်၊ စာပိုဒ် ၁၅၀။

48 ဥပမာ၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မတ်၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၁၊ ,op.cit.၊ စာပိုဒ် ၁၀၊ ACHPR အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၊ အသက်ရှင်သန်ခွင့်၊ ၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာလ။ ECtHR *Hassan v. UK* တရားစီရင်မှု (Grand Chamber)၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၆၊ စာပိုဒ် ၇၈ ကိုကြည့်ပါ။

49 ဥပမာ၊ ECtHR *W. J. Al-Jedidi v. The Netherlands*၊ တရားစီရင်မှု (Grand Chamber)၊ ၂၀၀၄ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂၀၊ စာပိုဒ် ၁၆၄ ကိုကြည့်ပါ။ “စုံစမ်းစစ်ဆေးရမည့် သေဆုံးမှုသည် ယေဘုယျအကြမ်းဖက်မှု၊ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ သို့မဟုတ် သောက်ကျွေးမှုအခြေအနေများတွင် ဖြစ်ပျက်ခဲ့ပါက စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများ၏ လမ်းကြောင်းတွင် အတားအဆီးများရှိနေနိုင်သည်။ မည်သို့ဆိုစေကာမူ ခက်ခဲသောလုံခြုံရေးအခြေအနေများ၌ပင်လျှင်၊ အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကိုချိုးဖောက်မှုအတွက် ထိရောက်ပြီး အမှီအခိုကင်းသော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် သေချာမှုရှိစေမည့် ကြောင်းကျိုးသင့်သောခြေလှမ်းများချမှတ်ရမည်။”

အစိုးရတိုင်းအနေဖြင့် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် စွပ်စွဲမှုအားလုံးအတွက် သင့်လျော်သော လမ်းကြောင်းကိုချမှတ်ပေးပြီး သက်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကိုလည်း ပေးနိုင်ရန် သေချာမှုရှိစေ ရပါမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရမည့်တာဝန် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည့် နေရာဟူသည်တွင် သေဆုံးမှုကို ဖြစ်ပွား စေနိုင်ဖွယ်ရှိသော သို့မဟုတ် အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် ပျက်ကွက်နိုင်ဖွယ်ရှိသော နိုင်ငံတော်အစိုးရများ အားလုံးအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိပါသည်။

၂၀။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းတစ်ရပ်အား စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်အား လွတ်လပ်မှုရှိပြီး သမာ သမတ်ကျကျ ပွင်းလင်းမြင်သာမှုရှိခြင်းဖြင့် ချက်ခြင်း၊ ထိထိရောက်ရောက်၊ သေချာစွာဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်း သည် ယေဘုယျအားဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကာလအတွင်း၌လည်းကောင်း၊ ပြည်တွင်းအနှောင့်အယှက်များနှင့် တင်းမာမှုများ ရှိသည့်အခြေအနေများ၌လည်းကောင်း၊ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအတွင်း၌ လည်းကောင်း အကျိုး သက်ရောက်မှုရှိပါသည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအခြေအနေတွင်စာပိုဒ် ၁၅-၁၉ နှင့် ၂၂-၂၃ တို့၌ဖော်ပြထားသည့် အထွေထွေ အခြေခံသဘောတရားများအား နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေ (IHL) အပေါ်လွှမ်းမိုးထားသည့် အခြေအနေများနှင့် အခြေခံ သဘောတရားများ၏အရ ထည့်သွင်းစဉ်းစား ရပါမည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကဲ့သို့သော အချို့သောအခြေအနေများအပေါ် ပရိတိုကော၏လမ်းညွှန်ချက် တွင်ပါရှိသည့် တချို့သောလမ်းညွှန်ချက် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းများ ကျင့်သုံးသည့်အခါ လက်တွေ့တွင် စိန်ခေါ်မှု များဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ပါသည်။⁵⁰ အဆိုပါစိန်ခေါ်မှုများကို နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ထိန်းချုပ်မှုနယ်ပယ် အပြင်ဘက် တွင်ဖြစ်ပျက်သော လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခနှင့်ဆက်စပ်နေသည့် သေဆုံးမှုများကို နိုင်ငံတော်မှ စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် တာဝန်နှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင် အထူးကြိုတင်စောင့်ရှောက်ပါသည်။ ဤပရိတိုကောရှိ လမ်းညွှန်ချက်တစ်စိတ် တစ်ပိုင်းတစ်ခုခုအား လေးစားလိုက်နာခြင်းကို ဆီးတားသည့် အခြေအနေအပေါ် မူတည်သော ကန့်သတ်ချက် များရှိနေပါက ယင်းလေးစားလိုက်နာမှု မပြုသည့် ကန့်သတ်ချက်များနှင့် အကြောင်းပြချက်များကို မှတ်တမ်း တင်ကာ အများပြည်သူသိရှိစေရန် ရှင်းလင်းပေးသင့်ပါသည်။

၂၁။ စစ်ရေးလုပ်ဆောင်ချက်ကာလအတွင်း တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် ထိခိုက်သေဆုံးမှုဖြစ်ပေါ်လာပါက ပစ်မှတ်ထားရှိ ချက် တိကျမှန်ကန်မှုအပါဝင် အကြောင်းအရာ အချက်အလက်များကို တည်ဆောက်ရန် စစ်ပွဲလွန် အကျွတ် ဆန်းစစ်မှုတစ်ခု ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။⁵¹ စစ်ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်ကြောင်း မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်ရသည့် ကျိုး ကြောင်းခိုင်လုံသော အကြောင်းရင်းများရှိနေပါက နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် တာဝန်ရှိသူများကို စုံစမ်းစစ် ဆေးမှု အပြည့်အဝပြုပြီး တရားစွဲဆိုမှုပြုရပါမည်။⁵² စစ်ရာဇဝတ်မှုအဖြစ်သဘောမသက်ရောက်သော်လည်း IHL အား ကျူးလွန်ချိုးဖောက်မှုကြောင့် မသင်္ကာဖွယ် သေဆုံးခြင်း တစ်စုံတစ်ရာဖြစ်လာသော် သို့မဟုတ် IHL အရ သေဆုံးမှုအတွက် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရန် (တရားဝင်စုံစမ်းမေးမြန်းမှု) တိတိကျကျလိုအပ်မှုမရှိခဲ့သော်၊ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် ထပ်မံစုံစမ်းမေးမြန်းမှုပြုခြင်းသည်လည်း လိုအပ်ပါသည်။ မည်သည့်အဖြစ်အပျက်တွင်မဆို

50 ၂၀၁၀ ခုနှစ်၊ မေလ ၃၁ ရေကြောင်းဆူပူမှုစစ်ဆေးသည့် ပြည်သူ့ကော်မရှင်၏ ဒုတိယအကြိမ်အစီရင်ခံစာ၊ တူရကီကော်မရှင်၊ "နိုင်ငံတကာဥပဒေအရ လက်နက် ကိုင်ပဋိပက္ခများဆိုင်ရာ ဥပဒေအားချိုးဖောက်မှုအတွက် တိုင်ကြားမှုများနှင့် တောင်းဆိုမှုများကို ဆန်းစစ်ခြင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းအတွက် အစွဲအမူအား ဖြစ်ပေါ်စေခြင်း ၂၀၁၃ (ဤနှစ်နှစ်တွင် Turkel II ဟုခေါ်) စာပိုဒ် ၄၈-၅၀၊ စာမျက်နှာ ၁၀၂-၁၀၃။

51 ibid. အထက်ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော မှတ်ချက် ၅၀ ကိုကြည့်ပါ။

52 နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာဥပဒေ (IHL) အား ချိုးဖောက်ကျူးလွန်မှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်ကို လေ့လာရန်အတွက် ICRC ဝေလေ့ထုံးတမ်း IHL လေ့လာမှု စည်းမျဉ်း ၁၅၈ (စစ်ရာဇဝတ်မှုများအား တရားစွဲဆိုခြင်း) ကိုကြည့်ပါ။ - "နိုင်ငံတော်အစိုးရများအနေဖြင့် မိမိ၏နိုင်ငံသားများ သို့မဟုတ် လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များအားဖြင့် မိမိနယ်ပယ်အတွင်း ကျူးလွန်သည့် စစ်ရာဇဝတ်မှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရမည် ... မိမိတို့၏တရားစီရင်ပိုင် ခွင့်ရှိသည့် အခြားသော စစ်ရာဇဝတ်မှုများကိုလည်း စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရမည်ဖြစ်ပြီး သင့်လျော်ပါက မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူများကို တရားစွဲဆိုမှု ပြုရမည်။" ရှိနိုင်ဟ သဘောတူညီချက်အား ကြီးလေးသော ချိုးဖောက်မှုများကျူးလွန်သည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ကျင့်သုံးရန်တာဝန်ရှိပါသည်။ ၁၉၄၉ ရှိနိုင်ဟသဘောတူညီချက်၏ ရှိနိုင်ဟ ၁ အပိုဒ် ၄၉ ၊ ရှိနိုင်ဟ ၂ အပိုဒ် ၅၀၊ ရှိနိုင်ဟ ၃ အပိုဒ် ၁၂၉ ၊ ရှိနိုင်ဟ ၄ အပိုဒ် ၁၄၆၊ ၁၉၇၇ နောက်ဆက်တွဲစာချုပ်ငယ် ၁ ၏ အပိုဒ် ၈၅ တို့ကို ကြည့်ပါ။ ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေညီလာခံ ဆုံးဖြတ်ချက် ၆၀/၁၄၇၊ ၂၀၀၆ ခုနှစ် မတ်လ ၂၁ ရက်၊ နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးဥပဒေအား ပြင်းပြင်းထန်ထန် ချိုးဖောက်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာဥပဒေကို ပြင်းပြင်းထန်ထန် ချိုးဖောက်မှုများအတွက် ကုစားမှုနှင့်အလျော် အစားရရှိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များကိုလည်းကောင်း၊ ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်စွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ကုလသမဂ္ဂ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၏အစီရင်ခံစာ၊ UNDoc.A/68/38213September2013 စာပိုဒ် ၁၀၀ ကိုလည်း ကြည့်ပါ။ အကြမ်းဖက်ဝါဒနှင့်ဆိုင်စဉ် လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်မှုများ မြှင့်တင်ရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/68/389 ၊ ၂၀၁၃ စက်တင်ဘာလ ၁၈၊ စာပိုဒ် ၄၂။

ဥပဒေမဲ့အပြုအမူဖြစ်ကြောင်း သက်သေထင်ရှားပါက ပြည့်ဝသောစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

ဃ။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ၏ အခြေခံအချက်များနှင့် အခြေခံသဘောတရားများ

၁။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရန်တာဝန်၏ အခြေခံအချက်များ

၂၂။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများကို (၁) ချက်ချင်း ဆောင်ရွက်ရမည်၊ (၂) ထိရောက်မှု၊ စေ့စပ်သေချာမှုရှိစေရမည်၊ (၃) လွတ်လပ်မှုနှင့် သမာသမတ်ရှိရမည်၊ (၄) ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရမည်ဟု နိုင်ငံတကာဥပဒေမှ သတ်မှတ်ထားပါသည်။⁵³

၁။ ချက်ချင်းဆောင်ရွက်ရမည်

၂၃။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့်ဖြစ်ရပ်များအတွက် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကို ချက်ချင်းဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိပါက အသက်ရှင်သန်ပိုင်ခွင့်နှင့် ထိရောက်သော ကုစားမှုရရှိပိုင်ခွင့်ကို ချိုးဖောက်ရာရောက်ပါသည်။⁵⁴ အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကို အကြောင်းအကျိုးခိုင်လုံမှုရှိသည့် နှောင့်နှေးခြင်းမှအပ အမြန်ဆုံးဆောင်ရွက်ရပါမည်။⁵⁵ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းကို သိရှိထားသည့် ဝန်ထမ်းများသည် မိမိအထက်အရာရှိများ သို့မဟုတ် သင့်လျော်သောအာဏာပိုင်များထံသို့ နှောင့်နှေးမှု မရှိဘဲ အစီရင်ခံတင်ရပါမည်။⁵⁶ ချက်ချင်းဆောင်ရွက်ရမည့် တာဝန်ဟူသည် ကမန်းကတန်း သို့မဟုတ် လွန်လွန်ကဲကဲ အလျင်စလို စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းကို မဆိုလိုပါ။⁵⁷ နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရန် ပျက်ကွက်ခြင်းအတွက် နောင်တစ်ချိန်တွင် ပြန်လည်စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရမည့် မိမိတာဝန်မှ သက်သာရာရရှိမည် မဟုတ်ပါ။ သက်မှတ်ထားသည့်အချိန်ကာလ ကျော်လွန်စေကာမူ ထိုတာဝန်သည် ပြီးဆုံးလိမ့်မည်မဟုတ်ပါ။

၂။ ထိရောက်မှု၊ စေ့စပ်သေချာမှု ရှိစေရမည်

၂၄။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ချေရှိခြင်း သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခံရခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများသည် ထိရောက်မှု၊ စေ့စပ်သေချာမှုရှိရမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် သက်သေအထောက်အထားများ၊ မှတ်တမ်းများနှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေခံပစ္စည်းများကို အတတ်နိုင်ဆုံး စုဆောင်းပြီး အတည်ပြုပေးရမည် (ဥပမာ တြိဂံခြေရာခံနည်းစနစ် အသုံးပြုခြင်း by triangulation)။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများသည် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးမှုအတွက် တာဝန်ခံမှုကို သေချာစေခြင်း၊ ဖော်ထုတ်မှုကို ဦးတည်ခြင်း၊ သက်သေအထောက်အထားနှင့်အမှု၏ ကြီးလေးမှုတို့အပေါ်တွင် ခိုင်လုံမှုရှိပါက တရားစွဲဆိုခြင်းနှင့် တာဝန်ရှိသူများကို ပြစ်ဒဏ်

53 လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃၁ (Op.cit) ၏ စာပိုဒ် ၁၅၊ ဂါဇပဋိပက္ခဆိုင်ရာကုလသမဂ္ဂ အချက်အလက်ရှာဖွေရေးမစ်ရှင်၏ စာပိုဒ် ၁၈၁၄၊ ဥပဒေဘက်တော်သားအရာရှိများမှ စစ်အင်အားနှင့်လက်နက်များအသုံးပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂအခြေခံမူများ၏ အခြေခံမူအမှတ် ၂၂ နှင့် ၂၃၊ ၂၀၀၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၂၂ ရက် ထုတ်သည့် IACTHR, GómezPalominov.Peru, တရားစီရင်မှု ၏ စာပိုဒ် ၇၉ စေ၊ ၂၀၁၄ ဩဂုတ် ၂၇ ရက် ထုတ်သည့် LandaetaMejías-Brothersandothersv.Venezuela တရားစီရင်မှု၏ စာပိုဒ် ၂၅၄၊ ၁၉၉၉ နိုဝင်ဘာ ၁၅ ရက်ထုတ် နိုင်ငံတကာလွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်နှင့် အခြား ဆူဒန်၏ စာပိုဒ် ၅၁၊ ACHPR အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃ မှ အသက်ရှင်သန်ခွင့် ၏ စာပိုဒ် ၇၊ ICPCD ၏ အပိုဒ် ၁၂(၁)။

54 ၂၀၀၉ စက်တင်ဘာ ၂၃ ထုတ် IACTHR Garibaldi နှင့်ဘရာဇီး တရားစီရင်မှု၏စာပိုဒ် ၃၉။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခအတွင်း သတ်မှတ်ချက်အတွက်- လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ ဆုံးဖြတ်ချက် S-21 နှင့်အညီဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားသည့် စုံစမ်းမေးမြန်းရေးဆိုင်ရာ အမှီအခိုကင်းသောကော်မရှင်၏ အသေးစိတ် အချက်အလက်ရှာဖွေမှုများ၏ အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/HRC/29/CRP.4 ၂၀၁၅ ဇွန်လ ၂၄ ရက်ထုတ်၊ စာပိုဒ် ၆၂၅၊ နှင့် Turkel II ထောက်ခံအကြံပြုချက် ၁၀၊ စာပိုဒ် ၆၆၊ စာမျက်နှာ ၃၉၉ တို့ကို ကြည့်ပါ။

55 Turkel II. စာပိုဒ် ၃၇၊ ၆၃-၆၆၊ စာမျက်နှာ ၃၈၅၊ ၃၉၇-၉၉။

56 IACTHR Anzualdo Castroနှင့်ပီရူး တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၀၉ စက်တင်ဘာ ၂၂ ထုတ်၊ စာပိုဒ် ၁၃၄။

57 ECTHR I Pomiliyayko နှင့် ယူကရိန်း တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၁၆ ဖေဖော်ဝါရီ ၁၁၊ စာပိုဒ် ၅၃။ Sathasivam နှင့် သီရိလင်္ကာ၊ အမြင်ရှုထောင့်များ။

ပေးခြင်း၊⁵⁸ အနာဂတ်တွင် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးခြင်းမဖြစ်ရန် တားမြစ်ပေးခြင်း စသည်တို့အတွက် စွမ်းဆောင်နိုင်ရ ပါမည်။

၂၅။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများသည် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် အောက်ပါကြောင်းကျိုးသင့် အဆင့်များအားလုံးကို ဆောင်ရွက် ရမည် -

- (က) ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ(များ) ကို ဖော်ထုတ်ရန်။
- (ခ) သေဆုံးခြင်းကိုဖြစ်စေသည့် သက်သေထင်ရှားသော ပစ္စည်းအားလုံး၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူ(များ) မည်သူ မည်ဝါဖြစ်ကြောင်း အထောက်အထားနှင့် သေဆုံးမှုအနီးအနားဝန်းကျင်ရှိ အခြေအနေရပ်များကို ရယူပြီး ထိန်းသိမ်းထားရန်။⁵⁹
- (ဂ) ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော သက်သေများကိုဖော်ထုတ်ပြီး သေဆုံးမှု၊ သေဆုံးမှုအနီးအနားဝန်းကျင်ရှိ အခြေ အနေရပ်များ နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ၎င်းတို့၏သက်သေများကို ရယူရန်။
- (ဃ) ဖြစ်ပျက်သည့်အကြောင်းရင်း၊ ပြုမူဆောင်ရွက်ပုံ၊ နေရာ၊ သေဆုံးသည့်အချိန်နှင့် အနီးအနား အခြေ အနေရပ်များအားလုံးကို သတ်မှတ်ပိုင်းခြားပါ။ သေဆုံးသည့်နည်းဟန်ကို သတ်မှတ်ပိုင်းခြားရာတွင် သဘောဝ သေဆုံးခြင်းလော၊ မတော်တဆသေဆုံးခြင်းလော၊ မိမိကိုယ်ကို သေကြောင်းကြံစည် ခြင်းလော၊ လူသတ်သမားလက်ချက်ကြောင့်လော ဟူသည်ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးမှ ခွဲခြားပိုင်ခြား သိမြင်ပေးရမည်။⁶⁰
- (င) သေဆုံးခြင်းတွင် မည်သူတို့သည်ပါဝင်နေသည်၊ သေဆုံးမှုအတွက် ထိုသူတို့တစ်ဦးချင်း၏ တာဝန် သည် မည်သို့ဖြစ်သည်ကို သတ်မှတ်ပိုင်းခြားရန်။

အဆိုပါဆောင်ရွက်မှုများတွင် သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းအား ရင်ခွဲစိတ်စစ်ဆေးခြင်းဖြင့် အမြဲတမ်း ဆိုသလို အမှုအတွက် ပံ့ပိုးပေးရပါလိမ့်မည်။ အလောင်းအား ခွဲစိတ်မှုမပြုရန် ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခု ချမှတ်ခြင်းအား စာအရေးသားဖြင့် ထုချေရှင်းလင်းသင့်ပြီး၊ တရားစီရင် ရေးရာသုံးသပ်မှုကိုလည်း လိုက်နာသင့်ပါသည်။ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခံရသည့်ဖြစ်ရပ်တွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးသည် ပျောက်ဆုံးသွားသူ၏ ကံကြမ္မာကို ပိုင်းခြားသတ်မှတ်ပေးရန် ကြိုးစားရမည်ဖြစ်ပြီး၊ သင့်လျော်မှုရှိက ရုပ်အလောင်း၏ အကြွင်းအကျန်များတည်နေရာကို ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ပေးရန် ကြိုးစားရပါမည်။⁶¹

၂၆။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအနေဖြင့် အသက်ရှင်သန်ခွင့်ကို ချိုးဖောက်မှုရှိမရှိကို သတ်မှတ်ပေးရမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး သည် တိုက်ရိုက် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများကိုသာမက၊ သေဆုံးမှုအတွက်တာဝန်ရှိသည့် အခြားသူအားလုံးတို့ကို လည်း ဖော်ထုတ်ရန်ကြိုးစားရမည်။ ဤတွင် ဥပမာအားဖြင့် သေဆုံးမှုတွင် ကြံရာပါများဖြစ်သည့် ဆင့်ကဲအမိန့် ပေးစနစ်ရှိ အမှုထမ်းအရာရှိများလည်း ပါဝင်သည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးသည် သေဆုံးခြင်းကို တားမြစ်နိုင်သည့် အလားအလာကို တာဝန်ရှိစွာ ဆောင်ရွက်ခြင်းမူ၊ ပျက်ကွက်မှု ရှိ၊ မရှိအား ဖော်ထုတ်ရန်ကြိုးစားသင့်ပါသည်။ ထို့အပြင် သေဆုံးမှုကိုဖြစ်စေနိုင်သည့် မူဝါဒများနှင့် အဆိုပါမူဝါဒစနစ် ချို့ယွင်းမှုများကိုလည်း ဖော်ထုတ်ပြီး၊

58 လူ့အခွင့်အရေးကော်မတီ၊ JoséAntonioCoronelandothers နှင့် ကိုလံဘီယာ အမြင်ရှုထောင့်များ (မှတ်ချက် အမှတ် ၇၇၈/၁၉၉၇) ၂၀၀၂ အောက်တိုဘာ ၂၄၊ Sathasivamနှင့်သီရိလင်္ကာ၊ အမြင်ရှုထောင့်များ (မှတ်ချက် အမှတ် ၁၄၃၆/၂၀၀၅)၊ ၂၀၀၈ ဇူလိုင် ၈ ရက်၊ AbubakarAmirovandothersနှင့် ရုရှား၊ အမြင် ရှုထောင့်များ (မှတ်ချက် အမှတ် ၁၄၄၇/၂၀၀၆)၊ ၂၀၀၉ ခုနှစ် ဧပြီ ၂ ရက်။ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ဖျောက်ခံခြင်းများဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအဖွဲ့၊ အတင်းအဓမ္မ အပျောက် ဖျောက်ခံခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အမှန်တရားရရှိပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ အထွေထွေမှတ်ချက်၊ စာပိုဒ် ၅။

59 ဤတွင် တယ်လီဖုန်းခေါ်ဆိုသည့် မှတ်တမ်းများ သို့မဟုတ် အစီရင်ခံစာများ၊ ထို့အပြင် မိုဘိုင်းတယ်လီဖုန်း၊ ကွန်ပျူတာ၊ ကင်မရာများနှင့် အခြားသော ဒီလက် ထရောနစ်ကိရိယာများတွင်ပါဝင်သည့် အင်ဂျင်တယ်ဆိုင်ရာသက်သေများလည်း ပါဝင်သည်။

60 IACTHR Véliz Franco and others v. Guatemala ၊ ၂၀၁၁၊ စာပိုဒ် ၁၉၁။

61 ICPEP ၏ အပိုဒ် ၂၄(၂)နှင့် (၃) ကိုကြည့်ပါ။

၎င်းချို့ယွင်းမှုပုံစံများသည် မည်သည့်နေရာတွင်တည်ရှိနေသည်ကိုလည်း ဖော်ထုတ်ရန်ကြိုးစားပါ။⁶²

၂၇။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအား လုံဝီရိယရှိရှိဖြင့် ကောင်းမွန်သော အလေ့အကျင့်များနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရပါမည်။⁶³ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ဆောင်ရွက်မှုအတွက် တာဝန်ပေးထားသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရားသည် လျော်ကန်စွာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အပ်နှင်းထားရပါမည်။ ယင်းယန္တရားသည် အနည်းဆုံးအားဖြင့် သက်သေများတောင်းဆိုရန် တရားဝင်အာဏာရှိပြီး သက်သေအထောက်အထားများထုတ်ပေးရန် တောင်းဆိုနိုင်ကာ⁶⁴ အရည်အချင်းပြည့်ဝသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများနှင့် သက်ဆိုင်ရာပညာရှင်များအပါအဝင် လုံလောက်သော ငွေကြေးနှင့် လူ့စွမ်းအားအရင်းအမြစ်များ ရရှိရပါမည်။⁶⁵ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရား မည်သည်မဆိုသည် သက်သေများ၏ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးကို သေချာမှုရှိစေနိုင်ရမည်။ ဤတွင် လိုအပ်ပါက သက်သေထွက်ဆိုသူများအတွက် ထိရောက်သောကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး အစီအစဉ်များ ပါဝင်သည်။

၃။ လွတ်လပ်မှုနှင့် သမာသမတ်ရှိရမည်

၂၈။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရားများသည် မလိုလားအပ်သည့် လွှမ်းမိုးမှုများမှ လွတ်လပ်မှု ရှိရမည်။ လွတ်လပ်မှုရှိကြောင်း ထင်ရှားရမည်။ အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာအရ တရားဝင်အရ လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုနှင့်သဘောထားအရ လုပ်ငန်းအဆင့်အားလုံးတွင် အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်မှုရှိရမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများသည် မသက်ဖွယ်ရာ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများ၊ ဌာနဆိုင်ရာများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏ အေဂျင်စီများစသည့် မည်သူမဆိုထံမှ အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်မှုရှိရမည်။ ဥပမာ၊ ဥပဒေဘက်တော်သားအား သတ်ဖြတ်မှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် အင်စတီကျူးရှင်းပိုင်းဆိုင်ရာ ရာထူးဝါဒဖြည့် အဆင့်အဆင့် စနစ်နှင့် ဆင့်ကဲအမိန့်ပေးမှုစနစ်များပေါ်ထွက်လာသည့် မလိုလားအပ်သော လွှမ်းမိုးမှုများမှ လွတ်လပ်စွာ ဆောင်ရွက်နိုင်ရမည်။ ဥပဒေပြင်ပသတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းကဲ့သို့သော ပြင်းထန်သော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများကို စုံစမ်းမေးမြန်းရာတွင် သာမန်အရပ်သားတရားရုံးများ၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် အတွင်းတွင် ဆောင်ရွက်ရမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးများသည် နိုင်ငံရေးပါတီအဖွဲ့များ၏ အကျိုးစီးပွား သို့မဟုတ် အင်အားကြီးမားသော လူမှုရေးရာအဖွဲ့များကဲ့သို့သော ပြင်ပလွှမ်းမိုးမှုများမှလည်း လွတ်လပ်မှုရှိရမည်။

၂၉။ အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်မှုဆိုရာတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအား မတော်လျော်စွာလွှမ်းမိုးမှုပြုရန် ကြိုးစားသော ပါဝင်ပတ်သက်သူ တစ်ဦး၏ လမ်းညွှန်ချက်အတိုင်း ဆောင်ရွက်မှုမပြုခြင်းထက် ပိုပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် မည်သည့်အဖွဲ့တစ်စုတစ်ရာ၏ ယူဆချက် သို့မဟုတ် သိရှိချက်ဆိုင်ရာ အလိုဆန္ဒအားဖြင့် ထူးထူးကဲကဲ ပြောင်းလဲသွားမည်မဟုတ်ပါ။

၃၀။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများသည် ဖိအားပေးခံရခြင်း၊ ဟန့်တားမှု၊ ခြိမ်းခြောက်မှု သို့မဟုတ် မတော်လျော်သော ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုမရှိဘဲ မိမိတို့၏ ကျွမ်းကျင်မှုဆိုင်ရာတာဝန်များကို ဆောင်ရွက်နိုင်ရမည်ဖြစ်ပြီး၊ အသိအမှတ်ပြုထားသည့် ကျွမ်းကျင်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ တာဝန်များ၊ စံနှုန်းများ၊ ကျင့်ဝတ်များနှင့်အညီ မည်သည့် ဆောင်ရွက်ချက်မဆိုအတွက် တရားစွဲဆိုခံရမည် သို့မဟုတ် အခြားသောပြစ်ဒဏ်ကျခံရမည်ဟူသော ခြိမ်းခြောက်ခံရခြင်းမျိုးမှ

62 ဥပမာ၊ “ပြန်နွဲ့သွားသော သို့မဟုတ် စနစ်တကျဖြစ်သော” အခြေခံအချက်ကို တည်ဆောက်ရန်၊ အခြားမတူညီသော မြို့နယ်များတွင် ဖြစ်ရပ်များဖြစ်ပျက်သည့် ကာလအစဉ်လိုက် တစ်ချိန်တည်းဖြစ်ပျက်မှု အထောက်အထားကိုလည်း အလေးထားရပါမည် (ဥပမာ၊ ဒေသတစ်ခုအတွင်းရှိ အချို့သောအုပ်စုများ၏ စစ်တိုက်ခိုက်မှု၊ အုပ်စုလိုက် သတ်ဖြတ်ခံရမှုတိုင်းစီ ယင်းဒေသအတွင်းသို့ အမြဲတမ်းတပ်မတော်မဟုတ်သည့်တပ်ဖွဲ့ဝင်ရောက်ခဲ့ခြင်း၊ တပ်မတော်နှင့် အမြဲတမ်းတပ်မတော်မဟုတ်သည့်တပ်ဖွဲ့များအကြား ဆက်သွယ်ရေးနှင့် အပြန်အလှန်တုန့်ပြန်မှုများ၊ အမြဲတမ်းတပ်မတော်မဟုတ်သည့်တပ်ဖွဲ့အုပ်စုများအားပံ့ပိုးရာတွင် တပ်မတော်၏ လှုပ်ဆောင်ချက် (ဥပမာ၊ အမြဲတမ်းတပ်မတော် မဟုတ်သည့် တပ်ဖွဲ့များမှ စစ်မြေပြင်မှ ကြိုတင် အမြှောက်ဖြင့်ပစ်ခတ်ခြင်း)၊ လွှဲယူမှုအစီအစဉ်၏ကဏ္ဍတစ်ရပ်အဖြစ် ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ အဆောက်အအုံအင်္ဂါရပ်များ တည်ဆောက်ခြင်း၊ မတူညီသောမြို့နယ်များတွင် ထိန်းသိမ်းမှုအဆောက်အအုံများအကြား စနစ်တကျဖြင့် စစ်သုံးပန်းများအား လွှဲပြောင်းပေးခြင်း၊ သင်္ချိုင်းနေရာများ ကြိုတင်ပြင်ဆင်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် စစ်သုံးပန်းများအားဖမ်းဆီးခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်းနှင့်လွှဲပြောင်းခြင်းအတွက် အသုံးပြုမည့်စာတမ်းများ ပုံစံထုတ်ထားခြင်း)။

63 ဥပမာ၊ လူ့အခွင့်အရေးကော်မီတီ၊ AbubakarAmirovandothersv.Russiaနှင့်ရှုရှုး၊ စာပိုဒ် ၁၁၄ စစ။ IACTHR RodriguezVeraandothers(တရားမျှတရေးနန်းတော်မှ ပျောက်ကွယ်သွားခြင်း)နှင့် ကိုယ်လံဘီယာ၊ တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၁၄ နိုဝင်ဘာလ ၁၄ ရက်၊ စာပိုဒ် ၄၈၉။

64 ECTHR ၊ Paul and Audrey Edwards နှင့် ယူကေ ၊ တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၀၂ ဖတ်လ ၁၄ ရက်။

65 IACTHR ၊ “Mapiripan Massacre” နှင့်ကိုလံဘီယာ၊ တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၀၅ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၁၅ ရက်၊ စာပိုဒ် ၂၂၄။

လွတ်လွတ်လပ်လပ် ဆောင်ရွက်နိုင်ရမည်။ ၎င်းသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့်တနည်းနည်းနှင့်ဆက်နွယ်နေသည့် ရှေ့နေများအပေါ်လည်း ညီမျှစွာအကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။⁶⁶

၃၁။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများသည် သမာသမတ်ရှိရမည်။ ဆောင်ရွက်မှုတိုင်းတွင် ဘက်လိုက်ခြင်းမပြုရ။ သက်သေများအားလုံးကို မွေမိဋ္ဌာန်ကျကျစစ်အကဲဖြတ်ရမည်။ အပြစ်ရှိကြောင်း သို့မဟုတ် အပြစ်ရှိကြောင်းထင်ရှားစေသည့် သက်သေ အထောက်အထားများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရမည်။ လိုက်ရှာရမည်။

၄။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်း

၃၂။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ရလဒ်များသည် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရမည်။ ဤတွင် အများပြည်သူ⁶⁷ နှင့် ကျူးလွန်ခံရ သူများ၏ မိသားစုများမှ စိစစ်သုံးသပ်နိုင်ရေးအတွက် ပွင့်လင်းမှုထားရှိခြင်းလည်းပါဝင်သည်။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုသည် ဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် အများပြည်သူအပေါ် တာဝန်ခံမှုရှိခြင်းတို့ကို မြှင့်တင်ပေးပြီး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအား ပြင်ပမှစောင့်ကြည့်လေ့လာမှုပြုနိုင်ရန် ထိရောက်မှုရှိစေသည်။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်းသည် ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူများအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတွင်တစ်ပိုင်းတစ်စ ပါဝင်စေရန်ပံ့ပိုးပေးသည်။⁶⁸ နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ရှင်းလင်းပြတ်သားသော မူဝါဒများကို ချမှတ်ပေးသင့်ပါသည်။ နိုင်ငံတော်အစိုးရများသည် အနည်းဆုံးအားဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး တစ်ရပ်တည်ရှိမှုအတွက်လည်းကောင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတွင်လိုက်နာရမည့်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ အပေါ် တွင်လည်းကောင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး၏ တွေ့ရှိချက်များအပေါ်တွင်လည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့၏ဖြစ်ရပ်နှင့် ဥပဒေရေးရာအခြေခံများအပေါ်တွင်လည်း ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိရမည်။

၃၃။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုအပေါ် ကန့်သတ်ချက်များတစ်စုံတစ်ရာ ထားရှိခြင်းသည် ထိခိုက်ခံရသူများ၏ ပုဂ္ဂလိကလွတ်လပ်မှုနှင့် လုံခြုံရေးကို ကာကွယ်မှုပြုခြင်း၊⁶⁹ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်နေသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ၏ ဖြောင့်မတ်တည်ကြည်မှုကို သေချာစေခြင်း၊ ထောက်လှမ်းရေးသတင်းအရင်းအမြစ်များ သို့မဟုတ် တပ်မတော် သို့မဟုတ် ရဲဌာန၏ ဆောင်ရွက်ချက်များဆိုင်ရာ ဂရုပြုအပ်သော သတင်းအချက်အလက်များကို လုံခြုံစေခြင်း စသည့် တရားဝင်ဖြစ်သော ရည်ရွယ်ချက်အတွက်သာ ဖြစ်စေရမည်။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ အတင်းအဓမ္မအပျောက်ဖျောက်ခံရခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေမဲ့သတ်ဖြတ်ခံရခြင်း သို့မဟုတ် သူ၏ ကံကြမ္မာအရ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ မည်သည့်နေရာ တစ်နေရာတွင် ဆက်လက်တည်ရှိနေသည် စသည့်အခြေအနေတို့ကို ပယ်ဖျက်စေမည့် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို နည်းစေသည့်ကန့်သတ်မှု အခြေအနေကြောင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများသည် အပြစ်ပေးခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်နေသည့်အနေအထားမျိုးကို နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ မည်သည့်အခြေအနေတွင်မဆို မပြုလုပ်ရပါ။

66 ရှေ့နေများ၏အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏အခြေခံမူများ၊ မူ ၁၆ နှင့် ၁၇။

67 ကျူးလွန်ခြင်းခံရသူ၏ အနီးကပ်ဆုံးမိသားစုသည် "သူ/သူမ၏ တရားဝင်အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်မပေးရန်လိုအပ်ချက်နှင့်အညီ လုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်ရမည်။" ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင်သို့တင်သည့် ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ် စွဲချက်တင်သတ်ဖြတ်ခြင်း တို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ကုလသမဂ္ဂ၏ အထူးကိုယ်စားလှယ်၏ အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/65/321 ၂၀၁၀ ဩဂုတ်လ ၂၃ ရက်၊ ECHR HughJordanနှင့် ယူကေ၊ တရားစီရင်မှု၊ ၂၀၀၁ ခုနှစ် မေလ ၄ ရက်၊ စာပိုဒ် ၁၀၉။ ACHPR၊ အထွေထွေမှတ်ချက် အမှတ် ၃ - အသက်ရှင်သန်ခွင့်၊ စာပိုဒ် ၇။

68 ICPCED ၏ ပိုဒ် ၁၂ နှင့် ၂၄ ကိုကြည့်ပါ။

69 ၁၉၄၉ ရှိနီဗာသဘောတူညီချက်အမှတ် ၄ ၏ ပိုဒ် ၁၃၇ အရ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခံထားရသည့်ပုဂ္ဂိုလ်နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး၊ သူ/သူမ၏သေဆုံးခြင်းအပါအဝင်၊ သတင်းအချက်အလက်များကို ဆွေးမျိုးများထံပေးပို့ခြင်းသည် 'ထိခိုက်နစ်နာ'စေပါက ပြန်ကြားရေးသတင်းဌာနမှ ၎င်းအား ထိခိုက်မှုထားနိုင်သည်။

၂။ သက်ဆိုင်ရာနိုင်ငံတကာအခြေခံမူများနှင့် ကျင့်ဝတ်စည်းမျဉ်းများ

၃၄။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများနှင့် ဥပဒေဘက်တော်သားအရာရှိများအနေဖြင့် နိုင်ငံတကာစံချိန်စံညွှန်းများ၊ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် ကျင့်ဝတ်စည်းကမ်းများကို အလေးထားသင့်ပါသည်။ ဤတွင် အခြေခံသဘောတရားများနှင့် ပရိတိုကောတို့အပြင် ၁၉၈၅ ကုလသမဂ္ဂ၏ တရားစီရင်ရေးလွတ်လပ်မှုဆိုင်ရာ အခြေခံသဘောတရားများ၊^{၇၀} ၁၉၉၀ ရှေ့နေများ၏အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏အခြေခံမူများ၊^{၇၁} ၁၉၉၀ တရားစွဲသူများ၏အခန်းကဏ္ဍဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂ၏လမ်းညွှန်ချက်များ၊^{၇၂} ၁၉၇၉ ဥပဒေဘက်တော်သားအရာရှိများအတွက် ကုလသမဂ္ဂ၏ ကျင့်ဝတ်စည်းကမ်းများ၊^{၇၃} ၁၉၉၀ ဥပဒေဘက်တော်သား အရာရှိများမှ စစ်အင်အားနှင့် လက်နက်များ အသုံးပြုခြင်းဆိုင်ရာ အခြေခံအခြေခံမူများ^{၇၄} အစရှိသည်တို့ပါဝင်သည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများသည် ဆီးရားကူဆာ လမ်းညွှန်ချက်၊^{၇၅} လန်း-လန်ဒန်လမ်းညွှန်ချက်များ၊^{၇၆} OHCHR ၏ စုံစမ်းရေးလမ်းညွှန်ချက်ဆိုင်ရာကော်မရှင်၊^{၇၇} ၂၀၁၅ "နယ်လ်စန်မန်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ" ^{၇၈} စသည်တို့ပါဝင်သည်။

၃။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုစဉ်အတွင်း မိသားစုဝင်များ၏ပူးပေါင်းပါဝင်မှုနှင့် ၎င်းတို့အားကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု

၃၅။ မိသားစုဝင်များ^{၇၉} သို့မဟုတ် သေဆုံးသူ သို့မဟုတ် ပျောက်ကွယ်သွားသူ၏ အခြားနီးကပ်သော ဆွေမျိုးသားချင်းများ၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုသည် ထိရောက်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအတွက် အရေးကြီးသောအခြေခံအချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။^{၈၀} နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင် နီးကပ်သောဆွေမျိုးသားချင်းများ ထိထိရောက်ရောက် ပူးပေါင်းပါဝင်လာစေရန် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။ ၎င်းသို့ ဆောင်ရွက်ပေးရာတွင် နိုင်ငံတော်သည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး၏ ဖြောင့်မတ်တည်ကြည်မှုကို အလေးထားရပါမည်။ သေဆုံးသူ၏ ဆွေမျိုးသားချင်းများကို ရှာဖွေပြီး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအတွက်အကြောင်းကြားရမည်။ မိသားစုဝင်များအား ဥပဒေရေးရာ ရပ်တည်မှုအတွက် ထောက်ခံပေးသင့်ပြီး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရား သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကာလအတွင်း လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်အဆင့်အားလုံး၏ တိုးတက်မှုများကို အချိန်မီအကြောင်းကြားပေးရမည်။^{၈၁} မိသားစုဝင်များအနေဖြင့် မည်သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု အဆင့်များလှိုအပ်သည်ဟူသည့် အကြံပြုချက်များနှင့် ဆွေးနွေးမှုများပေးခြင်း၊ သက်သေအထောက်အထားများပေးခြင်း၊ လုပ်ငန်းစဉ်တစ်လျှောက် ၎င်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားနှင့်အခွင့်အရေးများကို ဖော်ပြခြင်း စသည်တို့အားပြုလုပ်နိုင်စေရန် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး အာဏာပိုင်

၇၀ ၁၉၈၅ ဩဂုတ်လ ၂၆ ရက်မှ စက်တင်ဘာလ ၆ ရက်ထိ ကျင်းပခဲ့သော ရာဇဝတ်မှုများတားဆီးရေးနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများကို အရေးယူခြင်းဆိုင်ရာ သတ္တမအကြိမ်မြောက် ကုလသမဂ္ဂညီလာခံမှ သဘောတူချက်ချမှတ်ပြီး၊ ၁၉၈၅ နိုဝင်ဘာလ ၂၉ ရက် နှင့် ၁၉၈၅ ဒီဇင်ဘာလ ၁၃ ရက် နေ့တို့တွင် ကျင်းပခဲ့သော အထွေထွေညီလာခံဆုံးဖြတ်ချက် ၄၀/၃၂ နှင့် ၄၀/၁၄၆ တို့မှ အတည်ပြုပေးခဲ့သည်။
၇၁ ရာဇဝတ်မှုများတားဆီးရေးနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများကို အရေးယူခြင်းဆိုင်ရာ သတ္တမအကြိမ်မြောက် ကုလသမဂ္ဂညီလာခံမှ သဘောတူချက်ချမှတ်ပြီး၊ ၁၉၈၅ နိုဝင်ဘာလ ၂၉ ရက် နှင့် ၁၉၈၅ ဒီဇင်ဘာလ ၁၃ ရက် နေ့တို့တွင် ကျင်းပခဲ့သော အထွေထွေညီလာခံ ဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၄၀/၃၂ မှ အတည်ပြုပေးခဲ့သည်။
၇၂ ၁၉၉၀ ဩဂုတ်လ ၂၇ မှ စက်တင်ဘာလ ၇ ရက်ထိ ကျင်းပခဲ့သော ရာဇဝတ်မှုများတားဆီးရေးနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများကို အရေးယူခြင်းဆိုင်ရာ နဝမအကြိမ်မြောက် ကုလသမဂ္ဂညီလာခံမှ အတည်ပြုပေးသည်။
၇၃ ၁၉၇၉ ဒီဇင်ဘာလ ၁၇ ရက်၊ ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေညီလာခံဆုံးဖြတ်ချက်အမှတ် ၃၄/၁၆၉ အားဖြင့်အတည်ပြုချမှတ်ခဲ့သည်။
၇၄ ၁၉၉၀ ဩဂုတ်လ ၂၇ မှ စက်တင်ဘာလ ၇ ရက်ထိ ကျင်းပခဲ့သော ရာဇဝတ်မှုများတားဆီးရေးနှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများကို အရေးယူခြင်းဆိုင်ရာ အဌမအကြိမ်မြောက် ကုလသမဂ္ဂညီလာခံမှ အတည်ပြုပေးသည်။
၇၅ ၂၀၁၃၊ အီတလီနိုင်ငံ၊ ဆီးယားကူဆာ၊ ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာသိပ္ပံပညာ နိုင်ငံတကာ အဆင့်မြင့်လေ့လာရေးဆိုင်ရာ အင်စတီကျုမှ အတည်ပြုပေးသည့် နိုင်ငံတကာ၊ ဒေသဆိုင်ရာနှင့် ပြည်တွင်းအချက်အလက်ရှာဖွေရေး အဖွဲ့အစည်းများအတွက် ဆီးယားကူဆာလမ်းညွှန်ချက်များ။
၇၆ နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်ရှာဖွေမှုလမ်းညွှန်ချက်များ (လန်း-လန်ဒန်လမ်းညွှန်ချက်များ)ကို ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံတကာရှေ့နေများအစည်းအရုံး၏ လူ့အခွင့်အရေးအင်စတီကျုမှ ချမှတ်ခဲ့ပြီး၊ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည်မွမ်းမံခဲ့သည်။
၇၇ OHCHR၊ နိုင်ငံတကာလူ့အခွင့်အရေးနှင့် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဥပဒေ၊ လမ်းညွှန်ချက်၊ လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုတို့ နှင့်စပ်လျဉ်းသော စုံစမ်းရေးနှင့် အချက်အလက်ရှာဖွေရေးမစ်ရှင်များဆိုင်ရာ ကော်မရှင်၊ ၂၀၁၅။
၇၈ အကျဉ်းသားများအားဆက်ဆံမှုအတွက် ကုလသမဂ္ဂစံနှုန်းဆိုင်ရာ အနိမ့်ဆုံးစည်းမျဉ်းများ ("နယ်လ်စန်မန်ဒဲလားစည်းမျဉ်းများ")၊ ၂၀၁၅ ဒီဇင်ဘာလ ၁၇ ရက်၊ ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံဆုံးဖြတ်ချက် ၇၀/၁၇၅ မှ အတည်ပြုချမှတ်ပေးသည်။
၇၉ ဤပရိတိုကောတွင် "မိသားစု"ဟူသည့် အသုံးအနှုန်းအား သေဆုံးသူ၏ ဆွေမျိုးအသိုင်းအဝိုင်းများအထိ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အကျုံးဝင်သည်။
၈၀ အမှန်တရား၊ တရားမျှတမှု၊ အလျော်အစားရရှိမှု၊ နောက်ထပ်ထပ်မံမဖြစ်ပျက်စေမည့်အာမခံချက်များအား မြှင့်တင်ပေးခြင်းဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၏ အစီရင်ခံစာ၊ မစ္စတာ ဝါဘာလီဒီရိုဗ်၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း၊ A/HRC/21/46 ၂၀၁၂ ဩဂုတ်လ ၉ ရက်၊ စာပိုဒ် ၅၄။
၈၁ ဥပမာ၊ IACtHR Villagrán-Morales and others နှင့် ဝါဘာလီဒီရိုဗ်၊ ၁၉၉၉ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၉ ရက်၊ စာပိုဒ် ၂၂၅၊ ၂၂၇၊ ၂၂၉ ကိုကြည့်ပါ။

များမှ ဆောင်ရွက်ပေးရပါမည်။⁸² ထိုသူတို့အား စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ကြားနာမှု တစ်စုံတစ်ရာကို အကြောင်းကြားပေးသင့်ပြီး၊ သတင်းပြန်ကြားမှုကိုလည်း ရရှိနိုင်စေသင့်ပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ကြိုတင်ပြီး အကြောင်းကြားပေးသင့်သည်။ မိသားစုဝင်များမှ လိုအပ်သည့်နေရာတွင် ထိထိရောက်ရောက် ပူးပေါင်းပါဝင်နိုင်စေရန် ၎င်းတို့အားကိုယ်စားပြုပေးမည့် ရှေ့နေ တစ်ဦးအတွက် အာဏာပိုင်များအနေဖြင့် ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့မှု ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။ ကလေးသူငယ် ဖြစ်က (အခြားဆွေမျိုးသားချင်းများလည်း မရှိသည့်အခြေအနေတွင်) ယုံကြည်စိတ်ချရသည့် အရွယ်ရောက်ပြီးသူ သို့မဟုတ် အုပ်ထိန်းသူမှ (သေဆုံးသူ သို့မဟုတ် ပျောက်ကွယ်သွားသူနှင့် ဆွေမျိုးတော်စပ်မှုမရှိသည်လည်းဖြစ်နိုင်) ကလေးသူငယ်၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် ကိုယ်စားပြုပေးနိုင်သည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် ဥပမာအားဖြင့် မိသားစုဝင်များသည် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများအဖြစ် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သည့်အခြေအနေတွင် ထိုကဲ့သို့သော အခွင့်အရေးများတွင် ကန့်သတ်ချက်များရှိနေနိုင်သည်။ ဤသို့သော ကန့်သတ်ချက်များသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး၏ ဖြောင့်မတ်တည်ကြည်မှုကို သေချာစေရန် တိတိကျကျလိုအပ်သည့်အခါမှသာ ကျင့်သုံးရပါမည်။

၃၆။ သေဆုံးသွားသူ သို့မဟုတ် ပျောက်ကွယ်သွားသူနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး မိသားစုဝင်များအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတွင် ပါဝင်စေခြင်း သို့မဟုတ် သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိရန်အတွက် ရှာဖွေရယူခြင်းတွင် မညာမတာ ဆက်ဆံခံရခြင်း၊ ခြိမ်းခြောက်ခံရခြင်းတို့မှ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုရရှိသင့်ပါသည်။ ၎င်းတို့၏လုံခြုံရေး၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သာယာဝပြောရေး၊ ပုဂ္ဂလိကလွတ်လပ်ခွင့်တို့ကို ရရှိရန်သေချာစေမည့် သင့်လျော်သော ဆောင်ရွက်ချက်များ ချမှတ်ပေးသင့်သည်။

၃၇။ ကျန်ကြွင်းရပ်အလောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ မိသားစုဝင်များတွင် အချို့သော အခွင့်အရေးများရှိပါသည်။ သေဆုံးသွားသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း သတ်မှတ်ပေးပြီးပါက မိသားစုဝင်များကို ချက်ချင်းအကြောင်းကြားပေးသင့်ပါသည်။ ထို့နောက် သေဆုံးမှုအကြောင်းကြားစာကို အလွယ်တကူ ရရှိနိုင်မည့်နည်းလမ်းဖြင့်အသိပေးရပါမည်။ ဖြစ်နိုင်က အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမပြုမီ မိသားစုဝင်များကို ဆွေးနွေးတိုင်ပင်သင့်ပါသည်။ မိသားစုဝင်ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးသည် ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုပြုစဉ်အတွင်း လာရောက်ရှိနေခွင့်ရရှိသင့်သည်။ လိုအပ် သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး လုပ်ငန်းစဉ်ပြီးဆုံးသွားပါက ရပ်အလောင်းအား မိသားစုထံသို့ ပြန်လည်အပ်နှံကာ မိမိတို့ ကိုးကွယ်ယုံကြည်ရာ ထုံးတမ်းစဉ်လာအတိုင်း သင်္ဂြိုဟ်ခွင့်ပြုရပါမည်။

၄။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရားများ

၃၈။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်ဟူသည်တွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရားတစ်ခုတည်းကိုသာ အခြားအရာများထက် ဦးစားပေး အသုံးပြုရသည်မဟုတ်ပါ။ နိုင်ငံတော်အစိုးရများအနေဖြင့် ပြည်တွင်းဥပဒေနှင့်ကျင့်သုံးမှုအလေ့အထများနှင့်လျော်ကန်သော ယန္တရားများအမျိုးအမျိုးကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတာဝန်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိရပါမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်တာဝန်အရ လိုက်နာဆောင်ရွက်သည့် ရဲဌာန၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဖြစ်စေ၊ သေမှုသေခင်း စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဖြစ်စေ၊ လွတ်လပ်ပြီး အမှီအခိုကင်းသော ရဲဌာနမှ အလောင်းအားစစ်ဆေးခြင်းဖြစ်စေ၊ တရားသူကြီး၊ အထူးဥပဒေအရာရှိ သို့မဟုတ် အမျိုးသားလူ့အခွင့်အရေး အင်စတီကျူးရှင်းမှ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဖြစ်စေ၊ အခြား မည်သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းမဆို နိုင်ငံတကာဥပဒေရေးရာ လိုက်နာရမည့်တာဝန်နှင့် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ကတိကဝတ်များအရ အဆုံးအဖြတ် ပေးရမည့်ကိစ္စရပ်ဖြစ်သည်။ မည်သည့်ယန္တရားများကိုအသုံးပြုစေကာမူ ၎င်းတို့အနေဖြင့် ဤလမ်းညွှန်တွင်ချမှတ်ထားသည့်အနည်းဆုံးသတ်မှတ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းရပါမည်။

82 ဥပဒေပြင်ပကိစ္စများ၊ အတင်းအကြပ်ဖမ်းဆီးခြင်း၊ ရာဇဝတ်ကြောင်းအရ တစ်ဖက်သတ်ခွဲချက်တင် သတ်ဖြတ်ခြင်းတို့အား ထိထိရောက်ရောက် တားမြစ်ခြင်းနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုခြင်းဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂဥပဒေအခြေခံမူများ၊ မူ ၁၆။ IACHR Manuel Stalin Bolañosနှင့်အီဂွေတာ၊ အစီရင်ခံစာအမှတ် ၁၀/၉၅၊ ဖြစ်ရပ် ၁၀.၅၈၀၊ ၂၉၉၅ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁၂ ရက်၊ စာပိုဒ် ၄၅။

- ၃၉။ အချို့သောအခြေအနေများတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် စုံစမ်းရေးကော်မရှင် သို့မဟုတ် အကူးအပြောင်း ကာလ တရားမျှတမှုယန္တရားကဲ့သို့သော အထူးယန္တရားများကိုဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်နိုင်သည်။ လွတ်လပ်ပြီး ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျသော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတစ်ရပ်ကို ဆောင်ရွက်ရန် ကျွမ်းကျင်မှုနှင့်စွမ်းဆောင်ရည်ရှိသည့် နိုင်ငံ တကာ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတစ်ရပ်သည် သင့်လျော်ပါသည်။ လျင်မြန်စွာဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ထိရောက်မှုရှိခြင်း၊ စေ့စပ်သေချာခြင်း၊ လွတ်လပ်ခြင်း၊ သမာသမတ်ရှိခြင်း၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်း စသည့်သတ်မှတ်ချက်များ သည် ဤယန္တရားများမှ ချမှတ်ဆောင်ရွက်သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများအတွက် တန်းတူညီ အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိသည်။⁸³
- ၄၀။ အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးယန္တရားများသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများကို မလျော်ကန်သော နှောင့်နှေးစေခြင်း သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ တရားစွဲဆိုမှုများကို ရှောင်ရှားလိုက်ခြင်း စသည်အားဖြင့် တာဝန်ခံမှုအပိုင်းကို မလျော့ပါး သွားစေရန် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ သေချာမှုရှိစေရမည်။ ဥပမာ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှု အကြောင်းရင်းများ စနစ်တကျဖြစ်နေကြောင်းကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် သို့မဟုတ် သမိုင်းဝင်အောက်မေ့ဖွယ်ကို လုံခြုံစေရန် ပုံစံချမှတ် ထားသည့် အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးရေး ယန္တရားတစ်ရပ်ကို ထိထိရောက်ရောက် အသုံးပြုခြင်းသည် ဥပဒေမဲ့ သေ ဆုံးခြင်းအတွက် တာဝန်ရှိသူများကို တရားစီရင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အားဖြင့် ဖမ်းဆီးခြင်းနှင့်ပြစ်ဒဏ်ပေးခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတော်၏တာဝန်ကို ဖြည့်ဆည်းမှုမပေးပါ။ သို့ဖြစ်၍ အချို့သောအခြေအနေများတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကို ဆောင်ရွက်စဉ်တွင် အထူးယန္တရားများသည် အရေးပါသောအခန်းကဏ္ဍမှ ရှိနေနိုင်သော်လည်း ၎င်းတို့သည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးရမည့်ရန် တာဝန်ကိုဖြည့်ဆည်းရန် မိမိတို့ဘာသာ လုပ်ဆောင်နိုင်သည့် အခြေအနေမရှိပါက နည်းလမ်းပေါင်းစုံပါသော ယန္တရားဖြင့်လည်း ဆောင်ရွက်ပေးရပါလိမ့်မည်။

83 ထိုကဲ့သို့သောယန္တရားများကို ပုံစံချမှတ်ရာတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရအနေဖြင့် ပြစ်ဒဏ်မှလွတ်မြောက်နေခြင်းကို တိုက်ဖျက်ရန် နည်းဥပဒေအစုတွင် ပါဝင်သည့် စုံစမ်း ရေးကော်မရှင်နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အခြေခံမှုများကိုလည်းကောင်း၊ OHCHR ၏ အချက်အလက် ရှာဖွေရေးမစ်ရှင်ကော်မရှင်များ၏ လမ်းညွှန်နှင့်ကျင့်သုံးမှုကို လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတကာ၊ ဒေသဆိုင်ရာနှင့်ပြည်တွင်း အချက်အလက်ရှာဖွေရေးအဖွဲ့များအတွက် ဆီယာကူဆာလမ်းညွှန်ချက်များကိုလည်းကောင်း ထည့်သွင်း စဉ်းစားပေးသင့်သည်။

- ၄၁။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင် ပါဝင်သူအားလုံးသည် အမြင့်ဆုံးသော ပရောဖက်ရှင်နယ်စံနှုန်းနှင့် အမြင့်ဆုံး ကျင့်ဝတ်ပိုင်းဆိုင်ရာစံနှုန်းများကို အချိန်တိုင်းလိုက်နာရပါမည်။ ၎င်းတို့ အနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး၏ ဖြောင့်မတ်တည်ကြည်မှုနှင့် ထိရောက်မှုတို့ကိုလုံခြုံစေရန်၊ တရားမျှတမှုနှင့်လူ့ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာပန်းတိုင်များကို တိုးမြှင့်ပေးရန် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးများတွင် ပါဝင်သူ များသည် ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူများ၊ မိသားစုဝင်များနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအားဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုခံရ သော အခြားသူများတို့အပေါ် ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာတာဝန်ဝတ္တရားများ လိုက်နာရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ထိခိုက်ခံရသူ မည် သူမဆို၏ လုံခြုံရေး၊ ပုဂ္ဂလိကလွတ်လပ်ခွင့်၊ သာယာဝပြောရေး၊ ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် လူ့အခွင့်အရေးတို့အား လေးစား လိုက်နာရမည်ဖြစ်ကာ အထူးသဖြင့် လူသားခြင်းစာနာထောက်ထားမှုနှင့် သမာသမတ်ကျမှုတို့တွင် သက် ဆိုင်ရာ လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု အခြေခံသဘောတရားများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ရပါမည်။
- ၄၂။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်တွင် မိသားစုဝင်များ၊ အခြားဖြစ်နိုင်ချေရှိသော သက်သေများနှင့် အခြားဆက်သွယ်ထား သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ဆက်ဆံသည့်အခါ အထူးသဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင်ပါဝင်နေကြသူများ၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သာယာဝပြောရေး၊ သေဆုံးသူ၏ဂုဏ်သိက္ခာတို့နှင့် စပ်လျဉ်းပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်း ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်နေစဉ် ကျရောက်နိုင်သည့်အန္တရာယ်များကို နည်းနိုင်သမျှနည်းအောင် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများ မှဆောင်ရွက်ရပါမည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျူးလွန်မှုခံရသူများ၊ ကလေးသူငယ်များ၊ သက်ကြီးရွယ်အိုများ၊ ဒုက္ခသည်များ၊ ကွဲပြားသော လိင်သတ်မှတ်ချက်နှင့် ဖော်ထုတ်ချက်ရှိသူများ၊ မသန်စွမ်းပုဂ္ဂိုလ်များကဲ့သို့သော အန္တရာယ်ကျရောက်လာနိုင်ဖွယ် ရှိသူများအတွက် အထူးထည့်သွင်း စဉ်းစားပေးမှုများ လိုအပ်ပါမည်။
- ၄၃။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများသည် ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာဥပဒေများနှင့်အညီ လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်ပြီး၊ တရား လက်လွတ် သို့မဟုတ် လွန်လွန်ကဲကဲ အနှောင့်အယှက်ဖြစ်စေသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဆောင်ရွက်ချက်ကို ရှောင် ကျဉ်ရမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများမှ ထိရောက်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်ဆောင်ရွက်ရန် မိမိတို့၏တာဝန်ကို ထမ်းဆောင်နေစဉ်အတွင်း စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအားဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်ခံရသူများ၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့ ထုံးတမ်းများ၊ မိသားစုဝင်များ၏ လိုအင်ဆန္ဒတို့ကို လေးစားလိုက်နာရန် သင့်ပါသည်။⁸⁴
- ၄၄။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ချေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတွင်ပါဝင်သည့် မှုခင်းဆရာဝန်တွင် တရား မျှတရေးအတွက်လည်းကောင်း၊ သေဆုံးသူ၏ ဆွေမျိုးသားချင်းအတွက်လည်းကောင်း၊ ယေဘုယျအားဖြင့် အများပြည်သူအတွက်လည်းကောင်း တာဝန်များရှိပါသည်။ ယင်းတာဝန်များကို ကောင်းမွန်စွာထမ်းဆောင်နိုင် ရန် မှုခင်းဆိုင်ရာ ရောဂါပေဒပညာရှင်အပါအဝင် မှုခင်းဆရာဝန်များသည် လွတ်လပ်ပြီး အမှီအခိုကင်းခြင်း၊ သမာသမတ်ကျကျဖြင့် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။ ရဲဌာန သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ အလုပ်ခန့်အပ်သည့်ဖြစ်စေ၊ မခန့်အပ်သည်ဖြစ်စေ၊ မှုခင်းဆရာဝန်များအနေဖြင့် တရားမျှတရေး (တရားမျှတရေးသည် ရဲဌာန သို့မဟုတ် နိုင်ငံတော် အစိုးရတွက်သာမဟုတ်)နှင့် သေဆုံးသွားသူများ၏ ဆွေမျိုးသားချင်းများအပေါ် ထားရှိရမည် မိမိတို့၏တာဝန်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း နားလည်ရပါမည်။ သို့မှသာ သေဆုံးခြင်း၏အကြောင်းရင်းနှင့် သေ ဆုံးမှု အနီးအနားပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေတို့ဆိုင်ရာ မှန်ကန်သောဖြစ်စဉ်ကို တင်ပြနိုင်မည်ဖြစ်သည်။
- ၄၅။ ပို၍ယေဘုယျကျကျကြည့်ရသော် ကမ္ဘာ့ဆရာဝန်အသင်း (WMA) ၏ နိုင်ငံတကာဆရာဝန်ကျင့်ဝတ်စည်းမျဉ်း များ၏ ပြဋ္ဌာန်းချက်အရ၊ "ဆရာဝန်တစ်ဦးသည် အရည်အချင်းပြည့်ဝသော ဆေးဘက်ဆိုင်ရာဝန်ဆောင်မှုကို ပညာရှင်ပီသမှု၊ ကိုယ်ကျင့်တရားပိုင်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်မှု၊ ကရုဏာတရားထားရှိမှု၊ လူ့ဂုဏ်သိက္ခာကို လေးစား

84 အတင်းအဓမ္မအပျောက်ပျောက်ခြင်း၊ တရားလက်လွတ် သို့မဟုတ် ဥပဒေပြင်ပ သတ်ဖြတ်ခြင်းဖြစ်ရပ်များတွင် ရှာဖွေရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် မှုခင်းဆိုင်ရာ စုံစမ်း စစ်ဆေးရေးများရှိ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် အနိမ့်ဆုံးစံနှုန်းများဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်၊ နိုင်ငံတကာ ဥပဒေပညာရှင်များကော်မရှင်ရှိ နောက် ဆက်တွဲ ၆၊ အတင်းအဓမ္မ အပျောက်ပျောက်ခြင်း နှင့် ဥပဒေပြင်ပသတ်ဖြတ်ခြင်း - စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့် ပြစ်ဒဏ်၊ လက်တွေ့လုပ်ဆောင်သူများလမ်းညွှန်၊ ၂၀၁၅။

လိုက်နာမှုတို့ဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန် နှစ်မြှုပ်ထားရပါမည်။”⁸⁵ ၎င်းအား အပြည့်အဝလိုက်နာနိုင်စေရန် နိုင်ငံတော် အစိုးရအနေဖြင့် ထိုသို့သော အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်သည့်အခြေအနေကို ဖန်တီးပေးရန်၊ မှုခင်းဆရာဝန် များအား ထိရလွယ်ကူသောလုပ်ငန်းတွင် ပါဝင်ပတ်သက်မှုကြောင့် အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်ခြင်း၊ ခြိမ်းခြောက် ခံရခြင်းတို့မှ ကာကွယ်ပေးရန်လိုအပ်ပါသည်။

---

85 WMA ၊ နိုင်ငံတကာ ဆရာဝန်ကျင့်ဝတ်စည်းမျဉ်း၊ <http://www.wma.net/en/30publications/10policies/c8/>

၄။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်ဆောင်ရွက်ခြင်း

၄၆။ မင်နီဆိုတာပရိတိုကော၏ဤအခန်းတွင် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် အကြောင်းတစ်ခုအပေါ် ထိရောက်သော စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးဆောင်ရွက်ရန်ချမှတ်သင့်သည့် မဟာဗျူဟာများနှင့် လက်တွေ့ကျသော ခြေလှမ်းများကို ဖော်ပြပါသည်။ ဒေသန္တရဥပဒေများ၊ အလေ့အကျင့်များနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများရှိသော်ငြားလည်း၊ ၎င်းတို့သည် မည်သည့်စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုမဆိုအတွက် ကောင်းမွန်သောအလေ့အကျင့်များကို တင်ဆက်ပေးပါသည်။ ဤအခန်းတွင်ဖော်ပြသည့် အထွေထွေလမ်းညွှန်ချက်များအား ပြစ်မှုကျူးလွန်ရာနေရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း၊ အင်တာဗျူးမေးမြန်းခြင်း၊ သင်္ချိုင်းပြန်လည်တူးဖော်ခြင်း၊ အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးခြင်း၊ အရိုးအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်ခြင်းစသည်တို့အတွက် လမ်းညွှန်ချက်အသေးစိတ်ကို ဖော်ပြပေးသည့် နောက်ဆက်တွဲအခန်းများလည်း ပါဝင်ပါသည်။

က။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာအထွေထွေအခြေခံမူများ

၄၇။ မည်သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင်မဆို အများပြည်သူနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့တို့၏အသက်ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်းသည် ပဓာနအကျဆုံးဖြစ်သည်။ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်မှုအားလုံးတွင် အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြင့် ထိခိုက်ခံရသည့် နယ်ပယ်များတွင် အန္တရာယ်ကို အကဲဖြတ်မှုပြုသင့်သည်။ အများပြည်သူများနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့တို့သည် အန္တရာယ်ရှိသည့်နေရာတွင် မလိုအပ်ပါက လွန်လွန်ကဲကဲ ရှိမနေသင့်ပါ။

၄၈။ ဆက်စပ်လွှမ်းခြုံနေသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးမည်သည်ကိုမဆိုမဟာဗျူဟာသည် နည်းလမ်းတကျရှိပြီး ပွင့်လင်းမြင်သာမှု ရှိနေရမည်။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းကို စုံစမ်းမေးမြန်းခြင်းဆိုင်ရာ တရားဝင်လမ်းကြောင်းအားလုံးကို လိုက်နာရမည်။ အခြေအနေရပ်များအပေါ်မူတည်၍ ပုံမှန်လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအဆင့်များနှင့် အဆင့်မြင့်အထူးပြု နည်းစနစ်များကိုလည်းလိုအပ်နိုင်သည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့မှ ချမှတ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအားလုံးအတွက် တာဝန်ခံမှုပါဝင်သည့် အဆင့်အဆင့်ဖြစ်သော လုပ်ငန်းစဉ်ကို ချမှတ်သင့်သည်။

၄၉။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတွင် ကွဲပြားသောအချက်အလက်များစွာကို စုဆောင်းမိနိုင်သော်လည်း၊ တရားစီရင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ၎င်းအချက်အလက်အားလုံးကို သက်သေအထောက်အထားအဖြစ် အသုံးပြုလိမ့်မည် မဟုတ်ပါ။ သို့ရာတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အချက်အလက်များ၊ သုံးသပ်ချက်များအားလုံးကို လုံခြုံစွာ မှတ်တမ်းတင်သိမ်းဆည်းရမည်။ ဤတွင် ချမှတ်ခဲ့သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအားလုံး၊ စုဆောင်းခဲ့သည့်သတင်းအချက်အလက်များ၊ သက်သေထွက်ဆိုချက်များ ပါဝင်သည်။ အချက်အလက်စုဆောင်းမှုအားလုံး၏ အရင်းအမြစ်၊ ရက်စွဲ၊ အချိန်တို့ကိုလည်း မှတ်တမ်းပြုစုရမည်။

ခ။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်

၅၀။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် အစီရင်ခံစာ သို့မဟုတ် စွပ်စွဲချက်တစ်ရပ်အား အာဏာပိုင်များထံသို့ တင်သွင်းသည့်အခါ စုံစမ်းမေးမြန်းမှုလမ်းကြောင်းများနှင့် နောက်ဆက်တွဲဆောင်ရွက်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ရန်အတွက် ကနဦးစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုကို ဆောင်ရွက်ရမည်။ ဤတွင် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသောသက်သေအရင်းအမြစ်အားလုံးကို ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ စုဆောင်းမှုများကို ဦးစားပေးသတ်မှတ်ခြင်း၊ သက်သေအထောက်အထားများကို ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့ပါဝင်သည်။ သက်ဆိုင်ရာ သက်သေထွက်ဆိုချက်များ အားလုံးကိုစုဆောင်းရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းတွင် ဥပဒေဘက်တော်သား အမှုထမ်းများမှပေးသည့် အဖြစ်အပျက်မှတ်တမ်းလည်း ပါဝင်သည်။ အရေးပါသော သက်သေအထောက်အထားများကို စုဆောင်းခြင်း၊ စိစစ်ခြင်းပြုပြီးပါက ပဏာမကောက်ချက်များ ဖော်

ဆောင်ပြီး အစီရင်ခံစာတစ်ခုအဖြစ်သို့ စုပေါင်းသင့်ပါသည်။ အစီရင်ခံစာတွင် ကြီးစားဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် စုံစမ်း မေးမြန်းမှုလမ်းကြောင်းများ၊ စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများ၏ ရလဒ်များ အသေးစိတ်ဖော်ပြသင့်ပြီး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကို ပိုမိုတိုးတက်လာစေနိုင်မည့် နောက်ထပ်စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများအတွက် အကြံပြုချက်များလည်း ဖော်ပြပေးသင့် ပါသည်။

၅၁။ သေဆုံးခြင်း၏ အခြေအနေများနှင့် ပတ်သက်နိုင်ချေရှိသူများ ဖြစ်နိုင်ကြောင်းစပ်လျဉ်းပြီး သိရှိထားသည့် သတင်း အချက် အလက်များအား အသေးစိတ်စစ်ဆေးသုံးသပ်မှုကို စာအရေးအသားဖြင့် အစီရင်ခံစာတင်ရမည်။ ယင်းအစီရင်ခံစာတွင် အဓိက သတင်းအချက်အလက်များဖြစ်ကြသည့် - ကနဦးအစီရင်ခံစာပြုစုသူ၏ အမည် နှင့်ရာထူး၊ အစီရင်ခံစာပြုစုရသည့် အခြေအနေရပ်များ၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ(များ)၏ မည်သူမည်ဝါဖြစ် ကြောင်း ဖော်ပြချက်(သိရှိပါက)၊ သေဆုံးသည့် ရက်စွဲ၊ အချိန်နှင့်နေရာ၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ(များ)၏ တည် နေရာ(များ)၊ သေဆုံးမှု(များ)ကို ဖြစ်စေသည့်နည်းလမ်း(များ)၊ တာဝန်ရှိသည်ဟု ယူဆရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်(များ) သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်း(များ)၊ သေဆုံးမှု(များ)အတွက် အခြေခံအကြောင်းရင်း(များ)၊ အခြားအချက်အလက် များ စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ထပ်မံစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရမည့် နယ်ပယ်များကိုလည်း ဖော်ထုတ်ရမည်။ စုံစမ်းစစ် ဆေးမှုများကို ဝံ့ပိုးပေးမည့် အခြားသောအချက်အလက်များကို ထားသို့ခြင်းနှင့်စုဆောင်းခြင်းတို့အတွက် ခြုံငုံ ထားသော မဟာဗျူဟာတစ်ရပ်နှင့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော တရားစီရင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတို့ကိုလည်း ဖော် ဆောင်ထားသင့်သည်။ သက်သေအထောက်အထားများ စုဆောင်းခြင်းအတွက် အစီအစဉ်တစ်ရပ် ချမှတ်ရ မည်။

၅၂။ ခြံငိုထားသောမဟာဗျူဟာမှဆင်းသက်လာသောလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုနှင့်နည်းဗျူဟာဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်များ တစ်စုကို ပုံစံချရမည်။ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အရေးပါသောအချက်အလက်များ စုဆောင်းခြင်း၊ သက်ဆိုင် ရာအချက်အလက်များကို ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ ပါဝင်သူများအားလုံးကို ဖော်ထုတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရမည်။ အောက်ပါအချက်များကို စီမံခန့်ခွဲနိုင်ရန် လုပ်ဆောင်ရမည်အချက်များကို အစီအစဉ်ရေးဆွဲခြင်း၊ သင့်လျော် သော အရင်းအမြစ်များကို နေရာချသတ်မှတ်ခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်ရမည် -

- သက်သေအထောက်အထားများ၊ အချက်အလက်များကို စုဆောင်းခြင်း၊ စိစစ်ခြင်းနှင့်စီမံခန့်ခွဲခြင်း။
- သေဆုံးမှု/မူခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအပါအဝင် အရေးကြီးသော တည်နေရာများကို မူခင်းရေးရာစစ်ဆေးမှုပြုခြင်း။
- မိသားစုဆက်ဆံရေးရုံး
- ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ၏ ပရိုဖိုင်ပြုလုပ်ခြင်း။
- သက်သေများကိုရှာဖွေခြင်း၊ အင်တာဗျူးခြင်း၊ ကာကွယ်ပေးခြင်း။
- နိုင်ငံတကာနည်းပညာအကူအညီများ။
- ဆက်သွယ်ရေးနှင့် အခြားသော ဒစ်ဂျစ်တယ်သက်သေအထောက်အထား။
- ငွေကြေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ။
- ဖြစ်ရပ်များကို ကာလအစဉ်လိုက်စဉ်ခြင်း။⁸⁶

၅၃။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးမဟာဗျူဟာများကို အခါအားလျော်စွာ သို့မဟုတ် အချက်အလက်အသစ်များ(သို့မဟုတ် အသစ်သော၊ ပို၍အားကောင်းသော နည်းလမ်းများ)အရ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုပြုသင့်ပါသည်။ ပြန်လည်သုံးသပ် မှုဖြစ်စဉ်မှတ်တမ်းကို အရေးကြီး ချမှတ်သောဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ တစ်ခုချင်းစီရှင်းလင်းလင်း ကိုးကားမှုကို ဝံ့ပိုးပေးမည့် သက်သေအထောက်အထားများနှင့်အတူ သိမ်းဆည်းထားသင့်ပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေး မဟာဗျူဟာရှိ ဦးတည်ချက် အပြောင်းအလဲတစ်ခုတစ်ရာအတွက် ရှင်းလင်းချက်ပေးပြီး၊ အခြားသက်ဆိုင်ရာ

86 ဤနယ်ပယ်များအတွက် အသေးစိတ်သိရှိလိုပါက၊ မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့်ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂရုံးမှ စာတမ်းပြုစုခြင်း (<http://www.unodc.org>) နှင့် Interpol (<http://www.interpol.int>)

အချက်အလက်မှတ်တမ်းများနှင့်အတူ မှတ်တမ်းထားရှိသင့်ပါသည်။ ပြန်လည် သုံးသပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပွင့်လင်းမှုရှိရမည်၊ မှတ်တမ်းပြုစုမှုရှိရမည်၊ ထိုနောက် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့ဝင်များထံသို့ ဖြန့်ဝေပေးရပါမည်။

၁။ ပစ္စည်းများနှင့်အချက်အလက်ဒေတာများကို စုဆောင်းခြင်းနှင့် စီမံခန့်ခွဲခြင်း

၅၄။ အချက်အလက်ပစ္စည်းများကို စနစ်တကျ စုဆောင်းရမည်။ ထိရောက်သော သတင်းအချက်အလက် စီမံ ခန့်ခွဲမှုစနစ်ကို တည်ဆောက်ပြီး ၎င်းစနစ်တွင် လုံခြုံရေးကိစ္စရပ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားလျက် စုဆောင်းထား သည့် ပစ္စည်းအားလုံးကို မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း၊ စီစစ်ခြင်း၊ သေချာစွာသိမ်းဆည်းခြင်း စသည်တို့ ပြုရမည်။ ယင်း စီမံခန့်ခွဲမှုစနစ်သည် ရှုပ်ထွေးမှု သို့မဟုတ် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ အဆင့်မြင့်မားမှု ရှိရန်မလိုအပ်ပါ။ သို့သော် ၎င်းသည် ပြည့်စုံရမည်၊ တာဝန်တည်ငြိမ်ပြီး လုံခြုံမှုရှိနေရမည်။ အချက်အလက်ပစ္စည်း တစ်စုံတစ်ရာ ပျောက်ဆုံးမှု၊ ပျက်စီးမှု၊ ယုတ်လျော့သွားမှု သို့မဟုတ် လျစ်လျူရှုထားမှုမရှိစေရ။ သက်သေအထောက်အထား တို့အား လက်လျော့ခံရခြင်း မရှိကြောင်း စာရင်းစစ်လမ်းကြောင်းမှဖော်ပြနိုင်ပြီး၊ ၎င်းတို့အား အလွယ်တကူ ရှာ တွေ့နိုင်ခြင်း၊ ကိုးကားမှုပြုနိုင်ခြင်း၊ အပြန်အလှန်ကိုးကားမှုပြုနိုင်ခြင်းရှိရပါမည်။

၅၅။ ပစ္စည်းအချက်အလက်များကို စုဆောင်းခြင်း၊ မှတ်တမ်းတင်ခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်း - ပြစ်မှုကျူးလွန်၊ မကျူးလွန် ကြောင်း ထောက်ပြသည့်သက်သေများတွင် သက်ဆိုင်ရာသက်သေအထောက်အထားများအားလုံးကို တရား စီရင်ရေးဖြစ်စဉ် မည်သည့်အဆင့်မဆိုတွင် ဖော်ထုတ်နိုင်ရန် ကျွမ်းကျင်မှုလိုအပ်သည်။ ပစ္စည်းအချက်အလက် များ၏ ဆက်စပ်ပတ်သက်မှုသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ ပို၍သိသာထင်ရှားလာပါမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့မှ သတင်းအချက်အလက်များကို ထုတ်မပေးဘဲထိမ်ချန်ထားခြင်းသည် တရားစီရင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတစ်ခုခုတွင် စွဲချက်တင်ထားသည့်အမှုအား ပို၍အားနည်းစေနိုင်ပါမည်။

၂။ သေဆုံးမှု/အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအပါအဝင် အရေးကြီးသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတည်နေရာများ

၅၆။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းတစ်ရပ်ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် သတင်းရရှိထားသည့်နေရာ၌ ရုပ် အလောင်း ရှိမည်၊ မရှိမည်မှာ မသေချာပါ။ သို့ဖြစ်၍ သေဆုံးမှုသည် ထိုနေရာ၌ဖြစ်ချင်မှ ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။⁸⁷ စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် အရေးကြီးသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတည်နေရာတစ်ခုစီတိုင်းကို ရှာဖွေတွေ့ရှိရမည်။ ဖော် ထုတ်ရမည်။ ဤတွင် ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ(များ) နှင့် ဖော်ထုတ်ထားသည့် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူများအကြား တွေ့ဆုံသည့် တည်နေရာ၊ ရာဇဝတ်မှုမည်သည်မဆို၏ တည်နေရာ၊ အလောင်းမြှုပ်နှံသည့် ဖြစ်နိုင်ချေ တည် နေရာများလည်း ပါဝင်သည်။ ကမ္ဘာ့လုံးဆိုင်ရာ တည်နေရာပြစနစ် (GPS) ၏ ကိုဩဒိနိတ်များကို ရရှိ မှတ်တမ်းတင်ရမည်။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ(များ)ကို မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း မသိရှိသေးပါက သိရှိနိုင်ရန် ဖော်ထုတ်ရမည်။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ၏ လူနေမှုပုံစံ၊ လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်များ၊ လှုပ်ရှားမှုများ၊ နိုင်ငံရေး၊ ဘာသာရေး သို့မဟုတ် စီးပွားရေးနောက်ခံများ စသည်တို့သည် သေဆုံးခြင်း၏ အကြောင်းရင်းဖြစ်နိုင်ချေကို ဖော်ပြပေး ကောင်းပေးနိုင်ပါမည်။ လူပျောက်ကြော်ငြာ၊ မိသားစုသက်သေထွက်ဆိုချက်များ၊ သွားဘက်ဆိုင်ရာနှင့် အခြား စိတ်ချရသော ဆေးမှတ်တမ်းများ (ဆိုလိုသည်မှာ - မသေဆုံးမီက အချက်အလက်များ ante-mortem data)၊ လက်ငွေရာများ၊ ဒီအန်အေ အစရှိသည်တို့သည် သေဆုံးသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်သည်ကို ဖော်ထုတ်ရန် အသုံး ပြုနိုင်သည်။

၅၇။ သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အကြွင်းအကျန်မှ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရာတွင် ဒီအန်အေ DNA ပရိုဖိုင်ကို အသုံးပြုပါက အခြားဖော်ထုတ်ချက်များကိုလည်း ယှဉ်တွဲအသုံးပြုရမည်။ ပရိုဖိုင်ကိုတည်ဆောက်ရန် အသုံးပြု

87 စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများသည် ရုပ်အလောင်းတည်နေရာကို မသိရှိနိုင်ပါက၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူကိုဖော်ထုတ်ရန် ပံ့ပိုးပေးမည့် အခြားတိုက်ရိုက်ကျသော၊ အသေးစိတ် ကျသော သက်သေအထောက်အထားများကို ဆက်လက်ရှာဖွေစုဆောင်းရပါမည်။

ထားသည့်နမူနာသည် လည်းကောင်း၊ ပရိသီးသန့်ကိုယ်တိုင်သည်လည်းကောင်း၊ အားကောင်းသော သတင်း အချက်အလက်ဖြစ်နေပါက ၎င်းတို့အား အလွဲသုံးစားမရှိစေရန် လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းပေးရမည်။⁸⁸ သေဆုံးသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်းဆိုင်ရာ ကဏ္ဍတစ်ခုအဖြစ် ဆွေးနွေးတော်စပ်မှုဖြစ်နိုင်ခြေကိုတည် ဆောက်ရန် ဒီအန်အေကို ပရိသီးသန့်ပြုလုပ်ရာတွင် ဆွေးနွေးတော်စပ်မှုဆိုင်ရာ မှားယွင်းသောယုံကြည်မှုများကို ရှာဖွေတွေ့ရှိနိုင်ပါလိမ့်မည်။ ထိုသို့သော အမှတ်မထင်တွေ့ရှိချက်များကို သေချာစွာ ကိုင်တွယ်ခြင်းသည် အရေးကြီးသော ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာကိစ္စရပ်တစ်ခုဖြစ်လေရာ ၎င်းအတွက် မူဝါဒများကို ကြိုတင်ချမှတ်ထားသင့် ပါသည်။⁸⁹

- ၅၈။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာဟူသည်မှာ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများမှ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများကို ရှာဖွေခြင်း၊ မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း ပြုရသည့်နေရာဖြစ်သည်။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာ ("crime scene") ဟူသည် အသုံးနှုန်းအား ရာဇဝတ်မှု အမှန်တကယ် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်၊ မဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်ဟူသည့် သတ်မှတ်ချက်ကို ထိခိုက်မှုမရှိစေဘဲ အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။⁹⁰ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာသည် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၏ ရုပ်အလောင်း သို့မဟုတ် အရိုးအကြွင်းအကျန်များတွေ့ရှိရာနေရာ၊ သက်ဆိုင်ရာအဆောက်အအုံ၊ ယာဉ် သို့မဟုတ် ပတ်ဝန်း ကျင်နေရာ စသည်တို့ တစ်ခုခုဖြစ်နိုင်သည်။ ဤတွင် အခင်းဖြစ်ရာ နေရာအတွင်းရှိ အဝတ်အစား၊ လက်နက် သို့မဟုတ် ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ အသုံးဆောင်ပစ္စည်းများ အစရှိသည်တို့လည်း ပါဝင်သည်။
- ၅၉။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအား အမြန်ဆုံးစည်းတားပိတ်ပင်စေသင့်ပြီး ခွင့်ပြုချက်မရှိသူ မည်သူကိုမျှ ထိုနေရာသို့ ဝင်ရောက်ခွင့် မပြုရပါ။ ထိုသို့အားဖြင့် အခင်းဖြစ်ရာနေရာမှ သက်သေအထောက်အထားများကို ထိထိ ရောက်ရောက် ကာကွယ်မှု၊ စုဆောင်းမှုပြုနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး သက်ဆိုင်ရာ ပစ္စည်းအချက်အလက်များ ပျက်စီးခြင်း သို့မဟုတ် ဆုံးရှုံးခြင်းကို လျော့ချနိုင်ပါမည်။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာကို ပိတ်ပင်လုံခြုံစေခြင်းတွင် ဝင်ပေါက်၊ ထွက်ပေါက်များကို ထိန်းချုပ်ခြင်းလိုအပ်ပြီး၊ လိုအပ်ပါက လေ့ကျင့်သင်ကြားပြီးသော အမှုထမ်းများကို ဝင် ရောက်ခွင့်ပေးခြင်းမျိုးဖြင့် ကန့်သတ်ချက်ထားရှိရပါမည်။ အကယ်၍အခင်းဖြစ်ရာနေရာသို့ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေရေးရာစနစ်အရ မှုခင်းဆရာဝန်မလိုအပ်ခဲ့လျှင်ပင် မှုခင်းဆရာကိုယ်တိုင် လာရောက်နိုင်ပါက စုံစမ်းစစ် ဆေးမှုအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေပါမည်။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် ၎င်းနေရာရှိ သက်သေအထောက် အထားတို့အားအစောင့်အကြပ်များချထားခြင်းသို့မဟုတ်စည်းတားထားခြင်းအားဖြင့်ကာကွယ်ပေးသင့်သည်။ လိုအပ်ပါက သက်သေအထောက်အထားအား ပျက်စီးစေနိုင်သည့် ရာသီဥတု သို့မဟုတ် အခြားအကြောင်းရင်း များမှလည်း ကာကွယ်ပေးရပါမည်။
- ၆၀။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာသို့ အမှုထမ်းများဝင်ရောက်သည့်မှတ်တမ်းကို သက်ဆိုင်ရာ ရက်စွဲ၊ အချိန်အတိအကျဖြင့် မှတ်တမ်းပြုစု ရမည်။ သက်သေအထောက်အထားနှင့်ထိတွေ့ကိုင်တွယ်မှုပြုသူများအနေဖြင့် မိမိတို့၏ ဒီအန်အေနှင့် လက်တွေ့များကို ရည်ညွှန်းချက်နမူနာအဖြစ်ပေးရမည်။ မှုခင်းဆိုင်ရာ အဆိပ်အတောက်၊ ရောဂါ ပိုး စသည်ဖြင့် ညစ်ညမ်းမှုကိုလျော့ချရန်နှင့် အမှုထမ်းများ၏ ကျန်းမာရေး၊ ဘေးကင်းရေးကိုကာကွယ်ရန် အတွက် သင့်လျော်သော အကာအကွယ်အဝတ်အစားများကို ရရှိနိုင်က ဝတ်ဆင်ထားရမည်။ အနည်းဆုံး အားဖြင့် လက်အိတ်နှင့် မျက်နှာဖုံးများ ဝတ်ဆင်သင့်သည်။ သက်သေအထောက်အထားအား ထိန်းသိမ်းပေး ရန် မှန်ကန်သောထုပ်ပိုးမှု၊ သက်သေအမျိုးအစားအလိုက် မှန်ကန်သောနည်းလမ်း အသုံးပြုရန် လိုအပ်သည်။ အကယ်၍ ထိုသို့ပြုရန် အရင်းအမြစ်၊ ထောက်ပံ့ဆောင်ရွက်ရေးမရရှိပါက ညစ်ညမ်းမှု သို့မဟုတ် ပျက်စီးမှုကို အတတ်နိုင်ဆုံး လျော့ကျပေးသည့် ထုပ်ပိုးမှုပုံစံကို အသုံးပြုရမည်။

88 ဥပမာ၊ ICRC ၏ ပျောက်ဆုံးနေသူများ၊ အလောင်းရုပ်ကြွင်းများ၏ ဒီအန်အေစစ်ဆေးချက်နှင့် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်မှု - လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများနှင့် အခြားလက်နက်ကိုင် အကြမ်းဖက်မှုအခြေအနေများအတွက် အကောင်းဆုံးကျင့်သုံးမှုဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်၊ ဒု-ကြိမ်ထုတ်ဝေမှု၊ ၂၀၀၉။
 89 ဥပမာ၊ .S.Parker;A.J.London,J.D.Aronson ၏ "ရုပ်အလောင်းပိုင်ရှင်အား ဖော်ထုတ်ရန် ဒီအန်အေကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် အမှတ်မထင်တွေ့ရှိချက်များ - ကျင့်ဝတ် ဆိုင်ရာ အကဲဖြတ်စိစစ်ချက်" ForensicScience International အတွဲ ၇ (၂၀၁၃) စာ ၂၂၁-၂၉။
 90 အကယ်၍ ရာဇဝတ်မှုဖြစ်ခဲ့သော်ငြားလည်း၊ သေဆုံးမှုအား တွေ့ရှိရသည့်နေရာကို အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာတစ်ခုအဖြစ် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၆၁။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာတစ်ခုတွင်ရှိသည့် ပစ္စည်းအားလုံးသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအတွက် ဆက်ဆိုင်မှုဖြစ်နိုင် ချေရှိကြောင်း ယူဆသင့်သည်။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာတွင် တွေ့ရှိနိုင်သောပစ္စည်းများကို အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြထားသည်။ သို့သော် ဤပစ္စည်းများဖြစ်သည်ဟု ကန့်သတ်မထားပါ။

- (က) မြေပုံများ၊ ဓာတ်ပုံများ၊ အမှုထမ်းဆိုင်ရာမှတ်တမ်းများ၊ စစ်ကြောမှုမှတ်တမ်းများ၊ စီမံအုပ်ချုပ်ရေး မှတ်တမ်းများ၊ ငွေကြေးဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများ၊ ငွေရပြေစာများ၊ မှတ်ပုံတင်စာရွက်စာတမ်းများ၊ ဖုန်းမှတ်တမ်းများ၊ စာအဝင်အထွက်များ၊ နိုင်ငံကူးလက်မှတ်များ စသည်ကဲ့သို့သော မှတ်တမ်း doc- umentary သက်သေအထောက်အထား၊
- (ခ) ကိရိယာတန်ဆာပလာများ၊ လက်နက်များ၊ အဝတ်အထည်နှင့် အမျှင်အပိုင်းအစများ၊ သော့များ၊ ဆေးပန်းချီ၊ တိုက်ခိုက်ရာတွင် အသုံးပြုသည် ဖန်၊ ဖန်ခွက်၊ စည်းနှောင်သည့်ကြိုးများ၊ လက်ဝတ် ရတနာများစသည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထား၊
- (ဂ) သွေး၊ ဆံပင်၊ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအရည်များ၊ ဆီး၊ လက်သည်း၊ ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းများ၊ အရိုးများ၊ သွားများနှင့် လက်ဗွေရာများ စသည့် ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထား၊
- (ဃ) မိုဘိုင်းဖုန်းများ၊ ကွန်ပျူတာ၊ တက်ဘလက်များ၊ ဂြိုဟ်တုဖုန်းများ၊ ဒစ်ဂျစ်တယ်ဆိုင်ရာ သိုလှောင် ကိရိယာများ၊ ဒစ်ဂျစ်တယ် အသံဖမ်းစက်များ၊ ဒစ်ဂျစ်တယ်ကင်မရာများ၊ စီစီတီစီ ဗီဒီယိုဖိုင်များ စသည့် ဒစ်ဂျစ်တယ်သက်သေ အထောက်အထားများ။

၆၂။ သက်ဆိုင်ရာသက်သေခံပစ္စည်းများအားလုံးကို အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ အသေးစိတ် လမ်းညွှန်ချက်များတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း မှတ်တမ်း documentary ပုံစံ နှင့် ဓာတ်ပုံ ပုံစံတို့ဖြင့် မှတ်တမ်းပြုစုရမည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများတွင် သက်သေပစ္စည်းများ စစ်ကြောမှုစွမ်းဆောင်ရည်သည် တစ်ခုမှ တစ်ခု ခြားနားပါသည်။ သို့သော် မှတ်စုများ၊ ပုံကြမ်းအစီအစဉ်များ၊ ဓာတ်ပုံများအသုံးပြုလျက် အခင်း ဖြစ်ပွားရာနေရာကို ထိထိရောက်ရောက် မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း လိုအပ်ပါသည်။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာကို မှတ်တမ်း ပြုစုခြင်း၊ သက်သေအထောက်အထား ရှာဖွေခြင်းတို့တွင် စေ့စပ်သေချာမှု ရှိသင့်သည်။

၆၃။ သက်သေနမူနာများကို လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးပြီးဖြစ်သော သို့မဟုတ် အသိကြွယ်ဝသော အမှုထမ်းများမှ ရှာဖွေပြီး မှတ်တမ်းပြုစုသင့်ပါသည်။ အချို့ သက်သေနမူနာရယူခြင်းအတွက် အခြေခံလေ့ကျင့်သင်ကြားမှုသာ လိုအပ်သော်လည်း၊ ဆေးဘက်-ဥပဒေရေးရာ စစ်ကြောမှုများဆောင်ရွက်ခြင်းအတွက် မိမိတို့တရားစီရင်ရေး ရာမူဘောင်အခြေအနေနှင့် လျော်ညီသော အဆင့်မြင့်လေ့ကျင့်သင်ကြားမှု လိုအပ်ပါလိမ့်မည်။

၆၄။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများသည် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာအကာကွယ်ပစ္စည်း၊ သက်သေပစ္စည်း ထုပ်ပိုးရမည့်သက်ဆိုင်ရာ အိတ်များ၊ သေတ္တာများ၊ ပလပ်စတိတ်ဗူး၊ ဖန်ဗူးများ၊ ကင်မရာများ စသည်တို့ပါဝင်သော ပစ္စည်းများသင့်လျော်စွာ တပ်ဆင်ယူဆောင်သင့်ပါသည်။

၆၅။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာမှသည် တရားရုံးရောက်ရှိသည့်တိုင် တရားစီရင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဆုံးသတ်သည်အထိ သက်သေအထောက်အထားရှာဖွေမှု၊ သိုလှောင်မှု၊ ပို့ဆောင်မှုနှင့် မှုခင်းရေးရာစီစစ်မှု အဆင့်အဆင့်တိုင်းကို ဖြောင့်မတ်တည်ကြည်စွာဖြင့် သက်သေအထောက်အထား ခိုင်လုံမှုရှိစေရန် ထိထိရောက်ရောက် မှတ်တမ်း ပြုစုရမည်။ ၎င်းအား "သက်သေကွင်းဆက်" (chain of evidence) သို့မဟုတ် "ထိန်းသိမ်းမှုကွင်းဆက်" (chain of custody) ဟု ရည်ညွှန်းလေ့ရှိသည်။ ထိန်းသိမ်းမှုကွင်းဆက် chain of custody ဟူသည် ဥပဒေ ရေးရာတရားစွဲဆိုမှုတစ်ရပ်တွင် သက်သေအထောက်အထားအဖြစ် တင်သွင်းရန်အတွက် အရည်အချင်း ပြည့်မီစေရန်အလို့ငှာ အလားအလာရှိသော သက်သေခံပစ္စည်းများမည်သည်မဆိုကို ပြည့်စုံခိုင်လုံစွာ စာတမ်း ပြုစုရန်လိုအပ်သည့် သက်သေအထောက်အထားဆိုင်ရာ အယူအဆဖြစ်သည်။ ဤတွင် သက်သေခံ ပစ္စည်း အား တာဝန်ရှိသူများထံမှ ရရှိသည့်အချိန်မှသည် တရားရုံးသို့တင်ဆက်သည်အထိ ကာလအတွင်း ၎င်း

သက်သေခံပစ္စည်းတို့အား ပိုင်ဆိုင်သူ ပုဂ္ဂိုလ်များအားလုံးသည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းနှင့် အစဉ်အလိုက်ဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းလည်းပါဝင်သည်။ ပိုင်ဆိုင်မှု သို့မဟုတ် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှုကွင်းဆက်တွင် ကွာဟမှု တစ်စုံတစ်ရာရှိနေပါက ရာဇဝတ်တရားခံအပေါ် သက်သေထွက်ဆိုသည့် သက်သေပစ္စည်းနှင့် မိတ်ဆက်ပေးမှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေသည်။ သက်သေအထောက်အထားပစ္စည်းများကို သယ်ယူပို့ဆောင်ရာတွင် ကြိုးကိုင်ခြယ်လှယ်ခြင်း၊ ပျစ်စီးစေခြင်း၊ အခြားသက်သေများနှင့် ရောထွေးညစ်ညူးစေခြင်းစသည်တို့ မဖြစ်ရန် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပေးရမည်။ လူ့ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်ပါအဝင် သက်သေခံအထောက်အထား အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီကို ရရှိသည့်အချိန်မှစ၍ စိစစ်မှု၊ သိုလှောင်မှုပြုသည်အထိ ၎င်းတို့၏ မည်သည်မည်ဝါဖြစ်ခြင်းကို သေချာစေရန် စနစ်တကျ ကိုးကားခြင်း၊ အမှတ်အသားပြုခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ သက်သေခံ အထောက်အထားကွင်းဆက်နှင့် သမာသမိရှိ ခြင်းဆိုင်ရာသတ်မှတ်ချက်များကို ပြည့်မီစေရန် သက်သေခံပစ္စည်းများအား သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး၊ ခြေရာခံလိုက်ခြင်းနှင့် သိုလှောင်မှုပြုခြင်းတို့တွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူ၏ အသေးစိတ်အချက်အလက် ပါဝင်စေရပါမည်။

၆၆။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု လုပ်ငန်းအဆင့်အားလုံးတွင် သက်သေခံပစ္စည်းများကို သင့်လျော်သော သိုလှောင်မှု အဆောက်အအုံတစ်ခုတွင် သိမ်းဆည်းသင့်ပါသည်။ သိုလှောင်သည့် အဆောက်အအုံများသည် သန့်ရှင်းမှု၊ လုံခြုံမှုရှိပြီး ပစ္စည်းများအား သင့်လျော်သော အခြေအနေရပ်များဖြင့် ထိန်းသိမ်းနိုင်သည့်နေရာ ဖြစ်ရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းနေရာသို့ ခွင့်ပြုချက်မရှိဘဲ ဝင်ရောက်ခြင်း၊ ညစ်ညူးသွားစေခြင်းမျိုးမှ ကာကွယ်ပေးရပါမည်။ အင်ဂျင်တယ် သက်သေပစ္စည်းများအား နိုင်ငံတကာ အကောင်းဆုံး ကျင့်သုံးမှုများနှင့်အညီ စုဆောင်းခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းခြင်း၊ စိစစ်ခြင်းပြုသင့်ပါသည်။⁹¹

၃။ မိသားစုဝင်များနှင့် ဆက်ဆံရေး

၆၇။ ဖြစ်နိုင်ချေရှိက သေဆုံးသွားသူ၏မိသားစုအတွက် သတင်းအချက်အလက်များပေးရန်၊ ပံ့ပိုးမှုများပေးရန်သော်လည်းကောင်း၊ ကာယကံရှင် မသေဆုံးမီက သူနဲ့ပတ်သက်သောဒေတာ ante-mortem ကဲ့သို့သော သေဆုံးသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရန်လိုအပ်သည့် သတင်းအချက်အလက်များကို စုဆောင်းရန်အတွက် သော်လည်းကောင်း၊ လေ့ကျင့်သင်ကြားထားပြီး အတွေ့အကြုံလည်းရှိပြီးသည့် မိသားစုဆက်ဆံရေးဆိုင်ရာ အထူးပြုညာရှင်တစ်ဦးကို ခန့်အပ်ထားသင့်ပါသည်။⁹² ပညာရှင်အနေဖြင့် မိသားစုထံသို့ အစောဆုံး သွားရောက်တွေ့ဆုံပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ နောက်ဆုံးရသတင်းများ၊ တိုးတက်မှုများ၊ ရလဒ်များကို တင်ပြပေးခြင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် မိသားစုမှစိုးရိမ်မကင်းရှိသည့်အချက်များကို ဖြေရှင်းပေးခြင်းတို့အား ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။⁹³ ပျောက်ဆုံးသွားသူ သို့မဟုတ် သေဆုံးသူ၏ မိသားစုနှင့် အပြုသဘောဆောင်သော ဆက်ဆံရေးရှိခြင်းသည် မည်သည်စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအတွက်မဆို အသုံးဝင်သော သတင်းအချက်အလက်များနှင့် ရလဒ်များကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။

91 ဥပမာ၊ ရဲအရာရှိဦးစီချုပ်အသင်းအဖွဲ့၏ "အင်ဂျင်တယ်သက်သေများအတွက် ကောင်းမွန်သောကျင့်သုံးမှု"ယူကေ၊ http://www.digital-detective.net/digital-forensics-documents/ACPO_Good_Practice_Guide_for_Digital_Evidence_v5.pdf

92 သေဆုံးမှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီးအာဏာပိုင်များကိုယ်တိုင်အား သေဆုံးမှုနှင့်ပတ်သက်နေကြောင်းမသိကာဖွယ်ရှိသည့်အခြေအနေရပ်မျိုးတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး သတင်းအချက်အလက်များ ပေးပို့ခြင်း၊ ရယူခြင်းအတွက် ယင်းအာဏာပိုင်များနှင့်ဆက်ဆံရေးသည် မိသားစုအတွက် လက်ခံနိုင်ဖွယ်မဟုတ်ပါ။ မိသားစုအတွက် ဥပဒေရေးရာကိုယ်စားလှယ် သို့မဟုတ် အစိုးရမဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ဝင်ရောက်ပါဝင်မှုသည် အရေးကြီးသော သတင်းအချက်အလက်များရရှိစေရေးအတွက် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် နည်းလမ်းများဖြစ်ပါသည်။

93 အထက်ဖော်ပြပါ အကိုးအကား၏ စာပိုဒ် ၃၅-၃၇ ကို ကြည့်ပါ။

၄။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူအကြောင်းကို နားလည်ပေးခြင်း

၆၈။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ၎င်း၏လူနေမှုပုံစံစုံစမ်းမေးမြန်းမှုပြုပြီး ပရိုဖိုင်ဖိုင်တွဲတစ်ခုဖွင့်ပေးရပါမည်။ သင့်လျော်သော ဂရုပြုမှုနည်းလမ်းကို လေးစားလိုက်နာအသုံးပြုရမည်။ ဥပမာ အိမ်ထောင်ရေးဖောက်ပြန်မှု သို့မဟုတ် အခြားကဲ့ရဲ့ ရှုတ်ချဖွယ်ရှိသည့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အပြုအမူဆိုင်ရာကဲ့သို့သော တွေ့ရှိချက်များကို ကိုင်တွယ်သည့်အခါတွင် ဖြစ်သည်။ ပရိုဖိုင်သည် အမှု၏လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ယူဆချက်များကို စမ်းသပ်ပေးမည် ဖြစ်ပြီး၊ အခြားသောစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုလမ်းကြောင်းများ မရှိသည့်အခြေအနေမျိုးတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းများ ဖြစ်ပွားလာစေရေးကို ပံ့ပိုးပေးပါသည်။ ၎င်းပရိုဖိုင်သည် ရာဇဝတ်မှုကျူးလွန်စေသည့် အရင်းခံ အကြောင်းကိုဖော်ထုတ်ရန်လည်း ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ သတင်းအချက်အလက်များကိုပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ၏ အသင်းအဖွဲ့များ၊ လူနေမှုပုံစံ၊ အမူအကျင့်ပုံစံနှင့် အီလက်ထရောနစ် ပစ္စည်းများမှ စုဆောင်းရရှိနိုင်ပါသည်။

၅။ သက်သေများကို ရှာဖွေခြင်း၊ အင်တာဗျူးခြင်းနှင့်ကာကွယ်ပေးခြင်း

၆၉။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိထားသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များကို ရှာဖွေပြီး အင်တာဗျူးမေးမြန်းသင့်ပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအား အများပြည်သူထံ ကြေညာခြင်းသည် သက်သေများနှင့် အခြားသတင်းပေးနိုင်သူများ ထွက်ပေါ်လာစေရန် အားပေးရာရောက်ပြီး ၎င်းတို့ပေးသည့် သတင်းအချက်အလက်များကိုလည်း လျှို့ဝှက်မှု၊ ဂရုပြုမှုနှင့် ကိုင်တွယ်သွားမည်ဖြစ်ကြောင်း အသိပေးရန် လိုအပ်ပါမည်။

၇၀။ သက်သေများအားအင်တာဗျူးရသည့်ရည်ရွယ်ချက်များမှာ -

- (က) သက်ဆိုင်ရာသတင်းအချက်အလက်များကို စနစ်တကျနှင့် မျှတမှုရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်အားဖြင့် ရနိုင်သလောက်ရရှိရန် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအား အမှန်တရားကိုဖော်ထုတ်ရာတွင် ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျကျ ကူညီပံ့ပိုးနိုင်ရန်။
- (ခ) ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော မသက်ဖွယ်ဖြစ်သူများကို ဖော်ထုတ်ရန်။
- (ဂ) လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းစီတို့မှ အချက်အလက်များကို တည်ဆောက်ရာတွင် သက်ဆိုင်မှုရှိသည်ဟု ယူဆရသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ပေးနိုင်သော အခွင့်အလမ်းတစ်ခုဖွင့်ပေးရန်။
- (ဃ) နောက်ထပ်သက်သေများကို ဖော်ထုတ်ရန်။
- (င) ပြစ်မှုကျူးလွန်ခြင်းခံရသူသည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်ရန်။
- (စ) အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် မြှုပ်နှံသည့်နေရာများကို ဖော်ထုတ်ရန်။
- (ဆ) သတ်ဖြတ်ခြင်းခံရသည်ဟု စွပ်စွဲထားချက်နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် နောက်ခံသတင်းအချက်အလက်များ ဖြစ်ရပ်မှန်များကို တည်ဆောက်ရန်။⁹⁴
- (ဇ) စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင် သဲလွန်စများကို ဖော်ထုတ်ရန်။

94 ဤတွင် ဥပမာအားဖြင့် နိုင်ငံရေးအမှုထမ်းများ သို့မဟုတ် တပ်မတော်အမှုထမ်းများ၊ အမြဲတမ်းတပ်မတော်မဟုတ်သည့် တပ်ဖွဲ့၏ခေါင်းဆောင်များ၏ အမည်၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများ၏ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းနှင့် ဖော်ပြချက်၊ ဆင့်ကဲအမိန့်ပေးမှုစနစ်၊ ဆက်သွယ်ရေးကုတ်များနှင့် နည်းလမ်းများ၊ သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့်ဆက်နွယ်နေသည့် တရားဝင်စာတမ်းအသေးစိတ်၊ ရာဇဝတ်မှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အများပြည်သူဆိုင်ရာသတင်းထုတ်ပြန်ချက်များ၊ တပ်မတော်နှင့် နိုင်ငံရေးဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံများအကြား အပြန်အလှန်တုန့်ပြန်မှုများ၊ တပ်မတော်စစ်ဆင်ရေးများ၏ ရန်ပုံငွေများ၊ သတ်ဖြတ်သေဆုံးမှု(များ)ကို ဦးတည်စေသည့် ဖြစ်ရပ်တို့၏ ကာလအလိုက်စဉ်ခြင်း စသည်တို့ပါဝင်နိုင်ပါသည်။

၇၁။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် သက်သေများထံချဉ်းကပ်ရာတွင် သဘောထားကြီးကြီးဖြင့် ချဉ်းကပ်ပြီး၊ အမြင့်ဆုံးကျင့်ဝတ်စံနှုန်းများကို လိုက်နာသင့်ပါသည်။ အမှုဆိုင်ရာ သက်သေများအားလုံး၏ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးကို အာမခံပေးနိုင်ရန် အန္တရာယ်အကဲဖြတ်မှု၊ မဟာဗျူဟာများ၊ သင့်လျော်သော လူသားအရင်းအမြစ်နှင့် ငွေကြေးအရင်းအမြစ်များသည်လည်း နေရာတကျရှိနေရပါမည်။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် မိသားစုများအနေဖြင့် အခြားသော အကြောင်းပြချက်ကြောင့် မိမိတို့၏လုံခြုံရေးအတွက် ကြောက်ရွံ့မှုရှိနိုင်ပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူ၏ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးကိုလည်း သေချာစွာဂရုပြုရပါမည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် သက်သေကိုယ်တိုင်သည် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူဖြစ်နိုင်ပါသည်။

၇၂။ အရေးကြီးသောသက်သေများ၏ အမည်စာရင်းကိုရေးချပြီး ၎င်းတို့အား အင်တာဗျူးခြင်းကို ဦးစားပေးရပါမည်။ သက်သေဟုဆိုရာတွင် ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ကို မြင်တွေ့ သို့မဟုတ် အသံကြားခဲ့သူများ၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ(များ) သို့မဟုတ် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများအဖြစ် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူ(များ)၏ အကြောင်းကို သိရှိသူများ၊ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုတည်း သို့မဟုတ် ဆင့်ကဲအမိန့်ပေး စနစ်တစ်ခုတည်းရှိ ပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်ပါသည်။ ပြစ်မှုကျူးလွန်သူ မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူသည် တိုက်ရိုက်ပြစ်မှုကျူးလွန်သူထက် သေဆုံးခြင်းနှင့်ချိတ်ဆက်ပတ်သက်နေသူများ၏ သတင်းအချက်အလက်များကို ပေးနိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။⁹⁵ ထိုသက်သေများထံမှ ဖော်ပြချက်များကို အပြည့်အဝ ရရှိရပါမည်။ ဖြစ်နိုင်မှု၊ သင့်လျော်သော လုံခြုံမှုရှိက စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် အင်တာဗျူး ဆောင်ရွက်ချက်များကို အသံ သို့မဟုတ် ဗီဒီယို ဖမ်းယူရိုက်ကူးမှုပြုလုပ်ရန် ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်အတွင်း၌ သက်သေထွက်ဆိုသူများ၏စာရင်းများတွင် ပါရှိသောသက်သေများအားမလိုလားအပ်သော အန္တရာယ်မဖြစ်စေရန်၊ မကျရောက်စေရန် အထူးဂရုပြုစောင့်ရှောက်ရပါမည်။ သက်သေတစ်ဦးအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်သည့် အီလက်ထရောနစ် မှတ်တမ်းများကို ကုတ်အသွင်ပြောင်းထားသည့် ပုံစံ encrypted form ဖြင့်သာ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးရုံး၏ ပြင်ပသို့ ယူဆောင်ရပါမည်။ သက်သေထွက်ဆိုသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ပြနိုင်သည့် စာရွက်စာတမ်းများ (hard-copy) အား အတတ်နိုင်ဆုံး အပြင်မပေါက်ကြားစေရပါ။

၇၃။ တစ်အိမ်တက်ဆင်း စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများကို အရေးကြီးသော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတည်နေရာများနှင့် အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာတို့၏ နီးစပ်ခြင်းအရ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ သို့သော် ၎င်းအခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအား ဖော်ထုတ်ပြီးမှသာ တစ်အိမ်တက်ဆင်း စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ တစ်အိမ်တက်ဆင်း စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအတွက် အရေးကြီးနယ်ပယ်များတွင် နေထိုင်နေသည့် သို့မဟုတ် အလုပ်လုပ်နေသည့် သက်သေများအား ဖော်ထုတ်ရန်အတွက်လည်းကောင်း၊ ဒေသန္တရ သတင်းအချက်အလက်များနှင့် အကြောင်းကြားချက်များကို စုဆောင်းရန်လည်းကောင်း၊ အခြားသက်သေများနှင့် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူများကိုဖော်ထုတ်ရန်လည်းကောင်း၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအကြောင်းကို ပိုမိုသိရှိစေရန်လည်းကောင်း ကူညီပေးပြီး၊ သတင်းအချက်အလက် ရှိထားသူများကို ရှေ့ထွက်လာစေရန် အားပေးနိုင်ပါသည်။

၇၄။ ရုပ်အလောင်း မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရန်အတွက် - ဆံပင်၊ သွေး၊ တံတွေးအရည်ပုံစံများ၊ သွားဘက်ဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ရင်ဘတ် ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးခြင်း၊ အရိုးကျူးပဲ့ခြင်းနှင့် အခြားဒဏ်ရာများ သို့မဟုတ် ရောဂါများ ရှိမရှိဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ အစရှိသည်ကဲ့သို့သော ကာယကံရှင်မသေဆုံးမီက သူ့နဲ့ပတ်သက်သောဒေတာ အချက်အလက်များ ante-mortem data ကိုစုဆောင်းရန် လေ့ကျင့်သင်ကြားခံယူထားသည့် ကျွမ်းကျင်သူများသာလျှင် မိသားစုဝင်များ သို့မဟုတ် အခြားသူများထံ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှု ပြုရပါမည်။ ထိုကျွမ်းကျင်သူများသည် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာမေးခွန်းများကို အခွင့်အာဏာရှိရှိဖြင့် ဖြေကြားနိုင်ပြီး၊ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာနှင့် သွားဘက်ဆိုင်ရာ အသုံးအနှုန်းများကို မှန်ကန်စွာ အခြေခံပုဂ္ဂိုလ်သုတေသနသုတေသနများ ဖြစ်ရပါမည်။ အထောက်အထားနမူနာများကို ယူဆောင်သွားရန် သင့်လျော်သော ပစ္စည်းကိရိယာများလိုအပ်ပြီး၊

95 ဥပမာ၊ ၎င်းသည် ပူးတွဲရာဇဝတ်မှုလုပ်ငန်း၊ သာလွန်သောတာဝန်ဝတ္တရား၊ အမိန့်ပေးမှု၊ အားပေးကူညီပံ့ပိုးမှု၊ စီစဉ်မှု သို့မဟုတ် လှုံ့ဆော်ပေးမှုတို့အပါအဝင် ဥပဒေအရ တာဝန်ရှိမှုဆိုင်ရာ အမျိုးမျိုးသော နည်းလမ်းများအားဖြင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ယင်းနမူနာများကို မည်သို့သိုလှောင်မည်၊ မည်သူဝင်ရောက်ကြည့်ရှုခွင့်ရမည်၊ မျိုးရိုးဗီဇဆိုင်ရာ ဒေတာဘေ့စ်ကို မည်သူက စီမံခန့်ခွဲမည်၊ ဒေတာများကို မည်သို့အသုံးပြုသွားမည် စသည်တို့ကို ဖော်ပြသည့် သဘောတူညီမှုပုံစံများအားသက်ဆိုင်သူ၊ အထောက်အထားနမူနာပေးသူများက ဖြည့်ပေးရပါမည်။

၇၅။ မီဒီယာမှထုတ်ဖော်ခြင်းသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအတွက် အသုံးဝင်မည့် လူပုဂ္ဂိုလ်များနှင့်သက်သေပစ္စည်းများ ဖော်ထုတ်နိုင်ရန်နှင့် ရရှိနိုင်ရန်ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ ဤတွင် အရေးပေါ်ဖုန်းနံပါတ်များ ချပေးခြင်း၊ အီးမေးလ်နှင့်/သို့မဟုတ် လူမှုကွန်ယက် မီဒီယာ web page များ ဖွင့်ထားခြင်းတို့ပါဝင်နိုင်ပြီး၊ ထိုသို့အားဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများထံသို့ သတင်းအချက်အလက်များကို လျှို့ဝှက်စွာ သို့မဟုတ် အမည်မဖော်ပြဘဲနှင့်ပင် ပေးပို့နိုင်သည်။ သက်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များပေးပို့မှုအတွက် အပြန်အလှန်အားဖြင့် ဆုလာဘ်တစ်ခုပေးခြင်းကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။

၇၆။ အထူးသဖြင့် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူသည် အစိုးရအမှုထမ်းတစ်ဦးဖြစ်နေပါက တစ်စုံတစ်ဦးမှ သတင်းအချက်အလက်များပေးပို့မှုအား လျှို့ဝှက်စွာကိုင်တွယ်သွားမည်ဟူသည့် ဥပဒေကန့်သတ်ချက်များဖြင့် တိကျသော မဟာဗျူဟာတစ်ရပ် ဖော်ဆောင်ရပါမည်။

၆။ နိုင်ငံတကာနည်းပညာ အကူအညီများ

၇၇။ အခြားနိုင်ငံများရှိ ဥပဒေဘက်တော်သား အေဂျင်စီများ၏ အကူအညီသည် ဒေသန္တရစုံစမ်းစစ်ဆေးသူများ၏ နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ စွမ်းဆောင်ရည်၌ လစ်ဟာချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ ဥပမာ အားဖြင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့ အစည်းများဖြစ်သည့် Interpol အနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးကိုပံ့ပိုးကူညီပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ကြက်ခြေနီအသင်း(ICRC) ကဲ့သို့သော လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှုဆိုင်ရာအဖွဲ့ အစည်းများသည်လည်း သေဆုံးသူများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး တော်လှော်သော၊ ဂုဏ်သိက္ခာစောင့်ထိန်းသော စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှု တို့အား လူသားခြင်း စာနာထောက်ထားမှုအခြေအနေရပ်များနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် မှုခင်းရေးရာ အကောင်းဆုံးကျင့်သုံးမှုများကို အကြံပြုပေးနိုင်ပါသည်။

၇။ ဆယ်သွယ်ရေးနှင့်အခြားဒစ်ဂျစ်တယ်သက်သေအထောက်အထား

၇၈။ သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေနယ်နိမိတ်များအတွင်း၌ မိုဘိုင်းဖုန်းဒေတာအချက်အလက်များကို ဝန်ဆောင်မှုပေးသူ service provider များထံ အကူအညီတောင်းခံသင့်ပါသည်။ ယင်းသတင်းအချက်အလက်များသည် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ပုဂ္ဂိုလ်များ persons of interest မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်း၊ ထိုသူတို့၏အခန်းကဏ္ဍနှင့် ဆက်သွယ်မှုများကို သိရှိရန်ကူညီပေးနိုင်ပြီး၊ အဓိကလှုပ်ရှားမှုများ (အဓိကကျ သောတည်နေရာများ၌ ရှိနေခြင်း၊ အစည်းအဝေးများ တက်ရောက်ခြင်း၊ စောင့်ကြည့်စစ်ဆေးမှုဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပစ္စည်းအချက်အလက်များကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ပေးခြင်း၊ ရာဇဝတ်မှုအား ကွက်မျက်ခြင်းအစရှိသည်တို့) တွင် ထိုသူတို့ ပါဝင်လာရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်ကို အစီအစဉ်ရေးဆွဲရာတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးသူများ service providers များ၏ ဒေတာ-ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒများနှင့်ရင်းနှီးမှုရှိရပါမည်။ မိုဘိုင်းဖုန်း ဒေတာအချက်အလက်များအားဖြင့် အာဏာပိုင်များသည် သတ်မှတ်ထားသည့် အချိန်ကာလတစ်ခုအတွင်း ဖုန်းတာဝါတစ်ခုနှင့် ချိတ်ဆက်ခဲ့သည့် ဖုန်းနံပါတ်များကို စိစစ်နိုင်ရပါမည်။ ထို့နောက် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများမှ ထိုမိုဘိုင်းဖုန်းနံပါတ်များကို ဖောက်သည် (customer) တစ်ဦးဦး၏ အမည်၊ လိပ်စာနှင့် အခြားသော သတင်း အချက်အလက်များနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိ စိစစ်နိုင်မည်ဖြစ်ပြီး၊ သက်ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်များ၏ တည်နေရာနှင့် အချိန် အတိအကျဖြစ်နိုင်ခြေကို မှန်းဆနိုင်ပါသည်။ သေဆုံးသူ၏ မိုဘိုင်းဖုန်းများနှင့် အရေးကြီး မသင်္ကာဖွယ်ရာများကို တရားဝင် ရယူရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ဆက်စပ်မှုရှိသည့် ဒေတာ (ဥပမာ၊ ဖုန်းခေါ်ဆိုခဲ့သည်များ၊ ဖုန်းအဝင်ခေါ်ဆိုမှုများ

မဖြေကြားခဲ့ခြင်း၊ ဖုန်းအဝင်ခေါ်ဆိုမှုများ၊ sms စာတို မက်ဆေ့ချ်ပေးပို့မှုများ၊ ဓာတ်ပုံများ၊ ဖုန်းနံပါတ်များ၊ ခိုင်ယာယီမှတ်တမ်းများ)ကို ကျွမ်းကျွမ်းကျင်ကျင် ဒေါင်းလုတ်ယူရပါမည်။ ထိုသို့ ပြုပြီးနောက် အမှု၏ အခြေအနေအလိုက် ဖုန်းများကို သေဆုံးသူ၏မိသားစု သို့မဟုတ် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူထံသို့ ပြန်လည်ပေးအပ်နိုင်ပါသည်။ အကယ်၍ လက်ကိုင်ဖုန်းအား ပြန်လည်ရရှိရာဝယ် အဆိုပါဖုန်းအား ပြစ်မှုကျူးလွန်ခဲ့သူမှ အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း၊ သို့သော် ဖုန်းအားအသုံးပြုသူ သို့မဟုတ် ဖုန်းပိုင်ရှင် မည်သူမည်ဝါဖြစ်သည်ကို မဖော်ပြထားကြောင်း တွေ့ရှိရပါက ဝန်ဆောင်မှုပေးသူ service provider သို့မဟုတ် အခြားသတင်းအချက်အလက်များမှ အဆိုပါရရှိထားသည့်ဖုန်းတွင် မိသားစုဝင်များ သို့မဟုတ် အဓိကကျသော မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူထံမှ ဖုန်းခေါ်ဆိုခဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် မက်ဆေ့ချ်ခေါ်ဆိုပေးပို့ခဲ့ခြင်းကို ဖော်ပြခြင်း၊ ဖုန်းနှင့်ပတ်သက်သည့် စိစစ်မှုများပြုခြင်းအားဖြင့် ၎င်းဖုန်းအား မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူတစ်ဦးမှ ပိုင်ဆိုင်ကြောင်း၊ သို့မဟုတ် အသုံးပြုခဲ့ကြောင်း ပို၍လွယ်ကူစွာ ဖော်ပြနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၇၉။ သက်ဆိုင်ရာအဖြစ် ဖော်ထုတ်ရရှိထားသည့် ဖုန်းအားလုံးနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး Subscriber စာရင်းသွင်းမှုအသေးစိတ်များ၊ ငွေပေးချေသည့်နည်းလမ်း၊ ဖုန်းခေါ်ဆိုသည့်ဒေတာ၊ မိုဘိုင်းဖုန်း၏ တည်နေရာပြသချက်များနှင့် providers မှ ပေးနိုင်သည့် အခြားမည်သည့်ဒေတာကိုမဆို တောင်းဆိုရန် အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။ ဤတွင် အသုံးပြုထားသည့် လက်ကိုင်ဖုန်း၏ အမျိုးအစား၊ မော်ဒယ်ပုံစံနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်တို့အား ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်မည့် စာတိုမက်ဆေ့ချ်များ သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာမိုဘိုင်းဌာန စက်ပစ္စည်းနံပါတ်များ စသည်တို့ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ သို့မဟုတ် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူ တစ်စုံတစ်ရာမှ အသုံးပြုခဲ့သည့် စမတ်ဖုန်းများ၏ Wi-Fi အသုံးပြုခဲ့သည့် တည်နေရာမှတ်တမ်း၊ ဝင်ရောက်ခဲ့သည့် အင်တာနက်ဆိုဒ်များကို စိစစ်မှုပြုသင့်ပါသည်။ ၎င်းမှရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအတွက် သိလွန်စများကိုပေးနိုင်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်ပါက စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် service provider များထံမှ ဆဲလ်ဖုန်း လွှမ်းခြုံသည့်နယ်ပယ်မြေပုံများကိုလည်း ရရှိထားသင့်ပါသည်။

၈၀။ စိစစ်သုံးသပ်ရေးတွင် အမှု၌ စိတ်ပါဝင်စားသူများအားလုံး၏ လှုပ်ရှားမှုများ၊ ရရှိနိုင်က အထူးပြုဆော့ဝဲများ အသုံးပြုထားသည့် ရုပ်ပုံများပါဝင်သော ဇယားများကို အပြန်အလှန်ရည်ညွှန်း ကိုးကားခြင်းဖြင့် ဖုန်းခေါ်ဆိုမှု ဒေတာနံပါတ်များနှင့် ဒေတာများကို နှိုင်းယှဉ်သင့်ပါသည်။

၈။ ငွေကြေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ

၈၁။ လိုအပ်မှု၊ သင့်လျော်မှုရှိပါက ပြစ်မှုကျူးလွန်ခြင်းခံရသူ၏ ငွေကြေးဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းဖိုင်တစ်ခုပြုလုပ်သင့်ပါသည်။ သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်း သို့မဟုတ် အကြွင်းအကျန်များကို ရှာတွေ့သည့်အခါ ၎င်းသည် သေဆုံးသည့်အချိန်ကိုခန့်မှန်းရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ လူပုဂ္ဂိုလ်ပျောက်ဆုံးသည့် အမှုများတွင် ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ ငွေစာရင်း account ဆက်လက်လှုပ်ရှားမှုရှိနေပါက ၎င်းပုဂ္ဂိုလ် သက်ရှိထင်ရှားရှိနေသေးကြောင်း ခန့်မှန်းရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ ဖြစ်ရပ်အားလုံးတွင် ငွေကြေးဆိုင်ရာမှတ်တမ်းဖိုင်သည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးတစ်ခုအတွက် သိလွန်စအသစ်များကို ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်ပါသည်။

၈၂။ မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူအား မည်သူမည်မည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခဲ့ပြီးပါက ယင်းသံသယရှိသူ၏ ငွေကြေးဆိုင်ရာ ပရိုဖိုင်မှတ်တမ်းတစ်ခုကို ဖော်ဆောင်သင့်ပါသည်။ ထူးထူးခြားခြား ငွေပေးချေမှုများ၏ အထောက်အထား သို့မဟုတ် သာမန်ထက်ပိုသော လူနေမှုပုံစံကို စုံစမ်းသင့်ပါသည်။

၉။ ဖြစ်ရပ်များကို ကာလအစဉ်လိုက်စဉ်ခြင်း။

၈၃။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နေသည်နှင့်အမျှ အဖြစ်အပျက် ဖြစ်ရပ်များ၏ “သက်ရှိ” ကာလအစဉ် လိုက်စဉ်ခြင်းကို ဖော်ဆောင်သင့်ပါသည်။ ၎င်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုစဉ်အတွင်း ရရှိထားသည့် ပစ္စည်း အချက်အလက်များမှ အရင်းခံရရှိ သင့်ပါသည်။ ယင်းအချက်အလက်များတွင် အောက်ပါတို့ အပါအဝင်ဖြစ်သည်-

- (က) သက်သေထွက်ဆိုချက်များ။
- (ခ) ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သိရှိရသောလှုပ်ရှားမှုများ။
- (ဂ) မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ သိရှိရသောလှုပ်ရှားမှုများ။
- (ဃ) ဖုန်းခေါ်ဆိုမှုနှင့် အခြားဆက်သွယ်မှုဆိုင်ရာ ဒေတာအချက်အလက်များ။
- (င) ရဲအစီရင်ခံစာမှတ်တမ်းများနှင့် မှတ်စုစာအုပ်များပါဝင်သည့် စာရွက်စာတမ်းများ။
- (စ) မိုဘိုင်းဖုန်း site ဒေတာများ။
- (ဆ) ငွေကြေးလွှဲပြောင်းပေးပို့မှုများ။
- (ဇ) စီစီတီဗီ၏ ဗီဒီယိုဖိုင်နှင့်ဓာတ်ပုံများ။
- (ဈ) လူနေမှုပုံစံဒေတာများ။

ဖြစ်ရပ်များကို ကာလအစဉ်လိုက်စဉ်ခြင်းသည် ဖြစ်ရပ်များအား ခြုံငုံနားလည်မှုရှိစေရန်၊ သိရှိနားလည် ထားသောကွာဟချက်များကို ဖော်ထုတ်ရန်နှင့် စုံစမ်းမေးမြန်းမှုလမ်းကြောင်းသစ်များ ပေါ်ပေါက်လာ ရန်တို့အတွက် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။

၁၀။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုနှင့် သက်သေဖြစ်သူကို ကာကွယ်မှုပေးခြင်း

၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ

၈၄။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများတွင် အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုများသည် အဓိကအစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ၎င်းအား နည်း လမ်းကျကျ ကောင်းစွာဆောင်ရွက်ပါက ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူများ၊ သက်သေများ၊ မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူများနှင့် အခြားသူများထံမှ တိကျသော၊ ယုံကြည်စိတ်ချရသော၊ ပြည့်စုံသော သတင်းအချက်အလက်များကိုရရှိစေနိုင် ပါသည်။ ညံ့ဖျင်း စွာဆောင်ရွက်သော အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းကို အားနည်းသွားစေနိုင် ပြီး လူများအပေါ် အန္တရာယ်သက်ရောက်စေနိုင်ပါသည်။ အင်တာဗျူးများဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက် များစာအုပ်တွင် အင်တာဗျူးတစ်ခုအား ထိထိရောက်ရောက်၊ သင့်လျော်မှုရှိရှိဖြင့် မည်သို့ဆောင်ရွက်ရမည်ဟူ သည့် ပို၍စေ့စပ်မှုရှိသောလမ်းညွှန်ချက်ကို ဖော်ပြပေးပြီး၊ အင်တာဗျူးသူများအနေဖြင့်လည်း အခြားသက် ဆိုင်ရာစာတမ်းများကို ရည်ညွှန်းကိုးကားသင့်ပါသည်။⁹⁶

၈၅။ အင်တာဗျူးဆောင်ရွက်ရာတွင် ထိခိုက်ခံရသူများမှ တရားမျှတမှုကို အကောင်းဆုံးရရှိပြီး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း အားဖြင့် အင်တာဗျူးဖြေကြားသူများအပေါ် ထိခိုက်ခံရမှု အတတ်နိုင်ဆုံးလျော့ချပေးမည့် နည်းလမ်းမျိုးဖြင့် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ မိမိချစ်ခင်မြတ်နိုးသူသေဆုံး၍ ပူဆွေးနေသူ သို့မဟုတ် ရာဇဝတ်မှုတွင်မျက်မြင် သက်သေဖြစ်သူအား အင်တာဗျူးသည့်အခါ ၎င်းတို့၏ စိတ်ထိခိုက်ဒဏ်ရာအား ပြန်လည်နှိုးဆွပေးခြင်းကို

96 ဥပမာ၊ OHCHR ၏ လူ့အခွင့်အရေးလေ့လာစောင့်ကြည့်ခြင်းလက်စွဲ စာအုပ်၊ အခန်း ၁၁၊ <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter11-MHRM.pdf> အခန်း ၁၄၊ <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter14-56pp.pdf> ဖမ်းဆီးထိန်းသိမ်းစဉ်သေဆုံးမှုများကို စုံစမ်း စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ ICRC လမ်းညွှန်ချက်များ၊ <https://www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-4126.pdf> ၊ တက္ကသိုလ်မာရေးအဖွဲ့ (WHO)၏ အရေးပေါ်အခြေအနေများတွင် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုကို သုတေသနပြုခြင်း၊ စာတမ်းပြုစုခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းတို့အတွက် ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာ ဘေးကင်းလုံခြုံသော ထောက်ခံအကြံပြု ချက်များ၊ http://www.who.int/gender/documents/OMS_Ethics&Safety10Aug07.pdf WHO ၏ အမျိုးသမီးများ အပေါ်အကြမ်းဖက်မှုကို သုတေသနပြုခြင်း - သုတေသနပြုသူများနှင့် တတ်ကြွလှုပ်ရှားသူများအတွက် လက်တွေ့ကျသောလမ်းညွှန်၊ <http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/9241546476/en/>၊ ညှင်းပန်းနှိပ်စက်ကြောင်း မသင်္ကာဖွယ်ရှိခြင်းအရာအတွက် အင်တာဗျူးမေးမြန်းခြင်းကိုဆောင်ရွက် မှုဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်ချက်ကို ဖော်ပြပေးသည့် အစွတန်သူလုပ်ပရိုတိုကော စသည်တို့အားကြည့်ပါ။

မဖြစ်စေရန် အထူးဂရုပြု ဆောင်ရွက်ရပါမည်။⁹⁷ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှု ဆောင်ရွက်သူသည် တိကျမှန်ကန်သော သာသတင်းအချက်အလက်များ ရရှိနိုင်စေရန်အလို့ငှာ အမြင့်ဆုံးသော ပရော်ဖက်ရှင်နယ်နှင့် ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာ စံနှုန်းများကို ကျင့်သုံးသည့် လေ့ကျင့်သင်ကြားထားသူများဖြစ်သင့်ပြီး၊ အင်တာဗျူး ဖြေကြားသူများ၏ အခွင့်အရေးနှင့် သာယာဝပြောရေးကို လေးစားလိုက်နာသောသူများဖြစ်သင့်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် မည်သူမည်ဝါဟူသည်ကို ဖော်ထုတ်ရန်ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် နောက်ပိုင်းတွင် အသုံးဝင်လာနိုင်မည်ဖြစ်သော သေဆုံးမှု မတိုင်မီအချက်အလက်များ ante-mortem data စုဆောင်းခြင်းအတွက် အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူနှင့် ဖြေဆိုသူ တို့နှစ်ဦးလုံးအနေဖြင့် မည်သည့်ဒေတာကို အသုံးပြုမည်ဟူသည်ကို ပြည့်ပြည့်ဝဝ နားလည်ရန် အရေးကြီးပါသည်။

၂။ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးနှင့် သာယာဝပြောရေး

၈၆။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူများနှင့်ဖြေကြားသူတို့၏ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးသည် အလွန်အရေးကြီးပါသည်။ အင်တာဗျူးဆောင်ရွက်ခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူးသည် အန္တရာယ်ထက် ပို၍အလေးသာကြောင်းကို သေချာစေရန်အတွက် သက်သေတစ်ဦးဦးနှင့် ထိတွေ့ခြင်းမပြုမီ အန္တရာယ်အကဲဖြတ်မှုများကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ လိုအပ်မှုရှိပြီး သက်ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်များ၏ သဘောတူညီချက်အား အထောက်အထားပြု၍ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် အင်တာဗျူးဖြေကြားသူများနှင့် အခြားသူများကို သတင်းအချက်အလက်များပေးခြင်းကြောင့် ကျရောက်နိုင်မည့်နိပ်စက်မှု သို့မဟုတ် ခြိမ်းခြောက်မှုမှ ကာကွယ်ပေးရန် လုပ်ငန်းစဉ်အဆင့်များ ချမှတ်သင့်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော ဆောင်ရွက်ချက်များတွင် အင်တာဗျူးဖြေကြားသူ၏ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းကို ကာကွယ်ပေးခြင်း (ဥပဒေသတ်မှတ်ချက်ဘောင်အတွင်း၌လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံတကာ မျှတသောတရားခွင့်ဆိုင်ရာ စံချိန်စံနှုန်းများအရ အာမခံထားသည့် ခုခံချေပသူ၏ အခွင့်အရေးအတွင်း၌လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်ခြင်း)၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှု၊ ပြန်လည်နေရာချထားမှု၊ ထိရောက်သော သက်သေ-ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး အစီအစဉ်တစ်ရပ်တွင် နေရာချထားမှု စသည်တို့ပါဝင်သည်။

၈၇။ ထိရောက်သော သက်သေကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး အစီအစဉ်တစ်ရပ်သည် အချို့သောစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများအတွက် အဓိကကျပြီး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုမစတင်မီ ရှိနှင့်ပြီးဖြစ်သင့်ပါသည်။ ဤတွင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာ သတင်းအချက်အလက်များ လုံခြုံစွာစီမံခန့်ခွဲရေး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုတစ်ရာ ကာလအတွင်း ထိုကာလပြီးနောက် ဥပဒေရေးရာနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာပံ့ပိုးမှု စသည်တို့အပါအဝင် အန္တရာယ်ကျရောက်နေသည့် သက်သေများအတွက် ယုံကြည်စိတ်ချရသော၊ ခိုင်မြဲသော ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုပါဝင်သည်။ သက်သေကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုအတွက် တာဝန်ရှိသည့်အာဏာပိုင်များသည် စွပ်စွဲထားသည့် သေဆုံးမှုတွင် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ပါဝင်မှုမရှိစေရန် နိုင်ငံတော်အစိုးရများအနေဖြင့် သေချာစေရပါမည်။

၃။ အင်တာဗျူးများအားမှတ်တမ်းတင်ခြင်း

၈၈။ အင်တာဗျူးခြင်းအား နည်းလမ်းတကျဖြစ်စေ၊ နည်းလမ်းတကျ မဟုတ်သည်ဖြစ်စေ၊ မည်သည့်နေရာတွင် ပြုလုပ်သည်ဖြစ်စေ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူမှ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသောသက်သေ သို့မဟုတ် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူနှင့် စတင်ဆက်သွယ်သည့်အချိန်မှစ၍ မှတ်တမ်းယူထားသင့်ပါသည်။ အချို့သောအခြေအနေများတွင် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော သက်သေ သို့မဟုတ် မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူ၏ သဘောတူညီမှုအပေါ် မူတည်၍ ဆောင်ရွက်ရနိုင်ပါသည်။

97 ဥပမာ၊ OHCHR ၏ လူ့အခွင့်အရေးလေ့လာစောင့်ကြည့်ခြင်းလက်စွဲ စာအုပ်၊ အခန်း ၁၂၊ <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter12-MHRM.pdf> ကိုကြည့်ပါ။

၈၉။ အင်တာဗျူးများအား မှတ်တမ်းယူရာတွင် စာအရေးအသားဖြင့်၊ အသံ သို့မဟုတ် ဗီဒီယိုဖြင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ အကောင်းဆုံးနည်းလမ်းကို အသုံးပြုရာ၌ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့်အချက်များတွင် အင်တာဗျူး ဖြေကြားသူ၏ ဦးစားပေးနှစ်သက်မှု၊ အင်တာဗျူး အပြင်အဆင်၊ ပုဂ္ဂလိကလွတ်လပ်ခွင့် Privacy နှင့် လုံခြုံရေးအတွက် အမှုထားစရာကိစ္စရပ်များ စသည်တို့ပါဝင်သည်။

ဃ။ သေဆုံးသူ၏ရုပ်အလောင်းကြွင်းအကျန်ကိုပြန်လည်ရှာဖွေရယူခြင်း

၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ

၉၀။ ရာဇဝတ်မှုအခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာရှိ အရေးကြီးဆုံးသက်သေအထောက်အထားဖြစ်သည့် သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များ ပြန်လည်ရှာဖွေရယူခြင်းနှင့် ကိုင်တွယ်မှုတွင် သေဆုံးသူ၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို လေးစားခြင်း၊ မှုခင်းရေးရာ အကောင်းဆုံးကျင့်သုံးမှုများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့အပါအဝင် အထူးဂရုပြုမှု ထားရှိရန် လိုအပ်သည်။ အများအားဖြင့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို လူသားဇီဝဗေဒနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ပညာရေး သို့မဟုတ် လေ့ကျင့်သင်ကြားမှု မရှိထားသည့်ရဲ့ သို့မဟုတ် အမှုထမ်းများက ရှာဖွေရယူလေ့ရှိရာ၊ ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန် အစိတ်အပိုင်းများနှင့်/သို့မဟုတ် အရိုးအစိတ်အပိုင်းများကို မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရာတွင် စိန်ခေါ်မှုများရှိနိုင်ပါသည်။ ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များ ပြန်လည်ရှာဖွေရယူရာတွင် (အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာဖြစ်က) မှုခင်းရေးရာ မနုဿဗေဒပညာရှင်၊ ထိုသို့မဟုတ် (အသွေးအသားနှင့် စပ်လျဉ်းက) မှုခင်းဆရာဝန်စသည့် လေ့ကျင့်သင်ကြားထားပြီး သင့်လျော်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ကြီးကြပ်မှုနှင့် အကြံပြုချက်အောက်၌ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ မှုခင်းရေးရာ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင် ကျွမ်းကျင်မှု သည်လည်း ကျောက်ဖြစ်ရုပ်ကြွင်းများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ဖြစ်စဉ်များကို နားလည်နိုင်ရန်အတွက် အသုံးဝင်ပါလိမ့်မည်။ မှုခင်းရေးရာမနုဿဗေဒနှင့်/ သို့မဟုတ် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင် ကျွမ်းကျင်သူများသည် မီးလောင်ကျွမ်းထားသော၊ အပိုင်းပိုင်းဖြစ်သော သို့မဟုတ် မြေမြှုပ်ထားသော ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ ပြန်လည်ရှာဖွေရယူရာတွင် ပံ့ပိုးကူညီနိုင်ပါမည်။ ၎င်းတို့အားကိုင်တွယ်ရာတွင် တံဆိပ်ခတ်ခြင်း၊ ထုပ်ပိုးခြင်း၊ လုံခြုံရေး (ထိန်းသိမ်းမှုကွင်းဆက် chain of custody အပါအဝင်)၊ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးနှင့် သိုလှောင်မှုတို့ ပါဝင်သည်။

၉၁။ သေဆုံးသူ၏ခန္ဓာကိုယ် အစိတ်အပိုင်း ၂ ခု သို့မဟုတ် ၂ခုထက်ပို၍ တွေ့ရှိရသည့်အခြေအနေတွင်း ၎င်းသီးခြား အစိတ်အပိုင်းများသည် ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုတည်းမှဖြစ်သည်ဟု အလိုလျောက်ယူဆ၍မရပါ။ ထိုသို့သော ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ချက်ကို မှုခင်းဆရာဝန် သို့မဟုတ် မှုခင်းရေးရာ မနုဿဗေဒပညာရှင်မှသာ ချမှတ်သင့်ပါသည်။

၉၂။ သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များသည် ခန္ဓာကိုယ်စုံစုံလင်လင် ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ အရိုးအကြွင်းအကျန်များ အပိုင်းပိုင်းဖြန့်ကြဲနေသည်ဖြစ်စေ၊ မြေမြှုပ်ထားသည်ဖြစ်စေ ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်းရိုက်ကူးရပါမည်။ ဓာတ်ပုံအားလုံးတွင်လည်း ကိုးကားချက်နံပါတ်၊ အတိုင်းအတာ၊ ဦးတည်ရာညွှန်ပြချက် စသည်တို့ ပါဝင်သင့်ပါသည်။ ရုပ်အကြွင်းအကျန်၏ အနေအထားကိုလည်း သင်္ကေတများ၊ တိုင်းတာချက်များအားဖြင့် ပုံကြမ်းမှတ်တမ်းပြုစုသင့်ပါသည်။ ပုံကြမ်းကားချပ်များတွင် အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာရှိ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များနှင့် ဆက်စပ်နေသည့် အထောက်အထားများ၏ အနေအထား မှတ်တမ်းရှိသင့်ပါသည်။ ယင်းပုံကြမ်းကားချပ်များ၌ GPS နှင့်/သို့မဟုတ် သံလိုက်အိမ်မြှောင်၊ အခြေပြုမှတ်၊ သို့မဟုတ် ဓာတ်ပုံများအသုံးပြု၍ စစ်တမ်းနှင့်မြေပုံများဖော်ဆောင်ခြင်း photogrammetric အစီအစဉ်တစ်စုံတစ်ရာ စသည်တို့ဖြင့် ဖြည့်စွက်မှု ပြုလုပ်နိုင်ပါသည်။ ရရှိနိုင်ပါက မြေတိုင်းသမားများအသုံးပြုသော ထောင့်တိုင်းကိရိယာ သီအိုဒလိုက်ကို အသုံးပြုပြီး အီလက်ထရောနစ်နည်းလမ်းဖြင့် တိုင်းတာမှုများ၊ မှတ်တမ်းတင်မှုများကိုပြုလုပ်နိုင်ရာ ၎င်းသည် ဒစ်ဂျစ်တယ်ဖြင့် မြေပုံဆွဲခြင်း/ပုံဆွဲခြင်းစနစ်ဖြင့် နောက်ပိုင်းတွင် စုပေါင်းနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၉၃။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား စစ်ဆေးမှုပြုပြီး၊ အဝတ်အစား၊ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးပစ္စည်းများနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသည့် အထောက်အထားတို့အား ဓာတ်ပုံရိုက် မှတ်တမ်းယူထားရပါမည်။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့်စပ်လျဉ်းသည့်မှတ်စုများတွင် လေ့လာတွေ့ရှိချက်များကိုလည်း မှတ်တမ်းတင်ထားရပါမည်။ ထို့အပြင် မြင်သာထင်သာရှိသော ဒဏ်ရာတစ်စုံတစ်ရာရှိက ခန္ဓာဗေဒပုံကြမ်းကားချပ်တွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသင့်ပြီး၊ အရိုးစု အကြွင်းအကျန်များဖြစ်က အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာစာရင်းပြုစုချက်၌ မှတ်တမ်းတင်သင့်ပါသည်။

၂။ အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်း (Labelling)

၉၄။ အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်းဟူသည်တွင် ရုပ်အလောင်း သို့မဟုတ် ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီတိုင်းကို (ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာသက်သေ အထောက်အထား အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီတိုင်း အပါအဝင်) သီးခြားရည်ညွှန်း နံပါတ်တစ်ခုစီ တပ်ပေးခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ လူ၏ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား တံဆိပ်ကပ်ခြင်းသည် အခင်းဖြစ်ပွားနေရာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်မှတ်စု၊ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာ၌ မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် ဓာတ်ပုံများ၊ ပုံကြမ်းကားချပ်များ/အရိုးစုစာရင်းပြုစုချက်တို့တွင်လည်း ထင်ဟပ်နေရပါမည်။ ထိုတံဆိပ်ကပ်ခြင်းကို သယ်ယူပို့ဆောင်ရန်၊ ရုပ်အလောင်းများနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသည့် အထောက်အထားများကို သိုလှောင်ရန် အသုံးပြုသည့် ထုပ်ပိုးမှုအပေါ်တွင်လည်း မှတ်တမ်းတင်ရန်လိုအပ်ပါသည်။

၉၅။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်မှတ်စုတွင် အမှတ်အသား တံဆိပ်ကပ်ခြင်းစနစ်အတွက် အကြောင်းရင်းကိုလည်း မှတ်တမ်းတင်ရပါမည်။ လူ့အရိုးတစ်ခုချင်းစီဖြစ်စေ၊ အရိုးစုအတွဲလိုက်ဖြစ်စေ၊ ခန္ဓာကိုယ် အစိတ်အပိုင်းများ သို့မဟုတ် ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံးဖြစ်စေ လူ့ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား နံပါတ်တံဆိပ်ကပ်ခြင်းသည် သီးခြားဖြစ်သင့်ပြီး၊ မှတ်တမ်းပြုစုခြင်းနှင့် ထုပ်ပိုးမှု ဖြစ်စဉ်တစ်လျှောက်လုံးတွင် ကျင့်သုံးရမည်ဖြစ်သည်။ အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်းစနစ်အား စုဆောင်းမှုနှင့် ထုပ်ပိုးမှုများမပြုမီ သဘောတူညီမှု ရှိထားရပါမည်။

၉၆။ ရရှိထားသည့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်းတွင် အောက်ပါစံနှုန်းများအပေါ် အခြေပြုလျက် သီးခြားပုံစံကုတ်နံပါတ်များအသုံးပြုသင့်ပါသည် -

- (က) တည်နေရာ - ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များကို ရှာတွေ့ရသည့် ပထဝီတည်နေရာ။
- (ခ) မြေနေရာ (site) - တည်နေရာတစ်ခုတွင် ကွဲပြားသောမြေနေရာများအကြား(ဥပမာ၊ သင်္ချိုင်းနေရာများ) ခွဲခြားသိမြင်ရန်။
- (ဂ) လူတစ်ဦးချင်း - လူတစ်ဦးတည်းနှင့်ဆိုင်သည့်အရာအဖြစ် ဖော်ထုတ်ထားသည့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ၊ ဤသည် ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုတည်း သို့မဟုတ် အရိုးစုတစ်ခုတည်း ဖြစ်နိုင်သည်။⁹⁸

ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များတွေ့ရှိသည့် နေရက်ကိုလည်း ကုတ်နံပါတ်တွင် ထင်ဟပ်စေသင့်ပါသည်။ အမှတ်စဉ်ပေးသည့်စနစ်ကို ထိုတူညီသောနေရာမှ ရှာဖွေတွေ့ရှိရသည့် အထောက်အထားအားလုံးအတွက် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

၉၇။ အကယ်၍ သေဆုံးသူအများအပြားရှိနေပါက ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ ရယူခြင်းဆိုင်ရာ ကျင့်သုံးမှုသည် သဘာဝဘေးဒဏ်သင့်သူစိစစ်ဖော်ထုတ်ရေး (disaster Victim Identification) လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို လိုက်နာသင့်ပါသည်။ ဤဖြစ်ရပ်တွင် Interpol DVI လက်စွဲစာအုပ်အား လေ့လာသင့်ပါသည်။⁹⁹

98 ဥပမာ၊ PL-I-1 (PL = နေရာအမည်၊ I = မြေနေရာ/မြှုပ်နှံရာနေရာအတွက် ရောမဂဏန်း၊ 1 = ခန္ဓာကိုယ်နံပါတ်)
99 <http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Forensics/DVI-Pages/DVI-guide>

၃။ စာရင်းပြုစုခြင်း

၉၈။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်မှတ်စုတွင် ရှာဖွေတွေ့ရှိထားသည့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ၏ အသေးစိတ်စာရင်းပါဝင်သင့်ပြီး အောက်ပါတို့ကိုလည်း ဖော်ပြသင့်ပါသည် -

- (က) ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ ပျက်စီးယိုယွင်းသွားသည့်အခြေအနေ။
- (ခ) ရှာဖွေတွေ့ရှိထားသည့် ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်း/အရိုးအစိတ်အပိုင်းများနှင့် ၎င်းတို့၏ တည်နေရာ (များ)အတိအကျ။
- (ဂ) မြင်သာထင်သာရှိသည့် အပြစ်အနာဆာ/ဖြစ်နိုင်ချေရှိသောဒဏ်ရာ။
- (ဃ) အဝတ်အစား။
- (င) ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာပစ္စည်းများ။
- (စ) ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်စပ်မှုရှိသည့် သက်သေတစ်စုံတစ်ရာ (ဥပမာ၊ ချုပ်ကြိုးများ၊ မျက်လုံးများကို အဝတ်စည်းထားသည်များ၊ ကျည်ဖူးများ၊ အစအနသက်သေများ)။

၉၉။ စာရင်းပြုစုခြင်းအား မှုခင်းရေးရာ ရောဂါဗေဒပညာရှင်/ဆရာဝန်နှင့်/သို့မဟုတ် မှုခင်းရေးရာမနုဿဗေဒပညာရှင်တို့၏ ကြီးကြပ်မှုအောက်မှ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်း/အရိုးအစိတ်အပိုင်းများနှင့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များကို ကွင်းဆင်းဖော်ထုတ်မှုပြုခြင်း၊ ဓာတ်ခွဲခန်း သို့မဟုတ် ရင်ခွဲရုံ၌ စိစစ်မှုပြုခြင်းများအား အတည်ပြုချက်မရရှိသေးသည်အထိ နောက်ဆုံးမှတ်ချက်အဖြစ် မသတ်မှတ်သင့်ပါ။ အခင်းဖြစ်သည့်နေရာတွင် ဖော်ပြချက်များ၊ ကနဦးပိုင်းခြားသတ်မှတ်ချက်များကို အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်မှတ်စုတွင် မှတ်တမ်းတင်ခြင်း၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးခြင်းနှင့်ခန္ဓာဗေဒဆိုင်ရာပုံကြမ်းများ၊ အခင်းဖြစ်ရာနေရာပုံကြမ်းကားချပ်များ ဖြင့် မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ အထုပ်အပိုးများအပေါ် နံပတ်တံဆိပ်ကပ်ရာတွင် စာရင်းပြုစုခြင်း၊ ပုံကြမ်းကားချပ်များ၊ အရိုးစုများစာရင်း စသည်တို့ရှိ အမှတ်စဉ်များနှင့် လျော်ညီမှုရှိရန်လိုအပ်ပြီး၊ ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်း ပြုစုထားသင့်ပါသည်။

၁၀၀။ လူ့ရုပ်ကလပ် အကြွင်းအကျန်များအား အခြေအနေမျိုးစုံတွင် တွေ့ရှိရတတ်သည်ဖြစ်ရာ၊ ၎င်းတစ်ခုစီတိုင်းသည် လည်း ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား ရှာဖွေရယူခြင်းနှင့် ကိုင်တွင်မှုများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိနိုင်ပါသည်။ အောက်တွင် ဆက်လက်ဖော်ပြထားသည့် အခြေအနေများသည် မျက်နှာပြင်ပေါ်တွင် ပကတိအတိုင်းရှိနေသော ရုပ်အလောင်းများ၊ အရိုးစုများနှင့် မြေမြှုပ်ထားသည့် ရုပ်အလောင်းများ သို့မဟုတ် အရိုးစုများဖြစ်သည်။

၄။ ပကတိအတိုင်းရှိနေသောရုပ်အလောင်းများ

၁၀၁။ ပကတိအတိုင်းရှိနေသော ရုပ်အလောင်းများဟူသည် ခန္ဓာကိုယ်ပေါ်ရှိ နူးညံ့သောတစ်ရှူး (soft tissue) အများစုရှိနေသေးပြီး မှတ်မိနိုင်ဖွယ်ရှိနေသေးခြင်း ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် အခင်းဖြစ်ရာနေရာတွင် ရုပ်အလောင်းအား အသေးစိတ်စစ်ဆေးခြင်း သို့မဟုတ် သက်သေရှာဖွေခြင်း သို့မဟုတ် ပူးတွဲခြင်း စသည်တို့အား အကြောင်းရင်းခိုင်လုံမှုကောင်းကောင်းမရှိဘဲ မပြုလုပ်သင့်ပါ။

၁၀၂။ အစအနသက်သေအထောက်အထား ထိန်းသိမ်းခြင်း (ဥပမာ၊ သေနတ်ပစ်ခတ်မှုကျန်ရစ်ပစ္စည်းများ အမျှင်များ၊ ဆံပင်များ၊ အဝတ်အထည်ပေါ်ရှိ တစ်ပါးသူ၏ ဒီအန်အေ)ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ အချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် ထိုသို့သော သက်သေပစ္စည်းများသည် ညစ်ညမ်းသွားခြင်း (ဥပမာ၊ သေဆုံးသူ၏ သွေးများ)၊ မူရင်းတည်နေရာမှ ရွေ့ပြောင်းသွားခြင်း၊ သို့မဟုတ် ခန္ဓာကိုယ်ပေါ်မှ အထောက်အထားများ သယ်ယူပို့ဆောင်ရာတွင် ပျောက်ဆုံးသွားခြင်း မျိုးဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် အဝတ်အထည်များကို ဂရုတစိုက်

ဖယ်ရှားခြင်း၊ အထုပ်အပိုးသီးခြားတစ်ခုချင်းစီတွင် ထားရှိခြင်း၊ အဝတ်အထည်များကို ရုပ်အလောင်းထားသည့် အိတ်အတွင်း ရုပ်အလောင်းနှင့် အတူတကွထားရှိခြင်းမျိုး ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ထိုသို့သော ဆုံးဖြတ်ချက် အတွက် အကြောင်းရင်းအား မှုခင်းဖြစ်ရာနေရာနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်မှတ်စုတွင် ရှင်းပြပေးသင့်ပြီး၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးခြင်းဖြင့် မှတ်တမ်းပြုစာထားသင့်ပါသည်။

၁၀၃။ လက်နှင့်/သို့မဟုတ် လက်သည်းကြားထဲတွင် ကျန်ရစ်သည့် အစအနသက်သေများ (ဥပမာ အမျှင်များ သို့မဟုတ် တစ်ပါးသူ၏ဒီအန်အေ)ကို နောက်ပိုင်း သက်သေစုဆောင်းမှုအတွက် ကာကွယ်ထိန်းသိမ်းရန် ရင်ခွဲရုံတွင် အဆိုပါ လက် (သို့မဟုတ် ခြေထောက်)ကို စက္ကူအိတ်ထဲထားရှိပြီး တိတ်ဖြင့်ပိတ်ထားခြင်းအားဖြင့် ထိန်းချုပ်မှုပြုနိုင်ပါသည်။ ခန္ဓာကိုယ်မှ အရည်များ ယိုထွက်ကာ ထုပ်ထားသည့်စက္ကူအိတ်ကို ပျက်စီးစေမှု ရှိမရှိကိုလည်း သတိမူရပါမည်။ ပလတ်စတိတ်အိတ်များသည် စိုထိုင်းသော ငွေရည်ဖွဲ့ခြင်းကိုဖြစ်စေပြီး ကြာရှည်ထားရှိပါက မှိုတက်လာလေ့ရှိပါသည်။ သို့သော် ကာလတို (ဥပမာ နာရီပေါင်းတော်တော်ကြာကြာ) ထားရှိရန်အတွက် ပလတ်စတိတ်အိတ်သည် စက္ကူအိတ်ထက် သာ၍ထိရောက်မှုရှိပြီး ယိုစိမ့်မှုများအတွက် သင့်တော်ပါသည်။

၁၀၄။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာရှိ ခန္ဓာကိုယ်၏နေရာချထားမှုကို ရှင်းလင်း၊ ကောင်းမွန်စွာ မှတ်တမ်းပြုစုထားသင့်ပြီး ယင်းခန္ဓာကိုယ်အောက်ရှိ မျက်နှာပြင်ကိုလည်း နောက်ထပ် သက်သေအထောက်အထားများ ရှိမရှိကိုလည်း ဆက်လက်စစ်ဆေးသင့်ပါသည်။

၁၀၅။ ခန္ဓာကိုယ်အား အလောင်းထည့်ရာအိတ်ထဲသို့ ထားရှိပြီး ထိန်းသိမ်းမှုကွင်းဆက် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအတိုင်း ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ယင်းလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် ရုပ်အလောင်းနှင့် အလောင်းထည့်သည့်အိတ်ကို မှန်ကန်စွာ အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်း၊ လုံခြုံရေး/ထိန်းသိမ်းမှုကွင်းဆက်အတွက် မှတ်တမ်းပြုစုခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အလုပ်ပြီးမြောက်ခြင်း၊ အလောင်းထည့်ထားသည့်အိတ်အား တံဆိပ်ရိုက်ပြီး လက်မှတ်ထိုးခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။

၁၀၆။ ရုပ်အလောင်းအား ရရှိသည့်အခါ ၎င်း၏အစိတ်အပိုင်းများ ပုပ်ပျက်မသွားစေရန် ရေခဲတိုက် သို့မဟုတ် အအေးခန်းထဲတွင် ထားရှိသင့်ပါသည်။

၅။ မြေမျက်နှာပြင်ပေါ်တွင်ရှိသည့် အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များ

၁၀၇။ တစ်ခါတစ်ရံ၌ မြေမျက်နှာပြင်ပေါ်တွင်တွေ့ရသော လူ့ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ၏ အစိတ်အပိုင်းများသည် တစ်သီးတစ်ခြားစီရှိနေပြီး ဆက်စပ်ပေါင်းဖွဲ့၍မရအောင် အချို့သောအစိတ်အပိုင်းများပျောက်ဆုံးသည့် အခြေအနေ ရှိတတ်ပါသည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေများတွင် ဖြစ်နိုင်ပါက အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာ၌ မှုခင်းရေးရာမနုဿဗေဒပညာရှင် သို့မဟုတ် မှုခင်းဆရာဝန်တစ်ဦးရှိသင့်ပြီး အောက်ပါကနဦးအကဲဖြတ်ဆန်းစစ်မှုများ ဆောင်ရွက်စေသင့်ပါသည် -

- (က) ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များသည် လူ့ခန္ဓာအစိတ်အပိုင်းဟုတ်မဟုတ်။
- (ခ) ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအရ လူတစ်ဦး သို့မဟုတ် တစ်ဦးထက်ပိုများနေခြင်း ဖြစ်မဖြစ်။
- (ဂ) မြင်သာထင်သာရှိသည့် ဒဏ်ရာတစ်ခုတစ်ရာ။
ပညာရှင်အနေဖြင့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအတွက် မှန်ကန်သောစာရင်းပြုစုမှုရရှိစေရန် ကြိုးကြပ်ပေးသင့်ပါသည်။

၁၀၈။ အဆိုပါအခြေအနေများတွင် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်း၊ မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း၊ ရယူခြင်းနှင့် စာရင်းပြုစုခြင်းတို့မတိုင်မီ ၎င်းအကြွင်းအကျန်များရှာဖွေရန် ညှိနှိုင်းမှုပြုထားသော အခင်း

ဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ရှာဖွေရေးနည်းလမ်းကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။ ခန္ဓာအစိတ်အပိုင်းများ အခင်း ဖြစ်ရာနေရာတွင် ပြန့်ကျဲနေသည့်ပုံစံအား မှတ်စုများ၊ ပုံကြမ်းများနှင့် ဓာတ်ပုံရိုက်ယူခြင်းတို့ဖြင့် မှတ်တမ်းပြုစု သင့်ပါသည်။ ရရှိနိုင်ပါက မြေတိုင်းသမားများအသုံးပြုသော ထောင့်တိုင်းကိရိယာ (total station)ကိုလည်း အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ၎င်းအားဖြင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းများ တစ်ခုမှတစ်ခု ခွဲခြားမှုမပြုမီ ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခု သို့မဟုတ် ခန္ဓာကိုယ်များ မူလပုံစံကို ဖော်ပြထားနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။

၁၀၉။ ပြန့်ကျဲနေသည့် အစိတ်အပိုင်းများ အကဲဖြတ်စိစစ်မှုပြုခြင်း၊ အခင်းဖြစ်ရာနေရာကို မှတ်တမ်းတင်ခြင်းတို့ ပြီးဆုံးပါက နောက်ထပ်လုပ်ရမည့်အဆင့်မှာ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို စုဆောင်းခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ပြန့်ကျဲနေသော အရိုးအစိတ်အပိုင်းများကို စက္ကူအိတ်တွင်ထည့်ပြီး သက်သေထုတ်ပိုးမှုလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ နှင့်အညီ အမှတ်အသားတံဆိပ်ကပ်ခြင်း၊ တံဆိပ်ခတ်ခြင်း၊ လက်မှတ်ထိုးခြင်းတို့အား ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ် ပါသည်။

၆။ မြေမြှုပ်ထားသည့် ခန္ဓာကိုယ်/အရိုးစု အကြွင်းအကျန်များ

၁၁၀။ မြေမြှုပ်ရာနေရာတစ်ခုတွင်လူတစ်ဦး သို့မဟုတ် ဦးထက်ပိုသောပုဂ္ဂိုလ်များ၏ခန္ဓာကိုယ်အကြွင်းအကျန်များကို တစ်ချိန်တည်းမှာ ပြိုင်တူမြှုပ်နှံခြင်း သို့မဟုတ် မတူညီသောအချိန်များတွင် မြှုပ်နှံခြင်းတို့ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

၁၁၁။ မူလမြှုပ်နှံရာနေရာသည် သေဆုံးသူအား ပထမဆုံးထားရှိသည့်နေရာဖြစ်ပါသည်။ အကယ်၍ ရုပ်အလောင်းအား ဖယ်ရှားပြီး ထပ်မံမြှုပ်နှံမှုပြုပါက ပြန်လည်မြှုပ်နှံသည့်နေရာကို ဆင့်ပွားမြှုပ်နှံရာနေရာဟုယူဆရပါမည်။ အနှောင့်အယှက်ကင်းသော မြှုပ်နှံမှုဟူသည် မူလမြှုပ်နှံသည့်အချိန်မှစ၍ ပြောင်းလဲမှုမရှိသေးခြင်းကို ဆိုလို သည်။ နှောင့်ယှက်ခံရသော မြှုပ်နှံမှုဟူသည် မူလမြှုပ်နှံထားသည့်အချိန်မှ လူ၏ကြားဝင်စွက်ဖက်မှုကြောင့် ဖြစ်စေ၊ တိရိစ္ဆာန်များ၏ မွေနှောက်မှုကြောင့်ဖြစ်စေ၊ သဘာဝ ဖြစ်စဉ်များကြောင့်ဖြစ်စေ ပြောင်းလဲသွားသည့် မြှုပ်နှံမှုဖြစ်ပါသည်။ ဆင့်ပွားမြှုပ်နှံမှုအားလုံးအကို နှောင့်ယှက်ခံရပြီးသည့် မြှုပ်နှံမှုဟုမှတ်ယူသင့်ပါသည်။ ကနဦး မြှုပ်နှံရာနေရာတစ်ခုတွင် နှောင့်ယှက်ခံရမှုများကို ရှာဖွေတွေ့ရှိရန်ရှေးဟောင်း သုတေသနပညာရပ်ဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

၁၁၂။ လူ့ရုပ်အလောင်းများ မြှုပ်နှံသည့်နေရာတွင် အတွေ့အကြုံရှိသော ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်များမှ သုံးသပ်ပေးခြင်းအားဖြင့် ဆက်စပ်နေသည့် မြေဆီလွှာအနှောင့်အယှက်များကို ဖော်ထုတ်နိုင်ပါမည်။ ထိုပညာ ရှင်များမှ မြေမြှုပ်နှံမှုတည်ရှိရာ နေရာကိုဖော်ပြနိုင်မည့် မြေအနေအထား၊ သဘောဝပေါက်ပင်၊ အပင်ကြီး ထွားမှုတွင် မြေဆီလွှာရွေ့လျားမှု သို့မဟုတ် ကွဲပြားမှုများ စသည်တို့တွင် ထူးခြားမှုများကို ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်ပါ သည်။ ဂြိုဟ်တု/ကောင်းကင်ထက်မှရိုက်ကူးသည့် ရုပ်ပုံကို စိစစ်ခြင်း သို့မဟုတ် hyperspectral ပုံရိပ်မျိုးအား စိစစ်ခြင်း၊ မြေပြင်ထိုးထွင်းတိုင်းတာသည့် ရေဒါကိရိယာမျိုးကဲ့သို့သော ပထဝီမြေပြင်အနေအထားသုံးသပ်မှုကိရိ ယာ စသည်ကဲ့သို့သော ကျူးကျော်နှောင့်ယှက်မှု မဖြစ်စေသည့် နည်းပညာများရရှိနိုင်ကာ ၎င်းတို့သည် လူ့ အလောင်းအား မြှုပ်နှံခဲ့သည့် ပုံပျက်နေသောမြေနေရာကို ဖော်ထုတ်ရန် အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။ လူ့အလောင်း အား မြေမြှုပ်ထားခြင်း ရှိမရှိကို ပိုင်းခြားနိုင်ရန်သော်လည်းကောင်း၊ မြေမြှုပ်ရာနေရာ၏ အရွယ်အစားနှင့် အသေးစိတ်ပါဝင်မှုများကို သိရှိရန်သော်လည်းကောင်း သင့်လျော်မှုရှိပါက သတ္တုစမ်းသပ်တံများ သို့မဟုတ် ကတုတ်ကျင်းများကဲ့သို့သော ရှေးဟောင်းသုတေသနဆိုင်ရာတူးဖော်ရေး နည်းလမ်းများကို အရည်အချင်း ပြည့်ဝသူများမှ ဂရုတစိုက်ဖြင့် အသုံးပြုဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၇။ မြေမြှုပ်ထားသည့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းကျန်များ တူးဖော်ရရှိရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့်အချက်များ

၁၁၃။ မြေမြှုပ်ထားသည့်ရုပ်အလောင်းများကို ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်း၏ နူးညံ့သောတစ်ရှူးများပါဝင်သည့် ခန္ဓာကိုယ် အပြည့်အစုံမှ အရိုးစုများသာကျန်သည့် ပုပ်သိုးဆွေးမြေ့သည့်အဆင့်မျိုးစုံဖြင့် တွေ့မြင်နိုင်ပါသည်။ တူးဖော်ရရှိ သည့် ခန္ဓာကိုယ်များသည် ခန္ဓာအစိတ်အပိုင်း၏နူးညံ့သော တစ်ရှူးများတည်ရှိနေခြင်း သို့မဟုတ် အရိုးစုများ သာကျန်ရစ်နေခြင်း စသည်တို့၏ အခြေအနေအပေါ်မူတည်၍ အလောင်းထည့်သွင်းအိတ် သို့မဟုတ် စက္ကူအိတ် သုံးရမည်ဟူသည့် ထုပ်ပိုးသည့်နည်းလမ်းကို အသုံးပြုရပါမည်။

၁၁၄။ မြေမြှုပ်ထားသည့် ရုပ်အလောင်းများကို တစ်ဦးတည်မြှုပ်ခြင်း သို့မဟုတ် အစုလိုက်အပြုံလိုက် မြှုပ်ခြင်းဖြင့် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ မည်သည့်အခြေအနေတွင်မဆို အလောင်းအားတူးဖော်ရာတွင် သက်ဆိုင်ရာ အသေးစိတ် လမ်းညွှန်ချက်များတွင် ဖော်ပြထားသည့် ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရပ်နည်းလမ်းကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။

၈။ သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်ခြင်း

၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ

၁၁၅။ လူပုဂ္ဂိုလ်ဆိုင်ရာ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်းဟူသည် လူ့ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်၏ မှန်ကန်သော အမည်/ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းကို သတ်မှတ်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ မည်သည့် သေဆုံးမှုစုံစမ်းစစ် ဆေးရေးမဆိုတွင် ရုပ်အလောင်း သို့မဟုတ် ရုပ်အလောင်းများ၏ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းကို ဖော်ထုတ်ခြင်းသည် အဓိက ဦးစားပေးချက်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည် လူသားချင်းစာနာထောက်ထားမှု၊ လူ့အခွင့်အရေး၊ အခြားလူမှုရေး ရာနှင့်ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးပါသည်။ မသေဆုံးမီနှင့် သေဆုံးပြီး ခွဲစိတ်မှုမှ ရရှိသည့် အရည်အသွေး ပြည့်စုံကောင်းမွန်သည့်ဒေတာများအား နှိုင်းယှဉ်ခြင်းအားဖြင့် မည်သူမည်ဝါ ဖြစ် ကြောင်း ခိုင်လုံစွာဖော်ထုတ်ရန်အတွက် လိုအပ်ပါသည်။

၂။ မြင်သာထင်သာရှိသော အမှတ်အသား

၁၁၆။ မိသားစု သို့မဟုတ် မိတ်ဆွေများမှ သေဆုံးသည့် ရုပ်အလောင်းကိုကြည့်ရှုခြင်းနှင့် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် မသေဆုံးမီကအခြေအနေနှင့် သေဆုံးပြီးနောက်ပိုင်းအခြေအနေအား နှိုင်းယှဉ်သည့် ပုံစံတစ်ခုဖြစ်သည်။ ၎င်းနှိုင်းယှဉ်သည့်ပုံစံအား တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာဖြင့် ဆောင်ရွက်သည့်အရာဖြစ်ပြီး အမြဲဆိုသလို အားကိုးအားထားရသည့် အရာလည်း ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဆွေမျိုး သို့မဟုတ် မိတ်ဆွေတစ်ဦးဦးမှ သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းကို ကြည့်ရှုခြင်းဖြင့် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် တစ်နည်း နည်းဖြင့် မှားယွင်းနိုင်သည်။ ရင်ခွဲရုံများအားလုံးနီးပါးက ထိုသို့သော အမှားအယွင်းမျိုးကို ကြိုတွေ့ခဲ့ကြပြီး ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် အမှားအယွင်းကိုဖြစ်စေသော အကြောင်းရင်းအချို့မှာ အလောင်း၏ မျက်နှာ ပုပ်ပွသွားခြင်း သို့မဟုတ် ညိုမြဲသွားခြင်း၊ အဆုတ်ဖောရောင်ခြင်း သို့မဟုတ် အစာအိမ်မှ အရည်များ ပါးစပ်နှင့်/ သို့မဟုတ် နှာခေါင်းတို့မှ ထွက်လာခြင်း၊ မျက်နှာပြင် ကျိုးပဲ့ဖျက်ဆီးခံရခြင်းနှင့် အခြားဒဏ်ရာ ဒဏ်ချက်များရှိခြင်း၊ သွေးထွက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် ပုပ်ပွပျက်စီးသွားခြင်းနှင့်ဆက်စပ်သည့် ပြောင်းလဲမှုများ စသည်တို့ဖြစ်သည်။ မိသားစုဝင်များအနေဖြင့် သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်း သို့မဟုတ် မျက်နှာကို မကြည့်ရှု နိုင်သည်အထိ စိတ်ပူပင်သောကရောက်နေခြင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ မိသားစုဝင်တစ်ဦးအနေဖြင့် သေဆုံးသည့် ရုပ်အလောင်း မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း အသိအမှတ်ပြုရာတွင် သေဆုံးသူ၏ မျက်နှာသွင်ပြင်ထက် အခြား အချက်များ၊ ဥပမာ၊ အဝတ်အစားအသွင်အပြင် သို့မဟုတ် လက်ချောင်းပေါ်မှ လက်စွပ်ကဲ့သို့သော လက်ဝတ် လက်စားများအပေါ်တွင် မှီခိုအားထားနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် စိတ်ချ၍မရနိုင်ပါ။ Interpol အနေဖြင့် အမြင် အားဖြင့် အသိအမှတ်ပြုခြင်းသည် အပြုသဘောဆောင်သဖြင့် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုပုံစံ အဖြစ် လက်မခံပါ။

- ၁၁၇။ သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း တရားဝင်ဖော်ထုတ်ခြင်းတွင် အထောက်အကူ ပြုရန် အသိအမှတ်ပြုရမည့် ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် ကြည့်ရှုရမည်ဖြစ်ပါက ၎င်းအား ထိန်းချုပ်ထားသည့် အခြေအနေရပ်များ အောက်၌ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်က ကြည့်ရှုခြင်းပြုရာတွင် ကြည့်ရှုသူများ၏ ပုဂ္ဂလိကလွတ်လပ်မှုနှင့် စိတ်ခံစားမှုအခြေအနေတို့ကို လေးစားပြီး၊ ရှုပ်ထွေးမှုများကို လျော့ချပေးသည့် သတ်မှတ်ထားသောနေရာတွင် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ လုပ်ငန်းစဉ်အား မှုခင်းဆရာဝန်၊ လေ့ကျင့်သင်ကြား ထားသည့် ရင်ခွဲရုံနည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ပညာရှင်၊ ဝမ်းနည်းသူများအား အတိုင်အပင်ခံပေးသူ (လူမှုဖူလုံရေး လုပ်သား) သို့မဟုတ် အခြားလေ့ကျင့်သင်ကြားထားသည့် ပညာရှင်များမှ ကြီးကြပ်မှုနှင့် သက်သေလုပ်ပေးခြင်း အားဖြင့် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ မည်သည်မည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်ရာ ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် အမြင် ပိုင်းဆိုင်ရာ အသိအမှတ်ပြုခြင်းတွင် ကလေးသူငယ်များ မပါဝင်သင့်ပါ။
- ၁၁၈။ သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းအား အမြင်ပိုင်းဆိုင်ရာအရ စစ်ဆေးမှုပြုပြီး အသိအမှတ်ပြုရန်အောင် ပညာ ရှင်ပီသစွာ အကဲဖြတ်ဆန်းစစ်မှုပြုသင့်ပါသည်။ အမြင်အားဖြင့် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်ခြင်းပြုရာ တွင် မေးမြန်းခံရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်အား ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်၏ အခြေအနေကိုအမြဲအကြောင်းကြားပေး သင့်ပြီး ၎င်းတို့အား ဆက်လက်၍ဆောင်ရွက်ရန် ဆန္ဒရှိမရှိကို မေးမြန်းနိုင်ပါသည်။ ရုပ်အလောင်းသည် အဆောတလျင် ပုပ်သိုးသည့်အဆင့် မဖြစ်သင့်ပါ။ ဗဟိုကျသော မျက်နှာပြင်လက္ခဏာသည် ကြီးမားသော ဒဏ်ရာထိခိုက်မှု မရှိသင့်ပါ။ မျက်နှာသည် သန့်ရှင်းနေသင့်သည်။ (ဤနောက်ဆုံးသတ်မှတ်ချက်သည် စုံစမ်း စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ ဦးစားပေးအချက်များဖြစ်သည့် စစ်ဆေးဆန်းစစ်မှု၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးမှု စသည်တို့နှင့် ဆီ လျော်မှု ရိုကောင်းရှိပါလိမ့်မည်။)
- ၁၁၉။ ဖြစ်နိုင်က သေဆုံးသူအလောင်းအား ကြည့်ရှုသည့်ပုဂ္ဂိုလ်အား ရုပ်အလောင်းနှင့် မျက်နှာကို သေချာစွာ ကြည့်ပေးရန်၊ ထို့နောက် ၎င်းတို့၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုအတွက် အခြေပြုရသည့် မျက်နှာ(သို့မဟုတ် ခန္ဓာ ကိုယ်)၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ဆွေးနွေးမှုတွင်ပါဝင်ရန် တောင်းဆိုသင့်ပါသည်။ ဥပမာ၊ မျက်နှာ သွင်ပြင်အနေအထားလော၊ နှာခေါင်းပုံစံ သို့မဟုတ် မျက်နှာပေါ်ရှိမဲ့၊ အမာရွတ် သို့မဟုတ် ဆံပင်ပုံစံလော ဟူ၍ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းအားဖြင့် ဖြစ်စဉ်အပေါ် သက်သေခံပေးသည့် ပုဂ္ဂိုလ်မည်သူမဆိုအနေဖြင့် သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းကိုကြည့်ရှုသူ၏ ကောက်ချက်ချခြင်းအပေါ် ယုံကြည်စိတ်ချမှု ထားနိုင်၊ မထားနိုင်သည်ကို အကဲ ဖြတ်ဆန်းစစ်နိုင်ပါမည်။

၃။ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်းအတွက် သိပ္ပံနည်းကျသော ချဉ်းကပ်နည်းလမ်း။

- ၁၂၀။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့်ဖြစ်ရပ်တွင် (အထူးသဖြင့် အချိန်ကြာမြင့်လာသည်နှင့်အမျှ ရုပ် အလောင်းသည် ပုပ်သိုးသွားခြင်း၊ သို့မဟုတ် မျက်နှာသွင်ပြင်လက္ခဏာသည် ဒဏ်ရာ သို့မဟုတ် မီးလောင် ကျွမ်းမှုကြောင့် ပြောင်းလဲသွားသည့်ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင်) အမြင်အားဖြင့် အသိအမှတ်ပြုခြင်းမှ မည်သူမည်ဝါ ဖြစ် ကြောင်း မည်သို့သောဖော်ထုတ်မှုမဆိုသည် လက်ဗွေရာများ၊ သွားဘက်ဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုနှင့် ဒီအန်အေ စိစစ်မှုတို့ကဲ့သို့သော ယုံကြည်စိတ်ချရသည့် သိပ္ပံနည်းလမ်းတကျ ဖြစ်သောနည်းလမ်းများအပါအဝင် အခြား နည်းလမ်းများကိုလည်း ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည်အတိုင်း အသုံးပြုလျက် အတည်ပြုချက်ချမှတ်သင့်ပါသည်။
- ၁၂၁။ ဤသိပ္ပံနည်းလမ်းတကျ ယုံကြည်စိတ်ချရသည့် နည်းလမ်းများကို တစ်ခါတစ်ရံ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုဆိုင်ရာ "အခြေခံ"နည်းလမ်းများဟု ရည်ညွှန်းပါသည်။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာသွင်ပြင်လက္ခဏာများ အကဲ ဖြတ်ဆန်းစစ်မှုတို့ (ဥပမာ၊ ခန္ဓာကိုယ် ပုံပျက်ပန်းပျက်ဖြစ်ခြင်း၊ ခန္ဓာကိုယ်ပေါ်မှ မြင်သာထင်သာရှိသည့်အတိုင်း သို့မဟုတ် X-rays တွင်ပေါ်လာသည့်အတိုင်း အမာရွတ်များ သို့မဟုတ် ခွဲစိတ်ထားသည့်အစားထိုး အစိတ် အပိုင်းများ) ကို မသေဆုံးမီ သက်ရှိထင်ရှားချိန်က မှတ်တမ်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ခြင်းသည် ယေဘုယျအားဖြင့် တစ် ဆင့်ခံဖြစ်သော (secondary) နည်းလမ်းဟု ယူဆပါသည်။ သို့သော် အချို့သောဖြစ်ရပ်များတွင် ၎င်းတို့အနေ

ဖြင့် တစ်ဦးချင်းဖြစ်စေ၊ စုပေါင်းလျက်ဖြစ်စေ စုံစမ်းဖော်ထုတ်မှုအား သီးခြားဆောင်ရွက်သည့်အဆင့်ဖြင့် ချဉ်းကပ်နိုင်ပါသည်။ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာအသုံးဆောင်ပစ္စည်းများကိုလည်း တစ်ဆင့်ခံဖြစ်သော secondary နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် ယူဆရပါသည်။ နိဂုံးချုပ်ကောက်ချက်ချမှတ်မှုအတွက် သက်သေအထောက်အထားကို ပိုမိုအားဖြည့်ရန်အခြေခံ primary နှင့် တစ်ဆင့်ခံဖြစ်သော secondary နည်းလမ်းများကို ပေါင်းစပ်နိုင်ပါသည်။

- ၁၂၂။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်သည် အရိုးစုများဖြစ်ပါက အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များ၏ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ ပရိုဖိုင်အတွက် စိတ်ချရသော နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များ ရရှိနိုင်ရန် မှုခင်းဆိုင်ရာမနုဿဗေဒပညာရှင်များ ရရှိနိုင်ကင်းတို့ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။¹⁰⁰
- ၁၂၃။ အမြင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အသိအမှတ်ပြုခြင်းမှ ဆန်းပြားရှုပ်ထွေးသော မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း အခြေခံနည်းလမ်းများအထိ အသင့်လျော်ဆုံးသော နည်းလမ်း(များ) ရွေးချယ်ခြင်းသည် ကျွမ်းကျင်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုဖြစ်ရာ အများအားဖြင့် မှုခင်းဆရာဝန်၏ တာဝန်ဖြစ်လေသည်။ အမှုတစ်ခုတွင် စစ်ဆေးမှုနည်းလမ်းများ ရွေးချယ်ရသည့်အကြောင်းရင်းနှင့် ရလဒ်များကို အပြီးသတ်အစီရင်ခံစာတွင် ထည့်သွင်းပေးရပါမည်။ ရလဒ်များအား သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်း မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုဆိုင်ရာ ပြဿနာကိုဖြေရှင်းရာတွင် အခြားသက်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များနှင့်အတူ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါသည်။
- ၁၂၄။ မည်သည့် ဖော်ထုတ်ရေးနည်းလမ်းကိုအသုံးပြုစေကာမူ သင့်လျော်သည့် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များပါဝင်သည့် စနစ်တကျဖြစ်သော၊ တစ်ခုလုံးခြုံငုံသော ချဉ်းကပ်နည်းလမ်းအား ပြည့်ပြည့်စုံစုံအသေးစိတ် မှတ်တမ်းတင်ခြင်းနှင့်အတူ အမြဲလိုအပ်ပါသည်။

၄။ လူအများအပြားသေဆုံးမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့်ဖြစ်ရပ်များ

- ၁၂၅။ လူအများအပြား သေဆုံးသည့်အမှုများတွင် အမြင်အားဖြင့် အသိအမှတ်ပြုခြင်းကိုသာ အားထား၍မရပါ။ ထိုသို့သော အခြေအနေရပ်များတွင် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း မှားယွင်းစွာဖော်ထုတ်မှုသည် အဖြစ်များတတ်ပြီး၊ ကြည့်ရှုပေးသူများအပေါ် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာဖိအားပေးမှုများ သက်ရောက်စေတတ်ပါသည်။ သေဆုံးသည့် ရုပ်အလောင်းများကို တန်းစီချထားပြီး သို့မဟုတ် သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းများ တစ်ဦးချင်းအား တစ်လောင်းပြီးတစ်လောင်း ကြည့်ရှုခြင်းဆိုင်ရာ ပင်ပန်းမှုဒဏ်သည် ယုံကြည်အားထားရသော အသိအမှတ်ပြုခြင်းတစ်ရပ်ဖြစ်နိုင်ချေကို လျော့နည်းစေပါသည်။ ထို့အပြင် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာ အသုံးဆောင်ပစ္စည်းများသည်လည်း ပြန်၍ရရှိသည့် ရုပ်အလောင်းများ၏ ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ ဖြစ်စဉ်များအပေါ်မူတည်လျက် မှားယွင်းသောရုပ်အလောင်းများဆီသို့ မမှန်မကန် ရှိနေနိုင်သောကြောင့် အထူးဂရုမပြုသင့်ပါ။¹⁰¹
- ၁၂၆။ လူအများအပြားသေဆုံးမှုပါဝင်သည့် ဖြစ်ရပ်တစ်ခုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ယုံကြည်အားထားရသည့် ဖော်ထုတ်မှုတွင် အဖွဲ့အစည်းပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ မှုခင်းရေးရာကျွမ်းကျင်မှုလိုအပ်ပါသည်။ ၎င်းသည် အောက်ပါအခြေအနေများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်ပါသည် -
  - (၁) အခင်းဖြစ်ရာနေရာ၊ သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းအား စုဆောင်းခြင်း၊ မှတ်တမ်းတင်ခြင်း၊ သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်း၊ သိုလှောင်ခြင်းနှင့် ၎င်း၏ပိုင်ဆိုင်မှုများနှင့် အသုံးဆောင်ပစ္စည်းများစုဆောင်းခြင်း။
  - (၂) ရင်ခွဲရုံ၊ သေဆုံးသူ၏အလောင်းအား ခွဲစိတ်ဆေးခြင်း (ခန္ဓာကိုယ်အတွင်းပိုင်းစစ်ဆေးမှု၊ သွားဘက်ဆိုင်ရာနှင့် မနုဿဗေဒဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုများအပါအဝင်) နှင့် ခွဲစိတ်စစ်ဆေးပြီး ရရှိသည့်ဒေတာများ စုဆောင်းခြင်းနှင့် သိုလှောင်ခြင်း။

100 ဥပမာ၊ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များ စိစစ်မှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များကို ကြည့်ပါ။
 101 Interpol DVI လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအရ လွတ်နေသောအသုံးဆောင်ပစ္စည်းများကို အခင်းဖြစ်ရာနေရာတွင် သီးခြားစုဆောင်းရန် သတ်မှတ်ထားပါသည်။ ထိုပစ္စည်းများကို ရုပ်အလောင်းကိုယ်စီ၌ အတူထားရှိ၍မရပါ။

(၃) ဖြစ်ရပ်တွင် အသတ်ခံခဲ့ရသူများနှင့်ပတ်သက်သည့် ၎င်းတို့ မသေဆုံးမီစဉ်ကအခြေအနေနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် (ante-mortem) ဒေတာများကို စုဆောင်းခြင်း။

(၄) မသေဆုံးမီအခြေအနေ (ante-mortem) နှင့် သေဆုံးပြီးခွဲစိတ်မှုပြုပြီး ရရှိသည့်ဒေတာများကို နှိုင်းယှဉ်ခြင်းအားဖြင့် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုကို နိဂုံးချုပ်ကောက်ချက်ချခြင်း။

၁၂၇။ လူအများအပြားသေဆုံးမှုပါဝင်သည့်ဖြစ်ရပ်များ၌ မည်သူမည်ဝါများဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်မှုအတွက်ချဉ်းကပ်သည့် နည်းလမ်းကို သေးငယ်သောအတိုင်းအတာမှသည် အလယ်အလတ်အတိုင်းအတာထိအား Interpol မှ စံနှုန်းသတ်မှတ် ပေးထားပါသည်။¹⁰² ကြီးမားသည့်အတိုင်းအတာရှိသည့်ထိုသို့သော ဖြစ်ရပ်များအတွက် ပန်အမေရိကန်ကျန်းမာရေးအဖွဲ့၊ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO) နှင့် IRCR တို့၏ ထုတ်ဝေမှုမှလည်း ကွဲပြားသောချဉ်းကပ်နည်းလမ်းများကို ချပြပေးထားပါသည်။¹⁰³ သေဆုံးသူမည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုဆိုင်ရာ ယင်းချဉ်းကပ်နည်းလမ်း ၂ ခုသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အပြန်အလှန် ဖြည့်စွက်မှုပေးထားပြီး၊ အခြေအနေအရ သင့်လျော်ပါက ပူးပေါင်းအသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ လူအများအပြား သေဆုံးမှုများပါဝင်သည့် ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင် သေဆုံးသူများ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရေးအတွက် ယုံကြည်အားထားရသည့် ချဉ်းကပ်နည်းလမ်း တစ်ခုအတွက် ကြိုတင်ကာ အစီအစဉ်ချမှတ်မှုနှင့် လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုများဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၅။ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်မှုအား နိဂုံးချုပ်ကောက်ချက်ချခြင်း

၁၂၈။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းဆိုင်ရာ အခြေအနေရပ်များတွင် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုအား အပြီးသတ်ကောက်ချက်ချခြင်းကို ကွဲပြားသောနိုင်ငံများအလိုက် ကွဲပြားသောအရာရှိများမှ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ပေးပါသည်။ သို့သော် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များ၏ ထင်မြင်ယူဆချက်နှင့် အကြံပြုချက်အပေါ် အမြဲတမ်း အခြေပြုသင့်ပါသည်။

၁၂၉။ သေဆုံးသူမည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုအတွက် ရွေးချယ်အသုံးပြုသည့်နည်းလမ်းမှ ရရှိသည့်ရလဒ်များကို သိရှိထားပြီးသော၊ အမည် သိထားပြီးဖြစ်သောသူ၏ မှတ်တမ်းများနှင့် (သို့မဟုတ် မသေဆုံးမှုအချိန်က ante-mortem ဇီဝဆိုင်ရာပုံစံများမှ ပရိမိုင်းနှင့်) နှိုင်းယှဉ်မှုပြုသင့်ပါသည်။ ဖြစ်ရပ်၏ အခြေအနေများမှဖြစ်စေ၊ သေဆုံးသည့်နေရာအား စစ်ဆေးမှုမှဖြစ်စေ၊ သေဆုံးသူအား တွေ့ရှိသည့်နေရာမှဖြစ်စေ ရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို အချို့သောအမှုများတွင် သေချာစွာထည့်သွင်းစဉ်းစားမှုပြုရပါသည်။ (အောက်ပါ ဇယား ၁ ကိုကြည့်ပါ)

102 Interpol ၏ သဘာဝဘေးသင့်သူများစိစစ်ဖော်ထုတ်ရေးလမ်းညွှန်၊ ၂၀၁၄ <http://www.interpol.int/INTERPOL-expertise/Forensics/DVI-Pages/DVI-guide> ကိုကြည့်ပါ။
103 M. Tidball-Binz and D. Van Alphen (eds.) - သဘာဝဘေးလွန်ကာလ သေဆုံးသည့် ရုပ်အလောင်းများစီမံခန့်ခွဲမှု - ကနဦးတုန့်ပြန်ဆောင်ရွက်သူများအတွက် ကွင်းဆင်းလက်စွဲ၊ www.paho.org/disasters မှရရှိနိုင်ပါသည်။

ဇယား ၁။ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်ရန်အတွက် မသေဆုံးမီနှင့် သေဆုံးပြီး ခွဲစိတ်ခံယူပြီး ဒေတာများ

မသေဆုံးမီအချိန်နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ဒေတာ (ANTE-MORTEM DATA)	သေဆုံးပြီးစစ်ဆေးမှုရရှိသည့် ဒေတာ (POST-MORTEM DATA)
ပျောက်ဆုံးနေသည့် ပုဂ္ဂိုလ်နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ၊ နှုတ်ထွက်ပြောပြချက်များ၊ သို့မဟုတ် မှတ်တမ်းများ မှရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များ။	သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်း/အရိုးစု အကြွင်းအကျန်များ အပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု၊ မှုခင်းရေးရာစစ်ဆေးမှု (ဓာတ်ပုံများအပါအဝင်) သို့မဟုတ် ဓာတ်ခွဲခန်းစမ်းသပ်မှုများမှရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များ။
သေဆုံးသည့်အခြေအနေရပ်များ (နေရာ၊ အဖြစ်အပျက် သမိုင်း၊ ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိသော ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ)	သေဆုံးခြင်း၏ အကြောင်းအရင်းနှင့်အခြေအနေရပ်များ၊ ရုပ်အလောင်း သို့မဟုတ် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ တည်ရှိရာနေရာ၊ အခြားထိခိုက်မှုဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်များ။
ပျောက်ဆုံးသွားသည့်နေ့ရက်	ရုပ်အလောင်းအား တွေ့ရှိသည့် နေ့ရက်၊ မည်သည့်အချိန်က သေဆုံးခဲ့သည်ဟူသည့် အချိန်၊ ယေဘုယျအခြေအနေများ။
အသက်၊ လိင်နှင့် ကျားမဖြစ်တည်မှု၊ အရပ်အမောင်း၊ မျိုးရိုး၊ အလေးချိန်	ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပရိုဖိုင်း (လိင်၊ အသက်အုပ်စု၊ မျိုးရိုး၊ ခန့်မှန်းအရပ်အမောင်းနှင့်အလေးချိန်)၊ နှင့် ကျားမဖြစ်တည်မှု
ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအသွင်အပြင် (ဥပမာ၊ မျက်လုံးအရောင်၊ ဆံပင် အရောင်)၊ ခွဲစိတ်ပြီး အစားထိုးထည့်သွင်းမှုများ၊ ခြေတုလက်တု၊ အသားရေအမှတ်အသား၊ အမာရွတ်များ၊ ဆေးမင်ကြောင်၊ အလုပ်အကိုင်	အင်္ဂါရပ်များ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာအသွင်အပြင်၊ ခွဲစိတ်ပြီး အစားထိုးထည့်သွင်းမှုများ၊ ခြေတုလက်တု၊ အသားရေ အမှတ်အသား၊ အမာရွတ်များ၊ ဆေးမင်ကြောင်၊ အလုပ်အကိုင် အမှတ်အသား စသည်တို့အား ခွဲခြားသိမြင်ခြင်း။
အဝတ်အစားနှင့် အသုံးဆောင်ပစ္စည်းများ၊ မျက်မှန်၊ ဖိနပ်	ရုပ်အလောင်းတွင်တွေ့ရှိရသည့် အဝတ်အစား၊ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာ ပိုင်ဆိုင်မှုများအား ပြည့်ပြည့်စုံစုံဖော်ပြချက်။
ဆေးမှတ်တမ်းများ၊ ဆေးဝါးကုသခံယူမှုများ၊ X-rays	မသေဆုံးမီက ရရှိထားသည့် ဒဏ်ရာ၊ ခွဲစိတ်ကုသမှု လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ ရောဂါဗေဒဆိုင်ရာ လက္ခဏာများ၊ ရုပ်အလောင်းတွင် တွေ့ရှိရသည့်ဆေးဝါးများ စသည့် သက်သေအထောက်အထား။
သွားဘက်ဆိုင်ရာ ဆေးမှတ်တမ်း (သွားဘက်ဆိုင်ရာ အခြေအနေနှင့် သွားကုသမှုဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ)	သွားဘက်ဆိုင်ရာဇယားပုံ၊ သွားဘက်ဆိုင်ရာအခြေအနေ၊ အင်္ဂါရပ်များ။
လက်ဗွေရာများ	လက်ဗွေရာများ၊ ဖြစ်နိုင်ခြေရှိက။
ဓာတ်ပုံများ	ဓာတ်ပုံများ၊ သင့်လျော်မှုရှိက။
မှတ်ပုံတင် အထောက်အထားမှတ်တမ်းများ	သေဆုံးသူနှင့်စပ်လျဉ်း၍ တွေ့ရှိရသည့် မှတ်ပုံတင်ဆိုင်ရာ စာရွက်စာတမ်းများ ။
ပျောက်ဆုံးသွားသည့်ပုဂ္ဂိုလ် သို့မဟုတ် သူ/သူမ၏ ဆွေမျိုးများမှ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ နမူနာပုံစံများမှ ဒီအန်အေပရိုဖိုင်းများ	သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းမှရရှိသည့် ပုံစံနမူနာများမှ ဒီအန်အေပရိုဖိုင်းများ။

၁၃၀။ ရရှိထားသည့်သက်သေအားလုံးကို စိစစ်မှုပြုခြင်းဖြင့် အပြီးသတ်ကောက်ချက်တစ်ခု ချမှတ်နိုင်ပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ၎င်းတွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်သည် -

- (က) ကာယကံရှင်မသေဆုံးမီ ၎င်းနှင့်ပတ်သက်သောဒေတာများနှင့် သေဆုံးပြီး ခွဲစိတ်မှုခံရယူပြီးနောက် ရရှိသော ဒေတာများအကြား ကိုက်ညီမှုရှိပြီး၊ ရှင်းပြ၍မရသည့် ကွဲပြားခြားနားချက်များ မရှိတော့သည့် အခြေအနေတွင် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှု။
- (ခ) သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်၏ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ ယူဆချက်တစ်ခုအား ဖယ်ထုတ်ခြင်းကို ထောက်ပံ့သည့် အထောက်အထားများရှိသော်လည်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် မည်သူ မည်ဝါဖြစ်ကြောင်းကို ငြင်းပယ်ခြင်း၊ သို့မဟုတ်
- (ဂ) သေဆုံးသည့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်၏ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းကို နိဂုံးချုပ်ကောက်ချက် မချမှတ်ခြင်း။

မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းဆိုင်ရာ နိဂုံးချုပ်အစီရင်ခံစာတွင် သက်ဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်များကို ဖော်ပြသင့်ပါသည်။

၈။ သက်သေအထောက်အထားအမျိုးအစားများနှင့် ပုံစံနမူနာဖော်ပြခြင်း

၁။ အထွေထွေအခြေခံမူများ

၁၃၁။ သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်း၏ ပုံစံနမူနာများ၊ သက်သေအထောက်အထားများ စုဆောင်းသည့်အခါ သက်သေ အထောက်အထား အမျိုးအစားများအမျိုးမျိုးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်ပါသည်။ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာနှင့် ဇီဝဗေဒ ဆိုင်ရာမဟုတ်သည့် သက်သေအထောက်အထားများအတွက် ပုံစံနမူနာအရွယ်အစားများ (sample sizes) သည် ဓာတ်ခွဲခန်း ဆန်းစစ်မှုအတွက် လုံလောက်မှုရှိသင့်ပြီး၊ ထပ်မံစမ်းသပ်မှုအတွက်လည်း ခွင့်ပြုသင့်ပါသည်။

၂။ လူ့ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာသက်သေအထောက်အထားများ

၁၃၂။ မှုခင်းရေးရာစိစစ်မှုတွင် ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများဟူသည် ယေဘုယျအားဖြင့် လူ့ရုပ် အလောင်း သို့မဟုတ် ၎င်း၏အနီးနားပတ်ဝန်းကျင်မှ စုဆောင်းရရှိသည့် အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများကို ဆိုလို ပါသည်။ ၎င်းတွင် လူ့ရုပ်အလောင်းမှတိုက်ရိုက်ရရှိသည့်အရာများ သို့မဟုတ် သွားတိုက်တံ၊ ခေါင်းဘီး၊ လျှော် ဖွပ်မထားသေးသည့် အဝတ်အစားများစသည့် အဆိုပါပုဂ္ဂိုလ်မှ အသုံးပြုထားသည့် ပစ္စည်းများကို စုဆောင်းခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။

၁၃၃။ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာမှ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပုံစံနမူနာများ စုဆောင်းခြင်း နှင့် ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့သည် ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားတည်ရှိမှုကို ရှာဖွေခြင်းနှင့်စမ်းသပ် စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အထူးပြုသင်တန်း လိုအပ်ပါသည်။ ရုပ်အလောင်းများမှ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ ပုံစံနမူနာများကို ရင်ခွဲရုံ သို့မဟုတ်မှုခင်းဆိုင်ရာ မနုဿဗေဒ ဓာတ်ခွဲခန်းမှလည်း စုဆောင်းနိုင်ပါသည်။ သက်ရှိပုဂ္ဂိုလ်များထံမှ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ ရည်ညွှန်းချက်ပုံစံနမူနာများကို နှိုင်းယှဉ်မှု ပြုရန်ရည်ရွယ်ချက်အတွက် ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ များနှင့်လည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့၏ မိသားစုများနှင့်လည်းကောင်း ကောင်းမွန်စွာဖြင့် ကျင့်ဝတ်နှင့်အညီ ဆက်ဆံ ရာတွင် ယင်းစုဆောင်းခြင်းအား လေ့ကျင့်သင်ကြားပံ့ပိုးထားသည့် အမှုထမ်းများမှ ဆောင်ရွက်သင့်ပြီး၊ ကြိုတင် အကြောင်းကြားထားသည့် သဘောတူညီချက်အပေါ်တွင် အခြေပြုဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရန်အတွက် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော သိပ္ပံနည်းလမ်းတကျကြိုးပမ်းအားထုတ်မှု များအားလုံး ရှိလင့်ကစား၊ ရရှိထားသည့် သတင်းအချက်အလက်များသည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းအား ဖြစ်နိုင်ခြေ/ အလားအလာ ရှိခြင်းကိုသာ ဖော်ပြသည့် ဖြစ်ရပ်မျိုးလည်း ရှိနိုင်ပါသည်။

ဖြစ်ရပ်တစ်ခုတွင် သေဆုံးခြင်းသည် လူတစ်ဦးတည်းဖြစ်စေ၊ လူအများအပြားဖြစ်စေကာမူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုတွင် မိသားစုများပါဝင်သင့်ပြီး၊ ၎င်းတို့အား အပြည့်အစုံအကြောင်းကြားပေးသင့်ပါသည်။ ဖြစ်ရပ်များစွာတွင် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်းတစ်ခုကိုသာ ရရှိရန်အတွက်သာ လိုအပ်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းကို မိသားစုမှလက်ခံမည့် ဖြစ်နိုင်ခြေကို တိုးမြှင့်ပေးရန်အတွက်လည်း ဖြစ်လေရာ၊ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးမှု(များ)ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်း အတွက် တာဝန်ခံမှုအခန်းကဏ္ဍ၏ အရေးကြီးအစိတ်အပိုင်းလည်းဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းလင်းပြတ်သားသော ဆက်သွယ်မှုရှိစေရန် ဂရုတစိုက် သတိမူဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အောင်မြင်သောရလဒ်များရရှိရန် အခွင့်အလမ်းကို တိုးမြှင့်စေပါလိမ့်မည်။

၁၃၄။ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပုံစံနမူနာများသည် ဒီအန်အေ၏ အရင်းမြစ်တစ်ခုလည်းဖြစ်နေပြီး၊ လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းကို ဖော်ပြရန် အသုံးပြုနိုင်ကာ အခင်းဖြစ်ရာနေရာ သို့မဟုတ် ၎င်းနေရာတွင် တွေ့ရှိရသည့် သက်သေအထောက်အထားဆိုင်ရာ သဲလွန်စအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုနှင့်လည်း ချိတ်ဆက်ပေးနိုင်ပါသည်။ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပုံစံနမူနာများဟူသည်တွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်သည် -

- (၁) ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်း၏ နူးညံ့သောတစ်ရှူးများ
- (၂) အရိုး
- (၃) သွား
- (၄) သွေး
- (၅) ဆီး
- (၆) သွားရည်
- (၇) သုတ်ရည်/သုတ်ပိုး
- (၈) အရည်ကြည်များ
- (၉) ဆံပင်
- (10) သဘာဝ လက်သည်းခြေသည်းများ

၁၃၅။ မှုခင်းရေးရာ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများကို ပုံမှန်အားဖြင့် ဒီအန်အေ စစ်ဆေးမှုအတွက် လိုအပ်ကာ အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ မှုခင်းရေးရာအခြေအနေများရှိ ဒီအန်အေစစ်ဆေးမှုကို ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းရှိ တရားရုံးအမြောက်အများတွင် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုသက်သေအဖြစ် လက်ခံထားသည့် ပရိုဖိုင်အဖြစ် အသုံးပြုပြီး၎င်းသည် တစ်ဦးချင်းစီအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေ အမြင့်ဆုံးအဆင့် အထိပံ့ပိုးပေးပါသည်။ ဒီအန်အေသဲလွန်စ သက်သေအထောက်အထား၏ ဆက်လက်ရှင်သန်မှုသည် ၎င်းအား ကြာရှည်ခိုင်မြဲစေရန် ထားရှိသည့်အခြေအနေများအပေါ်တွင်လည်းကောင်း၊ ၎င်းအားတွေ့ရှိမှု၊ လုံခြုံစေမှု၊ သိုလှောင်မှုပုံစံအပေါ်တွင် လည်းကောင်း မူတည်ပါသည်။ စိုထိုင်းသော၊ စိုစွတ်သော အခြေအနေများသည် အလားအလာရှိသော ဒီအန်အေ သဲလွန်စတစ်ခု၏ ကြာရှည်ရှင်သန်မှုအပေါ်တွင် သော်လည်းကောင်း၊ ပရိုဖိုင်တစ်ခုဖော်ဆောင်ရန် စွမ်းပကားကိုသော်လည်းကောင်း ထိခိုက်စေနိုင်ပါသည်။ သက်သေအထောက်အထားများကို အတတ်နိုင်ဆုံး တည်ငြိမ်သောအပူချိန်တွင် ထိန်းသိမ်းပြီး၊ ညစ်ညမ်းမှုများကို လျော့ချပေးစေမည့်နည်းလမ်းဖြင့် တံဆိပ်ခတ်ထားသင့်ပါသည်။

၁၃၆။ မှုခင်းရေးရာ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများကို မူးယစ်ဆေးဝါး (ထိန်းချုပ်ထားသည့်ပစ္စည်းများ)နှင့် အဆိပ်အတောက်များကဲ့သို့သော လူသားများအပေါ် ထိခိုက်မှုပေးသည့် ဓာတုဗေဒဆေးဝါးများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ဝိသေသနည်းလမ်းအားဖြင့်လည်း စိစစ်မှုပြုနိုင်ပါသည်။ ဤသည် သက်ရှိပုဂ္ဂိုလ်နှင့် သေဆုံးသူများထံမှ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ နမူနာပုံစံများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်ပါသည်။

၃။ ဇီဝဗေဒမဟုတ်သည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာသက်သေအထောက်အထား

(က) ဓာတုဗေဒပညာ

၁၃၇။ မှုခင်းရေးရာဓာတုဗေဒပညာရပ်ကို အခင်းဖြစ်ရာနေရာရှိ အမျိုးအမည်မသိရသောအရာဝတ္ထုများကို ဖော်ထုတ်ရန် အသုံးပြုပါသည်။ ဤတွင် မူးယစ်ဆေးဝါးများ၊ အဆိပ်သင့်သောအရာများ၊ ကျည်ဆံခွံ (သေနတ်)နှင့် ပေါက်ကွဲစေတတ်သော အရာဝတ္ထုများပါဝင်သည်။

(ခ) သေနတ်များ

၁၃၈။ သေနတ်အထောက်အထားများဟူသည် ပစ္စတိုသေနတ်နှင့် သေနတ်ရှည်များအား၊ အသုံးပြုပြီးသော ကျည်ဆံများကဲ့သို့သော ကျည်ဖူးများ၊ သေနတ်မှ ပစ်ခတ်ပြီးနောက် ထွက်လာသည့် ကျည်ဖူးများ၏ ပုံစံနှင့် ရွေ့လျားမှုအနေအထား အပါအဝင်ပစ်လွှတ်လိုက်သောအရာတို့၏အခြင်းအရာကို လေ့လာမှုသတင်းအချက်အလက်များ စသည်တို့အား စစ်ဆေးခြင်းမှ ရရှိခြင်းဖြစ်သည်။ လေ့ကျင့်သင်ကြားထားသည့် စစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် အသုံးပြုပြီးသော ကျည်ဖူးများ၊ ကျည်ထောင့်များ၊ ဆက်စပ်မှုရှိသည့် ခဲယမ်းမီးကျောက်အစိတ်အပိုင်းများအား သက်ဆိုင်ရာ သေနတ်အမျိုးအစားဖြင့် ချိတ်ဆက်ပေးနိုင်ပါသည်။ ပစ်ခတ်ခဲ့ပြီးသည့် ကျည်ဖူး သို့မဟုတ် ခဲယမ်းမီးကျောက်များအား သက်ဆိုင်ရာသေနတ်နှင့် ကိုက်ညီမှုရှိခြင်းကို ဖော်ထုတ်မှုအပြင်၊ စစ်ဆေးသူအနေဖြင့် သေနတ်ထုတ်လုပ်သူကိုလည်း ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ဤပရိုတိုကောအား မူကြမ်းပြုစဉ် အချိန်က toolmark နှင့် သေနတ်များ စစ်ဆေးမှုအတွက် အတိအကျသတ်မှတ်ထားပြီး တစ်ကမ္ဘာလုံးလက်ခံထားသည့်လုပ်ငန်းစဉ် မရှိထားသေးပါ။¹⁰⁴

၁၃၉။ လက်နက်စစ်ဆေးသူများသည် အမြဲဆိုသလို သေနတ်အမှန်တကယ် ပစ်ခတ်ခဲ့ခြင်း ရှိမရှိစစ်ဆေးရန် သေနတ်ပစ်ခတ်မှုစစ်ဆေးခြင်းအတွက်သော်လည်းကောင်း၊ သေနတ်ပစ်ခတ်ခံသည့်နေရာနှင့်ပစ်ခတ်သည့်နေရာအကြား အကွာအဝေးကိုသတ်မှတ်ရန် အဝတ်အစားကဲ့သို့သော ပစ္စည်းများကို စိစစ်ခြင်းအတွက်သော်လည်းကောင်း တာဝန်ရှိပါသည်။ မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူ၏ လက်များ သို့မဟုတ် အဝတ်အစားအပေါ်ရှိ ဓာတုဗေဒဆိုင်ရာ သဲလွန်စများအရ သူ/သူမတွင် သေနတ်ပစ်ခတ်ခဲ့ကြောင်း ဖော်ပြပေးနိုင်ပါသည်။

(ဂ) လက်ဗွေရာများ

၁၄၀။ လက်ဗွေရာများ (လက်မလက်ဗွေရာများ အပါအဝင်) သည် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းအား ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်း အမြင့်ဆုံးအဖြစ် ဖော်ထုတ်ပေးသည့် အချိန်ကြာမြင့်စွာကပင် ကျင့်သုံးခဲ့သည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ လက်ဗွေရာများအား နှိုင်းယှဉ်ရာတွင် လက်ချောင်း၊ လက်မများသာမက လက်ဖဝါး၊ ခြေထောက်နှင့် ခြေမများပေါ်ရှိ အစင်းကြောင်းများဆုံမှတ်နှင့် အစင်းကြောင်းများ၏ ကွဲပြားသောပုံစံများအပေါ် အခြေပြုပါသည်။ အမွှာပူးများတွင်ပင် ကွဲပြားသောလက်ဗွေရာများ ရှိပါသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် လက်ဗွေရာများကို စုဆောင်းရလေ့ရှိပြီး၊ ၎င်းသည် သိပ္ပံနည်းလမ်းဆိုင်ရာ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်း၏ ယေဘုယျနည်းလမ်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လက်ဗွေရာသည်တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာရှိသည့်အခြေအနေမျိုးတွင်ပြဿနာရှိနိုင်ပါသည်။

၁၄၁။ လက်ဗွေရာများကို နည်းပညာများစွာကိုအသုံးပြုပြီး မျက်နှာပြင်အမျိုးမျိုးအပေါ်တွင် တွေ့မြင်နိုင်ပြီး ၎င်းတို့မှ ရရှိနိုင်သည် (အထူးသဖြင့် ချောမွေ့တောက်ပသော နေရာမျိုး)။ ဤတွင် လက်ဗွေရာရှိသည့်နေရာအပေါ် အမှုန့်များဖြူးပေးပြီးတိတ် သို့မဟုတ်ကပ်ခွာတစ်ခုဖြင့်ကပ်ခွာလုပ်ပေးရပါသည်။ လက်ဗွေရာရှိသည့်နေရာအား အမှုန့်များဖြူးပေးပြီး ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးနိုင်ပါသည်။ ၎င်းအား ပြီးပြည့်စုံသော အရာတစ်ခုအဖြစ် ရယူနိုင်ပြီး စစ်ဆေးမှုအတွက် ဓာတ်ခွဲခန်းသို့ ပေးသွင်းနိုင်ပါသည်။ ၎င်းနေသော လက်ဗွေရာများအား ဓာတုဗေဒအဆင့်မြင့် နည်းလမ်းများအသုံးပြုလျက် စီမံဝင်နိုင်သော မျက်နှာပြင်အပေါ်တွင် မြင်သာထင်သာရှိအောင် ပြန်ဖော်နိုင်

104 ဥပမာ၊ မှုခင်းရေးရာသိပ္ပံပညာအသိုင်းအဝိုင်း၏လိုအပ်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ပေးရေးဆိုင်ရာကော်မတီ၊ အမျိုးသားသုတေသနကောင်စီ၏ ယူနိုက်တက်စတိတ်တွင် မှုခင်းရေးရာသိပ္ပံပညာရပ်ကို အားဖြည့်ပေးခြင်း - ရှေ့သို့ဦးတည်သည့် လမ်းကြောင်း၊ အမေရိကန်တရားစီရင်ရေးဌာန၊ ဝါရှင်တန် ဒီစီ၊ ၂၀၀၉၊ စာ ၁၅၀-၅၅ ကိုကြည့်ပါ။ <http://www.nap.edu/catalog/12589.html>

ပါသည်။ အထူးသဖြင့်စာရွက်အပေါ်တွင် ပို၍ထိရောက်မှုရှိသည်။ ဓာတုဗေဒအဆင့်မြင့်နည်းလမ်းများကို ယေဘုယျအားဖြင့် အခင်းဖြစ်ရာနေရာမဟုတ်ဘဲ ဓာတ်ခွဲခန်းတွင်သာ ဆောင်ရွက်နိုင်သည်ဖြစ်ရာ ထိုအရာ ဝတ္ထုများကို ထုတ်ပိုးခြင်းနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးတွင် အထူးဂရုစိုက်ပေးရပါမည်။

(ဃ) ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာမဟုတ်သော အခြားသက်သေအထောက်အထား

၁၄၂။ အခြားသက်ဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများဟူသည်တွင် တပ်မတော်၏လက်နက်ကြီးများ၊ အမျှင် များကိုစိစစ်ခြင်း၊ အရာများ (ဥပမာ၊ ကားဘီးခြေရာများ၊ ခြေရာကျန်ရစ်မှုများ)၊ ပုံစံစိစစ်မှု (ဥပမာ၊ သွေးစင်းရာ ပုံစံ/သွေးစင်သည့်အရာကို စိစစ်ခြင်း၊ လောင်ကျွမ်းမှုပုံစံ၊ ကျိုးပဲ့မှုများစိစစ်ခြင်း)၊ ထိခိုက်ထင်မှတ်ရာများ၊ ကား ဆေးရောင် စိစစ်မှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး နှိုင်းယှဉ်ချက်နှင့် ဖော်ထုတ်ချက်၊ သက်ဆိုင်ရာစာရွက်စာတမ်းများ အစရှိ သည်တို့ ပါဝင်သည်။ ထိုသို့သော သက်သေ အထောက်အထားများအား စိစစ်မှုများကို အတည်ပြုထားသည့် သိပ္ပံနည်းပညာဆိုင်ရာ နည်းလမ်းတစ်ခုဖြင့် အထောက်အကူပြုရရှိစေရန် ဂရုစိုက်ဆောင်ရွက်ရပါမည်။

၄။ ဒစ်ဂျစ်တယ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထား

၁၄၃။ ဒစ်ဂျစ်တယ်သက်သေအထောက်အထားဟူသည် အီလက်ထရောနစ်စက်ကိရိယာတစ်ခုတွင် သိုလှောင်ထား သည့် ၎င်းအားဖြင့် လက်ခံရရှိထားသည့် သို့မဟုတ် လွှဲပြောင်းထားသည့် သတင်းအချက်အလက်နှင့် ဒေတာ အချက်အလက် များအားကိုဆိုလိုပါသည်။ ဒစ်ဂျစ်တယ်သက်သေအထောက်အထားများကို ကင်မရာများ၊ အင်တာနက်၊ ကွန်ပျူတာများ၊ မိုဘိုင်းဖုန်းများနှင့် အခြားဒစ်ဂျစ်တယ်မီဒီယာများဖြစ်သည့် USB Sticks ကဲ့သို့ သော စက်ကိရိယာများထဲရှိ ပုံများတွင် တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။

၁၄၄။ ဒစ်ဂျစ်တယ်သက်သေအထောက်အထားသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများတွင် ပို၍အရေးပါလာပါသည်။ ၎င်းအား အရင်းအမြစ်များစွာမှ ရရှိနိုင်ပါသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အင်တာနက်နှင့် ဆိုရှယ်မီဒီယာများကဲ့သို့သော ပွင့်လင်း သောစနစ်များ၊ ကွန်ပျူတာများ၊ လက်တော့များ၊ မိုဘိုင်းဖုန်းများနှင့် ကင်မရာများကဲ့သို့သော ကန့်သတ်ထား သော စနစ်များဖြစ်သည်။ အင်တာနက်နှင့် မိုဘိုင်းဖုန်း ဝန်ဆောင်မှုပေးသူများသည် ၎င်းတို့၏ ဒေတာများ (ဥပမာ၊ ဖုန်းခေါ်ဆိုသည့်မှတ်တမ်းများ)ကို အချိန်ကာလ အကန့်အသတ်အတွင်းသာ ထိန်းသိမ်းပါသည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်အား စီစဉ်သည့်အခါ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများအနေဖြင့် ၎င်းဝန်ဆောင်မှုပေးသူများက ဒေတာများကို မည်မျှကြာကြာ ထိန်းသိမ်းထားခဲ့ကြောင်း သိရှိထားသင့်ပါသည်။ သို့မှသာ ရရှိနိုင်သည့်အချိန် ကာလဘောင်အတွင်း သင့်လျော်သော သတင်းအချက်အလက်များကို တောင်းဆိုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၁၄၅။ ဒစ်ဂျစ်တယ်သတင်းအချက်အလက်များကို ပုံစံမျိုးစုံဖြင့် မှတ်တမ်းသွင်းယူနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ ဓာတ်ပုံများ၊ အသံ သွင်းယူမှုများ၊ ဝီဒီယိုမှတ်တမ်းများ၊ အီးမေး/ကွန်ယက် ဆက်သွယ်မှုများ၊ စာသား/sms မက်ဆေ့ချ်များ၊ မိုဘိုင်းဖုန်း အပလီကေးရှင်းများနှင့် ဆိုရှယ်မီဒီယာတို့ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသတင်းအချက်အလက်များအားလုံးတို့ သည် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူ တစ်ဦးအတွက် အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။ သို့သော် metadata များသည် လွယ်ကူစွာ ခြယ်လှယ်ခံရနိုင်ပါသည်။ ဒစ်ဂျစ်တယ် သက်သေအထောက်အထားကို မှန်ကန်ကြောင်းသက်သေပြခြင်းသည် စိန်ခေါ်မှုတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ခုတွင် ဒစ်ဂျစ်တယ် သက်သေအထောက်အထားသည် အရေး ကြီးကြောင်းရယူထားပါက အရည်အချင်းပြည့်ဝသော မှုခင်းရေးရာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်တစ်ဦးမှ သက်သေ အထောက်အထားကို ရရှိရန်နှင့်/သို့မဟုတ် စစ်ဆေးမှုပြုစေရန် ကြိုးစား အားထုတ်သင့်ပါသည်။

၅။ မှုခင်းနှင့်စပ်လျဉ်းသည့်ငွေစာရင်း

၁၄၆။ မှုခင်းရေးရာငွေစာရင်းသည် ငွေစာရင်း၊ ကိန်းဂဏန်းစာရင်းဇယားနှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ စိစစ်သုံးသပ်မှုအား ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအတွက် အသုံးပြုခြင်းဖြစ်သည်။ မသက်ဖွယ်ရာ သေဆုံးမှုတစ်ရပ်အား စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် ၎င်းသည် သတ်ဖြတ်ခြင်းကိုဖြစ်စေသည့် အကြောင်းရင်းနှင့် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရာ မသက်ဖွယ် ဖြစ်သူများ သို့မဟုတ် သက်သေများကို ဖော်ထုတ်ရန် အထောက်အကူဖြစ်စေသည့် သတင်းအချက်အလက် များကို ဖော်ပြပေးနိုင်ပါသည်။

၆။ မြေ/ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ နမူနာပုံစံများ

၁၄၇။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာသည် အိမ်ပြင်နေရာဖြစ်ပါက၊ မြေ/ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ နမူနာပုံစံများကို ရယူထားသင့် ပါသည်။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် အနီးအနားဝန်းကျင်နေရာများရှိ နမူနာပုံစံများကို ရယူသင့်ပါသည်။ နမူနာပုံစံများကို ပြစ်မှုကျူးလွန်သူအဖြစ် စွပ်စွဲခံထားရသူ၏ အဝတ်အစား/ဖိနပ်တို့မှလည်း ရယူသင့်ပါသည်။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာမှ ရရှိသည့် နမူနာပုံစံကို မသက်သာထိုက်မှုရယူသည့် နမူနာပုံစံများဖြင့်နှိုင်းယှဉ်ခြင်းသည် ကွင်းဆက်တစ်ခုကိုပေးနိုင်ပါသည်။

ဆ။ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးခြင်း

၁။ အထွေထွေအခြေခံ

၁၄၈။ စာပိုဒ် ၅၅ တွင် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းတစ်ခုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးဆိုင်ရာ ရည်ရွယ်ချက်များ ဖော်ပြပေးထားပါသည်။ ယင်းရည်ရွယ်ချက်များ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်နိုင်ရန်အတွက် အလောင်းခွဲ စိတ်စစ်ဆေးမှုလိုအပ်ချက် ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးသင့်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော သက်သေများကိုဖော် ထုတ်ခြင်းဆိုင်ရာ ချွင်းချက်မှလွဲ၍ ရည်ရွယ်ချက်များအားလုံးသည် အလောင်းခွဲစိတ်မှု ဆောင်ရွက်ချက်အပေါ် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အားကိုးရပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ ရည်ရွယ်ချက်များအထောက်အကူဖြစ်စေရန်မှာ မှုခင်းဆရာဝန် ၏ အရေးကြီးသော တာဝန်တစ်ခုဖြစ်လာလေရာ ၎င်းတို့သည် သေချာစွာ လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုခံယူရမည်ဖြစ် ပြီး အထွေအကြံရှိရပါမည်။

၁၄၉။ ဆေးခန်းဆရာဝန်များ၏ တာဝန်များကို ယေဘုယျအားဖြင့် အများပြည်သူများက နားလည်သဘောပေါက်ကြ သော်လည်း မှုခင်းဆရာဝန်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်တာဝန်များကိုမူ နားမလည်ကြပါ။¹⁰⁵ သေဆုံးခြင်း စုံစမ်းစစ် ဆေးမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် မှုခင်းဆရာဝန်များ၏တာဝန်များမှာ - (၁) သေဆုံးသူမည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော် ထုတ်ခြင်းကို သေချာမှုရှိစေရန် ကူညီပေးရန်၊ (၂) သေဆုံးမှု၏ အကြောင်းအရင်းနှင့် အခြေအနေရပ်များကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် သေချာမှုရှိစေရန် ကူညီပေးရန်နှင့် (၃) လုပ်ဆောင်ရာတွင်ဂရုစိုက်မှု၊ ကျွမ်းကျင်မှုဖြင့် ဆောင် ရွက်ရန်တို့ ဖြစ်သည်။ ယင်းတာဝန်များကိုဆောင်ရွက်ရာတွင် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု၏ အခြေခံရည်ရွယ် ချက်များကို နားလည်ရန်လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းရည်ရွယ်ချက်များမှာ (၁) သေဆုံးသူထံမှ ဖော်ထုတ်ထားသည့် ဝိသေသလက္ခဏာများအားလုံးကို (လိုအပ်ပါက) ရှာဖွေပြီး မှတ်တမ်းပြုစုထားရန်၊ (၂) ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ အပါအဝင် ရောဂါပေဒနှင့်ဆက်နွှယ်သောဖြစ်စဉ်အားလုံးကို မှတ်တမ်းတင်ရန်၊ (၃) သေဆုံးသူ၏ မည်သူမည် ဝါဖြစ်ကြောင်းနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး အပြီးကောက်ချက်ချရန် (လိုအပ်ပါက)၊ (၄) သေဆုံးမှုကိုဖြစ်စေသည့် အကြောင်း ရင်းများနှင့် သေဆုံးခြင်းအတွက် ကူညီပံ့ပိုးပေးသည့်အချက်များအတွက် အပြီးသတ်ကောက်ချက်ချမှတ်ရန်

105 ဤစာတမ်းတွင်၊ မှုခင်းရေးရာရောဂါပေဒပညာရှင်၊ မှုခင်းဆရာဝန်၊ အလောင်းခွဲစိတ်ကြည့်ရှုသူ prosector ဟူသည်တို့အား အပြန်အလှန်ဖလှယ်အသုံးပြုထားပါ သည်။ အလောင်းခွဲစိတ်ကြည့်ရှုသူဟူသည် အလောင်းခွဲစိတ်မှုကို ဆောင်ရွက်သူဖြစ်သည်။

တို့ဖြစ်သည်။¹⁰⁶ သေဆုံးသည့်အဖြစ်အပျက်များကို မသိရှိရသည့် သို့မဟုတ် မေးခွန်းထုတ်နေရသည့် အခြေအနေမျိုးတွင် အဖြစ်အပျက်များကို ပြန်လည်တည်ဆောက်မှုပြုရန်အတွက် မှုခင်းဆရာဝန်တစ်ဦးသည် အလောင်းခွဲစိတ်မှုဆိုင်ရာ တွေ့ရှိချက်များနှင့် အပြီးသတ်မှတ်ချက်တို့ကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်ပါက ဆရာဝန်သည် အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာ၊ အထူးသဖြင့် ရုပ်အလောင်းရှိသည့် မူလနေရာသို့ သွားရောက်သင့်ပါသည်။¹⁰⁷

၁၅၀။ မှုခင်းဆရာဝန်တစ်ဦးအနေဖြင့် အပြုသဘောဆောင်သော၊ သက်ဆိုင်ရာ အနုတ်လက္ခဏာဆောင်သော လေ့လာချက်များနှင့် တွေ့ရှိချက်များကို မှတ်တမ်းတင်ရာတွင် အခြားမှုခင်းဆိုင်ရာ ရောဂါဗေဒပညာရှင်မှ အခြားအချိန်တွင် လာရောက်ပြီး အမှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ အမှီအခိုကင်းစွာဖြင့် မိမိ၏ နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်နိုင်စေရန် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။ မှုခင်းရေးရာ ရောဂါဗေဒပညာသည် အဓိကအားဖြင့် အမြင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့်ပတ်သက်သော အသုံးချမှုဖြစ်လေရာ ၎င်းတွင် အရည်အသွေးကောင်းမွန်သော - ဖြစ်နိုင်က ကာလာအရောင်ပါသော ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးမှုအပေါ်တွင် မူတည်နေခြင်း ပါဝင်သည်။

၁၅၁။ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှတ်တမ်းအား သေဆုံးသူသည် ကိုယ်ထိလက်ရောက် ကျူးလွန်မှုခံခဲ့ရခြင်းရှိမရှိ (၎င်းတို့သည် ညှင်းပန်းနှိပ်စက်ခံရမှု ရှိမရှိ အပါအဝင်)ကိုလည်းကောင်းနှင့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များက သေဆုံးမှုကို ဖြစ်စေခြင်း ရှိမရှိကိုလည်းကောင်း အာဏာပိုင်များနှင့် အခြားသူများမှ သတ်မှတ်ပေးမှုတွင် ကူညီပေးရန် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ ၎င်းကို အခြေပြုလျက် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှတ်တမ်းတွင် တွေ့ရှိချက်များနှင့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ၏ စာရင်းပါဝင်ရုံမျှသာမက ၎င်းတို့အား အနက်ဖွင့်ဆိုချက်လည်း ပါဝင်ရပါမည်။ အကယ်၍ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်တစ်စုံတစ်ရာသည် ဥပမာ ညှင်းပန်းနှိပ်စက်မှု ပြုခံရစဉ်အတွင်းဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့်အရာကဲ့သို့သော အချို့သော နည်းလမ်းတစ်ခုခုအားဖြင့် ဖြစ်ပျက်ခဲ့ကြောင်း မှုခင်းဆရာဝန်မှ ယူဆပါက သူ/သူမအနေဖြင့် ယင်းယူဆချက်အား အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုအစီရင်ခံစာတွင် စာအရေးအသားဖြင့် ဖော်ပြပေးရန် ခိုင်ခိုင်မာမာ တိုက်တွန်းပါသည်။ ထို့အပြင် အကယ်၍ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ အစုအပေါင်းတို့ကို အားလုံး အတူတကွ ထည့်သွင်းစဉ်းစားကြည့်ရသော ညှင်းပန်းနှိပ်စက်မှုကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပုံစံတစ်မျိုးဖြင့် သဘောသက်ရောက်နေပါက ၎င်းကို အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုအစီရင်ခံစာတွင် ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြသင့်ပါသည်။ မှုခင်းဆရာဝန်အနေဖြင့် သေဆုံးသူသည် ကိုယ်ထိလက်ရောက် ကျူးလွန်ခံရ (ညှင်းပန်းနှိပ်စက်ခံရ) ခြင်းရှိခြင်း၊ မရှိခြင်းဆိုင်ရာ နောက်ဆုံး ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်ချက်ကို မချမှတ်နိုင်ပါသော်လည်း ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များမည်သို့ ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်ဟူသည်ကို ဖြစ်နိုင်ပါက ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးရန်မှာ သူ/သူမ၏ တာဝန်ဖြစ်ပါသည်။ လေ့လာတွေ့ရှိရသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များနှင့် ဒဏ်ရာရစေသည့်နည်းလမ်းအကြား ဆက်စပ်မှုများကို မှုခင်းဆရာဝန်ကိုယ်တိုင်မှ ဖော်ထုတ်ပေးခြင်းမျိုးမဟုတ်ပါက အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုဆောင်ရွက်ခြင်း၏ အဓိကအချက်ဖြစ်သည့် သေဆုံးမှုနောက်ကွယ်မှ အမှန်တရားကိုရှာဖွေရန် ကူညီခြင်းကို ဆုံးရှုံးသွားပါလိမ့်မည်။

၁၅၂။ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များကို ရရှိနိုင်သည့်အရင်းအမြစ်များကိုထောက်ဆလျက် အတတ်နိုင်ဆုံးလိုက်နာသင့်ပါသည်။ အမှု၏အခြေအနေရပ်များအရ လိုအပ်မှု သို့မဟုတ် နှစ်လိုဖွယ်ရှိကြောင်း ယူဆရပါက နောက်ထပ်အရင်းအမြစ်များကို မှုခင်းဆရာဝန်အနေဖြင့်တောင်းဆိုသင့်ပါသည်။ လမ်းညွှန်ချက်များကို အသုံးပြုခြင်းသည် ခိုင်လုံပြီး ယုံကြည်အားထားရသော နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များရရှိရန် အခွင့်ပေးလိမ့်မည်ဖြစ်ရာ အငြင်းပွားဖွယ်ရာအမှုများကို မှန်ကန်သောဖြေရှင်းမှုရရှိရန် ကူညီပေးပါမည်။ ၎င်းသည် မသကာဖွယ်ရာသေဆုံးမှုတစ်ခုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် အဖြေရှာမရသည့် မေးခွန်းများအားဖြင့် မီးလောင်ရာ လေပင့်ခံရသည့် ထင်ကြေးပေးခြင်းနှင့် စောင်းမြောင်းပြောဆိုမှုတို့ကို တားဆီးနိုင်ပါလိမ့်မည်။

106 ဥပမာ၊ M.El-Nageh,B.Linehan,S.Cordner,D.WellsandH.McKelvie ၏ ဓာတ်ခွဲခန်းဆေးပညာနှင့်မှုခင်းရေးရာရောဂါဗေဒတွင် ကျင့်ဝတ်ဆိုင်ရာကျင့်သုံးမှုအရှေ့အလယ်ပိုင်းဒေသ၊ Alexandria၊ အီဂျစ်နိုင်ငံများဆိုင်ရာ WHO ၏ ဒေသဆိုင်ရာရုံး၊ ၁၉၉၉၊ စာ ၃၈-၃၉၊ www.emro.who.int/dsaf/dsa38.pdf

107 ဤကောက်နုတ်ချက်သည် ယေဘုယျအားဖြင့် မှုခင်းရေးရာအလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုတစ်ခုရှိ အလောင်းခွဲစိတ်သူ၏ တာဝန်များနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး၊ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းတစ်ရပ်တွင် ပါဝင်မှုကို မဆိုလိုပါ။ နောက်ဖြစ်ရပ်တွင် ဖြစ်နိုင်က မျှော်မှန်းထားသည့်အရာမှာ မှုခင်းဆရာဝန်သည် အများအားဖြင့် ရဲဌာန၏တောင်းဆိုမှုအရ သေဆုံးသည့် အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာသို့ သွားရောက်ပါလိမ့်မည်။

- ၁၅၃။ အလောင်းအားခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များတွင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုအားထုတ်ဖော်ခြင်းအား aide-memoire အဖြစ် လမ်းညွှန်ခြင်းလည်းပါဝင်လေရာ ထိုသို့သောအမှုများအား အကဲဖြတ် ဆန်းစစ်မှုတွင် အတွေ့အကြုံမရှိသည့် မှုခင်းဆရာဝန်အများအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေပါမည်။ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များကို အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များစိစစ်မှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်အားဖြင့် ပံ့ပိုးပေးထားပါသည်။
- ၁၅၄။ မှုခင်းဆရာဝန်သည် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုအတွက် တာဝန်ယူမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုရှိသင့်ပါသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် သူ/သူမ အနေဖြင့် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ခုလုံး၏ အဆိုပါကဏ္ဍကို တာဝန်ယူသူဖြစ်သင့်ပြီး၊ သေဆုံးသူ၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို လေးစားမှုပေးရန်လိုအပ်ချက်အပါအဝင် သက်ဆိုင်ရာဥပဒေနှင့် ကျင့်ဝတ်များအရ တာဝန်ခံမှုရှိသင့်ပါသည်။ (စာမျက်နှာ ၄၅ ကိုကြည့်ပါ)
- ၁၅၅။ သေဆုံးသူ၏ရုပ်အလောင်းအား မှုခင်းဆရာဝန်ထံတွင် ကျိုးကြောင်းဆီလျော်သော အနည်းဆုံး အချိန်ကာလ (ဥပမာ ၁၂ နာရီကြာ) တစ်ခုအတွင်း ထားရှိပေးရပါမည်။ ယင်းအနည်းဆုံးအချိန်ကာလသည် သင့်လျော်ပြီး အလျင်စလိုမဖြစ်သော စစ်ဆေးမှုတစ်ခုအတွက် လုံလောက်သောအချိန်ဖြစ်ရပါမည်။ စစ်ဆေးမှုအတွက်ခွင့်ပြုထားသည့်အချိန်ပမာဏ သို့မဟုတ် စစ်ဆေးမှုကို ခွင့်ပြုသောအခြေအနေရပ်များနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး မှုခင်းဆရာဝန်အပေါ်တွင်လက်တွေ့မကျသော ကန့်သတ်ချက်များကို မှုခင်းဆရာဝန်များအပေါ် တစ်ခါတစ်ရံ ထားရှိတတ်ပါသည်။ လက်မခံနိုင်သောအခြေအနေရပ်များကို လိုက်နာရန် သတ်မှတ်ခံရပါက မှုခင်းဆရာဝန်အနေဖြင့် ထိုသို့သော ညှိနှိုင်းထားသည့်စစ်ဆေးမှုမျိုးကို ဆောင်ရွက်ရန် ငြင်းဆိုနိုင်ခွင့် ရှိသင့်ပြီး၊ ထိုအခြေအနေရပ်ကို ရှင်းပြသည့် အစီရင်ခံစာတစ်ခုကိုလည်း ပြင်ဆင်သင့်ပါသည်။ ထိုသို့သော ငြင်းဆိုချက်ကိုလည်း စစ်ဆေးမှုပြုရန် မလိုအပ် သို့မဟုတ် မသင့်လျော်ဟူ၍ အနက်မဖွင့်ဆိုသင့်ပါ။ ခက်ခဲသောအခြေအနေရပ်များ သို့မဟုတ် အဖြစ်အပျက်များရှိလင့်ကစား မှုခင်းဆရာဝန်မှ စစ်ဆေးမှုကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရန်ဆုံးဖြတ်လိုက်ပါက သူ/သူမအနေဖြင့် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုအစီရင်ခံစာတွင် ကန့်သတ်ချက်များ သို့မဟုတ် ပိတ်ပင်တားဆီးမှုများဆိုင်ရာ ရှင်းပြချက်ကို ထည့်သွင်းသင့်ပါသည်။
- ၁၅၆။ ရင်ခွဲရုံ၊ ဓာတ်မှတ်ရိုက်သည့်ပစ္စည်းများ သို့မဟုတ် သေချာစွာလေ့ကျင့်သင်ကြားထားသည့် အမှုထမ်းများ စသည့်ကဲ့သို့သော အရင်းအမြစ်များသည် နေရာတိုင်းတွင်မရှိနိုင်ပါ။ ၎င်းတို့၏ထောက်ပံ့မှုနှင့် ထိန်းသိမ်းပြုပြင်စိစစ်မှုများသည် ယေဘုယျအားဖြင့် မှုခင်းဆရာဝန်၏ တာဝန်လည်းမဟုတ်ပါ။ မှုခင်းဆရာဝန်များသည် ကွဲလွဲသော နိုင်ငံရေးနှင့် ဥပဒေရေးရာစနစ်များ အောက်တွင် ဆောင်ရွက်မှုပြုရပါသည်။ ထို့အပြင် လူမှုရေးနှင့် ဘာသာရေး ဓလေ့ထုံးတမ်းများသည် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်း ခြားနားလျက်ရှိပါသည်။¹⁰⁸ သို့ဖြစ်၍ မှုခင်းဆရာဝန်အနေဖြင့် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုများဆောင်ရွက်ရာတွင် ဤပရိတိုကောရီ အဆင့် အားလုံးကို လိုက်နာနိုင်လိမ့်မည်မဟုတ်ပါ။ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များမှ အနည်းငယ်သွေဖယ်မှုများသည် မလွဲမရှောင်ကြံ့ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ် အချို့သောအမှုများတွင် ဦးစားပေးထိုက်သော ဆောင်ရွက်မှု ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ သို့သော်၊ လမ်းညွှန်ချက်များမှ ကွဲလွဲမှုအများစုရှိလာပါက ၎င်းအား အတိအလင်း မှတ်စုရေးသားပြီး အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု အစီရင်ခံစာတွင် အကြောင်းပြချက်များ ဖော်ပြပေးရပါမည်။
- ၁၅၇။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းအပေါ် စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းအား မိသားစု၏ထိန်းချုပ်မှုမှ ရယူပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးယန္တရား၏ ထိန်းချုပ်မှုတွင်ထားရှိရပါသည်။ မှုခင်းဆရာဝန်အနေဖြင့် ဤစာတမ်းတွင် ဖော်ပြထားသည့်တာဝန်များကို ကောင်းမွန်စွာဆောင်ရွက်ရန်တာဝန်နှင့်အညီ မိသားစု၏ ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိသော စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အခြားအနှောင့်အယှက်များကိုလည်းကောင်း၊ မိသားစုအတွက် အဆင်မပြေမှုများကိုလည်းကောင်း သိရှိထားသင့်ပြီး ထိုသို့သော အခက်အခဲများကို လျော့နိုင်သမျှ လျော့ချပေးသင့်ပါသည်။

108 ဥပမာ၊ Abdelfattah Amor မှ အမေရိကန် နိုင်ငံသို့ မစ်ရှင်အဖြစ်သွားရောက်ရာ ရေးသားသည့် ဘာသာရေး သို့မဟုတ် ယုံကြည်ကိုးကွယ်မှု လွတ်လပ်ခြင်းဆိုင်ရာ အထူးကိုယ်စားလှယ်တော်၏ အစီရင်ခံစာ၊ ကုလသမဂ္ဂစာတမ်း E/CN.4/1999/58/Add.1၊ စာပိုဒ် ၁၅(ခ)။

၂။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင် ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်း၏အခန်းကဏ္ဍ

၁၅၈။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းဆိုင်ရာ အကြောင်းရင်းနှင့် အခြေအနေရပ်များကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရာ တွင် သာမန်ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်းကို အသုံးပြုလေ့ရှိပြီး ၎င်းသည် အရေးကြီးသော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုလည်း ဖြစ်ပါသည်။ လွန်ခဲ့သည့် နှစ်များအတွင်း cross-sectional အပိုင်းလိုက် ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်း၊ သုံးဖက်မြင် three-dimensional ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်း သို့မဟုတ် စကင်ဖတ်ခြင်း scanning (ကွန်ပျူတာစနစ်ဖြင့် ဓာတ်မှန် ရိုက်ခြင်း - CT Scanning ၊ သံလိုက်ဓာတ် ပဲ့တင်ရိုက်ခတ်မှုဖြင့် ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်း magnetic resonance imaging- MRI Scanning) ဟုသိရသည့် ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်းပုံစံအသစ်များ ပေါ်ထွက်လာခြင်းသည် အများ ပြည်သူများ၏ စိတ်ကူးဉာဏ်စွမ်းကို ဖမ်းယူနိုင်ခဲ့ပြီး “virtual autopsy” (အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသော ခွဲစိတ် စစ်ဆေးမှု) ဟူသည့် အသုံးအနှုန်းသည် ဘာသာစကားအဖြစ် အသုံးပြုလာကြပါသည်။ Scanning ဓာတ်မှန် ရိုက်ခြင်းအား ရိုးရာအစဉ်လာဖြစ်သည့် ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုကို ယုံကြည်စိတ်ချစွာဖြင့် အစားထိုးနိုင်ကြောင်း မျှော်မှန်းချက်များသို့ ယင်းအသုံးအနှုန်းထဲတွင် နှစ်ဝင်နေသည့်အယူအဆက ဦးတည်ပေးခဲ့ပါသည်။ ထိုသို့ သောမျှော်မှန်းချက်များကို မဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်။

၁၅၉။ ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံး စကင်ဖတ်ခြင်း scanning သည် သေဆုံးမှုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် ဆေးပညာဆိုင်ရာသိပ္ပံ စွမ်းရည်ကို အောက်ပါအကြောင်းရင်းများအတွက် အားကောင်းလာစေပါသည်။

- (က) ရိုးရာအစဉ်လာနည်းလမ်းဖြင့် လွယ်ကူစွာစစ်ဆေးမှုမပြုနိုင်သည့် အစိတ်အပိုင်းများကို ယခုမြင် တွေ့နိုင်ခြင်း။
- (ခ) အမျိုးသောအမှုများတွင် စကင်ဖတ် scanning ထားသည့်ဒေတာများမှ သုံးဘက်မြင်ဓာတ်မှန်သို့ ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်းသည် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ သို့မဟုတ် ရောဂါကို ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးရန် ကူညီပေးနိုင်ပြီး၊ ထိုပုံရိပ်များကို လက်ခံနိုင်ခြင်းဖြင့် တရားရုံးများအား ၎င်းရှင်းလင်းဖော်ပြမှုကို နားလည်သဘောပေါက်စေရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။
- (ဂ) အမျိုးစုံလင်သော အသက်သေဆုံးမှုကိုဖြစ်စေသည့် သဘောဝဘေးအန္တရာယ်ဒဏ်ခံရသူများအား အရေးပေါ်ဦးစားပေး ထားရှိနိုင်ပြီး၊ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုအတွက် အလားအလာကို တိုးမြှင့်ပေးပါသည်။
- (ဃ) ရေရှည် ဒစ်ဂျစ်တယ်ဆိုင်ရာ ဓာတ်မှန်ပုံများကို သိုလှောင်ခြင်းသည် သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းအား စစ်ဆေးမှုကို ပြန်လည် သုံးသပ်မှုပြုနိုင်ခြင်းအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေပါသည်။
- (င) အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုနည်းပါးသည့်အခြေအနေတွင် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ - ဥပဒေရေးရာ စနစ် များသည် သေဆုံးသည့်ရုပ်အလောင်းမှ သတင်းအချက်အလက်များကို ရရှိနိုင်ခြင်း၊ ထိုသို့မဟုတ်က ရရှိနိုင်နိုင်မည့် နည်းလမ်းမရှိခြင်း။

၁၆၀။ ဤအသစ်သော ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုအတွက် ကုန်ကျစရိတ်သည် တစ်ကမ္ဘာလုံးအတိုင်းအတာတွင် ကျယ်ကျယ် ပြန့်ပြန့် အကုန်အကျခံနိုင်ရန် ဖြစ်နိုင်ချေသိပ်မရှိလှပါ။ ထို့အပြင် ဆောင်ရွက်မှုအများအပြားကို လုပ်ဆောင်ပြီး သော်လည်း အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုနှင့် နှိုင်းယှဉ်ရသော် scanning နည်းစနစ်အသုံးပြုခြင်းအားဖြင့် နီးနှယ်နေသော အထိအရှုလွယ်ကူမှု၊ တိကျမှု၊ ကြိုတင်ခန့်မှန်းရသည့် တွေ့ရှိချက်များဆိုင်ရာတန်ဖိုး အစရှိ သည်တို့အား ပြည့်ပြည့်စုံစုံလေ့လာမှုပြုရန် လိုအပ်ပါသေးသည်။

၁၆၁။ ရိုးရာအစဉ်လာ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု၏ ပံ့ပိုးမှုမပါဘဲ ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးသည့်နည်းစနစ်အားဖြင့် မည်သည့် မေးခွန်းများကို ကောင်းစွာဖြေကြားနိုင်မည်ဟူသည်ကို နားလည်ရန် အတော်အတန်သင့် အတွေ့အကြုံ လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းပုံရိပ်များသည် ပကတိမျက်လုံးဖြင့်မြင်နိုင်သော ပုံရိပ်များမှ ကွာခြားနေပြီး၊ ရိုးရာအစဉ်လာ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များနှင့် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိသာ ထပ်တူ

ကျပါလိမ့်မည်။ ခန္ဓာကိုယ်၏ အစိတ်အပိုင်း ပုံစံနမူနာများသည် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးပြီးနောက် စမ်းသပ်မှု ပုံစံအားလုံးအတွက်လိုအပ်ပါသည် (ဥပမာ၊ ဝိသေဒ၊ တစ်သျှူးဆိုင်ရာ လေ့လာမှု၊ အကုဏ္ဍိဝေဒ)။ ထို့ကြောင့် အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်မှ တစ်ခါတစ်ရံမရရှိနိုင်ဘဲ၊ ရုပ်အလောင်းအား scanning ပြုလုပ်ခြင်းအား ဖြင့်သာ ရရှိနိုင်သည့် သတင်းအချက်အလက်များဖြစ်ပါက ယင်းသတင်းအချက်အလက်များသည် ဖြည့်စွက်မှု ကိုပေးပြီး၊ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးရာမှ ရရှိသည့်သတင်းအချက်အလက်များကို အစားထိုးမှုမပြုပါ။

၁၆၂။ အချို့သောအမှုများတွင် သေဆုံးသူ၏ ဆေးမှတ်တမ်း၊ သေဆုံးမှု၏အခြေအနေရပ်များဆိုင်ရာသတင်းအချက် အလက်များ၊ သေဆုံးသည့်ခန္ဓာကိုယ်အား အပြင်ပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှု စသည်တို့နှင့်အတူ scanning လုပ်ခြင်း မှ တွေ့ရှိချက်များသည် လေ့ကျင့်သင်ကြားထားပြီး အတွေ့အကြုံရှိ မှုခင်းဆရာဝန်တစ်ဦးမှ သေဆုံးမှုနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ကြောင်းကျိုးသင့် နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များကို ရရှိနိုင်ရန်အတွက် လုံလောက်ပါလိမ့်မည်။ ဥပဒေမဲ့ သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်းတွင် ထိုသို့သော နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များသည် စာပိုဒ် ၂၅ တွင် ဖော်ပြထားသည့် သေဆုံးမှု စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်များအားလုံးကို ဖြည့်ဆည်းရန် လုံလောက်နိုင်ဖွယ်မရှိပါ။ ညှင်းပမ်းနိုင်စွမ်းကြောင့် သေဆုံးသည့် ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှ ရှာဖွေတွေ့ရှိချက်ကို ဖော်ပြ သည့်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာအသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ၏အခန်းတွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ကန့်လန့်ဖြတ် ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှု cross-sectional scanning နည်းစနစ်သည် အချို့သော ညှင်းပမ်းနိုင်စွမ်းမှု ပုံစံများကို ရှာဖွေတွေ့ရှိရန် အထူးသဖြင့် ကူညီပေးနိုင်ပါလိမ့်မည်။

၁၆၃။ ကန့်လန့်ဖြတ်ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုနှင့် သုံးဘက်မြင်ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုဆိုင်ရာ နည်းပညာသည် စာပိုဒ် ၂၅ တွင် ဖော်ပြထားသည့် ရည်ရွယ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းရန် မှီခိုအားထားရမည်ဖြစ်ပြီး၊ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေး မှုမပြုရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ထားပါက ဤချဉ်းကပ်နည်းလမ်းအား အပြည့်အဝရှင်းပြပေးခြင်း၊ အကြောင်း ရင်းများကို မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၃။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကိုစိစစ်ခြင်း

၁၆၄။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်ခြင်းသည် များသောအားဖြင့် အသွေးအသားခန္ဓာကိုယ်နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အမှုများဖြစ်သည့် ခန္ဓာကိုယ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြွင်းအကျန်များကို ဂုဏ်သိက္ခာရှိရှိ စီမံခန့်ခွဲမှု၊ ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ သေဆုံးသည့်အကြောင်းရင်းနှင့် ပုံစံကို အကဲဖြတ်သုံးသပ်ခြင်း၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနဆိုင်ရာ သေဆုံးသည့်အချိန်မှစ၍ တွေ့ရှိသည့်အချိန်ထိ သက်တမ်း သတ်မှတ်သည့်နည်းလမ်း၊ သေဆုံးမှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ပတ်ဝန်းကျင် အခြေအနေရပ်များကို ပြန် လည်တည်ဆောက်မှုအား ပံ့ပိုးပေးခြင်း စသည်တို့ကဲ့သို့ပင် တူညီသောအခြေခံမူများနှင့် ဦးတည်ချက်များကို လိုက်နာပါသည်။

၁၆၅။ မကြာသေးမီကသေဆုံးခြင်း၊ တစ်ပိုင်းတစ်အရိုးစုအကြွင်းမူသို့မဟုတ်တစ်ကိုယ်လုံးအရိုးစုအဖြစ်ကျန်ကြွင်းမှု တို့သည် ဘက်စုံစည်းကမ်းတကျရှိသည့်ချဉ်းကပ်နည်းလမ်း လိုအပ်ပါသည်။ အမှုအတွက်တာဝန်ရှိသည့်မှုခင်း ဆရာဝန်အနေဖြင့် အခြားအထူးပြုပညာရှင်များနှင့် ပူးပေါင်းလုပ်ဆောင်ရပါမည်။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အမှုတွင် မှုခင်းရေးရာ မနုဿဗေဒပညာရှင်တစ်ဦး လိုအပ်ပါသည်။ မှုခင်းရေးရာ မနုဿဗေဒ ပညာသည် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ၊ မနုဿဗေဒဆိုင်ရာ သီအိုရီနှင့် နည်းလမ်းများအား အသုံးပြုခြင်းဖြစ်ရာ၊ အထူး သဖြင့် ဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်များကို ဖြေရှင်းရန်အတွက် လူ့ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို ရှာဖွေခြင်းနှင့် စိစစ်ခြင်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်းပါသည်။ မှုခင်းရေးရာ မနုဿဗေဒပညာရှင်သည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော် ထုတ်ခြင်း သို့မဟုတ် ရောဂါဗေဒနှင့် ဒဏ်ရာတို့၏ လက္ခဏာများကို ရှာဖွေရန်နှင့် ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးရန်ရည် ရွယ်ချက်အတွက် အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာသွင်ပြင်လက္ခဏာများကို စိစစ်ရာတွင် မှုခင်းဆရာဝန်အား အကူညီပေး ပါသည်။ မှုခင်းရေးရာ မနုဿဗေဒပညာရှင်သည် ရှေးဟောင်းသုတေသနဆိုင်ရာ သက်တမ်းသတ်မှတ်သည့်

နည်းလမ်းကို အသုံးပြုလျက် သေဆုံးမှု၏အကြောင်းအရင်းနှင့် သေးဆုံးရသည့်ပုံစံအတွက် နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက် ရရှိနိုင်စေရန် မှုခင်းဆရာဝန်နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

၁၆၆။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များ စိစစ်ခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များတွင် ထပ်မံသောလမ်းညွှန်ချက်များ ကို ဖော်ပြပေးထားပါသည်။

၅။ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ

က။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ

၁။ နိဒါန်း

၁၆၇။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများသည် အခင်းဖြစ်ရာနေရာနှင့် ချိတ်ဆက်နေသည့် မသင်္ကာဖွယ် ဖြစ်သူများ၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူများ၊ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများစသည့် တရားရုံးမှ လက်ခံနိုင်ဖွယ်ဖြစ်သော သက်သေအထောက်အထားများကို သိပ္ပံနည်းကျကျ ဖော်ထုတ်ရန်၊ မှတ်တမ်းပြုစုရန်၊ စုဆောင်းရန်နှင့် ထိန်းသိမ်းရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

၁၆၈။ မှတ်တမ်းပြုစုမှုများတွင်အောက်ပါတို့ပါဝင်သည် -

- (က) **ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်းပြုစုခြင်း။** ဓာတ်ပုံများတွင် မြေပုံအညွှန်းတိုင်းတာချက်နှင့် ဦးတည်ရာညွှန်ပြချက် တို့လည်း ပါဝင်နိုင်သည်။ ဗီဒီယိုမှတ်တမ်းပြုစုခြင်းသည် ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်းပြုစုခြင်းကိုလည်း ဖြည့်စွက် ပေးနိုင်သော်လည်း ပုံရိပ်ကြည်လင်မှု ညံ့ဖျင်းနေတတ်သောကြောင့်ဓာတ်ပုံရရှိရာ အဓိကနည်းလမ်း အဖြစ် မယူဆသင့်ပါ။
- (ခ) တိုင်းတာချက်များ။ (ဥပမာ၊ အရှည်အလျား/အလေးချိန်/အမြင့်၊ ပုံကြမ်းအမှတ်အသားများ၊ မြေပုံ သို့မဟုတ် ဇယား၊ တိုင်းတာမှုကိရိယာရလဒ်များ)
- (ဂ) တွေ့ရှိချက်များကို ဖော်ပြပေးပြီး ဒေတာအချက်အလက်စုဆောင်းမှုအား မှတ်တမ်းတင်ထားသည့် **မှတ်စုများ။**

ယင်းမှတ်တမ်းများကို chain-of-custody ဟူသည့် မှတ်တမ်းထိန်းသိမ်းမှု ကွင်းဆက်စံနှုန်းများနှင့် အညီ စီမံခန့်ခွဲရန်လိုအပ်ပြီး ကြိုးကိုင်ခြယ်လှယ်မှုပြုခံနိုင်ဖွယ်ရှိခြင်းမှ ကာကွယ်ပေးရပါမည်။

၁၆၉။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ အတောအတွင်းကာလကဲ့သို့သော တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ပျက်ပြားသည့်အခြေအနေ မျိုးတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများကို ဒေသန္တရ အာဏာပိုင်များမှ ဆောင်ရွက်နိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ ထိုအခြေအနေမျိုး တွင် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများမှလည်း ရာဇဝတ်မှုတစ်စုံတစ်ရာမဖြစ်ပွားသေးသရွေ့ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ကို ချမှတ်နိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ ထိုအခြေအနေများတွင် ကျန်းမာရေးလုပ်သားများ၊ ဂျာနယ်လစ်များ၊ လူ့အခွင့်အရေး တတ်ကြွလှုပ်ရှားသူများ ကဲ့သို့သော မူခင်းရေးရာမဟုတ်သည့် ပညာရှင်များသည်သာ အခင်းဖြစ်ရာနေရာသို့ ပထမဆုံးရောက်ရှိမည့်သူများ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုသက်သေများတွင် သက်သေအထောက်အထားများကို ဖော် ထုတ်ရန်၊ မှတ်တမ်းပြုစုရန်နှင့် စုဆောင်းရန် တရားဝင်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမရှိသော်လည်း ၎င်းတို့မှ မှတ်တမ်း ပြုစုထားသည့်အရာများသည် အနာဂတ် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများအတွက်သော်လည်းကောင်း၊ သေဆုံးသူနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး သင့်လျော်သော စီမံခန့်ခွဲရေးအတွက်လည်းကောင်း အရေးကြီးနိုင်ပါသည်။

၁၇၀။ မည်သို့ဆိုစေကာမူ နည်းလမ်းတကျဖြစ်သော ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးမှုနှင့် / သို့မဟုတ် ဗီဒီယိုရိုက်ကူးမှု တိုင်းတာမှုများ အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ မှတ်စုရေးသားခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း မှတ်တမ်းပြုစုခြင်းသည် အနာဂတ် အမှန် တရားရှာဖွေရေးနှင့်/ သို့မဟုတ် တရားစီရင်ရေးရာ စုံစမ်းမေးမြန်းမှုများအတွက် ထိုသို့သော ပညာရှင်မဟုတ်သူ များမှ ပံ့ပိုးကူညီနိုင်မည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ မှတ်တမ်းများကို chain-of-custody ဟူသည့် မှတ်တမ်း ထိန်းသိမ်းမှုကွင်းဆက် စံနှုန်းများနှင့်အညီ ထိန်းသိမ်းထားသည့်အခါ ထိုသို့သော မှတ်တမ်းတင်ပြုစုချက်များ၏ ယုံကြည်ထိုက်မှုသည်လည်း မြင့်တက်လာပြီး၊ စာရေးသူ (မှတ်တမ်းပြုစု သူ) မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်းကို လွတ် လပ်စွာ စိစစ်အတည်ပြုမှုအတွက် လည်းကောင်း၊ မှတ်တမ်းများ၏ မူလ၊ ၎င်းတို့အား နောက်ပိုင်းတွင် မည်သို့ သိုလှောင်သည် သို့မဟုတ် စီမံခန့်ခွဲသည် ဟူသည်တို့ကိုလည်းကောင်း ဖြစ်ပေါ်ခွင့်ပေးပါသည်။ အမှန်တရား

သိရှိခွင့်အား ထိရောက်သော အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုကိုလည်း ခိုင်မာသော အမျိုးသား မော်ကွန်းမှတ်တမ်းဆိုင်ရာစနစ်တစ်ခုအားဖြင့် ပံ့ပိုးမှုကိုရရှိပါသည်။

၁၇၁။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအား စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများသည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း၊ စုဆောင်းခြင်းနှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာသက်သေများကို ထပ်မံစိစစ်မှုအတွက် ထိန်းသိမ်းခြင်း စသည်တို့အတွက် လေ့ကျင့်သင်ကြားခံယူထားသော သူများဖြစ်သည်။ ကနဦးအဆင့်တွင် မည်သည့် သိပ္ပံနည်းကျ ကျွမ်းကျင်သူများကို လုပ်ငန်းနယ်ပယ်အရ လိုအပ်သည်။ ထို့နောက် မှုခင်းရေးရာဓာတ်ခွဲခန်းပါ လိုအပ်လာနိုင်သည်ဟူသည်ကို တည်ဆောက်ပေးသင့်ပါသည်။ အတိုင်ပင်ခံပြုရန် လိုအပ်နိုင်သည့်အချို့သော ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များမှာ -

- (၁) မှုခင်းရေးရာ ရောဂါဗေဒပညာရှင်/ဆရာဝန်။
- (၂) မှုခင်းရေးရာ မနုဿဗေဒပညာရှင်။
- (၃) မှုခင်းရေးရာ ရှေးဟောင်းသုတေသနပညာရှင်။
- (၄) မှုခင်းရေးရာ ကိမိလဗေဒပညာရှင်။
- (၅) မှုခင်းရေးရာ သွားဘက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်။
- (၆) မှုခင်းရေးရာ ရုက္ခဗေဒပညာရှင်။
- (၇) မှုခင်းရေးရာ ရေဒီယိုရောင်ခြည်/ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုပညာရှင်။
- (၈) ကျည်ပစ်လွှတ်သောအရာ၏ အခြင်းအရာကိုလေ့လာမှုနှင့် သေနတ်ပိုင်းဆိုင်ရာပညာရှင်များ။
- (၉) ဓာတုဗေဒပညာရှင် (ဥပမာ၊ ဓာတုလက်နက်များတွင် ကျွမ်းကျင်သူ)နှင့် ဝိသဗေဒပညာရှင်။
- (၁၀) မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်မှုကျွမ်းကျင်သူ (ဥပမာ၊ လက်ဗွေရာပညာရှင်၊ အစုလိုက်အပြုံလိုက်သေဆုံးမှုအား စီမံခန့်ခွဲရေးပညာရှင်များ၊ မော်လီကျူးဆိုင်ရာ ဇီဝဗေဒပညာရှင်/မှုခင်းရေးရာ ဒီအန်အေပညာရှင်များ သို့မဟုတ် မှုခင်းရေးရာ သွားဘက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်များ)။
- (၁၁) ဒစ်ဂျစ်တယ် ဒေတာပိုင်းဆိုင်ရာပညာရှင် (ဥပမာ၊ မိုဘိုင်းဖုန်းများ၊ memory sticks၊ ကွန်ပျူတာများ သို့မဟုတ် ဆိုရှယ်မီဒီယာ)။
- (၁၂) လူ့မျက်နှာ ပြန်လည်တည်ဆောက်ဖော်ထုတ်မှုဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်။

စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ မဟာဗျူဟာတစ်ခုလုံးအတွင်းတွင် သက်သေအထောက်အထားများအား နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ဓာတ်ခွဲခန်းစစ်ဆေးမှုများနှင့် စိစစ်မှုများပြုလုပ်ရန်အတွက် အသိအမှတ်ပြုထားသည့် ဓာတ်ခွဲခန်းများကို ဖော်ထုတ်သင့်ပါသည်။

၁၇၂။ အတိုင်းအတာများကို ဖော်ထုတ်သတ်မှတ်ပြီးပါက အခင်းဖြစ်ရာနေရာကို လုံခြုံစေရန်လိုအပ်ပါသည်။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာ အဝင်အထွက်စာရင်းကိုဖွင့်ထားကာ၊ ၎င်းအခင်းဖြစ်ရာနေရာနှင့် ပတ်သက်သည့် ဆောင်ရွက်ချက်များ အပြည့်အဝပြုလုပ်ပြီးသည်အထိ ထိန်းသိမ်းပေးရပါမည်။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာအား လုံခြုံစေခြင်းဟူသည်တွင် အောက်ပါတို့ ပါဝင်သည် -

(က) **အဝင်အထွက်ကန့် သတ်ခြင်း။** ။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာ၏ ပထဝီနယ်မြေသို့ အဝင်အထွက်ကို မှတ်တမ်းပြုစုထားရပြီး၊ သက်ဆိုင်ရာပညာရှင်များနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများကိုသာ ကန့်သတ်ထားပါသည်။ သက်သေအထောက်အထားများ ညစ်ညမ်းသွားစေခြင်း၊ ပျက်စီးသွားခြင်းကိုဖြစ်ပွားမှု ဖြစ်စေနိုင်ဖွယ်ရှိသည့် အဝင်အထွက်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ အခင်းဖြစ်ရာနေရာအား ကြိုးကိုင်ခြယ်လှယ်ကြောင်း သက်သေတစ်စုံတစ်ရာ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ဖွယ်ရှိခဲ့ခြင်း သို့မဟုတ် ဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်းကိုသော်လည်းကောင်း ဖော်ထုတ်ပြီး မှတ်တမ်းပြုစုသင့်ပါသည်။

(ခ) **ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာလုံခြုံမှု** ။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရေး၊ မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း နှင့် သက်သေအထောက်အထား စုဆောင်းခြင်းတို့အတွက် ဝင်ထွက်သွားလာမှုကို လုံခြုံမှုရှိစေရပါမည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကဲ့သို့သော အခြေအနေများ၊ သို့မဟုတ် မပေါက်ကွဲသေးသော စက်လက်နက်ပစ္စည်းများ၊ အဆိပ်အတောက်အေးဂျင့်များနှင့်/ သို့မဟုတ် ထောင်ချောက်ဗုံးများ စသည်တို့အား မသက်တမ်းပျက်စီးစေရန် ထိုသို့သော အရာများ ဘေးကင်းလုံခြုံရေးကို ဆောင်ရွက်ပေးရာတွင် ကျွမ်းကျင်မှုရှိသည့် အထူးကျွမ်းကျင်သူများ နှင့် အတိုင်ပင်ခံပြုရန် လိုအပ်ပါသည်။ ၎င်းတွင် ပေါက်ကွဲတတ်သော ပစ္စည်းများရှင်းလင်းရေး ဆောင်ရွက်သူများ၊ ဓာတုဗေဒ၊ ဇီဝဗေဒနှင့်/ သို့မဟုတ် ဓာတ်မှန်ပညာဆိုင်ရာ ပညာရှင်များပါဝင်သည်။ အချို့သော အခြေအနေများ တွင် လက်နက်ကိုင်တိုက်ခိုက်မှုနှင့် ကြုံတွေ့နိုင်သဖြင့် ကြိုတင်ကာကွယ်မှုတို့သည်လည်း လိုအပ်နိုင်ပါသည်။

(ဂ) **သက်သေအထောက်အထားလုံခြုံမှု** ။ သေဆုံးသည့်အခင်းဖြစ်ရာနေရာသို့ အဝင်အထွက်အား ကန့်သတ်ခြင်း သည် အခင်းဖြစ်ရာနေရာရှိ စုံစမ်းစစ်ဆေးသူမှ သက်သေအထောက်အထားကို ဖော်ထုတ်စဉ် စတင်လာသည့် သက်သေအထောက်အထားများ ထိန်းသိမ်းမှုကွင်း(chain of custody) ဆက်တည်ဆောက်မှုကို ဖြစ်ပေါ်စေ ပါသည်။

၁၇၃။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာအား သက်သေအထောက်အထားများအတွက် ရှာဖွေမှုပြုရပါမည်။ ဖြစ်နိုင်ပါက ရှာဖွေ မှုပြုရာတွင် သေဆုံးသူ၏ နောက်ခံအကြောင်းကို သိရှိထားသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူတစ်ဦးနှင့်အတူ ပူးတွဲ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ သို့ရာတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအား ဘက်လိုက်ခြင်းမရှိစေရန် သေချာစွာဂရုစိုက်ဆောင် ရွက်သင့်ပါသည်။ ရှာဖွေမှုစံနှုန်းသည် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူ၏ မှတ်စုတွင် မှတ်တမ်းပြုစုထား သင့်ပါသည်။ ၎င်းသည် အဖြစ်အပျက်၏ အစဉ်လိုက်ဖြစ်စဉ် ကိုတည်ဆောက်ရန်နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ပစ္စည်းများ ကိုဖော်ထုတ်ရန် ကူညီပေးပြီး၊ မသက်တမ်းပျက်စီးမှု၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူများ၊ အခြား ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများကို သေဆုံးသည့် အခင်းဖြစ်ရာနေရာနှင့် ချိတ်ဆက်ပေးနိုင်ပါသည်။

၁၇၄။ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားပစ္စည်းများအား ဖော်ထုတ်ပြီး ဓာတ်ပုံအမှတ်အသားများ (နံပါတ် အစဉ်ဖြင့် သို့မဟုတ် အက္ခရာစဉ်အတိုင်း)ဖြင့် ထားရှိရန်လိုအပ်ပါသည်။ တည်နေရာကုတ်နံပါတ်များကိုလည်း ဖော်ထုတ်ရန် လိုအပ်ပါသည်။ ၎င်းသည် စာရင်းပြုစုခြင်း၊ သက်သေခံပစ္စည်းထိန်းသိမ်းမှုဆိုင်ရာကွင်းဆက် (chain-of-custody) ရည်ရွယ်ချက်များအတွက်အပါဝင် သေဆုံးသည့် အခင်းဖြစ်ရာနေရာအတွင်းရှိ ထို သက်သေအထောက်အထား၏ တည်နေရာ၊ အခြားသက်သေပစ္စည်းများနှင့် ဆက်နွယ်ပုံတို့အား ပြည့်ပြည့် ဝဝမှတ်တမ်းပြုစုရန် ကူညီပေးပါသည်။ သက်သေအထောက်အထားများအားလုံးအတွက် စံသတ်မှတ်ထား သော အမှတ်အသားပေးခြင်းစနစ်ကို မိတ်ဆက်ပေးသင့်ပါသည်။ စာပိုဒ် ၉၄ မှ ၉၇ ထိ အမှတ်တံဆိပ်ကပ်ခြင်းကို ကြည့်ပါ။

၁၇၅။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာအပါအဝင်၊ မှုခင်းရေးရာခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ စိစစ်မှုတစ်စုံတစ်ရာသည် မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း နည်းလမ်းများဖြစ်သည့်-ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးခြင်း၊ တိုင်းတာချက်များ၊ မှတ်စုရေးသားခြင်း၊ စာရင်းပြုစုခြင်းတို့ကို လိုအပ်ပါသည်။ သေဆုံးသည့်အခင်းဖြစ်ရာနေရာကို အမှီအခိုကင်းသော နားလည်သဘောပေါက်ခြင်းနှင့် စုဆောင်းထားသည့် သက်သေ အထောက်အထား၏ အများယုံကြည်လက်ခံနိုင်မှုတို့ကို တိုးမြှင့်ရန်အတွက် ၎င်းနည်းလမ်းအားလုံးတို့အား အပြန်အလှန်နှိုင်းယှဉ်စစ်ဆေးရန် လိုအပ်ပါသည်။

၂။ ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်းပြုစုခြင်း

၁၇၆။ သေဆုံးသည့် အခင်းဖြစ်ရာနေရာနှင့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများကို ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်း ပြုစုခြင်းသည် သုံးဘက်မြင်နေရာသို့မဟုတ် အရာဝတ္ထုအား ရှုထောင့်နှစ်ခုမြင်နိုင်သော ပုံဖော်တင်ဆက်ခြင်းဖြစ် သည်။ သို့ဖြစ်၍ ဓာတ်ပုံရိုက်ယူရာတွင် အစဉ်လိုက်ရိုက်ယူသင့်ပြီး၊ ပုံတစ်ပုံနှင့်တစ်ပုံအကြား ထပ်တူကျမှု ရှိစေ

သင့်ပါသည်။ သို့မှသာ ပြင်ပ လေ့လာသုံးသပ်သူ သို့မဟုတ် စစ်ဆေးသူမှ သေဆုံးမှုအခင်းဖြစ်ရာနေရာတစ်ခု ကဲ့သို့သော နေရာတစ်ခုအတွင်း သက်သေအထောက်အထား၊ အချက်အလက်များအကြား အကွာအဝေးဆိုင် ရာဆက်နွယ်မှုများကိုနားလည်ရန် ကူညီပါသည်။

၁၇၇။ ထိုသို့သော ဓာတ်ပုံများ အစဉ်လိုက်ထားရှိကူးမှုတွင် ဓာတ်ပုံရိုက်သူ၊ ဓာတ်ပုံအစဉ်လိုက်ထားရှိမှုအတွင်း ဓာတ်ပုံ၏ အနေအထား၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ခဲ့သည့်အချိန်နှင့်တည်နေရာ စသည်တို့ကိုဖော်ပြသည့် ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်း photolog တစ်ခုကို မှတ်တမ်းပြုစုသင့်ပါသည်။ နည်းပညာပစ္စည်းများရှိပါက ဒစ်ဂျစ်တယ်ကင်မရာများကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။ ကင်မရာ၏ရက်စွဲနှင့် အချိန်ကို မှန်ကန်စွာ သတ်မှတ်ပေးပါ။ ဒစ်ဂျစ်တယ်ကင်မရာများ တွင် ဖိုင်-နံပါတ်အစဉ်လိုက်ပေးနိုင်သည့် စနစ်များပါဝင်ပြီး ဒစ်ဂျစ်တယ် ပုံများတွင်ပင်လျှင် metadata ပါဝင်ပြီး ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့သော metadata တွင် ရက်စွဲနှင့်အချိန်၊ ကင်မရာ၏ စက်ပိုင်းဆိုင်ရာဆက်တင် setting ၊ ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာ တည်နေရာပြစနစ် (GPS) နှင့် ချိတ်ဆက်ထားပါက လောင်စာကျနှင့် လတ္တီကျသတင်း အချက်အလက်များ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။ ဓာတ်ပုံမှတ်တမ်း photolog တွင် သက်ဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက် များ ပါဝင်သင့်ပါသည်။ အကယ်၍ analogue (ဖလင်) ကင်မရာများကို အသုံးပြုပါက အဆိုပါတူညီသော သတင်းချက်အလက်များ ပါဝင်သင့်ပါသည်။

၁၇၈။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် သက်သေအထောက်အထားဆိုင်ရာများကို မှတ်တမ်းပြုစုရာတွင် ဓာတ်ပုံအမျိုး အစား ၃ မျိုး ပါဝင်ရန် လိုအပ်ပါသည် -

- (က) **ခြုံငုံပြီးရိုက်ထားသည့် ဓာတ်ပုံများသည်** အခင်းဖြစ်ရာနေရာတစ်ခု၏ အကွာအဝေးအတိုင်းအတာများကို တည်ဆောက်ပေးပါသည်။ ခြုံငုံရိုက်ယူသည့်ပုံများကို အခင်းဖြစ်ရာနေရာ၏အပြင်ဘက်မှ ၎င်း၏အလယ်ဗဟိုကို ယေဘုယျအားဖြင့် အခင်းဖြစ်ရာနေရာ၏ အပြင်ဘက်ပတ်လည်တလျှောက်မှ ရိုက်ယူသင့်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်ပါက ဓာတ်ပုံအမှတ်အသားများသည် ဓာတ်ပုံများတွင် သိသာစွာခွဲခြားနိုင်မှုရှိသင့်ပါသည်။
- (ခ) **အလယ်အလတ်အကွာအဝေးမှ ရိုက်ထားသည့်ဓာတ်ပုံများသည်** သက်သေအထောက်အထားများနှင့် အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာရှိ ၎င်းတို့၏တည်နေရာတို့အကြား အကွာအဝေးချိတ်ဆက်မှုကို ဖော်ပြပေးပါသည်။ ဤ ဓာတ်ပုံများတွင် သက်သေအထောက်အထားပစ္စည်းတစ်ခုချင်းစီကို ဖော်ပြသည့် ဓာတ်ပုံအမှတ်အသားများ မြင်သာထင်သာ ရှိသင့်ပါသည်။
- (ဂ) **အနီးကပ်ရိုက်ထားသည့် ဓာတ်ပုံများသည်** သက်သေအထောက်အထားများ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုချင်းစီ၏ လက္ခဏာအင်္ဂါရပ်များကို ဖော်ပြပေးပါသည်။ ၎င်းတို့တွင် သက်သေအထောက်အထားများကိုဖော်ပြပေးသည့် ဓာတ်ပုံအမှတ်အသားများပါဝင်သည့် အစပျိုးဓာတ်ပုံတစ်ပုံ၊ ထို့နောက် သက်သေအထောက်အထားပစ္စည်းများ၏ နောက်ဆက်တွဲဓာတ်ပုံများ ပါဝင်ပါသည်။ အနီးကပ်ရိုက်ထားသည့် ဓာတ်ပုံများသည် သက်သေအထောက်အထားပစ္စည်းပါဝင်သည့် ဓာတ်ပုံ၏ဘောင်ကို ဖြည့်ဆည်းပေးသင့်ပြီး အတိုင်းအတာတစ်ခု ပါဝင်သင့်ပါသည်။

၃။ တိုင်းတာချက်များ

၁၇၉။ အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာရှိရရှိသည့် တိုင်းတာချက်များသည် ဓာတ်ပုံရိုက်ယူမှုများတွင် မှတ်တမ်းပြုစုထားသည့် အကွာအဝေးဆိုင်ရာ အတိုင်းအတာများကို ပံ့ပိုးပေးပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် အသေးစိတ်ဖော်ပြပေးပါသည်။ အကယ်၍ အရင်းအမြစ်များရှိပါက လေဆာ scanner များ သို့မဟုတ် သီအိုဒလိုက်စနစ်များ စသည်တို့ ကဲ့သို့သော ကွန်ပျူတာအခြေပြု ဒီဇိုင်းဆော့ဖ်ဝဲအားဖြင့် ၎င်းတို့ကိုဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ သို့မဟုတ် လက်ဖြင့် ရေးဆွဲနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့သော တိုင်းတာချက်များနှင့် ရရှိလာသည့် ပုံကြမ်းကားချပ်များတွင် အနည်းဆုံး အနေဖြင့် တိုင်းတာချက်များကိုဆောင်ရွက်သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူ၏ အမည်၊ အမှုအမှတ်၊ ရက်စွဲနှင့်အချိန်၊

တိုင်းထားပြီးဖြစ်သည့် အတိုင်းအတာများ၊ မြောက်အရပ်ညွှန်ပြားတံ၊ အခင်းဖြစ်ရာနေရာတွင် ကောက်ယူခဲ့သည့် တိုင်းတာချက်များအားဖြင့် ပုံကြမ်းတွင် တည်ရှိသည့် သက်သေအထောက်အထားပစ္စည်းများ၏ အညွှန်းစသည်တို့ ပါဝင်သင့်ပါသည်။ တိုင်းတာချက်များအတွက် စကေးအတိုင်းအတာနှင့် ရည်ညွှန်းအချက်များ လိုအပ်ပါသည်။

၄။ မှတ်စုရေးမှတ်ခြင်း/ဒေတာစုဆောင်းခြင်းနှင့် ပစ္စည်းစာရင်းပြုစုခြင်း

၁၈၀။ တည်ဆဲရိုပုံစံများကို ရရှိနိုင်ပါသည်။ မှတ်စုများသည် သေဆုံးသည့်နေရာအား စစ်ဆေးသူ သို့မဟုတ် မှုခင်းရေးရာ ကျွမ်းကျင်သူမှ စာဖြင့်ရေးသားသည့် မှတ်တမ်းကို တည်ဆောက်ပေးပါသည်။ ထိုသို့သော မှတ်စုများသည် လက်အရေး အသားဖြင့် ဖြစ်လေ့ရှိပြီး၊ လက်အရေးအသားဖြင့် ရေးခြင်းအားဖြင့် မှတ်တမ်းအား သီးခြားတစ်ဦးခြင်း၏ ဆောင်ရွက်မှုဆိုင်ရာ အများယုံကြည်လက်ခံနိုင်စွမ်းကို ထပ်လောင်းဖြည့်စွက်ပေးပါသည်။ ထိုသို့သော မှတ်တမ်းများအား အတုအလိမ် ပြုလုပ်ရန်နှင့်/သို့မဟုတ် ခြယ်လှယ်ရန် အတော်အတန် ခက်ခဲရသည့်အချက်ကလည်း အများယုံကြည်လက်ခံနိုင်မှုကို ပိုမိုတိုးမြှင့်စေပါသည်။

၁၈၁။ မှတ်စုများတွင် အနည်းဆုံးအနေဖြင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူ၏အမည်၊ နေ့စွဲနှင့်အချိန်၊ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် လှုပ်ရှားမှုများ (ဥပမာ၊ ရှာဖွေမှုစံချိန်၊ မည်သည့်အချိန်က ရှာဖွေမှုပြုခဲ့သည်၊ မည်သည့်အချိန်နှင့် မည်သည့်နေရာတွင် ဓာတ်ပုံရိုက်ယူခဲ့သည်၊ မည်သည့်အချိန်နှင့်မည်သည့်နေရာတွင် တိုင်းတာမှုများပြုခဲ့သည်၊ မည်သည့်အချိန်နှင့် မည်သည့်နေရာတွင် သက်သေအထောက်အထားများကို စုဆောင်းပြီး ထုပ်ပိုးခဲ့သည်၊ မည်သို့သော အမျိုးအစားများကို စိစစ်လေ့လာမှုပြုသည် ဟူသည့်လှုပ်ရှားမှုများ) ကို ကာလအစီအစဉ်အလိုက်ဖြစ်သော မှတ်တမ်းစာရင်းပါဝင်သင့်ပါသည်။ မှတ်စုများတွင် သက်ဆိုင်ရာ ဓာတ်ပုံအမှတ်အသားများနှင့် ဖော်ပြထားသည့် သက်သေအထောက်အထားပစ္စည်းများ၏ စာရင်းနှင့် အသေးစိတ်ရှင်းလင်းဖော်ပြချက်များပါဝင်သင့်ပြီး၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု သို့မဟုတ် စိစစ်အကဲဖြတ်မှုကို ဆောင်ရွက်သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူမှ လက်မှတ်ရေးထိုးသင့်ပါသည်။

၁၈၂။ ဤနည်းလမ်းတကျဖြစ်သော သိပ္ပံဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းပြုစုခြင်းနည်းလမ်းများ (ဥပမာ၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးခြင်း၊ တိုင်းတာချက်များနှင့်မှတ်စုများ) သည် မည်သည့် မှုခင်းရေးရာမှတ်တမ်းပြုစုခြင်းတွင်မဆို ပါဝင်သင့်ပါသည်။ ဤသည် အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာနှင့် ဓာတ်ခွဲခန်းနေရာနှစ်ခုလုံးအပေါ်တွင် အကျိုးသက်ရောက်ပါသည်။ ဥပမာ၊ အဝတ်အစား အရာဝတ္ထုတစ်ခုအပေါ်ရှိ သွေးစွန်းကွက်များကို မှတ်တမ်းပြုစုသည့်အခါ၊ သို့မဟုတ် သေဆုံးသည့်လူ၏ ရုပ်အလောင်းကို ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးသူမှ မှတ်တမ်းပြုစုသည့်အခါတွင် ဖြစ်သည်။

၅။ အင်တာဗျူးခြင်းနှင့်စစ်လျဉ်းသည့် အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ

၁။ နိဒါန်း

၁၈၃။ ဤလမ်းညွှန်ချက်များသည် အင်တာဗျူးခြင်းအား မည်သို့ပြင်ဆင်ရမည်၊ မည်သို့အစပြုမေးမြန်းရမည်၊ အချက်အလက်များကို မည်သို့နှိုက်ယူရမည်၊ မည်သို့နှိုင်းချုပ်ရမည်စသည့် ဆောင်ရွက်ချက်များဆိုင်ရာ အသေးစိတ်ကို လေ့လာပါမည်။ ၎င်းတို့တွင် မသင်္ဘောဖွယ်ဖြစ်သူများကို မည်သို့အင်တာဗျူးမေးမြန်းမည်၊ စကားပြန်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ၊ အင်တာဗျူးအားမှတ်တမ်းတင်ခြင်း စသည်တို့ကိုလည်း ဖော်ပြပါသည်။

၂။ ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် ချိန်ညှိခြင်း

၁၈၄။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းရသည့် ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ၎င်းသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးမဟာဗျူဟာတစ်ခုလုံးတွင် မည်သို့ သင့်လျော်မှုရှိသည်ကို ဖော်ထုတ်ပါ။

- ၁၈၅။ အင်တာဗျူးမဆောင်ရွက်မီ အင်တာဗျူးမေးမြန်းခံရမည့်သူသည် အဖြစ်အပျက်များနှင့် မည်သို့ ဆက်နွယ်နေသည်၊ ဘက်လိုက်မှု ဖြစ်နိုင်ချေရှိခြင်း၊ ဖြစ်လာနိုင်သည့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာအန္တရာယ်များ စသည်တို့ကို လေ့လာထားပါ။
- ၁၈၆။ စာရွက်စာတမ်းများ၊ ဓာတ်ပုံများ စသည်တို့အပါအဝင် အင်တာဗျူးရာတွင် ရည်ညွှန်းကိုးကားနိုင်မည့် သတင်းအချက်အလက်များကို စုဆောင်းပါ။
- ၁၈၇။ သတင်းအချက်အလက်များကို ရရှိနိုင်ရန် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်အရှိဆုံးမဟာဗျူဟာနှင့် အင်တာဗျူး ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှုကို ပြင်ဆင်ပါ။ သို့သော် ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်မှု ရှိစေပါ။ အင်တာဗျူးအတောအတွင်း အဓိကကျသည့်အချက်များစာရင်းကို စုဆောင်းပါ။
- ၁၈၈။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းခံရသူများ၏ ယဉ်ကျေးမှုကို လေးစားပြီး၊ ၎င်းတို့အား သက်သောင့်သက်သာရှိစေရန် ကျားမဖြစ်တည်မှု၊ တိုင်းရင်းသားဖြစ်တည်မှု၊ ဘာသာရေးနှင့် အခြားအင်တာဗျူးမေးမြန်းသူများနှင့် စကားပြန်များ၏ ပရိယိုင်းအချက်များ စသည်တို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရပါမည်။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ကျားမဖြစ်တည်မှုအခြေပြုသည့် မှုခင်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုပြုလုပ်သည့်အခါ အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူနှင့် စကားပြန်သူ၏ ကျားမဖြစ်တည်မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါ။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူအား အင်တာဗျူးမေးမြန်းခြင်းမပြုမီ ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များနှင့် အတိုင်ပင်ခံပြုပါ။
- ၁၈၉။ ကလေးသူငယ်များ၊ မသန်စွမ်းပုဂ္ဂိုလ်များ၊ ပူဆွေးသောကရောက်နေသူများနှင့် အခြားသူများဖြစ်သည့် ထိခိုက်လွယ်သောပုဂ္ဂိုလ်များ သို့မဟုတ် ပြန်လည်ပြီး စိတ်ထိခိုက်မှု ဖြစ်လာနိုင်ဖွယ်ရှိသောသူများကို အင်တာဗျူး မေးမြန်းရန် ချဉ်းကပ်သည့်အခါ ပညာရှင်များနှင့် အတိုင်အပင်ခံပြုပါ။ ဥပမာဖော်ပြရသော်၊ ပို၍တိုတောင်းသော အင်တာဗျူးများ ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပို၍ရှင်းလင်းသော အသုံးအနှုန်းများအသုံးပြုခြင်းနှင့် ယုံကြည်အားထားရသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ပံ့ပိုးမှုအတူရှိစေခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။
- ၁၉၀။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုကို ဖြစ်နိုင်သည့်အခါတိုင်းတွင် အနှောင့်အယှက်ဖြစ်ခြင်း နည်းနိုင်သမျှနည်းမည့် နေရာမျိုးဖြစ်သည့် လုံခြုံမှုရှိပြီး သီးသန့်ဖြစ်သောနေရာတွင် ဆောင်ရွက်ပါ။
- ၁၉၁။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုကို ဖြစ်နိုင်သည့်အခါတိုင်းတွင် အင်တာဗျူးဖြေကြားသူ၏ ဦးစားပေးမှုနှင့်လိုအပ်မှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီး တစ်ဦးချင်းမေးမြန်းဖြေဆိုမှုဖြင့် ဆောင်ရွက်ပါ။ အချို့သောအခြေအနေရပ်များတွင် လူအခွင့်အရေးနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု အရည်အသွေးတို့အား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုအရ အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူ တစ်ဦးထက်သော်လည်းကောင်း၊ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူအတွက် ပံ့ပိုးကူညီပေးသူတစ်ဦး အတူရှိပေးရန် တောင်းဆိုလာနိုင်ပါသည်။
- ၁၉၂။ စေ့စပ်သေချာသော အင်တာဗျူးတစ်ခုဆောင်ရွက်ရန် အလျင်စလိုမလုပ်ဘဲ လုံလောက်သောအချိန် သတ်မှတ်ပေးပြီး ခေတ္တရပ်နားမှုကိုလည်း ထားရှိပေးပါ။

၃။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှု စတင်ခြင်း

- ၁၉၃။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းဖြေဆိုမှုကို အစပြုသည်မှစပြီး ရွေးချယ်ထားသည့်နည်းလမ်းအားဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ပါ။
- ၁၉၄။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူများအနေဖြင့် မိမိတို့ မည်သူမည်ဝါဖြစ်သည်၊ မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းကဖြစ်သည်တို့ကို မိတ်ဆက်ပေးသင့်ပြီး၊ အင်တာဗျူးမေးမြန်းရခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် မည်သို့အသုံးပြုလိုသည်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်းပြောပြသင့်ပါသည်။
- ၁၉၅။ ပုံမှန်အားဖြင့် အင်တာဗျူးမဆောင်ရွက်မီ အင်တာဗျူးမေးမြန်းလိုသူထံမှ ကြိုတင်သဘောတူညီမှုရယူထားသင့်ပါသည်။ ၎င်းတွင် အောက်ပါတို့ လိုအပ်သည် -

- (က) အင်တာဗျူးနှင့်ဆက်နွယ်နေသည့် အန္တရာယ်များကို ဆွေးနွေးခြင်း၊
- (ခ) အင်တာဗျူးဖြေကြားသူနှင့် အခြားသူများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရန် လုံခြုံရေးဆောင်ရွက်ချက်များကို သဘောတူညီခြင်း ယုံကြည်စိတ်ချမှုများမပေးထားပါက ၎င်းအား အာမခံမပေးနိုင်ပါ။ ဤတွင် ဖြေကြားသူသည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းကို လျှို့ဝှက်ထားပေးခြင်း ရှိမရှိပါဝင်ပြီး၊ လျှို့ဝှက်ထားပေးမည်ဆိုပါကလည်း မည်သို့ဆောင်ရွက်မည်ဟူသည့် အချက်လည်း ပါဝင်ပါသည်။
- (ဂ) ပါဝင်မှုသည့် စေတနာအလျောက် ဆောင်ရွက်မှုဖြစ်ကြောင်း၊ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူအနေဖြင့် အင်တာဗျူးခြင်းကို မည်သည့် အခြေအနေတွင်မဆို ရပ်နားစေနိုင်ကြောင်း၊ သို့မဟုတ် မည်သည့်မေးခွန်းကိုမဆို မဖြေဆိုရန် ရွေးချယ်နိုင်ကြောင်း၊ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းအားဖြင့် ဒုက္ခရောက်စေမည့် အကျိုးအဆက်များ မရှိပါကြောင်း ရှင်းပြပေးခြင်း။
- (ဃ) ကလေးသူငယ်များကို အင်တာဗျူးချိန်တွင် အင်တာဗျူးဆောင်ရွက်သည်ထက် အခြားနည်းလမ်းများအားဖြင့် သတင်းအချက်အလက်များကို ရရှိနိုင်သည့်နည်းလမ်းများရှိနေစေကာမူ ကလေးသူငယ်၏ အကျိုးစီးပွားကို အတတ်နိုင်ဆုံး ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးပါ။ ကလေးသူငယ်မှ အင်တာဗျူးရသည့် ရည်ရွယ်ချက်နှင့် မည်သည့်အတွက် အသုံးပြုမည်ဟူသည်ကို နားလည်စေရမည်ဖြစ်ပြီး၊ သူ/သူမ၏ သဘောတူညီချက်ရယူရပါမည်။ ဖြစ်နိုင်သည့်အချိန်တိုင်းတွင် ကလေးသူငယ်၏ မိဘများ သို့မဟုတ် တရားဝင် အုပ်ထိန်းသူများထံ အင်တာဗျူးရန်အတွက် အကြောင်းကြားရပါမည်။ ထိုသို့အကြောင်း မကြားရန်လုံသော အကြောင်းရင်းများရှိမှသာ ဆောင်ရွက်ပါ။ ကလေးသူငယ်မှ တောင်းဆိုကာ သူ/သူမ၏ မိဘများဖြစ်စေ၊ တရားဝင်အုပ်ထိန်းသူများဖြစ်စေ၊ အခြားယုံကြည်စိတ်ချရသည့်ပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်စေ အင်တာဗျူးစဉ်အတောအတွင်း အတူရှိနေပေးနိုင်ပါသည်။
- (င) စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ဦးနှောက်ပိုင်းဆိုင်ရာ မသန်စွမ်းသူများနှင့် အင်တာဗျူးမေးမြန်းသည့်အခါ အင်တာဗျူးရသည့် ရည်ရွယ်ချက်နှင့် မည်သည့်အတွက် အသုံးပြုမည်ဟူသည်ကို ရှင်းလင်းစွာ ရှင်းပြပေးပါ။ လိုအပ်က ထပ်ပြောပြပေးပါ။ ရိုးရှင်းပြီး နားလည်လွယ်ကူသော အသုံးအနှုန်းများ (နှုတ်အပြောနှင့်/သို့မဟုတ် စာအရေးအသားပုံစံဖြင့်)ကို အသုံးပြုပြီး၊ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူအား ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရန် လုံလောက်သောအချိန်ပေးပါ။

၁၉၆။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူမှ မိမိတို့သိရှိသမျှကို အတတ်နိုင်ဆုံးအတိုင်းအတာဖြင့် ဖော်ပြပေးရန်၊ မိမိတို့ လေ့လာတွေ့ရှိခဲ့သည့် သို့မဟုတ် တိုက်ရိုက်ကြားခဲ့သည့်တစ်စုံတစ်ရာအား အခြားသူများထံမှ ရရှိထားသည့် သတင်းအချက်အလက်များနှင့် ယှဉ်လျက်ပြောဆိုသည့်အခါ ရှင်းလင်းစွာပြောပြရန် တောင်းဆိုပါ။

၁၉၇။ မျှမျှတတ၊ သမာဓိရှိရှိ ဆောင်ရွက်ပါ။ သတင်းအချက်အလက်များကို ဖော်ထုတ်ရန် သို့မဟုတ် ဖြောင့်ချက်ရရှိရန် အတွက် ခြိမ်းခြောက်အနိုင်အထက်ပြုခြင်း၊ လိမ်လည်လှည့်စားခြင်း သို့မဟုတ် မမျှတသော နည်းလမ်းများ အသုံးပြုခြင်းသည် တရားရုံးမှထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရမည့် သက်သေအထောက်အထားကို ချန်လှပ်ထားရာ ရောက်စေပါသည်။ မည်သည့် အခြေအနေတွင်မဆို အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူတစ်ဦးထံမှ သတင်းအချက်အလက်များရယူရန် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း သို့မဟုတ် ရက်စက်သော၊ လူမဆန်သော သို့မဟုတ် နိမ့်ကျသော အပြုအမူများကို အသုံးပြုခြင်းအား လက်ခံ၍မရပါ။

၁၉၈။ စိတ်ထိခိုက်ခံစားနေရဖွယ်ရှိသူများနှင့် အင်တာဗျူးဆောင်ရွက်ခြင်းတွင် ထိုသူတို့၏ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာလွတ်လပ်မှုနှင့် သက်သောင့်သက်သာရှိမှုအတွက် သေချာစေပါ။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူများကို အပြစ်တင်ရာမြောက်သည့် မေးခွန်းများမေးမြန်းခြင်း၊ ထိရှမိလွယ်ကူသော ခေါင်းစဉ်များနှင့် 'ဘေးကင်းသော' ခေါင်းစဉ်များအကြား ဟိုတစ်လှည့် ဒီတစ်လှည့်မေးမြန်းခြင်းမျိုး ရှောင်ရှားပါ။ အကြမ်းဖက်သည့်ဖြစ်ရပ်များ၊ အထူးသဖြင့် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် ကျားမဖြစ်တည်မှုအခြေပြု ရာဇဝင်မှုများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး၊ အသေးစိတ်လွန်းသော မေးခွန်းများကို ကန့်သတ်ပြီး စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအတွက် အဓိကကျသော မေးခွန်းများကိုသာ ဦးစားပေးပါ။

- ၁၉၉။ အပြန်အလှန် ခင်မင်နားလည်မှု တည်ဆောက်ပါ။ သင့်လျော်မှုရှိသည့်အတိုင်း စာနာမှုထားပါ။
- ၂၀၀။ ကြားနေဖြစ်သော၊ ယဉ်ကျေးမှုဂရုပြုသော အသုံးအနှုန်းကို အသုံးပြုပါ။
- ၂၀၁။ စိတ်သဘောထားပြည့်ဝပါ။ ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျကျဆောင်ရွက်ပါ။ ဝေဖန်ခြင်းမပြုပါနှင့်။

၄။ အချက်အလက်ရှာဖွေခြင်း

- ၂၀၂။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူ၏မည်သူမည်ဝါဖြစ်ခြင်း၊ ကိုယ်ရေးကိုယ်တာအချက်အလက်နှင့်ဆက်သွယ်ရမည့်အချက်အလက် စသည့်အချက်အလက်များအား လုံခြုံရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားလျက် မှတ်တမ်းတင်ထားပါ။
- ၂၀၃။ လုံခြုံရေးကိစ္စရပ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားလျက် အင်တာဗျူးဆောင်ရွက်စဉ်အတွင်း မည်သည့်အချိန်တွင်မဆို အခြားအတူရှိနေသူများအားလုံး၏ အမည်၊ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာ အချက်အလက်များနှင့် ဆက်သွယ်ရမည့် အချက်အလက်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားပါ။
- ၂၀၄။ အပြန်အလှန်ခင်မင်နားလည်မှုကို တည်ဆောက်ပေးရန် ခက်ခဲသောအကြောင်းအရာများ မမေးမြန်းမီ အငြင်းပွားဖွယ် မဖြစ်စေသည့်၊ ထိရမှုလွယ်ကူခြင်းနည်းပါးသော မေးခွန်းမျိုးဖြင့် အစပြုပါ။
- ၂၀၅။ အဖြစ်အပျက်များနှင့် အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူတို့ မည်သို့ဆက်နွယ်သည်ကို ဖော်ထုတ်ပါ (ဥပမာ၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်သည် မျက်မြင် သက်သေတစ်ဦးလား၊ ဆွေမျိုးသားလား၊ ပညာရှင်တစ်ဦးလား)။
- ၂၀၆။ ခြုံငုံထားသည့်ပုံရိပ်ကိုနားလည်နိုင်ရန် စကားလမ်းကြောင်းပွင့်စေသည့်မေးခွန်းမျိုးကိုမေးပါ။ ဥပမာ “ဖော်ပြပေးပါ”၊ “ရှင်းပြပေးပါ”၊ “နောက်တော့ ဘာတွေဆက်ဖြစ်သလဲ။”
- ၂၀၇။ အချို့သောအဖြေကို ဖြေကြားစေရန် သို့မဟုတ် ဟုတ်ကဲ့/မဟုတ်ဘူး ဟူသည့် အဖြေမျိုး (အပိတ်မေးခွန်းများ) ကို ဖြေကြားစေရန် မေးသည့်မေးခွန်းမျိုး(နိမိတ်ပြမေးခွန်းများ)ကို ရှောင်ရှားပါ။
- ၂၀၈။ မေးခွန်းများကို အတတ်နိုင်ဆုံး လိုရင်းတိုရှင်းမေးပါ။ ဖြေကြားမှုသည် မရှင်းလင်းပါက မေးခွန်းအား ထပ်ပြောခြင်း သို့မဟုတ် မေးခွန်းကိုပြောင်းလဲဖွဲ့ဆိုခြင်းပြုပေးပါ။
- ၂၀၉။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းဖြေဆိုမှု အခြေအနေတိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ အဖြစ်အပျက်အချိန်ပြဇယား timeline များ တည်ဆောက်ရန် အသေးစိတ်မေးမြန်းခြင်း၊ သက်ဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ နောက်ပိုင်းတွင် ဆက်လက်စစ်ဆေးရမည့်အချက်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ပါ။
- ၂၁၀။ ပထမဦးဆုံးဖြေကြားသည့်အချက်ကို အမြဲတမ်း လက်မခံပါနှင့်။ ရိုသေလေးစားမှုဖြင့် မေးခွန်းများကို ဆက်ကာ ဆက်ကာ မေးမြန်းခြင်းသည် တိကျသော သတင်းအချက်အလက်များရရှိရန် ကူညီပေးပါသည်။
- ၂၁၁။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူတစ်ဦးမှရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူမှ သိရှိပြီးဖြစ်သည့် အချက်များ သို့မဟုတ် ကျိုးကြောင်းသင့်ဖော်ထုတ်ပြီးသည့်အချက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်စစ်ဆေးပါ။
- ၂၁၂။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူများမှ ၎င်းတို့၏အခိုင်အမာပြောဆိုချက်များကို စာရွက်စာတမ်းများနှင့် အခြား အထောက်အထားပစ္စည်းများဖြင့် ဖော်ပြပေးရန် တောင်းဆိုပါ။
- ၂၁၃။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့်သက်ဆိုင်သည့် တည်နေရာများကို အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူအားပြသရန် လုံခြုံမှုရှိသည့်အခါ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူအား ရှင်းလင်းချက်များအတွက် မြေပုံနှင့် ဇယားများဖြင့် ဆွဲပြပေးရန် တောင်းဆိုပါ။
- ၂၁၄။ သတင်းအချက်အလက်များရရှိရန် မေးခွန်းများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်မေးမြန်းပါ။ သို့သော် မေးခွန်းများအား အမှုနှင့် သင့်လျော်မှုရှိစေပါ။

- ၂၁၅။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် လူတစ်ဦးထက်ပို၍ အင်တာဗျူးမေးမြန်းရသည့်အခြေအနေဖြစ်ပါက မည်သည့်ပုဂ္ဂိုလ်က မည်သည့်သတင်းအချက်အလက်များပေးသည်ကို ရှင်းလင်းစွာမှတ်တမ်းတင်ထားပါ။
- ၂၁၆။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူထံ၌ စိတ်ထိခိုက်ဒဏ်ရာရရှိမှုလက္ခဏာ ရှိမရှိကို လေ့လာပါ။ သင့်လျော်သည့်အချိန်တွင် အင်တာဗျူးခြင်းကို ခေတ္တရပ်နားခြင်း သို့မဟုတ် အဆုံးသတ်လိုက်ခြင်းဆောင်ရွက်ပါ။ စိတ်ထိခိုက်ဒဏ်ရာ ရရှိသည့်အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူများသည် အဖြစ်အပျက်များကို ပြန်လည်စဉ်စားအမှတ်ရရာတွင် ကွာဟချက်များ သို့မဟုတ် မဆီလျော်မှုများ ရှိနိုင်ပါသည်။
- ၂၁၇။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူမှ မေးခွန်းများအပေါ် မသင့်လျော်သော သို့မဟုတ် မဆီလျော်သော တုန့်ပြန်ချက်များ ရှိမရှိကို လေ့လာပါ။ ၎င်းသည် အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူအား မသက်ဖွယ်ဖြစ်သူအဖြစ်သို့ အသွင်ပြောင်းစေနိုင် ပါသည်။
- ၂၁၈။ ကလေးသူငယ်များအား အင်တာဗျူးမေးမြန်းသည့်အခါ ရိုးရှင်းသော အသုံးအနှုန်းများအသုံးပြုခြင်း၊ မေးခွန်း တိုတို တုတ်တုတ်မေးခြင်း၊ မကြာခဏ ခေတ္တရပ်နားခြင်းတို့ ပြုလုပ်ပါ။ ဖြစ်နိုင်က အထူးလေ့ကျင့်သင်ကြားထား သည့် အင်တာဗျူး မေးမြန်းသူများက ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ကလေးသူငယ်၏ ကျန်းမာရေးနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင် ရာလိုအပ်ချက်များနှင့်အညီ လိုက်လျောညီထွေ ဆောင်ရွက်ပါ။ သင့်လျော်မှုရှိသလို ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု များထံသို့ လွှဲပြောင်းမှုပြုပေးပါ။
- ၂၁၉။ မသန်စွမ်းပုဂ္ဂိုလ်များအား အင်တာဗျူးမေးမြန်းသည့်အခါ ၎င်းတို့အနေဖြင့် သက်သောင့်သက်သာရှိပြီး လုံခြုံမှု ရှိကြောင်း ခံစားစေပါ။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှင့် မျက်နှာချင်းဆိုင်ပြီး မျက်လုံးခြင်းဆုံကာ တိုက်ရိုက်စကားပြောဆိုပါ။ လက် ဟန်ပြတာသာစကားဖြင့် စကားပြန်ပေးသူကဲ့သို့သော ကူညီပေးသူရှိက ထိုသူနှင့်သာ ပြောဆိုမှုမျိုးမပြုသင့်ပါ။ မျက်စိကန်းသူ သို့မဟုတ် အမြင်အာရုံချို့တဲ့သူအား အင်တာဗျူးသည့်အခါ အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူအနေဖြင့် မိမိမည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း၊ မိမိနှင့် အခြားမည်သူတို့ အတူရှိနေကြောင်း ဖော်ပြပေးသင့်ပါသည်။ စိတ်ပိုင်း ဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ဦးနှောက်ပိုင်းဆိုင်ရာ မသန်စွမ်းသူ တစ်စုံတစ်ယောက်အား အင်တာဗျူးသည့်အခါ ရိုးရှင်း သောမေးခွန်းများကို မေးပါ။ နားလည်သည်အထိ ထပ်တလဲလဲ ပြန်ပြောပြပါ။ ကျန်းမာရေး၊ လူမှုရေးရာ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များအတွက် အလျင်းသင့်သလို လွှဲပြောင်းမှုပြုပေးပါ။

၅။ အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှု အဆုံးသတ်ခြင်း

- ၂၂၀။ အင်တာဗျူးမှတ်တမ်းကိုပြန်ဖတ်ပြခြင်း သို့မဟုတ် အသံသွင်းထားသည့်ကို ပြန်ဖွင့်ပြခြင်းဖြင့် အင်တာဗျူး ဖြေဆိုသူမှ မိမိ၏ဖြေဆိုမှုများကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြန်လည်ရှင်းလင်းပေးခြင်းပြုစေပါ။ တစ်စုံ တစ်ရာ ထပ်မံဖြည့်စွက်မှု ပြုလိုသည်များရှိမရှိကို ဖြေဆိုသူအား မေးမြန်းပါ။
- ၂၂၁။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူမှ အခြားအင်တာဗျူးမေးမြန်းရမည့်သူများကို အကြံပြုရန်တောင်းဆိုပါ။
- ၂၂၂။ အင်တာဗျူးခြင်းကိုရည်ညွှန်းသည့် ဓာတ်ပုံများ၊ ဆေးမှတ်တမ်းများနှင့် တရားရုံးမှတ်တမ်းများကဲ့သို့သော ပစ္စည်းများကို ခွင့်ပြုချက်နှင့်အညီ ရယူထားပါ။
- ၂၂၃။ အင်တာဗျူးပြုလုပ်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင်လည်းအင်တာဗျူးဖြေဆိုသူများနှင့် ဆက်လက်အဆက်အသွယ်ပြုနိုင်ရန် လုံခြုံရေး ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် နည်းလမ်းများကို ပြန်လည်သုံးသပ်မှုပြုပါ။
- ၂၂၄။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူသည် အောက်ပါအချက်များကိုမှန်ကန်ကြောင်း စာအရေးသားဖြင့် ဖြစ်စေ၊ အသံ သို့မဟုတ် ဝီဒီယို အားဖြင့်ဖြစ်စေ သက်သေပြပေးစေပါ -
- (က) အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူ၏ပြောဆိုချက်သည် ဥပဒေမဲ့ ခြိမ်းခြောက်အကြပ်ကိုင်ခြင်း တစ်စုံတစ်ရာအောက်၌ ထွက် ဆိုခြင်း မဟုတ်ကြောင်း၊

- (ခ) အင်တာဗျူးတွင် ထွက်ဆိုချက်များသည် အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူ၏ သိရှိမှုနှင့် မှတ်မိသမျှအားလုံးအရ မှန်ကန်ကြောင်း၊
  - (ဂ) ထွက်ဆိုချက်များပေးရန် အင်တာဗျူးမေးမြန်းခြင်းအား ခြိမ်းခြောက်မှု၊ အတင်းအကြပ်လုပ်မှုအားဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်း မဟုတ်ကြောင်း၊ ၎င်းနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ကတိကဝတ်များ သို့မဟုတ် သွေးဆောင်မှုများမရှိကြောင်း၊
  - (ဃ) အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူသည် မိမိထွက်ဆိုချက်အား ဥပဒေရေးရာတရားစွဲဆိုမှုတွင် အသုံးပြုနိုင်ကြောင်း၊ မိမိတို့အား သက်သေထွက်ဆိုပေးရန် ခေါ်ခြင်းခံရနိုင်ကြောင်း သိရှိထားသည်။
  - (င) အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူများအနေဖြင့် မိမိတို့ပြောဆိုချက်တွင် မှားယွင်းနေကြောင်းသိရှိပါလျက် သို့မဟုတ် မှန်ကန်မှုမရှိကြောင်း ယုံကြည်ပါလျက်နှင့်ပြောဆိုခဲ့ပါက တရားရုံးအား မထီလေးစားစွာပြုခြင်း၊ တရားမျှတစွာ စီရင်နိုင်ရေးကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်း သို့မဟုတ် မှားယွင်းစွာ သက်သေပေးခြင်းအတွက် တရားစွဲဆိုခံရနိုင်ဖွယ်ရှိပါသည်။
- ၂၂၅။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူမှ စာဖြင့်ရေးသားသည့် အင်တာဗျူးမှတ်တမ်းစာမျက်နှာတိုင်းတွင် လက်မှတ်ထိုးပြီး ရက်စွဲ တပ်စေပါ။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူမှရည်ညွှန်းသည့် သို့မဟုတ် အင်တာဗျူးစဉ် မိမိကိုယ်တိုင်ရေးဆွဲသည့် ဇယားနှင့်ဓာတ်ပုံများကဲ့သို့သော စာရွက်စာတမ်း သို့မဟုတ် ပစ္စည်းများအပေါ် လက်မှတ်ထိုးခြင်း သို့မဟုတ် စစ်မှန်ကြောင်း သက်သေပြခြင်း ပြုလုပ်သင့်ပြီး၊ အင်တာဗျူးမှတ်တမ်းနှင့် ပူးတွဲထားသင့်ပါသည်။
- ၂၂၆။ ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာလွတ်လပ်မှုကိုကာကွယ်ရန်နှင့် လုံခြုံရေးကို ထိန်းသိန်းရန်အလို့ငှာ၊ အင်တာဗျူးမေးမြန်းခြင်းမှ မှတ်တမ်းအားလုံးကို လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းပေးရပါမည်။
- ၂၂၇။ အင်တာဗျူးခြင်းမှ ပေါ်ထွက်လာသည့်အချက်များ၊ အခြားသူများကို ထပ်မံအင်တာဗျူးရန် သို့မဟုတ် စစ်ဆေးမှု ပြုရန်အပါအဝင်တို့အား၊ ဖော်ထုတ်ပါ။

၆။ မသက်တမ်းဖြစ်သူအား အင်တာဗျူးမေးမြန်းရာတွင် ဖြည့်စွက်လမ်းညွှန်ချက်

- ၂၂၈။ အထက်ဖော်ပြပါလမ်းညွှန်ချက်များအပြင် မသက်တမ်းဖြစ်သူများအပေါ် အောက်ပါအချက်များ သတ်မှတ်ရန်နှင့် အကြောင်းကြားမှုပေးရန် ဆောင်ရွက်ရပါမည်။
- (က) အပြစ်ရှိကြောင်း မသတ်မှတ်သေးမီ အပြစ်ကင်းစင်သူအဖြစ် ယူဆရပါမည်။ ဤတွင် သက်ဆိုင်ရာ ဖြစ်ရပ်များနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ၎င်းတို့၏ ဖြစ်ပျက်ပုံကို ရှင်းပြခွင့်ပေးခြင်းပါဝင်သည်။
  - (ခ) မိမိတို့ကိုယ်ကို မိမိစွပ်စွဲမှုပြရန် အတင်းအကျပ်မပြုရန်၊
  - (ဂ) တိတ်ဆိတ်စွာနေစေရန်၊
  - (ဃ) မေးခွန်းမေးမြန်းရာတွင် ရှေ့နေတစ်ဦး အတူရှိပေးခြင်းနှင့် ဝံ့ပိုးကူညီပေးခြင်းရှိရန်နှင့် ရှေ့နေဖြင့် နှစ်ကိုယ်ကြားသီးသန့် အတိုင်အပင်ခံပြုနိုင်ရန်၊
  - (င) အင်တာဗျူးမေးမြန်းခြင်းအား မေးမြန်းသည့် နေရာနှင့်နေ့ရက်၊ ထိန်းသိမ်းမှုပြုသည့်နေရာ (ထိုသို့ ရှိပါက) အင်တာဗျူးကဏ္ဍ တစ်ခုစီတိုင်း၏ အစနှင့်အဆုံး၊ အင်တာဗျူးကဏ္ဍ (အနားယူချိန်အပါအဝင်) များအကြား အားလုပ်ချိန်များ၊ အင်တာဗျူး မေးမြန်းသူ(များ)နှင့် အခြားအတူရှိနေသူများအားလုံးတို့၏ အမည်များ၊ မေးမြန်းခံရသူမှ တောင်းဆိုချက်တစ်စုံတစ်ရာ စသည်တို့တို့အား မှတ်တမ်းထားရှိရန်၊
  - (စ) သူ/သူမ နားလည်နိုင်သည့် ဘာသာစကားဖြင့် အင်တာဗျူးမေးမြန်းရန်၊

- (ဇ) အကယ်၍ လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် ဖမ်းဆီးခံရလျှင်ဖြစ်စေ၊ ထိန်းသိမ်းခံရလျှင်ဖြစ်စေ၊ ဖမ်းဆီးရသည့် အကြောင်းရင်းကို ချက်ချင်းအကြောင်းကြားပေးရန်နှင့်၊ စွဲချက်တစ်စုံတစ်ရာအတွက် မဆိုင်းမတွ ပြောပြရန်၊
- (ဈ) နိုင်ငံခြားသားများအတွက် ၎င်းတို့နှင့်သက်ဆိုင်သည့် နိုင်ငံ၏ကောင်စစ်ဝန်နှင့် ချိတ်ဆက်မှုရရှိရန်၊ သို့မဟုတ် နိုင်ငံပုဂ္ဂိုလ်များ၊ ဒုက္ခသည်များ သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့်တောင်းခံသူများဆိုင်ရာ အမှုဖြစ်က ၎င်းတို့၏သက်ဆိုင်ရာ နိုင်ငံတော်အာဏာပိုင်များ သို့မဟုတ် UNHCR သို့ ချိတ်ဆက် ပေးရန်။

၇။ စကားပြန်၏အခန်းကဏ္ဍ

၂၂၉။ အချို့သော အခြေအနေများတွင် သက်သေ၊ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရသူ၊ မသင်္ကာဖွယ်ဖြစ်သူ၊ သို့မဟုတ် စုံစမ်း စစ်ဆေးရေးအတွက် သက်ဆိုင်ရာအခြားပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦးအား အင်တာဗျူးမေးမြန်းရာတွင် စကားပြန်တစ်ဦး၏ အကူအညီလိုအပ်နိုင်ပါသည်။ စကားပြန်ဖြစ်သူ၏အခန်းကဏ္ဍသည် ဆက်ဆံပြောဆိုခြင်းအား ကြားနေသော၊ ဓမ္မဓိဋ္ဌာန်ကျသောပုံစံဖြင့် ကူညီဆောင်ရွက်ပေးရန်ဖြစ်သည်။ စကားပြန်များသည် မိမိတို့၏အခန်းကဏ္ဍအတွင်း သတ်မှတ်ထားသည့် အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ဆောင်ရွက်ပေးသူ၊ သင့်လျော်သောအင်တာဗျူးသင်တန်းများ တက်ရောက်ထားပြီးသူ၊ သက်ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များမှ အသိအမှတ်ပြုထားသူ၊ သက်ဆိုင်ရာစုံစမ်းစစ်ဆေး ရေးနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အသုံးအနှုန်းများကို နားလည်သဘောပေါက်သူ၊ နိုင်ငံတကာသဘောတူညီထားသည့် စံနှုန်းများနှင့် အကောင်းဆုံးကျင့်သုံးမှုများကို ကျင့်သုံးသောသူ ဖြစ်သင့်ပါသည်။ စကားပြန်အနေဖြင့် အကျိုးစီး ပွားချင်းပဋိပက္ခဖြစ်နိုင်ချေတစ်စုံတစ်ရာအတွက် ကြိုတင် ကြေညာပေးသင့်ပါသည်။

၂၃၀။ စကားပြန်တစ်ဦးရွေးချယ်ရာတွင် အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူ၏ လိင်ပိုသေသ၊ လိင်စိတ်ခံယူမှု၊ လိင်ပိုသေသ သတ်မှတ်ချက်၊ နိုင်ငံသား၊ လူမျိုး၊ ဘာသာရေး၊ ပညာရေး၊ စာတတ်မြောက်မှု၊ ဘာသာစကား၊ ၎င်းတို့၏ ဦးစားပေးမှု အစရှိသည်တို့အား ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါမည်။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူအနေဖြင့် အခြားစကားပြန်တစ်ဦးကို တောင်းဆိုပိုင်ခွင့် ရှိသင့်ပါသည်။

၂၃၁။ စကားပြန်သူသည် -

- (က) ဘာသာစကား(များ)အတွက်သာ စကားပြန်ပေးရမည်။ ထိုအတွက်လည်း အရည်အချင်းပြည့်မီရမည်၊ အသိအမှတ်ပြု သို့မဟုတ် ခွင့်ပြုချက်ရရှိပြီးသူဖြစ်ရမည်။
- (ခ) တိတိကျကျ အပြည့်အစုံ ဘာသာပြန်ပေးရမည်။ သွေဖယ်ခြင်း သို့မဟုတ် ချန်လှပ်ခြင်းမပြုရ။
- (ဂ) ကျွမ်းကျင်ပိုင်နိုင်မှုနှင့် ကျင့်ဝတ်စောင့်ထိန်းမှုကို အကောင်းဆုံးပြုသပေးရမည်။ ဖြောင့်မတ်တည်ကြည်မှု၊ ဘက်မလိုက်မှုနှင့် အမီအခိုကင်းမှုတို့ကို စောင့်ထိန်းရမည်။
- (ဃ) အင်တာဗျူးဖြေဆိုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ကြိုတင်သိရှိမှုအပါအဝင် အမှန်တကယ်ဖြစ်နေသည့် သို့မဟုတ် ရိပ်မိရသည့် အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခတစ်စုံတစ်ရာအား ဖွင့်ပြပေးပါ။
- (င) သဒ္ဓါကျေးတစ်စုံတစ်ရာ တောင်းဆိုခြင်း သို့မဟုတ် လက်ခံခြင်း၊ သို့တည်းမဟုတ် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက် စဉ်အတွင်း ရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်တစ်စုံတစ်ရာအပေါ် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာ အခွင့်အရေးယူ ခြင်းမျိုး ရှောင်ရှားရမည်။
- (စ) လျှို့ဝှက်ထားရှိပေးပါ။ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်စဉ်အတွက် ရရှိသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို ခွင့်ပြုချက်မရှိသူများထံ မရောက်ရှိစေရန် ကာကွယ်ပေးရမည်။

(ဆ) အင်တာဗျူးပြုလုပ်စဉ်အတွင်း ပြုလုပ်ထားသည့် မှတ်စုတစ်စုံတစ်ရာအား လက်မှတ်ထိုးပြီး ကနဦး အင်တာဗျူးမေးမြန်းသူထံသို့ ပေးပါ။

၂၃၂။ အင်တာဗျူးအခန်းကဏ္ဍ အစမပြုမီ စကားပြန်သူ၏ အရည်အချင်းအား စစ်ဆေးအတည်ပြုသင့်ပါသည်။ အင်တာဗျူးပြီးဆုံးသည့်အခါ စကားပြန်သူသည် စာအရေးသားနှင့်ဖြစ်စေ၊ အသံဖမ်းယူမှုနှင့်ဖြစ်စေ၊ ဝီဒီယိုနှင့် ဖြစ်စေ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူထံသို့ အင်တာဗျူးမေးမြန်းဖြေဆိုခြင်း၏ မှတ်တမ်းအား ဖတ်ပြခဲ့ကြောင်း၊ အင်တာ ဗျူးဖြေဆိုသူမှလည်း ၎င်းတို့သည် မှန်ကန်ကြောင်း အတည်ပြုပေးရမည်။

ဂ။ ရုပ်အလောင်းမြှုပ်နှံရာနေရာများ ပြန်လည်တူးဖော်ခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ

၂၃၃။ ယခုဆက်လက်ဖော်ပြမည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် ရုပ်အလောင်းများမြှုပ်နှံထားသည့် နေရာများအားလုံး ကို တူးဖော်မှုအတွက် အကျိုးဝင်သည်။

၂၃၄။ တူးဖော်မှုပြုသည့် နေ့စွဲ၊ နေရာ၊ အစပြုချိန်နှင့် အဆုံးသတ်ချိန်၊ လုပ်သားအားလုံး၏အမည်များ၊ သက်ဆိုင်ရာ နေရာတွင် ရှိနေသည့် အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ၏အမည်များကို မှတ်တမ်းတင်ထားပါ။

၂၃၅။ သတင်းအချက်အလက်များကို စနစ်ကျသောဇာတ်လမ်းပုံစံ (narrative form) ဖြင့် မှတ်တမ်းပြုစုပြီး၊ ပုံကြမ်း များနှင့် ဓာတ်ပုံများဖြင့် ထပ်ဆောင်းပူးတွဲပေးပါ။ ဝီဒီယိုရိုက်ကူးမှတ်တမ်းယူခြင်းကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစား ပေးနိုင်သည်။

၂၃၆။ နေ့စဉ် တူးဖော်မည့်နေရာအား လုပ်ငန်းအစမပြုမီပုံနှင့် အဆုံးသတ်သည့်ပုံ ရှုထောင့်တစ်နေရာတည်းမှ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးထားပါ။ ထိုသို့အားဖြင့် တရားဝင်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့် မသက်ဆိုင်သည့် နှောင့်ယှက်မှု တစ်စုံတစ်ရာကို မှတ်တမ်းယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

၂၃၇။ Total Station စက်ကဲ့သို့သော မှတ်တမ်းယူသည့်စက်ပစ္စည်းများ မရရှိနိုင်ပါက တိုင်းတာမှုပြုရမည့်အမှတ် (datum point) တစ်ခု တည်ဆောက်ပြီး၊ မြှုပ်နှံရာနေရာအား ပိတ်ဆို့ကာ သင့်လျော်သောရွယ်အစားရှိ ဇယားကွက်တစ်ခုနှင့် စံချိန်မီဖြစ်သော ရှေးဟောင်းသုသေတနည်းပညာများအသုံးပြုလျက် မြေပုံရေးဆွဲပါ။ အချို့သော ဖြစ်ရပ်များတွင် မြေမျက်နှာပြင်မှ မြှုပ်နှံထားသည့် ဦးခေါင်းခွံနေရာထိအနက်၊ မြေမျက်နှာပြင်မှ မြေထောက်အထိ အနက်တို့အား တိုင်းတာခြင်းသည်သာလျှင် လုံလောက်မှုရှိနိုင်သည်။ အရိုးစုများနှင့် စပ် လျဉ်းပြီး ၎င်းတို့၏အနေအထားအတွက် ဆက်နွယ်နေသည့်ပစ္စည်းများကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ပါသည်။

၂၃၈။ အပေါ်မှ ဖုံးလွှမ်းနေသည့်မြေသားများကို ဖယ်ရှားပါ။ အညစ်အကြေးများတွင် ပစ္စည်းများဆက်နွယ်မှု ရှိမရှိကို ဖန်သားပြင်တွင် စိစစ်ပါ။ အနက်ပမာဏနှင့် ထိုသို့သော တွေ့ရှိချက်များတစ်စုံတစ်ရာ၏ သက်ဆိုင်ရာမြေပုံ ညွှန်းများကို မှတ်တမ်းတင်ပါ။ မြှုပ်နှံမှုပုံစံ၊ အထူးသဖြင့် ကနဦးမြှုပ်နှံမှု သို့မဟုတ် ဒုတိယအကြိမ်ပြန်လည်မြှုပ်နှံမှု ဖြစ်မဖြစ်၊ သည်ယခုအဆင့်အတွက် အလေးထားဂရုပြုရမည့်အချက်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယအကြိမ်မြှုပ်နှံခံရခြင်း တွင်တည်ရှိသည့် ဆက်နွယ်ပစ္စည်းများသည် ကနဦးမြှုပ်နှံမှုအခြေအနေကို ဖော်ပြရန် ဖြစ်နိုင်ချေနည်းပါးသည်။ သို့သော် ပထမအကြိမ်မြှုပ်နှံပြီး နောက်ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည့် အဖြစ်အပျက်များဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက် များကို ပေးနိုင်ပါမည်။

၂၃၉။ ကျည်ဆံ သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရာပိုင်ဆိုင်မှု ပစ္စည်းများဖြစ်သည့် လက်ဝတ်လက်စားရတနာများကဲ့သို့သော ပစ္စည်းများကို ရှာဖွေပါ။ ၎င်းအတွက် ဓာတ်သတ္တုရှူးစမ်းရှာဖွေပေးသောကိရိယာကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ အထူး သဖြင့် ရုပ်အလောင်း၏ အပေါ်ယံနှင့် အောက်တွင်ရှိနေသည့် ပစ္စည်းများကို ရှာဖွေပါ။

၂၄၀။ မြေမြှုပ်နှံသည့် အမြင့်အနက်အတိုင်းအတာကို ရရှိပြီးသည့်အခါ ရုပ်အလောင်းအား ဘောင်ခတ်လိုက်ပါ။ ရှေးဟောင်းသုသေတနဆိုင်ရာ တွေ့ရှိချက်များဖြစ်သည့် မြှုပ်နှံမှု၏ အတိုင်းအတာကဲ့သို့သော အချက်များ

(မြုပ်နှံမှု၏ အစွန်းအဖျားများကို အဓိကထားပြီး မှတ်သားခြင်း)၊ ဖယ်ရှားသည့် ပုံစံများနှင့် မြုပ်နှံမှု၏ ဖြစ်ပျက် ပြုပြင်ပြောင်းလဲတတ်သော ပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေဆိုင်ရာ သွင်ပြင်လက္ခဏာများ (ရုပ်အလောင်းအား မြုပ်နှံရာတွင်း)၊ ဖြစ်နိုင်ကိရိယာတန်ဆာပလာအမှတ်အသားများ အပါအဝင်တို့အား မှတ်တမ်းပြုစုပြီးသည့်အခါ မြုပ်နှံသည့်တွင်းအား ရုပ်အလောင်း၏ ဘေးပတ်လည်မှ အနည်းဆုံး ၃၀ စင်တီမီတာခန့် အကွာမှဖွင့်ပေးပါ။

၂၄၁။ ရုပ်အလောင်းအား အခင်းဖြစ်ပွားရာနေရာမှ ဖယ်ရှားမှုမပြုမီ ၎င်းအား တတ်နိုင်သမျှ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မြင်သာထင်ရှားမှုရှိစေပါ။ ထိုနည်းတူ ဆက်နွယ်နေသည့် အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများကိုလည်း ဖယ်ရှားခြင်း မပြုမီ မြင်သာအောင် ပြပေးပါ။ ရုပ်အလောင်း၏ ပတ်လည်တွင် (၃၀ စင်တီမီတာအနက်ခန့်ကို) တူးဆွခြင်း အားဖြင့် မြုပ်နှံသည့်နေရာအား သေချာစွာ မြင်သာအောင်ပြသပေးပါ။ ဆက်နွယ်နေသည့် အသုံးအဆောင် ပစ္စည်းများကိုလည်း မြင်သာအောင်ပြပေးပါ။

၂၄၂။ နူးညံ့သော ဘရက်ချိတ် သို့မဟုတ် တံမြတ်စည်းကို အသုံးပြုခြင်းအားဖြင့် ရုပ်အလောင်းကို ရှင်းလင်းပြသပေးပါ (သို့မဟုတ် မြေအမျိုးအစားအပေါ် မူတည်၍ အခြားသင့်လျော်သည့် ပစ္စည်းများကို အသုံးပြုပါ)။ ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်သည် ကျိုးပဲ့လွယ်သော သဘောသဘာဝရှိနိုင်သည်။ ထို့အပြင် အစိတ်အပိုင်းများ အချင်းချင်း ချိတ်ဆက်မှုသည် အရေးကြီးလှပြီး သေချာစွာမကိုင်တွယ်ပေးပါက နှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီးခံရနိုင်သည်။ ပျက်စီးမှု များသည် စိစစ်သုံးသပ်မှုအတွက် လိုအပ်သည့် သတင်းအချက်အလက်ပမာဏကို လျော့ကျသွားစေနိုင်သည်။

၂၄၃။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာရှိ ရုပ်အလောင်းအား ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပြီး မြေပုံရေးဆွဲထားပေးပါ။ ဓာတ်ပုံတွင် မှတ်ပုံတင် နံပါတ်၊ ရက်စွဲ၊ အတိုင်းအတာ၊ သံလိုက်အိမ်မြှောင်ဖြင့် မြောက်အရပ်ညွှန်ပြမှု စသည်တို့ ပါဝင်ရပါမည်။

(က) ပထမဦးစွာ မြုပ်နှံရာနေရာတစ်ခုလုံးအား ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပါ။ ထိုနောက် မြင်သာထင်ရှားသည့် အသေးစိတ် အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီတိုင်းကို ရိုက်ကူးပါ။ သို့မှသာ ထိုအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီတိုင်းက ပုံရိပ်တစ်ခုလုံးနှင့် မည်သို့ ဆက်စပ်သည်ကို သိရှိနိုင်ပါမည်။

(ခ) ပုံမှန်မဟုတ်သည့်အရာများ သို့မဟုတ် ထူးခြားနေသည့်အရာများကို အနီးကပ်ဖြင့် ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပါ။ ဒဏ်ရာရရှိမှု အထောက်အထား သို့မဟုတ် ရောဂါပေဒဆိုင်ရာပြောင်းလဲမှုသည် မကြာသေးမီက ဖြစ်စေ၊ ပြန်လည် ကျန်းမာခဲ့ခြင်း ဖြစ်စေ ၎င်းအား အထူးရေပြုပေးရမည်။

(ဂ) ဆက်နွယ်နေသည့်ပစ္စည်းအားလုံး (ဥပမာအဝတ်အစားများ၊ ဆံပင်၊ အခေါင်း၊ အသုံးဆောင်ပစ္စည်းများ၊ ကျည်ဆံ၊ အိတ်များ) ကို ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပြီး မြေပုံရေးဆွဲပါ။ မြေပုံရေးဆွဲမှုတွင် အရိုးစုများ၊ ဆက်နွယ် နေသည့် ပစ္စည်းများ၏ ပုံကြမ်းများ ထည့်သွင်းပေးပါ။

၂၄၄။ မည်သည်ကိုမျှ ဖယ်ရှားမှုမပြုမီ ရုပ်အလောင်းကို တိုင်းတာမှုပြုပါ။

(က) ရုပ်အလောင်း၏ စုစုပေါင်းအရှည်ကိုတိုင်းတာပြီး၊ မြုပ်နှံမှုနေရာ၏အနေအထားကို မှတ်တမ်းယူ ထားပါ။

(ခ) အရိုးစုသည် ကောက်ယူလိုက်လျှင် အလွန်ပင် ကျိုးပဲ့လွယ်ကူနေသည့် အနေအထားရှိပါက မြေပြင်မှ ဖယ်ရှားမှု မပြုမီ အတတ်နိုင်ဆုံး တိုင်းတာမှုပြုထားပါ။

၂၄၅။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို ပြန်လည်တူးဖော်သည့်အခါ ရုပ်အလောင်းများအား အပြည့်အစုံ တစ်ခုချင်းစီ ပြန်လည်ရရှိစေရန် တစ်ခုတည်းသောနည်းလမ်းမှာ မြုပ်နှံရာနေရာရှိ အရိုးစုများကို ခန္ဓာပေဒပိုင်းဆိုင်ရာ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ ဆက်စပ်ပေးခြင်းနှင့်အညီ အရိုးစုအစိတ်အပိုင်းများကို ဖယ်ရှားရန်ဖြစ်သည်။

၂၄၆။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို ပြန်လည်တူးဖော်ရယူသည့်အခါ ယေဘုယျအခြေခံသဘောတရားမှာ အရိုးများ ကို အဝတ်အစားမှ သီးခြားဖယ်ထုတ်မှုမပြုရပါ။ ယင်းအရိုးစုများကို ဓာတ်ခွဲခန်းတစ်ခု၏ ထိန်းချုပ်မှုအခြေအနေ များအောက်သို့ ရောက်ပြီးမှသာ ဖယ်ရှားနိုင်ပါမည်။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို ပြန်လည်တူးဖော်ရ

ယူရာတွင် သေနတ်ဖြင့်ပစ်ခတ်ခဲ့သည့် အကြွင်းအကျန်များကဲ့သို့သော သက်သေအထောက်အထားများ မဆုံးရှုံးစေရန် အတတ်နိုင်ဆုံး ဂရုစိုက်ပေးရမည်။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များသည် အဝတ်အစားများဝတ်ဆင်ထားမှု ဖြစ်နေပါက ဖယ်ရှားသိမ်းယူသည့်အခါ အဝတ်အစားများအား သူ့အစိတ်အပိုင်းအတိုင်းထားရှိပေးရမည် (ဥပမာ၊ ဘောင်းဘီထဲတွင် ခြေထောက်များနှင့် ဆင်ဆုံကိုလည်းကောင်း၊ အပေါ်ပိုင်းအဝတ်အစားထဲတွင် ရင်အုံနှင့် လက်များပါရှိစေခြင်း)။ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ရောစပ်မှုဖြစ်သွားနိုင်သည်ကို သတိရှိရပါမည်။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန် အစိတ်အပိုင်း တစ်စုစီတိုင်း (အရိုးများ၊ အဝတ်အစားများနှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် အထောက်အထားများ)ကို ဓာတ်ခွဲခန်းသို့ သယ်ဆောင်သွားရန် သေချာစွာ ထုပ်ပိုးပြီး တံဆိပ်ကပ်ရမည် (ဥပမာ အရိုးစုများသာလုံးလုံးကျန်ကြွင်းသည့် ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင် ကတ်ထူပြားဘူးဖြင့် ထုပ်ပိုးခြင်း)။

၂၄၇။ ရောထွေးသွားသည့် ရုပ်အလောင်းများကို အထူးဂရုစိုက်ဆောင်ရွက်ပေးရမည်။ ရုပ်အလောင်းများသည် အချင်းချင်းလိမ်ယှက်နေပါက ၎င်းတို့အား တစ်ချိန်တည်းမှာအပြည့်အစုံ တူးဖော်ရန် ဖြစ်နိုင်ချေနည်းပါးလိမ့်မည်။ ထိုသို့သောဖြစ်ရပ်များတွင် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား ခန္ဓာဗေဒပိုင်းဆိုင်ရာ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ ဆက်စပ်ပေးခြင်းနည်းလမ်းကို လိုက်နာရန်လိုအပ်သည်။ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းစီ ဖယ်ရှားခြင်း (အရိုးစုများသာ ကျန်ကြွင်းသည့်ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင်)၊ သို့မဟုတ် ပြည့်စုံသော ရုပ်အလောင်းစုရရှိရန် ရုပ်အလောင်းတစ်ခုမှ ကျန်အလောင်းတစ်ခုကို ခွာက ဖယ်ရှားခြင်းပြုပေးပါ။ ၎င်းဖြစ်စဉ်တွင် ရုပ်အလောင်းများအား အပြည့်အစုံ ရှာဖွေရယူထားကြောင်း၊ ရုပ်အလောင်းတစ်ခုစီထားရှိကြောင်း မှတ်တမ်းသေချာပြုစုထားပေးပါ။

၂၄၈။ ရုပ်အလောင်းများ တစ်ခုစီတိုင်း သို့မဟုတ် အစိတ်အပိုင်းများ၊ ၎င်းတို့၏ အဝတ်အစားများ သို့မဟုတ် ဆက်နွယ်နေသည့် သက်သေထင်ရှားမှုအရာများ စသည်တို့သည် ရောယှက်မှုမရှိစေရန်အတွက် ရုပ်အလောင်းများ၏ အစုံတစ်ခုစီတိုင်းကို ပြန်လည်တူးဖော်ခြင်း၊ ထုပ်ပိုးခြင်းနှင့် တံဆိပ်ကပ်ခြင်းတို့ကို သေချာစွာဂရုစိုက်ပေးရမည်။

၂၄၉။ မြုပ်နှံသည့်သင်္ချိုင်းအား တူးဖွဲ့ပြီး မြေပြင်မှ အနက်မည်မျှရှိသည်ကို ချက်ခြင်းတိုင်းထွာပါ။ ပြန်လည်ရှာဖွေတွေ့ရှိမှုနည်းပျံ့နှင့်အညီ မြေကြီးထဲမှ “တွေ့ရှိချက်များ”တစ်စုံတစ်ရာကို တူးဖော်ရှာဖွေပြီး မှတ်တမ်းတင်ပေးပါ။ ပိုးမွှားကင်းစင်သောအပေါ်ယံမြေသားအလွှာ (artefact-free soil)ကို တူးဖွဲ့မှုအဆုံး မသတ်မီ ရှာဖွေတွေ့ရှိထားသင့်ပါသည်။

ဃ။ ရုပ်အလောင်းအားခွဲစိတ်စစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ

၁။ နောက်ခံအကြောင်းနှင့်အဓိကအခြေခံသဘောတရားများ

၂၅၀။ ဤလမ်းညွှန်ချက်များအား ဥပဒေမဲ့သတ်ဖြတ်သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ချေရှိခြင်းအပေါ် ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ် စစ်ဆေးမှုပြုစဉ်အတွင်း လိုက်နာသင့်ပါသည်။¹⁰⁹ လုပ်ဆောင်ရမည့်အချက်များ အစီအစဉ်တကျရှိစေရန် ကြိုတင်ကာ သေချာစွာကြံဆထားရန်လိုအပ်သည်။ ဖြစ်ရပ်တစ်ခု၏ အခြေအနေရပ်များနှင့်အညီ ဦးစားပေးရမည့်အချက်များချမှတ်ပြီး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပြင်ဆင်ပေးပါ။ ရှုပ်ထွေးသော ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုသည် တစ်နေ့လုံးကြာမြင့်နိုင်သည်။ သို့မဟုတ် စစ်ဆေးမှုပြုသူအနေဖြင့် နောက်ထပ်စစ်ဆေးမှုများ ထပ်မံဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်လာနိုင်သဖြင့် ပို၍လည်း ရှည်ကြာနိုင်သည်။

၂၅၁။ ဤလမ်းညွှန်ချက်များသည် အောက်ပါတို့အတွက် အကျိုးရှိနိုင်ပါသည် -

- (က) အတွေ့အကြုံရှိသော မှုခင်းဆရာဝန်များ သို့မဟုတ် ရောဂါဗေဒပညာရှင်များအနေဖြင့် စနစ်တကျ စစ်ဆေးမှုပြုနိုင်ရန်လည်းကောင်း၊ နောက်နောင်စစ်ဆေးလေ့လာသူများမှ အပြုသဘောဆောင်သော သို့မဟုတ် အပြုသဘောမဆောင်သော ဝေဖန်ဆန်းစစ်မှုသေချာစွာပြုနိုင်ရေးအတွက် ကူညီပေးရန်

109 ရင်ခွဲရုံခွဲစိတ်မှုအပါအဝင် မှုခင်းရေးရာခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုဆိုင်ရာ ချဉ်းကပ်ပုံနည်းလမ်းများနှင့် နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ကဏ္ဍရပ်များအပေါ် တိတိကျကျအကြံပြုချက်များ ထပ်မံသိရှိလိုပါက ‘မှုခင်းရေးရာခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု - မှုခင်းရေးရာ ရောဂါဗေဒဆိုင်ရာလက်ခွဲစာအုပ်၊ မှုခင်းရေးရာဝါးနှင့်ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂရုံး၊ အောက်တိုဘာလ ၂၀၁၅’ ကိုကြည့်ပေးပါ။

လည်းကောင်း လမ်းညွှန်ချက်များကို လိုက်နာနိုင်ပါသည်။

- (ခ) မှုခင်းရေးရာ ရောဂါပေဒပညာဖြင့် လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုမရှိသေးသည့် သို့သော် အခြေခံ ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ် စစ်ဆေးမှုနည်းပညာများနှင့် ရင်းနှီးထားသည့် အထွေထွေရောဂါပေဒပညာရှင်များ သို့မဟုတ် အခြားသော ဆေးဘက်ဆရာဝန်များ၊ အချို့သောအခြေအနေများတွင် အတိုင်အပင်ခံမှုရယူရန် နှိုးဆော်ခံရပါလိမ့်မည်။
- (ဂ) ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုကို အကဲခတ်လေ့လာရန်၊ လုပ်ဆောင်ရန် သို့မဟုတ် သုံးသပ်မှုပြုပေး ရန် ၎င်းတို့၏ ကျွမ်းကျင်မှုကို တောင်းဆိုခံရသည့် လွှဲလပ်သော အတိုင်အပင်ခံများအတွက်ဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းတို့အနေဖြင့် မိမိတို့၏လုပ်ဆောင်မှုများ သို့မဟုတ် ယူဆချက်များအတွက် ဤလမ်းညွှန်ချက်များနှင့် အဆိုပြုထားသည့် စံသတ်မှတ်ချက်များကို ကိုးကားမှုပြုနိုင်ပါသည်။
- (ဃ) အစိုးရအာဏာပိုင်များ၊ နိုင်ငံတကာနိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းများ၊ ဥပဒေစိုးမိုးရေး အေဂျင်စီများ၊ သေဆုံး သူ၏မိသားစုများ သို့မဟုတ် မိတ်ဆွေများ၊ သို့မဟုတ် သေဆုံးမှုတစ်ရပ်အတွက် တာဝန်ယူထားရသည့် တရားခံများ၏ ကိုယ်စားပြုများ။
- (င) သမိုင်းပညာရှင်များ၊ စာနယ်ဇင်းသမားများ၊ ရှေ့နေများ၊ တရားသူကြီးများ၊ အခြားသောဆရာဝန်များ၊ အများပြည်သူ၏ ကိုယ်စားပြုသူများ။ ၎င်းတို့အနေဖြင့် လမ်းညွှန်ချက်များကို ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ် စစ်ဆေးမှုနှင့် တွေ့ရှိချက်များအပေါ် သုံးသပ်မှုပေးနိုင်ရန်အတွက် အခြေခံစံနှုန်းတစ်ခုအနေဖြင့် အသုံး ပြုနိုင်ပါသည်။
- (စ) သေဆုံးမှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်အတွက် ၎င်းတို့၏ ဆေးဘက်-ဥပဒေရေးရာစနစ် တည်ဆောက်ရန် သို့မဟုတ် မြှင့်တင်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်နေကြသည့် အစိုးရအဖွဲ့များ သို့မဟုတ် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်း။ ထိုသူတို့အနေဖြင့် ယခုလမ်းညွှန်ချက်များကို အခြေခံအချက်တစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

၂၅၂။ ဤလမ်းညွှန်ချက်များကို အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ဥပဒေမဲ့သေဆုံးမှုတစ်ရပ်အား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းမှ ပေါ်ထွက်လာ သည့် မေးခွန်းများအတွက် အဖြေမရှိခြင်း၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းသာ အဖြေရှိခြင်း၊ ညံ့ဖျင်းစွာ ဖြေကြားခြင်းတို့အားဖြင့် မီးလောင်ရာလေ့ပင့်ခံရသည့် ထင်မြင်မှန်းဆချက်နှင့် သွယ်ဝိုက်၍ ရည်ညွှန်းမှုများကို တားဆီးပေးရန် ကူညီပေး ပါလိမ့်မည်။

၂၅၃။ ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ်မှုပြုသည့် နေ့စွဲ၊ အစပြုနှင့် အဆုံးသတ်ချိန်၊ နေရာ စသည်တို့အား မှတ်တမ်းယူထားရ မည်။

၂၅၄။ မှုခင်းရေးရာ ရောဂါပေဒပညာရှင်အဖြစ် စစ်ဆေးမှုပြုသူ(များ)၊ လက်ထောက်အကူအဖြစ်ပါဝင်ဆောင်ရွက်သူ (များ)၊ အလောင်းခွဲစိတ်မှုပြုစဉ်တွင် ပါရှိနေသူအခြားသောပုဂ္ဂိုလ်အားလုံးတို့၏ အမည်(များ)ကို မှတ်တမ်းတင် ထားရမည်။ ဤတွင် တစ်ဦးချင်းစီ၏ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာနှင့်/သို့မဟုတ် သိပ္ပံပညာဆိုင်ရာ ဒီဂရီများနှင့် ကျွမ်းကျင်မှုပိုင်း၊ နိုင်ငံရေး သို့မဟုတ် အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ စသည့် ရာထူးရာခံများကိုလည်း ဖော်ပြပေးရမည်။ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်မှုတွင်ရှိနေကြသူ တစ်ဦးချင်း၏ အခန်းကဏ္ဍကိုလည်း ဖော်ပြပေးရမည်။ အကယ်၍ စစ်ဆေးမှုပြုသူများ မျိုးစုံရှိနေပါက ၎င်းတို့ထဲမှ တစ်ဦးအား ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု ဆောင်ရွက်ချက်အား ညွှန်ကြားမှုပေးရန် အခွင့်အာဏာရှိသည့် အဓိကစစ်ဆေးရေးမှူးအဖြစ် ခန့်အပ်ရမည်။

၂၅၅။ ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုတွေ့ရှိချက်များအား သေချာစွာ မှတ်တမ်းတင်ပြုစုခြင်းအတွက်လည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့အား လွှဲလပ်စွာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှု ပြုနိုင်စေရေးအတွက်လည်းကောင်း လုံလောက်သော ဓာတ်ပုံရိုက် ကူးမှုများသည် အရေးကြီးလှပါသည်။ - 110

110 ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုအား ဗီဒီယိုမှတ်တမ်းရိုက်ကူးမှုကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားနိုင်သည်။

- (က) အရည်အသွေးမြင့်သည့် ကင်မရာ/မှန်ဘီလူးများအသုံးပြုလျက် ဓာတ်ပုံများကို ရိုက်ကူးသင့်ပါသည်။ အကယ်၍ အရည်အသွေးမြင့်သည့် စက်ပစ္စည်းများမရရှိနိုင်ပါက မိုဘိုင်းဖုန်းများကဲ့သို့သော အခြား ရရှိနိုင်သည့် ပစ္စည်းများကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ အရေးကြီးသည်မှာ ဓာတ်ပုံများသည် ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှ တွေ့ရှိချက်များကို လွတ်လပ်စွာ ပြန်လည်သုံးသပ်မှုပြုနိုင်စေရန်အတွက် လုံလောက်သော အရည် အသွေး ရှိစေရန်ဖြစ်ပေသည်။ ဓာတ်ပုံတစ်ခုစီတိုင်းတွင် မျဉ်းသားထားသည့် တိုင်းတာမှုပမာဏ ပါဝင်သင့်ပြီး အမှု၏အမည် သို့မဟုတ် နံပါတ်ကိုလည်းဖော်ပြပေးရမည်။ ကင်မရာအမျိုးအစားနှင့် အလင်းစနစ်တို့၏ ဖော်ပြချက်ကိုလည်း ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု အစီရင်ခံစာတွင် ထည့်သွင်း သင့်ပါသည်။ ကင်မရာတစ်လုံးထက်ပို၍ အသုံးပြုထားပါက တစ်ခုခြင်းစီ၏ အမျိုးအစားဖော်ပြချက် ကိုလည်း ပါဝင်စေရမည်။ ကင်မရာတစ်လုံးထက်ပို၍အသုံးပြုပါက ဓာတ်ပုံများတွင်လည်း မည်သည့် ပုံကို မည်သည့်ကင်မရာဖြင့်ရိုက်ကူးထားကြောင်း ဖော်ပြသည့် သတင်းအချက်အလက်များပါဝင်သင့် ပါသည်။ ဓာတ်ပုံများကို ရိုက်ကူးသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်သည်ကိုလည်း မှတ်တမ်းတင်ထားရမည်။
- (ခ) ပြင်ပကျသောစစ်ဆေးမှုကို ထင်ဟပ်စေသည့် ဓာတ်ပုံအမှတ်စဉ်ကိုလည်း ပါဝင်စေသင့်ပါသည်။ ရုပ် အလောင်းအား အဝတ်အစားချွတ်ခြင်း၊ ဆေးကြောခြင်း၊ အမွှေး သို့မဟုတ် ဆံပင်ရိတ်ခြင်းတို့မပြုမီ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးထားပါ။
- (ဂ) အနီးကပ် ဓာတ်ပုံများရိုက်ကူးမှုအပြင် ပတ်ဝန်းကျင်နှင့်ဆက်စပ်မှုကို သိစေရန်လည်းကောင်း၊ မည်သည်မည်ဝါဖြစ်ကြောင်း သိရှိရန်လည်းကောင်း အဝေးမှရိုက်ကူးမှုနှင့်/သို့မဟုတ် မနီးမဝေး- အလယ်အလတ်အကွာအဝေးမှ ရိုက်ကူးမှုတို့လည်း ဖြည့်စွက်ပါဝင်စေပါ။
- (ဃ) ဓာတ်ပုံများသည် ပြီးပြည့်စုံမှုရှိရမည်။ ထို့အပြင် ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုအစီရင်ခံစာတွင် မှတ်ချက်ပေးထားသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် သို့မဟုတ် ရောဂါ၏ ဖော်ပြ၍ရသော လက္ခဏာများ အားလုံးတည်ရှိမှုကို အတည်ပြုပေးပြီး အသေးစိတ်ဖော်ပြပေးသင့်ပါသည်။ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် ဓာတ်ပုံ များတွင် ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု နံပါတ်နှင့်အတူ အတိုင်းအတာများ ပါဝင်သင့်ပါသည်။
- (င) ရုပ်အလောင်းအား ဆေးကြောမှု သို့မဟုတ် သန့်စင်မှုပြုပြီးနောက် သေဆုံးသူ၏မျက်နှာသွင်ပြင်အား အရှေ့တည့်တည့်မှ မြင်တွေ့ရသည့် မျက်နှာသွင်ပြင် ဓာတ်ပုံ၊ မျက်နှာပြင်၏ ဘယ်ဘက်နှင့် ညာဘက် ခြမ်းမှရိုက်ကူးထားသည့်ဓာတ်ပုံတို့ဖြင့် ဖော်ပြပေးသင့်ပါသည်။

၂၅၆။ အလွှာလိုက်ရှုထောင်စုံ စကင်ဖတ်ခြင်း (Cross-sectional scanning) ၏ အခန်းကဏ္ဍအား စာပိုဒ် ၁၅၈ မှ ၁၆၃ အထိ ဆွေးနွေးခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ၎င်းအား ရရှိနိုင်ပါက ရုပ်အလောင်းထည့်သည့်အိတ်တွင် ထည့်ထားသည့် ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံးအား စီတီစကင်ဖတ်ခြင်း (CT Scanning) ပြုလုပ်ပေးသင့်ပါသည်။ (ထိုအရာများ ဆောင်ရွက်ပြီးပါက X-rays ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးရန် လိုအပ်မှုရှိမရှိကို ထပ်မံထည့်သွင်း စဉ်းစားရပါလိမ့်မည်။) အလွှာလိုက်ရှုထောင်စုံစကင်ဖတ်ခြင်း (Cross-sectional scanning) မရရှိနိုင်သည့်အခြေအနေမျိုးဖြစ်လာပါက ရုပ်အလောင်းအား ထပ်ပိုးထားသည့်အိတ်မှ မထုတ်မီ တကိုယ်လုံးကို ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးသင့်ပါသည်။ ရုပ် အလောင်းအား အဝတ်အစားများမဖယ်ရှားမီနှင့် ဖယ်ရှားပြီးနောက် နှစ်မျိုးလုံးကို ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးပေး သင့်ပါသည်။ Fluoroscopy နည်းပညာသုံး ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှု (ကျည်ဖူးကဲ့သို့သော မသက်ဆိုင်သော အရာများကိုလည်း ရှာဖွေရန်) ကိုလည်း ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ အောက်ဖော်ပြပါ ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုမျိုးလည်း လိုအပ်လာနိုင်သည် - 111

111 ဤအခန်းအား စီတီစကင်ဖတ်ခြင်း သို့မဟုတ် MRI စကင်ဖတ်ခြင်းမျိုးကဲ့သို့သော အလွှာလိုက်ရှုထောင်စုံအား ပုံရိပ်ရိုက်ကူးခြင်း သို့မဟုတ် စကင်ဖတ်ခြင်း မရရှိသည့် အခြေအနေအပေါ် မူတည်၍ ရေးသားထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သောဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးခြင်းမျိုးရရှိပါက အထက်ဆွေးနွေးခဲ့သည့်အချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီး အသုံးပြုသင့်ပါသည်။

- (က) မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း သိရှိရန်ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် သွားဘက်ဆိုင်ရာဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှု လိုအပ်နိုင်သည်။
- (ခ) အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် မည်သည်မဆိုကို ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးပြီး ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးပြီး မှတ်တမ်းတင်သင့်သည်။ အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာ ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုများတွင် ခန္ဓာဗေဒပိုင်းဆိုင်ရာ အနာ အဆာများ သို့မဟုတ် ခွဲစိတ်မှုလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို မှတ်တမ်းယူနိုင်ပါသည်။ အထူးသဖြင့် လက် ချောင်း၊ ခြေချောင်းများနှင့် ခြေလက်တို့ရှိ အခြားအရိုးများ ကျိုးအက်မှုများရှိမရှိကို စစ်ဆေးပေးပါ။
- (ဂ) သေနတ်ဖြင့်ပစ်ခတ်ခံရသည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် ကျည်ဆံ(များ)ရှိရာနေရာကို သိရှိရန် ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူး သင့်ပါသည်။ ဓာတ်မှန်တွင်တွေ့ရှိရသည့် ကျည်ဆံ သို့မဟုတ် ကြီးမားသော ကျည်ဆံအပိုင်းအစကို ပြန်လည်ထုတ်ယူရမည်။ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးထားပြီး သက်သေခံအထောက်အထားအဖြစ် မှတ်တမ်း ထားရှိကာ လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းပေးရမည်။ ရေဒီယိုဖြင့် ထွင်းဖောက်မြင်နိုင်သော အရာဝတ္ထုများ (ဥပမာ ဓားအစိတ်အပိုင်းများ)ကို ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးပြီး မှတ်တမ်းထားရှိခြင်း၊ ဖယ်ရှားပြီး ဓာတ်ပုံ ရိုက်ကူးထားခြင်း၊ သက်သေအထောက်အထားအဖြစ် မှတ်တမ်းသိမ်းဆည်းခြင်းနှင့် လုံခြုံစွာ ထားရှိ ပေးခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ မည်သည်မည်ဝါဖြစ်သည်ကို သိရှိရန်ရည်ရွယ်ချက်အတွက် လိုအပ်ပါက သတ္တုထည်ဖြစ်သော ခြေလက်တုများကို ဖယ်ရှားပြီး စစ်ဆေးရမည်။ ထို့နောက် တစ်စုံ တစ်ရာ တွေ့ရှိပါက မှတ်တမ်းတင်ခြင်း၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးထားခြင်းနှင့် လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ပေးရပါမည်။ နှလုံးခုန်နှုန်းမှန်စေသည့် အီလက်ထရွန်နစ်ကိရိယာတစ်စုံတစ်ရာရှိက မီး သင်္ဂြိုဟ်မှုပြုမည်ဆိုပါက ဖယ်ရှားပေးရမည်။ ၎င်းပစ္စည်းမျိုးသည် မီးတွင်ပေါက်ကွဲစေတတ်သော ကြောင့်ဖြစ်သည်။
- (ဃ) အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာ ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုသည် အသက်ရွယ်ကိုလည်းကောင်း၊ ကလေးများနှင့် လူငယ် လူလတ်ပိုင်းများ၏ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုအခြေအနေကိုလည်းကောင်း သတ်မှတ်ချက်ပေးရာတွင် ကူညီ ပေးနိုင်သည်။

၂။ အဝတ်အစားဝတ်ဆင်ထားသည့်ရုပ်အလောင်း

- ၂၅၇။ အဝတ်အစားများကိုမဖယ်ရှားမီ ရုပ်အလောင်းအား အဝတ်အစားနှင့်တကွ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးထားရမည်။
- ၂၅၈။ အကယ်၍ အခြေအနေရပ်များအရ ဆောင်ရွက်မှုမပြုရသေးပါက လက်များကို သေနတ်ပစ်ခတ်ခံရသည့် အကြွင်းအကျန်များအတွက် ဝှမ်းဖတ်ဖြင့် သန့်စင်မှုပြုရမည်။ အခင်းဖြစ်ရာနေရာတွင် ဆောင်ရွက်မှု မပြုထားခဲ့ ပါက အဝတ်အစားဝတ်ဆင်ထားသည့် ရုပ်အလောင်းအား သက်သေအထောက်အထား ထင်ရှားစေနိုင်သည့် သဲလွန်စများအတွက် သေချာစွာ စစ်ဆေးပေးရမည်။ သဲလွန်စတစ်စုံတစ်ရာအား တွေ့ရှိရပါက ၎င်းအား ရှင်းလင်းဖော်ပြခြင်း၊ ပြန်ထုတ်ယူခြင်း၊ သက်သေအထောက်အထားအဖြစ် မှတ်တမ်းတင်ခြင်းတို့ကို ဆောင် ရွက်ပြီး လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းထားရမည်။
- ၂၅၉။ ရုပ်အလောင်းအား သန့်စင်သောအခင်းတစ်ခု သို့မဟုတ် ရုပ်အလောင်းအိတ်အပေါ်တွင်တင်ပြီး အဝတ်အစား များကို သေချာစွာဂရုတစိုက်ဖယ်ရှားရမည်။ အဝတ်အစားနှင့် လက်ဝတ်ရတနာများကို တစ်ဦးချင်းစီ စစ်ဆေးမှု၊ ရှင်းလင်းဖော်ပြမှု၊ မှတ်တမ်းတင်မှု၊ တံဆိပ်ကပ်မှု၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးမှုတို့ပြုပြီး လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းပေးရပါမည်။

၃။ အပြင်ပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှု

၂၆၀။ အပြင်ပိုင်း ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် အထောက်အထားများကို အဓိကဦးစားပေးသည် အပြင်ပိုင်းဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှု သည် ဖြစ်ရပ်အများအပြားတွင် ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု၏ အရေးကြီးသောကဏ္ဍဖြစ်သည်။

- (က) ခန္ဓာကိုယ်၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းအားလုံးကို ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးရမည်။
- (ခ) ရုပ်အလောင်း၏ခန္ဓာကိုယ်အား စစ်ဆေးရမည်။ သေဆုံးသူ၏ အသက်ခန့်မှန်းခြေ၊ အမြင့်၊ အလေးချိန်၊ လိင်အုပ်စု၊ ဦးခေါင်း-ဆံပင်ပုံစံနှင့်အရှည်၊ အဟာရအခြေအနေ၊ ကြွက်သားဖွံ့ဖြိုးမှု၊ အသားရောင်၊ မျက်လုံးနှင့်ဆံပင်အရောင် (ဦးခေါင်း၊ မျက်နှာနှင့် ခန္ဓာကိုယ်) စသည်တို့အား စစ်ဆေးပြီး မှတ်တမ်းတင်ထားရမည်။
- (ဂ) ရင်ခွင်ပိုက် အရွယ်ကလေးများတွင် ဦးခေါင်း၏ အဝန်း၊ ဦးခေါင်းမှတင်ပါးဆုံထိ အရှည်၊ ဦးခေါင်းမှခြေဖနောင့်ထိအရှည် စသည်တို့အား တိုင်းတာပေးရမည်။
- (ဃ) ခန္ဓာကိုယ်တောင့်တင်းသွားခြင်း၊ အသားရေအရောင်ပြောင်းသွားခြင်းစသည့် အတိုင်းအတာ၊ နေရာနှင့် သတ်မှတ်ချက် စသည်တို့အား မှတ်တမ်းတင်ထားရမည်။
- (င) ခန္ဓာကိုယ်ပူနွေးမှု သို့မဟုတ် အေးခဲမှုနှင့် တာရှည်ခံမှုတို့အား မှတ်သားထားရမည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အရေပြား တစ်စတစ်စယိုယွင်းသွားခြင်းကဲ့သို့သော ယိုယွင်းပုပ်သိုးခြင်းပြောင်းလဲမှုကြောင့် ပြောင်းလဲသွားနိုင်သည်။ ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံး၏ အခြေအနေကို ယေဘုယျစစ်ဆေးမှုပြုပြီး၊ ပုပ်သိုးမှုကြောင့် ဖယောင်းရည်ကဲ့သို့သော အရည်များဖွဲ့စည်းမှု၊ လောက်ကောင်များ၊ ပိုးဥများ၊ ပိုးတုံးလုံးများ သို့မဟုတ် သေဆုံးမှု၏ အချိန်နှင့်နေရာကိုသိရှိရန် အထောက်အကူပေးမည့် မည်သည်ကိုမဆို မှတ်သားထားရမည်။
- (စ) ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များအားလုံးနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ၎င်းတို့၏ တည်နေရာ၊ အရွယ်အစား၊ ပုံသဏ္ဍာန်၊ ပတ်ဝန်းကျင်၊ ပုံစံ၊ ပါဝင်မှုများ၊ အရောင်အဆင်း၊ လမ်းကြောင်း၊ ဦးတည်းမှု၊ အနက် စသည်တို့အား မှတ်တမ်းတင်ထားရမည်။ ကုထုံးဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်ချက်များကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များကို ဆေးဘက်ဆိုင်ရာကုသမှုနှင့် ဆက်စပ်မှုမရှိသည့်အရာများမှ အတတ်နိုင်ဆုံး အနေဖြင့် ခွဲခြားထားပေးရပါမည်။
- (ဆ) သေနတ်ဒဏ်ရာများအား ရှင်းလင်းဖော်ပြရာတွင် ပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာများ ရှိမရှိကိုသော်လည်းကောင်း၊ ဒဏ်ရာနားတစ်ဝိုက်တွင် အသားရေ စုတ်ပြပေါက်ပြီမှု သို့မဟုတ် အနာအဆာ ရှိမရှိကိုလည်းကောင်း၊ ဒဏ်ရာအတွင်း၌ အခြားသက်ဆိုင်မှုမရှိသော ပါဝင်မှုများကိုလည်းကောင်း၊ ဒဏ်ရာ၏ အနားသားများကို ထင်ရှားစေသော မီးလောင်ကျွမ်းမှုကိုလည်းကောင်း၊ ဒဏ်ရာဝန်းကျင်တွင် ထင်ကျန်နေသည့် သို့မဟုတ် မင်ကြောင်ထင်ကျန်နေသည့် အိုးမိပုံစံအပေအကျန်များ သို့မဟုတ် ယမ်းမှုန့်များကိုလည်းကောင်း မှတ်သားထားပါ။ အကယ်၍ သေနတ်ပစ်ချက်ကြောင့် ကျန်ရစ်သည့် အကြွင်းအကျန်များရှိနေပါက ၎င်းအား ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပြီး စိစစ်သုံးသပ်မှုအတွက် သိမ်းဆည်းပေးရမည်။ ကျည်ဆံထိသည့်ဒဏ်ရာတွင် ကျည်ဆံသည့် အထဲသို့ဝင်သလား၊ ထုတ်ချင်းပေါက်ဖြစ်နေခြင်း ရှိမရှိကို သတ်မှတ်ပေးရမည်။ ထုတ်ချင်းပေါက်ဒဏ်ရာမဟုတ်ဘဲ အထဲသို့ဝင်နေသည့်ဒဏ်ရာဖြစ်က ကျည်ဖူးသည် ဒဏ်ရာအတွင်း၌ ရှိနေရမည်ဖြစ်ပြီး ၎င်းအားထုတ်ယူကာ သိမ်းဆည်းထားရမည်။
- (ဇ) ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်အားလုံးကို ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးရမည်။ ထိုနောက် ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု သတ်မှတ်ချက်နံပါတ်နှင့်အတူ တံဆိပ်တပ်ပေးရမည်ဖြစ်ပြီး ဒဏ်ရာနှင့် စကေးထပ်တူ သို့မဟုတ် ထောင့်မှန်အနေအထား ကျစေရပါမည်။ ဒဏ်ရာကို ကွင်းကွင်းကွက်ကွက်မြင်သာစေရန် လိုအပ်ပါက ဆံပင်၊ အမွှေးအမှင်များကို ရိတ်ပေးပြီး အမွှေးမရိပ်မိနှင့် ရိတ်ပြီးပုံကို ဓာတ်ပုံစကေးသတ်မှတ်ချက်ဖြင့်

ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပါ။ ဒဏ်ရာ၏အနီးနားတစ်ဝိုက်ရှိ အမွှေးအမှတ်များကို ရိတ်ပေးပါ။ ဒဏ်ရာအနီးအနား အမွှေးမရိတ်မီပုံနှင့် အမွှေးရိတ်ပြီး သန့်ရှင်းထားပြီးပုံကို ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပါ။ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်အတွင်းမှ သွေး သို့မဟုတ် ပစ္စည်းတစ်ခုခုရှိကာ လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းထားပြီးမှသာ ရုပ်အလောင်းခန္ဓာကိုယ်အား ဆေးကြောပေးပါ။

(ဈ) အရေပြားကို စစ်ဆေးပေးပါ။ အမာရွတ်များ၊ အမာရွတ်သီး (keloid) ရှိသည့်နေရာများ၊ ဆေးမင်ကြောင်များ၊ ထင်ရှားသောမဲ့များ၊ အရောင်ဖျော့လာသော သို့မဟုတ် အရောင်တင်လာသော အရေပြားနေရာများ စသည်တို့နှင့် မွေးရာပါအမှတ်အသားကဲ့သို့သော အခြားထူးခြားသည့်အရာများကို မှတ်သားပြီး ဓာတ်ပုံစကေးအတိုင်းအတာဖြင့် ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပါ။ ပွန်းပဲ့ရာများကို မှတ်သားပြီး ၎င်းတို့၏ အတိုင်းအတာအား အသေးစိတ် ရေးထွင်းပေးပါ။ အားလုံးမဟုတ်သော်လည်း အချို့သော အစိတ်အပိုင်းများကို အကုန်ကြည့်ကိရိယာဖြင့် စစ်ဆေးနိုင်ရန် ဖြတ်ထုတ်မှုပြုသင့်ပါသည်။ ၎င်းသည် ဒဏ်ရာရရှိချိန်နှင့် သေဆုံးမှုအကြားအချိန်ကို အကဲဖြတ်စစ်ဆေးရန်အတွက် အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။ ဦးခေါင်းနှင့် လိင်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းနေရာများအား အထူးဂရုပြုလျက် စစ်ဆေးသင့်ပါသည်။ ထိုသွင်းခံရသည့်နေရာ သို့မဟုတ် ပေါက်ထွက်နေသည့်ဒဏ်ရာများကို မှတ်သားပါ။ ကိုက်ခံရသည့် အမှတ်အသားများကို မှတ်သားပါ။ ၎င်းအား သွားဘက်ဆိုင်ရာပုံစံကို မှတ်တမ်းတင်ရန်အတွက် ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပြီး၊ သလိပ်နမူနာယူရမည် (ရုပ်အလောင်းခန္ဓာအား မဆေးကြောမီ)။ ထို့နောက် အကုန်ကြည့်ကိရိယာဖြင့် စစ်ဆေးမှုပြုရန် အစိတ်အပိုင်းများကို ဖြတ်ထုတ်ပေးသင့်ပါသည်။ ကိုက်ခံထားရသည့် အမှတ်အသားများကို သုံးသပ်မှုပြုခြင်းသည့် အငြင်းပွားဖွယ်ဖြစ်နိုင်ပြီး၊ ၎င်းသုံးသပ်မှုတွင် လေ့ကျင့်သင်ကြားထားပြီး အတွေ့အကြုံရှိသည့် မှုခင်းရေးရာ သွားဘက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်တစ်ဦးမှလည်း သုံးသပ်မှုပြုပေးသင့်ပါသည်။ မီးလောင်ကျွမ်းသည့် အမှတ်အသားများကို မှတ်သားထားပြီး ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ဖြစ်ပျက်စေသည့် အကြောင်းရင်းအား (ဥပမာ၊ လောင်ကျွမ်းနေသော ရာဘာသား၊ ဆေးလိပ်၊ လျှပ်စစ်၊ မီးပြင်းမှုတ်ပေးသည့် ကိရိယာ၊ အက်စစ်၊ ဆီပူ) တစ်သျှူးဆိုင်ရာ လေ့လာမှုနှင့် အခြားသော စိစစ်မှုတို့အတွက် နမူနာကောက်ယူခြင်းအားဖြင့် အကဲဖြတ်သုံးသပ်ပါ။ လက်ပေါ်တွင် တွယ်ကပ်နေသည့် ယမ်းမှုန့်များရှိက မှတ်သားထားပါ။ ဓာတ်ပုံဖြင့် မှတ်တမ်းသိမ်းယူပြီး ၎င်းအား စိစစ်သုံးသပ်မှုအတွက် သိမ်းဆည်းပေးပါ။ သံသယရှိရသည့် နေရာများကို အကုန်ကြည့်ကိရိယာဖြင့် စစ်ဆေးနိုင်ရန် ဖြတ်ထုတ်သိမ်းဆည်းပေးပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အချို့သောအခြေအနေများတွင် လောင်ကျွမ်းမှုများသည် လျှပ်စစ်မီးကြောင့်လား၊ အပူရှိန်ကြောင့်လား၊ သို့မဟုတ် အအေးရှိန်ကြောင့်လား ဟူသည်ကို စစ်ဆေးပေးနိုင်ပါသည်။

(ည) ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များနှင့် ဆက်စပ်နေခြင်းအပါအဝင် ပြင်ပမှ အခြားတွေ့ရှိရသည့်ပစ္စည်းများကို ဖော်ထုတ်ပြီး တံဆိပ်တပ်ပေးပါ။ ပြင်ပမှ အခြားဆက်စပ်ပစ္စည်းများကို ကွန်တိန်နာတစ်ခုထဲတွင် ထားရှိသင့်ပြီး ထိန်းချုပ်မှုကွင်းစက် (chain of custody)ကို ထိန်းသိမ်းရန် ချမှတ်ထားသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ကျည်ဖူးများ၏ ဘေး သို့မဟုတ် ထိပ်ဖျားကို ကုတ်ဖဲ့ခြင်းမပြုရပါ။ ကျည်ဖူးတစ်ခုစီတိုင်းနှင့် ကြီးမားသော ကျည်ဖူးအပိုင်းအဆများကို ၎င်းတို့တွင် တွေ့ရှိနိုင်သည့် အမှတ်တံဆိပ်များနှင့်အတူ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးပေးပါ။ ထို့နောက် ထိန်းချုပ်မှုကွင်းစက် (chain of custody)ကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန်အတွက် ၎င်းတို့အား တံဆိပ်ခတ်ထားပြီး အဖုံးဖြင့် ပိတ်ထားသည့် ကွန်တိန်နာထဲတွင် လုံခြုံစွာ သိမ်းဆည်းထားပါ။¹¹²

112 နမူနာများအပေါ် အခွင့်မရှိသည့် ကြားဝင်နောက်ယုတ်မှုများ မရှိစေရန် အထူးပြုထုပ်ပိုးမှု လိုအပ်ပါသည်။ ထုပ်ပိုးမှုအား လက်ဆော့ကိုင်တွယ်ထားပါက သက်သေထင်ရှားမည်ဖြစ်သည်။ နမူနာအား ကနဦးလုံခြုံစေရေးအား မှန်ကန်စွာ မှတ်တမ်းရေးသားပြုစုထားပြီး ဤလုံခြုံရေးအဆင့်သည် နမူနာအား အနည်းဆုံးအားဖြင့် နှောင့်ယှက်မှုမခံရစေရန် သေချာစေပါသည်။ ထို့အပြင် နမူနာအား လက်လွှဲပေးသည့်အချိန်တိုင်း မှတ်တမ်းရေးမှတ်ရပါမည်။

(၄) ဦးခေါင်းနှင့် ဦးခေါင်းအရေခွံအား စစ်ဆေးပါ။ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များကို ဆံပင်မှ ဖုံးကွယ်တတ်ကြောင်း ရရှိပြပါ။ လိုအပ်ပါက ဆံပင်အမွှေးကို ရိတ်လိုက်ပါ။ လှေးနှင့်သန်းများကိုလည်း စစ်ဆေးပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော ၎င်းတို့သည် မသေဆုံးမီအချိန်က မသန့်ရှင်းသော အခြေအနေကို ဖော်ပြပေးနိုင်သည်။ ခေါင်းပေါ်တွင် ထိပ်ကွက်နေခြင်းတစ်စုံတစ်ရာကို မှတ်သားပါ။ ၎င်းသည် အာဟာရဓာတ်ချို့တဲ့မှု၊ သတ္တုဓာတ် (ဥပမာ သယ်လီဇာတ်) လွန်ကဲမှု၊ မူးယစ်ဆေးဝါး သို့မဟုတ် ခန္ဓာကိုယ်အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအား ဆန့်စေရန်ဆွဲထားခြင်း (traction) တို့ကြောင့်ဖြစ်နိုင်သည်။ ဆံချည်မျှင်အပင် ၂၀ ခန့်ကို ဆွဲနှုတ်ပြီး(မဖြတ်တောက်ရ) သိမ်းဆည်းထားပါ။ ၎င်းသည် ဆံပင်အား အချို့သော မူးယစ်ဆေးဝါးနှင့်အဆိပ်များကို ထုတ်ဖော်ရန် အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။ (၎င်းသည် တည်ငြိမ်သော အိုင်ဆိုတုပ်စစ်စစ်မှုအတွက်လည်း အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။)

(၅) သွားများကိုစစ်ဆေးပြီး ၎င်းတို့၏အနေအထားကို မှတ်သားပါ။ ဖြစ်နိုင်က ၎င်းအား မှုခင်းရေးရာ သွားဘက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်မှ ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။ သွားများကျွတ်ထွက်သွားခြင်း၊ ချောင်နေခြင်း သို့မဟုတ် ပျက်စီးသွားခြင်းတို့တစ်စုံတစ်ရာရှိက မှတ်တမ်းတင်ထားပြီး၊ သွားတစ်ချောင်းခြင်းစီတိုင်း၏ အခြေအနေကို သိရှိရန် သွားဘက်ဆိုင်ရာ ခွဲခြားဖော်ထုတ်မှုစနစ်တစ်ခုကို (ဥပမာ၊ နောက်ဆက်တွဲ ၅) အသုံးပြုလျက် သွားဘက်ဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်ချက်အားလုံးကို မှတ်တမ်းတင်ထားပါ (ဥပမာ၊ သွားများ မွမ်းမံထားခြင်း၊ သွားဖာထားခြင်း)။ သွားဖုံးများတွင် ပုံမှန်ဖြစ်လေ့ရှိသော ရောဂါများရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။ အံကပ်များရှိက ဓာတ်ပုံရိုက်ထားပါ။ သေဆုံးသူ မည်သူမည်ဝါဖြစ်သည်ကို မသိရှိရပါက ၎င်းတို့အား သိမ်းဆည်းထားပေးပါ။ ပါးစပ်ထဲကို စစ်ဆေးပြီး ဒဏ်ရာအထောက်အထား၊ နှုတ်ခမ်း၊ ပါးပြင် သို့မဟုတ် လျှာတို့တွင် ဆေးထိုးသွင်းခံရသည့် နေရာများ၊ အပ်ပေါက်ရာများ သို့မဟုတ် ကိုက်ခံရမှု တစ်ခုခုရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။ ပါးစပ်ထဲတွင် အရာဝတ္ထုတစ်ခုခုရှိပါက မှတ်သားထားပါ။ လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာကျူးလွန်မှုဟု သံသယရှိသည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် ပါးစပ်မှ အရည်များကို သိမ်းဆည်းပါ။ သို့မဟုတ် သုက်ပိုးနှင့် ဖော့စဖိတ် အက်ဆစ်တို့အား သုံးသပ်မှုပြုရန်အတွက် တွေ့ရှိရသည့် အရည်များကို ရယူပါ။ (သွားဖုံးကြားမှ အရည်များနှင့် သွားများအကြားမှ ရရှိသည့် ပုံစံများသည် သုက်ပိုးအား ခွဲခြားထုတ်ဖော်ရန်အတွက် အကောင်းဆုံးသော စိမ့်ရည်နမူနာများဖြစ်သည်။) သုက်ပိုးအရည် အမျိုးအစားခွဲခြားပေးခြင်းကို အထောက်အကူဖြစ်စေရန် ပါးစပ်အခေါင်းပေါက်မှ စိမ့်ရည်နမူနာများကိုလည်း ရယူပါ။ စိမ့်ရည်နမူနာယူသည့် ဝှမ်းများကို ဖြစ်နိုင်က လေအေးဖြင့် အခြောက်ခံပြီး သန့်ရှင်းသော စက္ကူစာအိတ်ထဲတွင် သိမ်းဆည်းပေးပါ။ (သေလွန်ပြီး တောင့်တင်းနေမှုကြောင့် သင့်လျော်သော စစ်ဆေးမှုကို ဟန့်တားနေပါက အတွင်းပိုင်းစစ်ဆေးစဉ်အတွင်း ပြီးပြည့်စုံသောပါစပ်တွင်းစစ်ဆေးမှုကို အချိန်နောက်ဆုတ်ပေးရန် လိုအပ်ပါမည်။ ထိုအချိန်တွင် ပါးစပ်အခေါင်းအား ပိုမိုကောင်းစွာ မြင်တွေ့နိုင်ရန် လည်ပင်းနှင့်မျက်နှာ၏ ဖွဲ့စည်းပုံများကို ဖော်ထုတ်ရန်အတွက် အရေပြားအောက် အလွှာများကို လှန်ချပြီးသည်နောက် မျက်နှာပေါ်မှကြွက်သားများကို ခွဲခြားနိုင်ပါမည်။)

(၆) မျက်နှာကိုစစ်ဆေးရာတွင် ညိုမည်းနေမှု၊ ဆိုပိတ်မှုနှင့်/သို့မဟုတ် အစက်အပြောက်အကွက်များ ရှိမရှိကို မှတ်သားပေးပါ။

(၁) မျက်လုံးကို စစ်ဆေးရာတွင် မျက်လုံးအဆံ နှင့်မျက်ခွံများတွင် မျက်စိနာ/မျက်မြှေး ရှိမရှိကို မျက်ခွံအပေါ် သို့မဟုတ် အောက်ရှိအရေပြားတွင် အစက်အပြောက်များရှိမရှိ စစ်ဆေးပါ။ မျက်လုံးအရောင် အဝါရောင်သန်းမှု ရှိမရှိစစ်ဆေးပါ။ မျက်ကပ်မျက်မှန်ရှိက သိမ်းဆည်းထားပါ။ မျက်လုံးတစ်ခုစီထဲမှ အရည်ကြည်အား ၁ မီလီလီတာခန့်ကို အသီးသီး ရယူပါ။

(၂) နှာခေါင်းနှင့်နှားရွက်တို့အား စစ်ဆေးကြည့်ရှုပြီး ဒဏ်ရာ၊ သွေးကြောပေါက်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် အခြားမူမှန်မှုများကို မှတ်သားပါ။ နှားစည်အမြှေးပါးကို စစ်ဆေးပါ။

- (ပ) လည်ပင်း၏ ပြင်ပ ပတ်ပတ်လည်ကိုစစ်ဆေးပြီး အညိုအမည်းဒဏ်ရာ၊ ပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာ သို့မဟုတ် အစက် အပြောက်များရှိက မှတ်သားပါ။ လည်ပင်းကို လက်အား၊ ကြိုးဖြင့်ချုပ်ခြင်း၊ ကြိုးဆွဲချခြင်း စသည်ဖြင့် ခွဲခြား နိုင်ခြင်းကို ကူညီပေးရန် ဒဏ်ရာပုံစံများကို ရှင်းလင်းဖော်ပြပြီး မှတ်တမ်းတင်ထားပါ။ ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု အပြီးသတ်သည့်အခါ (ဦးနှောက်နှင့် ရင်တွင်းကလီစာများကို ဖယ်ရှားပြီးသည့်အခါ) လည်ပင်း အားစစ်ဆေးမှုပြုပါ။ ၎င်းကို သွေးတိတ်ပြီးမှသာ ဆောင်ရွက်ပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ခွဲစိတ်လေ့လာမှုနှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် သွေးလွှတ်ကြောဆိုင်ရာ ဒဏ်ရာဖွဲ့စည်းမှုကို ကန့်သတ်စေနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။
- (က) ခြေဖျားလက်ဖျားများ - လက်မောင်း၊ လက်ဖျံ၊ လက်ဆစ်၊ လက်၊ ခြေထောက်၊ ခြေမျက်စိ စသည်တို့အားလုံးကို စစ်ဆေးပြီး၊ “ခုခံကာကွယ်” မှုဒဏ်ရာတစ်စုံတစ်ရပ်တစ်ရာကို မှတ်သားပါ။ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များကို ခွဲစိတ် လေ့လာပြီး ရှင်းလင်းပြပါ။ လက်ထိပ်ခတ်မှု သို့မဟုတ် ချုပ်နှောင်ကဲ့သို့သော ဖမ်းချုပ်မှုကို အကြံပြုပေးနိုင်သည့် လက်ကောက်ဝတ် သို့မဟုတ် ခြေကျင်းဝတ်တို့၌ ဒဏ်ရာများ တစ်စုံတစ်ရာရှိမရှိကို မှတ်သားပါ။ လက်ချောင်း များ၏ ဘေးတိုက်နှင့် အလယ်မျက်နှာပြင်များကို စစ်ဆေးပြီး၊ လက်ဖျံအရှေ့ပိုင်းနှင့် ဒူးခေါင်းအနောက်ပိုင်းတွင် ဒဏ်ရာများ ရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။
- (တ) ကျိုးပဲ့နေသည့် သို့မဟုတ် ပျောက်ဆုံးနေသည့် လက်သည်းများကို မှတ်သားပါ။ ဖြစ်ရပ်အားလုံးတွင် လက် ငွေရာများကို ရယူပါ။ (လက်ငွေရာများ မရရှိနိုင်ပါက ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော လမ်းကြောင်းများကို ရှာဖွေပါ။ ဥပမာ လက်ချောင်းများကို ဖယ်ရှားရန် မလိုလားအပ်သည့် မြင်ကွင်းမျိုးရှောင်ရှားရန် လက်ချောင်းများ၏ အရေပြား အပေါ်ယံလွှာ “လက်အိတ်”ကို ဖယ်ရှားခြင်း သို့မဟုတ် နောက်နေ့များတွင် လက်ငွေရာများ ရယူနိုင်ရန် ခန္ဓာ ကိုယ်ကို သိမ်းဆည်းထားခြင်း)။ လက်သည်းဖျားများနှင့် လက်သည်းကြားရှိတစ်သျှူး (လည်သည်းကုတ်ခြစ်ပြီး ကျန်ရစ်သည့်အရာများ)ကို သိမ်းဆည်းပါ။ လက်သည်းနှင့် ခြေသည်းအောက်လွှာတွင် သက်သေအထောက် အထား အရာဝတ္ထုများ ရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။ လက်သည်းဖျားအား ဘေးအနားသားများနှင့် အရင်းသားကို ခွဲစိတ်ပြီး ဖယ်ထုတ်ပြီးနောက် လက်သည်းဖျား၏ အောက်ခြေအလွှာကို စစ်ဆေးနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ ဆောင် ရွက်ပြီးပါက လက်ဖျားအား ခွဲစိတ်ခြင်းမပြုမီနှင့် ခွဲစိတ်ပြီးပုံအား ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးရမည်။ ခြေဖျားကို သေချာ စွာစစ်ဆေးပြီး ရိုက်နှက်ခံရထားမှု ရှိမရှိကို မှတ်သားပေးပါ။ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ၏ ပမာဏကို အသေးစိတ် ဖော်ပြနိုင်ရန် ခြေဖျားကို ခွဲစိတ်စစ်ဆေးပါ။ လက်ဝါးနှင့် ဒူးခေါင်းများတွင် အထူးသဖြင့် မှန်ကွဲစများ သို့မဟုတ် စုတ်ပြီပေါက်ပြီဒဏ်ရာများ ရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။
- (ထ) လိင်အင်္ဂါပြင်ပပိုင်းကို စစ်ဆေးပြီး ပြင်ပမှအရာဝတ္ထုတစ်ခုခု သို့မဟုတ် သုက်ပိုးများ ရှိမရှိကို မှတ်သားပေးပါ။ ပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာများ သို့မဟုတ် အညိုအမဲများရှိက ၎င်းတို့၏ အရွယ်အစား၊ တည်နေရာနှင့် အရေအတွက်တို့အား မှတ်သားပေးပါ။ ပေါင်ကြား သို့မဟုတ် စအိုပတ်လည်ဝန်းကျင်တွင် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ ရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။ စအိုပတ်လည်တွင် လောင်ကျွမ်းမှုရှိမရှိ ကြည့်ပေးပါ။
- (ဒ) လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကျူးလွန်သည့်ဟု ယူဆရသည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် ကျူးလွန်ဆက်ဆံခံရသည်ဟု ယူဆရသည့် အပေါက်များကိုစစ်ဆေးပါ။ အမျိုးသမီးအင်္ဂါဇာတ်အတွင်းပိုင်းကိုစစ်ဆေးရန်အတွက်ခန္ဓာကိုယ်အပေါက်များကို ချဲ့သည့်ကိရိယာ (speculum) ကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။ ပြင်ပရှိ အမွေးအမှင်များကို စုဆောင်းပြီး ဆီးခုံ အမွေးနှင့် စုပေါင်းထားပါ။ သေဆုံးသူ၏ ဆီးခုံအမွေးများကို အပင် ၂၀ ခန့်အား အမြစ်ထိပါအောင် ဆွဲနှုတ်ပြီး သိမ်းဆည်းထားပါ။ အမျိုးသမီးအင်္ဂါနှင့် စအိုတို့မှ အရည်များကို စစ်ဆေးမှုပြုရန် ရယူသိမ်းဆည်းပါ (ဥပမာ၊ ဖော့စဖရိတ်အက်စစ်၊ သွေးအုပ်စုနှင့် သုက်ပိုးများကို စစ်ဆေးရန်)။ သုက်ရည်များ အမျိုးအစားအုပ်စုခွဲရန် ထိုနေရာများမှ သွေး၊ သလိပ် နမူနာများကို ရယူပါ။ သွေး၊ သလိပ်နမူနာများကို လေအေးဖြင့် လျင်မြန်စွာ ခြောက်သွေ့စေပြီး သန့်ရှင်းသော စက္ကူစာအိတ်များထဲတွင် သီးသန့်စီ သိမ်းဆည်းထားပေးပါ။
- (ခ) ကျော၊ တင်ပါး၊ ခြေဖျားလက်ဖျားများနှင့် လက်ကောက်ဝတ်၊ ဒူးခေါင်းများအပါအဝင်တို့အား အရေပြား အောက်ပိုင်းအထဲသို့ နက်နဲသော ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များရှိမရှိကို ခွဲစိတ်စစ်ဆေးရပါမည်။ ပခုံး၊ တံတောင်၊

တင်ပါးနှင့် ဒူးဆစ်များကိုလည်း အကြောအရွတ်နှင့်ဆိုင်ရာဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များရှိမရှိကို သိရှိရန် အရေပြား အောက်နေရာများထိ ခွဲစိတ်စစ်ဆေးရပါမည်။

၄။ အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှု ¹¹³

၂၆၁။ အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုသည် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ပြင်ပစစ်ဆေးမှုများကို ရှင်းလင်း ဖော်ပြပေးခြင်း၊ အထောက်အကူပြုခြင်းတို့ ရှိစေသင့်ပြီး၊ သဘာဝရောဂါများရှိမရှိကို ဖော်ထုတ်ပြီး၊ ရောဂါအမျိုး အစားကို ဖော်ပြပေးသင့်ပါသည်။ အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ၏ သရုပ်သကန်နှင့် အခြား ဖော်ထုတ်ရရှိသည့် မူမမှန် ထူးထူးကဲကဲအရာများကို ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးထားရန် သတိရပါ။ အထူးသဖြင့် ခန္ဓာ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများအားလုံးနှင့် အကန့်လိုက်ဖြတ်တောက်ထားသည့် မျက်နှာပြင်များအားလုံးကို ဓာတ်ပုံ ရိုက်ကူးထားပါ။ ခန္ဓာကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းများအား ဖယ်ရှားမှုမပြုမီ၊ အရည်ပုံစံနမူနာ (ဥပမာ၊ သွေး၊ ဆီး၊ သည်းခြေရည်) တို့အား ရယူထားပါ။

(က) အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုတွင် စနစ်တကျဖြစ်စေပါ။ စစ်ဆေးမှုအား ခန္ဓာကိုယ် အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း များအလိုက် သို့မဟုတ် နှလုံးဖွဲ့စည်းမှု၊ အသက်ရှူလမ်းကြောင်း၊ သည်းခြေစနစ်၊ အစာအိမ်နှင့် အူလမ်းကြောင်း၊ ကွန်ယက်အင်ဒိုသီလီယံအဖွဲ့အစည်း၊ လိင်အင်္ဂါနှင့်ဆီးလမ်းကြောင်း၊ ဟိုမုန်းစနစ်၊ ကြွက်သားနှင့် အရိုးစုဖွဲ့စည်းမှု၊ ဗဟိုအာရုံကြောအဖွဲ့အစည်း စသည်တို့ပါဝင်သည့် ခန္ဓာဖွဲ့စည်းမှု စနစ်များအလိုက် စစ်ဆေးပါ။ ပမာဏမည်မျှရှိသည်၊ မည်သည့်အရောင်၊ အပျစ်အခဲမည်မျှရှိသည်၊ အရည်များ စုဆောင်းသိမ်းဆည်းမှု ပုံစံစသည်တို့အား မှတ်တမ်းတင်ထားပြီး၊ နောက်ထပ်စစ်ဆေးမှု အတွက်လိုအပ်ပါက ပုံစံနမူနာများကို ထိန်းသိမ်းထားပေးပါ။ ခန္ဓာကိုယ်အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းအသီးသီး၏ အလေးချိန်၊ အရွယ်အစား၊ ပုံသဏ္ဍာန်၊ အရောင်နှင့် သိပ်သည်းမှု စသည်တို့အား မှတ်တမ်းတင်ပြီး၊ အသားပို၊ လောင်ကျွမ်းမှု၊ မူမမှန်မှုများ၊ သွေးလွန်ခြင်း၊ နှလုံးသွေးကြော၊ သွေးမဝ၍သွေးသွားသည့် တစ်သျှူးနေရာ၊ ခွဲစိတ်မှုလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ သို့မဟုတ် ဒဏ်ရာများကို မှတ်သားပါ။ အင်္ဂါအစိတ် အပိုင်းတစ်ခုစီ၏ ပုံမှန်နေရာနှင့် ပုံမှန်မဟုတ်သည့် အနေထားများကို အကုန်ကြည့်ကိရိယာဖြင့် စစ်ဆေးမှုပြုပါ။ ကျိုးပဲ့သည့်အရိုးတစ်စုံတစ်ရာအား ကျိုးပဲ့မှုသက်တမ်းအား ခန့်မှန်းရန် ဓာတ်မှန် ရိုက်ကူးမှု၊ အကုန်ကြည့်ကိရိယာဖြင့် စစ်ဆေးမှုတို့ပြုနိုင်ရေးအတွက် ယူဆောင်ပါ။

(ခ) ရင်ဘတ်အား စစ်ဆေးပါ။ ¹¹⁴ ရင်သားပေါ်တွင် မူမမှန်မှုများရှိမရှိကို မှတ်သားပါ။ နံရိုးကျိုးပဲ့မှုရှိမရှိကို မှတ်တမ်းတင်ပြီး၊ နှလုံးအဆုတ်ပြန်အလုပ်လုပ်စေရန် ရှေးဦးသူနာပြုစုခြင်း (CPR)ကို ကြိုးစားမှု ပြုခဲ့ခြင်း ရှိမရှိကိုလည်း မှတ်သားပါ။ ရင်ဘတ်အားမခွဲမီ ရင်ဘတ်ထဲ လေခိုအောင်းမှု ရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။ အရေပြားအောက်ရှိအဆီလွှာ မည်မျှထူသည်ကို မှတ်တမ်းတင်ပါ။ ရင်ဘတ်အားခွဲပြီးပါက အဆုတ်အကြားရှိ ပလူရယ်ကယ်ဗတ်ခေါ် လှိုင်ခေါင်းနေရာနှင့် နှလုံးရှိ ပယ်ဒီကာဒီရယ်-ဆက်တို့အား အခြားသော အရည်များ ရှိမရှိကို သုံးသပ်စစ်ဆေးပြီး၊ ရှိပါက တွေ့ရှိရသည့်အရည်ကို ရှင်းလင်းဖော်ပြ ပြီး ပမာဏကိုတိုင်းတာပေးပါ။ ပြင်ပအရာဝတ္ထုများ မတွေ့ရှိမီ ရှိနေသည့်အရည်များကို သိမ်းဆည်းပါ။ နှလုံး၏ ညာဘက်အထက်ခန်းနှင့် ညာဘက်အောက်ခန်းတွင် လေပိတ်ဆို့မှုရှိမရှိကို မှတ်သားပါ။ အခြားအကန့်မှ သွေးမရရှိနိုင်ပါက နှလုံးမှ သွေးနမူနာကို တိုက်ရိုက်ရယူပါ။ နှလုံးအားစစ်ဆေးပြီး၊ သွေးကြောဆိုင်ရာရောဂါ သို့မဟုတ် အခြားမူမမှန်မှုများ၏ ပမာဏနှင့် တည်နေရာကို မှတ်သားပါ။ အဆုတ်များကို စစ်ဆေးပြီး၊ ထွက်ယာ လေပြွန်နှင့် သစ်ကိုင်းကဲ့သို့ရှိသည့် ဘရောင်ခိုင်တို့တွင် ရှိနေသည့် သွေး သို့မဟုတ် အခြားအရာတစ်ခုခုပါအဝင် မူမမှန်မှုများကို မှတ်သားပါ။

113 အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှုမပြုမီ "နောက်ထပ်စစ်ဆေးသပ်မှု"အတွက် လိုအပ်မည့် နမူနာများအတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုများ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ (အောက်တွင် ဆက်လက်ဖော်ပြမည့် ခေါင်းစဉ်ခွဲ အမှတ် ၅ ကိုကြည့်ပါ)
114 အချို့သော စစ်ဆေးရေးဆောင်ရွက်သူများသည် ဦးခေါင်းစစ်ဆေးမှုကို အရင် ပြုလုပ်လိုကြသည်။ ၎င်းသည် လည်ပင်း၌သိသာထင်ရှားသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ ရှိပါက သင့်လျော်ပါသည်။

- (ဂ) ဝမ်းဗိုက်အားစစ်ဆေးပြီး အရေပြားအောက်ရှိအဆီလွှာ၏ ပမာဏကို မှတ်တမ်းတင်ထားပါ။ ခန္ဓာကိုယ် အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းအချင်းချင်း ဆက်နွယ်မှုများကို မှတ်သားပါ။ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ ဖယ်ရှားမှုမပြုမီ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များကို စစ်ဆေးပါ။ ပယ်ရိတိုနီယံအခေါင်းအတွင်းတွင်ရှိသည့် အရည်သို့မဟုတ် သွေးကို မှတ်သားပြီး ပြင်ပအရာဝတ္ထုများကို ရရှိသည်အထိ သိမ်းဆည်းထားပေးပါ။
- (ဃ) အသည်း၊ ဘေလုံး၊ ပန်ကရိယ၊ ကျောက်ကပ်နှင့် (adrenaline) အဒြီးနယ်လ်-ဂလင်းစသည်တို့အား ဖယ်ထုတ်မှု၊ စစ်ဆေးမှုပြုပြီး ရေတွက်တိုင်းတာနိုင် သောအချက်အလက်များကို မှတ်တမ်းတင်ပါ။ အစာအိမ်အူလမ်းကြောင်းကို ဖယ်ထုတ်ပြီး စစ်ဆေးပါ။ ၎င်းတွင်ရှိနေသည့် အစာများနှင့် အစာခြေမှုအတိုင်းအတာတို့အား မှတ်သားပါ။ အစာအိမ်ထဲတွင်ရှိနေသည့်အရာများကို သိမ်းဆည်းပါ။ အကယ်၍ ဝိသပေဒပိုင်းဆိုင်ရာသုံးသပ်မှုကို အသေးစိတ်ပြုရန် ဆောင်ရွက်လိုပါက အစာအိမ်လမ်းကြောင်းရှိ အခြားနေရာများမှ ပါဝင်မှုအရာများကို သိမ်းဆည်းပေးနိုင်သည်။ စအိုလမ်းကြောင်းနှင့် စအိုတွင် လောင်ကျွမ်းမှု၊ ပေါက်ပြဲမှု သို့မဟုတ် အခြားဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ ရှိမရှိစစ်ဆေးပါ။ ပြင်ပအရာဝတ္ထုများရှိပါက တည်ရှိနေရာကို မှတ်သားပြီး သိမ်းယူထားပါ။ ပင်မသွေးလွှတ်ကြော၊ ခန္ဓာကိုယ်ထဲရှိ အဓိကသွေးကြောများကို စစ်ဆေးပေးပါ။
- (င) တင်ပါးဆုံရှိ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ၊ ၎င်းတွင် သားဥအိမ်၊ သားအိမ်ပြွန်၊ သားအိမ်၊ သားအိမ်လမ်းကြောင်း၊ ဆီးကျိတ်ဂလင်း၊ ဆီမီနယ်-ပဆိုင်ကယ်၊ ဆီးလမ်းကြောင်းနှင့် ဆီးအိမ် စသည်တို့အပါအဝင်အား စစ်ဆေးပါ။ ယင်းအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများကို တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ထိခိုက်မှုမရှိစေဘဲ ဖယ်ထုတ်ပေးပါ။ ယခင်က သို့မဟုတ် လက်ရှိ ကိုယ်ဝန်ဆောင်နေခြင်း၊ ကိုယ်ဝန်ပျက်ကျခြင်း သို့မဟုတ် ကလေးမွေးခြင်း၊ ခွဲစိတ်မှု အထောက်အထားများရှိမရှိ မှတ်သားပေးပါ။ သားအိမ်ခေါင်း၊ သားအိမ်သို့မဟုတ် စအိုလမ်းကြောင်းတွင် ပြင်ပအရာဝတ္ထုများရှိပါက သိမ်းဆည်းထားပါ။
- (စ) ဦးခေါင်းပေါ်ရှိ ဦးခေါင်းရေ၏ အပြင်ပိုင်း၊ အတွင်းပိုင်းမျက်နှာပြင်များ၌ ဒဏ်ရာ သို့မဟုတ် သွေးလွန်ခြင်းတို့ ရှိမရှိကို မှတ်သားပေးပါ။ ဦးခေါင်းရိုးတွင် ကျိုးပဲ့မှုတစ်ခုတစ်ရာ ရှိမရှိကို စစ်ဆေးပေးပါ။ ဦးခေါင်းခွံအား ဂရုတစိုက်ဖယ်ရှားပြီး ဦးနှောက်သွေးကြောမှ သွေးယိုစိမ့်မှု (epidural and subdural haematomas) ရှိမရှိကို မှတ်သားပေးပါ။ ဦးနှောက်ဖုံးအလွှာ (Dura) အား ဖယ်ရှားပြီး ဦးခေါင်းခွံအရိုးအတွင်းပိုင်းမျက်နှာပြင် ကျိုးပဲ့မှုရှိမရှိကို စစ်ဆေးပေးပါ။ ဦးနှောက်အားဖယ်ထုတ်ပြီး မူမမှန်မှု တစ်ခုတစ်ရာ ရှိမရှိ မှတ်သားပေးပါ။ (ဖြစ်နိုင်က ဦးနှောက်အား စစ်ဆေးမှုပြုခြင်းမတိုင်မီ အထားခံရန် ထိန်းဆေးဖြင့် ရက်အနည်းငယ် ထိန်းသိမ်းပေးပါ။) ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များရှိက ခွဲစိတ်ပြီး ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးပါ။ ဦးနှောက်ကြီး၏ ပြင်ပအလွှာ ကျုံ့သွားခြင်း (ဗဟိုမှဖြစ်စေ၊ ယေဘုယျအားဖြင့်ဖြစ်စေ) ရှိပါက တိတိကျကျ မှတ်ချက် ရေးသားပေးရမည်
- (ဆ) ဦးနှောက်သွေးကြောများကို သုံးသပ်စစ်ဆေးမှုပြုပါ။
- (ဇ) ရင်ခေါင်းအတွင်းမှာ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများနှင့် ဦးနှောက်တို့အား ဖယ်ရှားမှုပြုပြီးနောက်၊ လည်ပင်းနှင့် လည်ပင်းသွေးကြောများ သွေးယိုထွက်မှုတို့အား စစ်ဆေးပေးပါ။ လျှာအပါအဝင်လည်ပင်းမှ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများကို လည်ပင်းအရှေ့ဘက်အပိုင်းမှ မြင်ရသည့်အတိုင်း ဖယ်ထုတ်ပေးပါ။ ဟိုင်းဗိုက်အရိုး သို့မဟုတ် သိုင်းရွိုက်အရိုးတို့ ကျိုးပဲ့မှုမဖြစ်စေရန် ဂရုပြုပါ။ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် တစ်ခုတစ်ရာ ရှိမရှိ စစ်ဆေးပြီး ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးပါ။ အသံအိုးအတွင်းပိုင်း အမြှေးပါး (mucoasa)၊ အသက်ရှူလမ်းကြောင်းမှ pyriform sinuses နှင့် အစာရေမျို အစိတ်အပိုင်းများကို စစ်ဆေးပြီး၊ တိုက်စားတတ်သော အရာဝတ္ထုများကြောင်းဖြစ်တတ်သော အစက်အပြောက်များ၊ ဖောရောင်မှု oedema သို့မဟုတ် လောင်ကျွမ်းမှုများကို မှတ်သားပေးပါ။ ယင်းဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်မှုများ၏ အလယ်ဗဟိုနေရာတွင် အရာဝတ္ထုတစ်ခုခုရှိမရှိကို မှတ်သားပေးပါ။ သိုင်းရွိုက်ဂလင်းကို စစ်ဆေးပါ။ ပါရာသိုင်းရွိုက်ဂလင်းအား သီးခြားဖယ်ထားပြီး သက်သေပြသတ်မှတ်နိုင်မှု ရှိမရှိအား စစ်ဆေးပေးပါ။

- (ဈ) လည်ပင်းကြွက်သားများကို ခွဲစိတ်ပြီး သွေးလွန်မှုရှိမရှိ မှတ်သားပေးပါ။ ဟိုင်းပိုက်အရိုး သို့မဟုတ် သိုင်းရွိုက် သို့မဟုတ် အသံအိုးအောက်ပိုင်းနှင့် နောက်ပိုင်းတို့ရှိအရိုးနမူ ကြွက်သားများကို ခွဲစိတ် စစ်ဆေးပြီး ကျိုးပဲ့မှုတစ်စုံတစ်ရာ ရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။ ဖြစ်နိုင်ချေရှိပါက လည်ပင်း၏ အနောက်ဘက် အပိုင်းကို ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုပြုရန် စဉ်းစားပေးပါ။ ၎င်းတွင် နူးညံ့သောတစ်သျှူးများ သို့မဟုတ် အရိုးပိုင်း ဆိုင်ရာ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ ရှိနေနိုင်ပါသည်။
- (ည) လည်ပင်း၊ ရင်ခေါင်းနှင့် ခါးကျောရိုးတို့အား စစ်ဆေးပါ။ ကျောရိုးအား ဝမ်းဗိုက်အရှေ့ဘက်အပိုင်းရှု ထောင့်မှစစ်ဆေးပြီး ကျိုးပဲ့မှု၊ အဆစ်လွဲနေမှု၊ ဖိသိပ်ခံရမှု သို့မဟုတ် သွေးယိုစိမ့်မှု ရှိမရှိတို့အား စစ်ဆေးပေးပါ။ ကျောရိုးအစိတ်အပိုင်းများကို စစ်ဆေးပါ။
- (ဋ) ကျောရိုးဒဏ်ရာရှိကြောင်း ယူဆရပါက ကျောရိုးနားကြောမကို ခွဲစိတ်စစ်ဆေးပြီး ရှင်းလင်းဖော်ပြ ပေးပါ။ လည်တံကျောရိုးကို အရှေ့ဘက်အခြမ်းမှ စစ်ဆေးပြီး၊ ကျောရိုးဘေးကပ်လျက်ဖြစ်သော ကြွက်သားများတွင် သွေးယိုစိမ့်မှုရှိမရှိကို စစ်ဆေးပါ။ ပြင်းထန်သော ကျောရိုးဒဏ်ရာများကို သုံးသပ် မှုပြုရန်အတွက် ခန္ဓာကိုယ်၏ အနောက်ဘက်အခြမ်းမှ စစ်ဆေးမှုပြုခြင်းသည် အကောင်းဆုံးဖြစ် သည်။ ကျောရိုးပြွန်လမ်းကြောင်းကို ဖွင့်ပြီး ကျောရိုးနားကြောမကို ဖယ်ထုတ်ပါ။ ၀.၅ စင်တီမီတာ အပိုင်းတစ်ခုစီတိုင်းကို ကန့်လန့်ဖြတ်ပြုပြီး မူမမှန်မှု တစ်စုံတစ်ရာရှိမရှိ စစ်ဆေးပေးပါ။

၅။ နောက်ထပ်စမ်းသပ်စစ်ဆေးမှုများ

၂၆၂။ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုသည် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာအထူးပြုစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုဖြစ်ပြီး ၎င်းတွင် ပုံစံနမူနာများ၊ တစ်သျှူးများ၊ အရည်များ စသည်တို့ကိုစုဆောင်းပြီး စမ်းသပ်စစ်ဆေးမှုများပြုခြင်းတို့ ပါဝင်သည်။¹¹⁵ ပုံစံ နမူနာများနှင့် ၎င်းတို့အား စုဆောင်းသည့်နည်းလမ်း၊ ၎င်းတို့အား သိုလှောင်မှု၊ သယ်ယူပို့ဆောင်မှု၊ သိမ်းဆည်း ထားသည့် ကာလစသည်တို့အား နောက်ထပ်စမ်းသပ်စစ်ဆေးမှုများကို ဆောင်ရွက်မည့် ဓာတ်ခွဲခန်းနှင့် သဘောတူညီမှု ရရှိထားရမည်။ ထိုသို့သော ဓာတ်ခွဲခန်းမရှိပါက ပုံစံနမူနာများ၊ တစ်သျှူးများနှင့် အရည်များအား ဆက်လက် သိမ်းဆည်းပေးထားပြီး၊ စမ်းသပ်စစ်ဆေးမှုများကို နောက်ပိုင်းတွင် စီစဉ်ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။

၂၆၃။ ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု ဆောင်ရွက်ပြီးစီးပါက သိမ်းဆည်းခဲ့သည့် ပုံစံနမူနာများကို မှတ်တမ်းတင် ကာ အစီရင်ခံစာတွင် စာရင်းပြုစုပေးထားရမည်။ ပုံစံနမူနာများကို သေဆုံးသူ၏အမည်၊ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ် စစ်ဆေးမှု မှတ်ပုံတင်အမှတ်၊ စုဆောင်းသည့် ရက်စွဲနှင့်အချိန်၊ ရုပ်အလောင်းစစ်ဆေးသူ (သက်ဆိုင်မှုရှိပါက)၊ ပါဝင်မှုများ စသည်တို့နှင့်အတူ တံဆိပ်ကပ်ပေးပါ။ သက်သေအထောက်အထားအားလုံးကို သေချာစွာ လုံလုံ ခြံခြံ သိမ်းဆည်းထားပြီး ထိန်းချုပ်မှုကွင်းဆက် (chain of custody) မှတ်တမ်းကို သင့်လျော်သော ထုတ် လွှတ်မှု ဖောင်ပုံစံဖြင့် စတင်ပါ။ ပုံစံနမူနာများကို မည်သို့သိုလှောင်မည်၊ စိစစ်သုံးသပ်မှုဆောင်ရွက်ရန် ဓာတ်ခွဲ ခန်းသို့ မည်သို့သယ်ယူပို့ဆောင်မည် ဟူသည့်တို့အတွက် စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးအရာရှိနှင့် သဘောတူညီမှု ရှိသင့် ပါသည်။ ပုံစံနမူနာများကို သယ်ယူပို့ဆောင်ခြင်းအား လက်လွှဲပြောင်းမှုကွင်းဆက်ဆိုင်ရာ သတ်မှတ်ချက်အရ ၎င်းပုံစံနမူနာများ လုံခြုံမှုရှိစေရေးအတွက် တာဝန်ရှိရဲတစ်ဦးမှ ဆောင်ရွက်ရလေ့ရှိပါသည်။

(က) **ကြီးမားသော အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းနှင့် တစ်သျှူးပုံစံနမူနာများ။** ။ ကြိုတောင့်ကြိုခဲ တစ်ခါတစ်ရံ တွင် ကြီးမားသော အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းနှင့် တစ်သျှူးပုံစံများကို မှုခင်းဆိုင်ရာဆရာဝန်မှ အောက်ပါ ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် ထိန်းသိမ်းရလေ့ရှိသည် -

115 ဤအခန်းသည် နမူနာများ၊ တစ်သျှူးများ၊ အရည်များကို စုဆောင်းခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းပါသည်။ 'မှုခင်းရေးရာခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု - မှုခင်းရေးရာ ရောဂါဗေဒဆိုင်ရာ လက်စွဲစာအုပ်၊' မှုခင်းရေးရာအဖွဲ့နှင့်အတူအတိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂရုံး၏ အခန်း၅၆ မှ အဓိက ကောက်နုတ်ထားပါသည်။ နောက်ထပ် အကူအညီများလိုအပ်မှုအတွက် ယင်းလက်စွဲစာအုပ်အား အသုံးပြုသင့်ပါသည်။

- (၁) အမှု၏ အရေးကြီးမားမှုအရ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းတစ်ခု (ဥပမာ၊ ဦးနှောက်) အား ပိုမိုစစ်ဆေးမှု ပြုရန်။
- (၂) ကျွမ်းကျင်သူတစ်ဦးမှ ထပ်မံစစ်ဆေးမှုပြုရန်။ (ဤတွင် စွပ်စွဲခံရသူတစ်ဦးအတွက် ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ရပ်အပါအဝင်)
- (၃) တိုက်ရိုက်သက်သေတစ်ခုအဖြစ် အသုံးပြုရန်။

အနီးစပ်ဆုံးဆွေမျိုးများကို သတင်းပေး အကြောင်းကြားပေးသင့်ပြီး၊ ဖြစ်နိုင်ပါက ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရှိရန် ၎င်းတို့၏ သဘောတူညီမှု ရယူသင့်ပါသည်။ ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားရှိရန် လိုအပ်နေသေးသော်လည်း သဘောတူညီမှုမပေးပါက တရားဝင်နည်းလမ်း တကျဖြင့် ထိန်းသိမ်းထားရှိရန် ခွင့်ပြုချက်ကို ရရှိသင့်ပါသည်။ ထိုသို့သော ထိန်းသိမ်းထားရှိမှုသည် ဒေသန္တရဥပဒေ၊ ကျင့်ဝတ်စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့်အညီ ဖြစ်ရမည်။ ထိုအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများနှင့် တစ်သျှူးများကို မြှုပ်နှံခြင်း သို့မဟုတ် စွန့်ပစ်ခြင်းအတွက် မိသားစု၏ ရွေးချယ်မှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရမည်။

(ခ) **တစ်သျှူးဗေဒ** ။ ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် အမှုများအားလုံးတွင် ကြီးမားသည့် အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများအားလုံး၏ ကိုယ်စားပုံစံနမူနာများ၊ ဤတွင် ပုံမှန်တစ်သျှူးနှင့် ပုံမှန်မဟုတ်သည့် တစ်သျှူးများ အပါအဝင်အား ဖော်မလင် ၁၀% ထဲတွင် သိမ်းဆည်းပြီး၊ တစ်သျှူးဗေဒနှင့်အညီ လုပ်ဆောင်ကာဟေမာတိုဆိုလင် (Haematoxylin) နှင့်အီယိုစင် (eosin) (အခြားသတ်မှတ်ထားသည့် အရောင်တင်ဆီ) တို့နှင့် ဆေးဆိုး အရောင်တင်ပေးပါ။ စိုစွတ်သော တစ်သျှူး၊ ၎င်းတို့အား သိမ်းဆည်းရသည့်ဘူးများကို သေချာစွာ သိမ်းဆည်းပေးရမည်။ မှုခင်းဆရာဝန်အများစုသည် တစ်သျှူးဗေဒဆိုင်ရာ အရာဝတ္ထုများကို သုံးသပ်မှုပြုရန် လေ့ကျင့်သင်ကြားခံယူမှု မရှိထားပါ။ သင့်လျော်သည့် တစ်သျှူး-ရောဂါဗေဒ ဆရာဝန်တစ်ဦး၊ ဖြစ်နိုင်ပါက မှုခင်းဆေးပညာရေးရာ လေ့ကျင့်သင်ကြားမှုနှင့် အတွေ့အကြုံ ရှိထားသူတစ်ဦးအားဖြင့် တစ်သျှူးဗေဒပိုင်းဆိုင်ရာ အစီရင်ခံစာပေးရန် စီမံသင့်ပါသည်။ ၎င်းအား အတိုင်အပင်ခံပြုခြင်းအားဖြင့် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ တစ်သျှူး-ရောဂါဗေဒဆရာဝန် အနေဖြင့် ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းနှင့် တွေ့ရှိချက်များကို နားလည်ရန်လိုအပ်ပြီး၊ မှုခင်းဆရာဝန်အနေဖြင့်လည်း တစ်သျှူး-ရောဂါဗေဒဆရာဝန်၏ အဆုံးသတ်မှတ်ချက်များနှင့် အကန့်အသတ်များကို နားလည်ပေးရန် လိုအပ်ပါသည်။

(ဂ) **ဝိသဗေဒ (ဇီဝဓာတုဗေဒအပါအဝင်)** ။ စမ်းသပ်စစ်ဆေးသည့် ဓာတ်ခွဲခန်းနှင့် ဆက်သွယ်မှုပြုခြင်းသည် အလွန်အရေးကြီးသည်။ အရည်များနှင့် အရွယ်အစားလိုအပ်ချက်များ၊ လိုအပ်သည့် တစ်သျှူးပမာဏတို့သည် ဓာတ်ခွဲခန်းတစ်ခုနှင့်တစ်ခု မတူညီကြပါ။ အမှုဖြစ်ရပ်အားလုံးတွင် အခင်းဖြစ်ရာမှ ရရှိထားသည့် ပုံစံနမူနာများကို ဂရုတစိုက် မှတ်တမ်းတင်ထားရပါမည်။

(၁) **သွေး** ။ ဖြစ်နိုင်ပါက ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမပြုမီ အခင်းဖြစ်ရာနေရာမှ သွေးပမာဏ ၁၀ မီလီလီတာခန့် အနည်းဆုံးကို ရယူထားပါ။ စုဆောင်းသိမ်းဆည်းပြီးနောက်ပိုင်း အချဉ်ပေါက်ခြင်းနှင့် ပုပ်ပွခြင်းမျိုးမဖြစ်စေရန် စုဆောင်းထားသည့် မြွန်ထဲသို့ ဆိုဒီယံဖလိုရိုဒိုက် ၁% w/v (NaF) ကို ထည့် ပေါင်းပေးပါ။ သွေးစသွေးနမူနာများ မရရှိနိုင်ပါက ဗဟိုနေရာ (ဥပမာ၊ နှလုံး)ကို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ မတတ်သာသည့်အဆုံး ခန္ဓာကိုယ်အခေါင်းထဲမှ သွေးကို ရယူနိုင်ပါသည်။ သို့သော် ၎င်းသည် အခြားအစိတ်အပိုင်းများ (ဥပမာ၊ အစာအိမ် သို့မဟုတ် အူသိမ်အူမထဲတွင် ရှိနေသည့်အရာများ၊ ချွဲသလိပ်၊ ဆီး၊ ပြည် သို့မဟုတ် သွေးခဲရေကြည်နှင့်ဆိုင်သော အရည်များ) အားဖြင့် ညစ်ညမ်းသွားစေနိုင်ပြီး၊ ရလဒ်များကို အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူမှုသည် ယုံမှားမကင်း ခံရနိုင်ပါသည်။

- (၂) **ဆီး¹¹⁶ ။** ။ ဖြစ်နိုင်ပါက ဝမ်းဗိုက်အား ခွဲစိတ်ဖွင့်ဟပြီးသည်နှင့် ဆီးအိမ်ထဲမှ ဆီးပမာဏ ၁၀ မီလီလီတာခန့်ကို အပ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်စုပ်ယူလေ့ ရှိသည်။ တခြားနည်းလမ်းအနေဖြင့် ဆီးဗိုက်ကို အသုံးပြု၍လည်း စုပ်ယူနိုင်သည်။
- (၃) **မျက်လုံးအိမ်တွင်းရှိ အရည်¹¹⁷ ။** ။ မျက်လုံးတစ်လုံးချင်းစီမှ ၂ - ၃ မီလီလီတာအထိ စုပ်ယူရရှိနိုင်သည်။ ယင်းအရည်သည် စေးပျစ်သောကြောင့် အပ်အရွယ်အကြီးစား 15 or 17 gauge ကို အသုံးပြုသင့်သည်။
- (၄) **သည်းခြေရည်။** ။ ၁၀ မီလီလီတာအထိ။
- (၅) **တစ်သျှူး။** ။ အသဲ၊ ကြွက်သား၊ ကျောက်ကပ်၊ ဦးနှောက်၊ အဆီတစ်သျှူး (ဖြစ်နိုင်က ၁၀၀ မီလီဂရမ်စီ)၊ အရေပြား (ဥပမာ၊ အင်ဆူလင်ထိုးထားကြောင်း သံသယရှိပါက)။ တစ်သျှူးများကို ထိန်းဆေးမပါသည့် သန့်ရှင်းသော ဖန် သို့မဟုတ် ပလတ်စတစ်ဘူးထဲတွင် သီးခြားစီ ထားရှိသင့်ပါသည်။ ဓာတ်ခွဲခန်းသို့ သို့မဟုတ် စိစစ်သုံးသပ်မှုမပြုမီ သယ်ယူပို့ဆောင်ရန် နောက်ကျမည်ဟု ထင်မှတ်ထားရပါက ပုံစံနမူနာများအား အေးခဲစေရန် စဉ်းစားပေးပါ။ အသက်ရှူလမ်းကြောင်းတွင် အရာဝတ္ထုတစ်ခုခုရှိသည်ဟု ယူဆရပါက အဆုတ်တစ်ခုလုံးကိုရယူပြီး နိုင်လွန်အိတ်ထဲတွင် တံဆိပ်ခတ်သိမ်းဆည်းပေးပါ။ (ပေါ်လသင်း/ပလတ်စတစ်အိတ်များကိုလည်း အသုံးပြုနိုင်သည်။)
- (၆) **အစာအိမ်ထဲပါဝင်သည့် အရာများ။** ။ ယေဘုရအားဖြင့် ဝမ်းဗိုက်အတွင်းမှ ရှိသည့်အရာများကို မဖယ်ထုတ်မီ အစာပြွန်အောက်ပိုင်း သို့မဟုတ် အူသိမ်ဖြင့် တွယ်ကပ်ထားခြင်း သို့မဟုတ် ချည်နှောင်ထားခြင်းအားဖြင့် သီးခြားထားရှိပေးပါ။ အစာအိမ်အား ဖယ်ထုတ်ပြီး နောက် ၎င်းအား သန့်ရှင်းသော ပန်းကန်အကြီးတစ်ခုထဲတွင် ဖွင့်ချပေးသင့်ပါသည်။ ပါဝင်သည့်အရာများကို ရှင်းလင်းဖော်ပြခြင်း၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးခြင်းများ ဆောင်ရွက်ပြီးပါက ၎င်းတို့အား လုံခြုံမှု၊ သန့်ရှင်းမှုရှိသည့် လှည့်ပိတ်ရသည့် အဖုံးပါသောပုလင်း သို့မဟုတ် ပလတ်စတစ်ဘူးထဲတွင် ထည့်ပြီး ပေးအပ်ပါ။
- (၇) **ဆံပင်မွေးနှင့်လက်သည်းများ။** ။ ၎င်းတို့သည် ပြင်းထန်သော သတ္တုအဆိပ်သင့်မှု သို့မဟုတ် အချို့သော မူးယစ်ဆေးဝါးများဆိုင်ရာ ဖြစ်ရပ်များတွင် အသုံးဝင်နိုင်သည်။ ဆံပင်များကို အမြစ်မှ ဆွဲနုတ်ရယူပါ။ ကတ်ကြေးဖြင့် မဖြတ်တောက်ပါနှင့်။ လက်သည်း နမူနာများသည် လက်သည်း တစ်ခုလုံးပါဝင်သင့်သည်။
- (ဃ) **အကူဇီဝဗေဒ။** ။ ဤသည် ပုံမှန်လုပ်ရိုးလုပ်စဉ် ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမဟုတ်ပါ။ သို့သော် စုဆောင်းသိမ်းဆည်းမှု နည်းလမ်းသည် ကောင်းမွန်ပြီး၊ ပုံစံနမူနာများကို ရင်ခွဲစစ်ဆေးပြီး အစောဆုံး ကာလတွင် စုဆောင်းထားပါက အသုံးဝင်နိုင်သည်။ ရောဂါပိုးနှင့် သာမန် ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုပြီးနောက် ရရှိသည့်ရောဂါပိုးကို ခွဲခြားမှုဖြင့်သည့် ရလဒ်များအား အကဲဖြတ်စစ်ဆေးမှုကို ရှုပ်ထွေးစေသည်။ ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ပုံစံနမူနာများတွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်သည် -
  - (၁) ပေါင်ရိုးမှ သွေးပြန်ကြော သို့မဟုတ် သွေးလွှတ်ကြော (သို့မဟုတ် အခြားသင့်လျော်သော သွေးကြောမှ) ရောဂါကင်းသော အပ်၊ ဆေးထိုးပြွန်ကို အသုံးပြုပြီး သွေးကို ရယူပါ။ ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမပြုမီ ရယူပါ။

116 ဤနမူနာမျိုးကို ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ စမ်းသပ်မှုများအတွက် အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။ သွေးဥှိဂလူးကိုစိပ်ဝင်မှုလွန်ကဲခြင်း၊ ဓန့်ကိုယ်၌ ကိုတုန်းဘေးဒီ များပြားနေခြင်း၊ ကျောက်ကပ်ယိုယွင်းမှု၊ ရေဓာတ်ဆုံးရှုံးမှု စသည်တို့အား စိစစ်မှုဖြင့်ကို အဆိုပါနမူနာများ စိစစ်လေ့လာခြင်းအားဖြင့် ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။
 117 မှုခင်းရေးရာ အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု - မှုခင်းရေးရာ ရောဂါဗေဒပညာရှင်များအတွက် လက်စွဲ၊ မူးယစ်ဆေးဝါးများနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂရုံး။

(၂) သေးငယ်သောတစ်သျှူးအပိုင်းအစများ (ဥပမာ - အဆုတ်၊ သရက်ရွက်) ကို ပိုးမွှားကင်းစင်မှု အဖြစ်နိုင်ဆုံး အခြေအနေတွင် ပုံစံနမူနာရယူခြင်း။

ပုံစံနမူနာအား အကုဇီဝပဒေသိဇာ ဓာတ်ခွဲခန်းသို့ နောက်မကျစေဘဲ ယူဆောင်သွားပေး သင့်ပါသည်။ သို့မဟုတ်က ယင်းပုံစံနမူနာအား လွှဲပြောင်းမှုမပြုမီအချိန်ထိ ရေခဲသေတ္တာထဲ တွင် သိမ်းဆည်းသင့်ပါသည်။

(င) **ပိုးမွှားဗေဒ** ။ ခန္ဓာကိုယ်ပေါ် သို့မဟုတ် အထဲမှ ပိုးလောက်လမ်း၊ ပိုးတောင်မာ၊ ယင်ကောင် နှင့် အခြားသော အင်းဆက်ပိုးမွှားများ၏ သင့်လျော်သောပုံစံနမူနာများ စုဆောင်းရာတွင် ပိုးမွှားဗေဒ ပညာရှင်တစ်ဦးနှင့် အတိုင်အပင်ပြုရန်လိုအပ်ပါသည်။ ၎င်းတွင် ပိုးဥများ၊ လောက်ကောင်များ၊ ပိုးတုံးလုံးများနှင့် အရွယ်ရောက်ပြီးအင်းဆက်ပိုးကောင်များ ပါဝင်သည်။ ယင်းပုံစံနမူနာများသည် အဆိပ်လေ့လာမှုပညာဆိုင်ရာ စိစစ်သုံးသပ်မှုအတွက်လည်းကောင်း၊ ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု ပြီးကြားကာလ သုံးသပ်မှုပြုရန်အတွက်လည်းကောင်း၊ ရုပ်အလောင်းအား သေဆုံးပြီးနောက် အခြား နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့မှုပြုခဲ့ခြင်းရှိမရှိကို သုံးသပ်ရန်အတွက်လည်းကောင်း အသုံးဝင်နိုင်ပါသည်။

(စ) **မော်လီကျူလာ/ဒီအန်အေ စမ်းသပ်စစ်ဆေးခြင်း** ။ ဤသည် လျင်မြန်စွာ တိုးတက်နေသော နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ ကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်သည်။ သက်ဆိုင်ရာဓာတ်ခွဲခန်းနှင့် ဆက်သွယ်မှုပြုခြင်း အရေးကြီးမားပုံကို အသားပေးလွန်းခြင်း ပြု၍မရနိုင်ပါ။ အသည်း ကြွက်သား၊ ကျောက်ကပ်နှင့် ဦးနှောက်တစ်သျှူးများကို ဒီအန်အေအတွက် အသုံးပြုနိုင်သော်လည်း သရက်ရွတ်တစ်သျှူးသည် ဒီအန်အေ ပြန်လည်ရရှိနိုင်မှုအတွက် အကောင်းဆုံးအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်။ တစ်သျှူးပမာဏ ၂ ဂရမ်ခန့် အနည်းဆုံးအား ပလပ်စတိတ်မြွန်ထဲတွင် ထိန်းဆေး သို့မဟုတ် တာရှည်ခံဆေးများမပါဘဲ ထားရှိပေးပါ။ ပုံစံနမူနာများအား ချက်ချင်းအသုံးမပြုသေးပါက အအေးခဲပေးပါ။ ပုပ်သိုးနေသည့် ရုပ်အလောင်း သို့မဟုတ် အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များဖြစ်ပါက အရိုးပုံစံနမူနာတစ်ခု၊ အများအားဖြင့် ရှည်လျားသော အရိုး သို့မဟုတ် သွား၊ သို့မဟုတ် ပေါင်ရိုး၏ အစိတ်အပိုင်းကို ပေးအပ်နိုင်သည်။ အရိုးနု၊ လက်ချောင်းရိုး၊ ခြေချောင်းရိုး၊ လက်သည်း သို့မဟုတ် ခြေသည်း ကဲ့သို့သော ပုံစံနမူနာများကို အသုံးပြုသည့် နည်းလမ်းများကို အချို့သော စင်တာများတွင် ဖွံ့ဖြိုးဖော်ဆောင်နေပြီဖြစ်သည်။

(ဇ) ထပ်မံဖြည့်စွက်ရသော် စုဆောင်းမှု၊ မှတ်တမ်းတင်မှု၊ ထိန်းသိမ်းမှုပြုရသေးသည့် အခြားသော သက်သေအထောက်အထားများတွင် အောက်ပါတို့ပါဝင်သည် -

(၁) ကျည်ဖူး၊ ကျည်ဆံအပိုင်းအစ၊ ကျည်စေ့၊ ဓားနှင့် အမျှင် စသည်တို့ပါအဝင်သည့် ပြင်ပ အရာဝတ္ထုအားလုံး။ ကျည်ဖူးများသည် ကျည်ပစ်လွှတ်သည့်အခြင်းအရာကို လေ့လာသော ပညာကို အထောက်အထားပြုရမည်။

(၂) သေဆုံးသူ၏ အဝတ်အစားများနှင့် ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ အသုံးအဆောင်များ၊ ၎င်းတို့သည် ဟောင်းနွမ်းစုတ်ပြတ်သွားသည် သို့မဟုတ် သေဆုံးသည့်အချိန်က သေဆုံးသူမှပိုင်ဆိုင်ထား သည့် အရာများများလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

(၃) လက်သည်း၊ ခြေသည်းများနှင့် ခြေသည်းကြားရှိ ခြစ်ကုတ်ထားသည့် အစအနများ။

(၄) လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုဟု ယူဆရသည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် ပြင်ပနေရာနှင့် ဆီးခုံပေါ်ရှိ အမွှေးအမှင်များ၊

(၅) ရုပ်အလောင်းအား မတွေ့ရှိမီ သေဆုံးသည့်နေရာ သို့မဟုတ် ရုပ်အလောင်းတည်ရှိရာနေရာ သည် ပြဿနာတစ်ခုဖြစ်သည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် ဦးခေါင်းဆံပင်ပါဝင်သည်။ ဤအခန်း၏ ကနဦးတွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးသည်အတိုင်း ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်သူနှင့် စုံစမ်းစစ်ဆေးသူတို့အကြား

ထိရောက်သော ဆွေးနွေးမှုရှိရမည်ဖြစ်ပြီး၊ ပုံစံနမူနာများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ခိုင်မာသော ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ရပါမည်။

၂၆၄။ ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုပြီးသည့်အခါ၊ သိမ်းဆည်းမှုပြုရန်မလိုအပ်သည့် အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း များအားလုံးကို ခန္ဓာကိုယ်ထဲတွင် ပြန်လည်ထားရှိပေးသင့်ပြီး၊ ရုပ်အလောင်းအား နောင်တစ်ချိန်တွင် ဒုတိယ အကြိမ် ထပ်မံခွဲစိတ်စစ်ဆေးရန် ဆောင်ရွက်လိုသည့်အခါ ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် မပုပ်မသိုးအောင် ဆေးစီရင် ထားပေးသင့်ပါသည်။ ရုပ်အလောင်းအား မီးသင်္ဂြိုဟ်လိုက်ပါက နောက်ထပ်ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု ပြုနိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ပါ။

၆။ သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းအား နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်ပေးခြင်း

၂၆၅။ သေဆုံးခြင်းအပေါ် သူ/သူမ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု ပြီးဆုံးသည့်အခါ ရုပ်အလောင်းစစ်ဆေးသူမှ သေဆုံးရသည့် အကြောင်းရင်းနှင့် သေဆုံးသူမည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်းကို နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်ပေးရန်မှာ အခြေခံ တာဝန်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ သေဆုံးမှုအရေအတွက် အနည်းအကျဉ်းတွင်သာ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု တွေ့ရှိချက်အားဖြင့် သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းကို အခြားသတင်းအချက်အလက်များမပါဘဲ ဖော်ထုတ် ဆုံးဖြတ်နိုင်သည်မှာ လူအများအတွက် အံ့အားသင့်စရာ တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ အချို့သော တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် များတွင် မူခင်းဆရာဝန်အနေဖြင့်လည်း သေဆုံးရသည့် အကြောင်းရင်းအား အပြီးသတ် မှတ်ချက်ပေးရသည်။ အချို့သော တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်များတွင် ထိုအပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်အား တရားရေးအရာရှိများမှ ဆောင်ရွက်ရန် စနစ်အရ သတ်မှတ်ပေးထားလေသည်။

၂၆၆။ သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းကို မှတ်တမ်းတင်ခြင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာလက်ခံထားသည့် ပုံစံကို ကမ္ဘာ့ ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO) ၏ "သေဆုံးမှုအကြောင်းရင်းဆိုင်ရာ နိုင်ငံတကာ ဆေးလက်မှတ်ပုံစံ" (The International Form of Medical Certificate of Cause of Death) ဟူသည့်စာအုပ်တွင် ပြဋ္ဌာန်းထားပါသည်။¹¹⁸ သေဆုံးရသည့် အကြောင်းရင်းဆိုင်ရာပုံစံတွင် အောက်ပါအပိုင်းများ ပါဝင်သည် -

- (က) အပိုင်း ၁ - တွင် သေဆုံးမှုကို တိုက်ရိုက်ဦးတည်ဖြစ်စေသည့် အနာရောဂါများ (ချက်ချင်းဖြစ်စေသည့် အကြောင်းရင်း)နှင့် လွန်လေပြီးသောအကြောင်းရင်းများ (သို့မဟုတ် အခြေခံအကြောင်းအရင်းများ) ပါဝင်သည်။
- (ခ) အပိုင်း ၂ - သေဆုံးမှုကို ပံ့ပိုးပေးသည့် အခြားထင်ရှားသောအခြေအနေများပါဝင်သည်။ သို့ရာတွင် အပိုင်း ၁ တွင်ဖော်ပြထားသည့် ပံ့ပိုးမှု သို့မဟုတ် ဖြစ်ပွားစေသည့် အခြေအနေမျိုးမဟုတ်ပါ။

၂၆၇။ မူခင်းဆရာဝန်များအားလုံးအနေဖြင့် WHO ပုံစံ၏ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့်အညီ သေဆုံးရသည့် အကြောင်းရင်းကို မှန်ကန်စွာ အပြီးသတ်မှတ်ချက်ပေးရာတွင် ပါဝင်သည့် အောက်ပါအခြေခံယူဆချက်များကို ရှင်းလင်းစွာ နားလည်သဘောပေါက်သင့်ပါသည် -

- (က) သေဆုံးရသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်း - သေဆုံးခြင်း သို့မဟုတ် သေစေနိုင်သောဒဏ်ရာကို ဖြစ်စေ သည့် မတော်တဆမှု သို့မဟုတ် အကြမ်းဖက်မှု အခြေအနေများသို့ တိုက်ရိုက်ဦးတည်နေသည့် သေခြင်း အနိဋ္ဌာရုံအဖြစ်အပျက်အစဉ်ကို အစပျိုးပေးသည့် ရောဂါ သို့မဟုတ် ဒဏ်ရာအဖြစ် သတ်မှတ်သည်။

118 ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO)၊ နိုင်ငံသားမှတ်ပုံတင်စာရင်းသွင်းခြင်းနှင့် မွေးဖွားမှု၊ သေဆုံးမှုနှင့် သေဆုံးသည့်အကြောင်းရင်းများဆိုင်ရာ အရေးကြီးသော စာရင်း ဇယားများ။ ရှိန်ဟ၊ ၂၀၁၃၊ ရရှိနိုင်မည့် ဝက်ဘ်ဆိုက် http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/78917/1/9789241504591_eng.pdf

- (ခ) **သေဆုံးမှုကိုဖြစ်စေရန် ပံ့ပိုးပေးသည့်အကြောင်းရင်း(များ)** - သေဆုံးမှုကို ပံ့ပိုးပေးသည့် အခြား ထင်ရှားသော ရောဂါများ သို့မဟုတ် အခြေအနေများကို ဆိုလိုသည်။ သို့သော် အပိုင်း ၁ တွင် ဖော်ပြ သည့် သေဆုံးမှုကိုဖြစ်စေသော ရောဂါ(များ) သို့မဟုတ် အခြေအနေ(များ)ကို မဆိုလိုပါ။
- (ဂ) အဖြစ်များသော အမှားတစ်ခုမှာ သေဆုံးမှုနည်းလမ်းကို စာရင်းပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ နှလုံးပိုင်း- အသက်ရှူမှုဆိုင်ရာ ရပ်တန့်သွားခြင်း၊ အသက်ရှူမှုဆိုင်ရာ အလုပ်မလုပ်တော့ခြင်း သို့မဟုတ် မေ့မြောခြင်းအား သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းအဖြစ်မှတ်ယူခြင်း။
- (ဃ) အကယ်၍ သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းသည် တစ်ခုတည်းဖြစ်ပါက (ဥပမာ၊ ဦးခေါင်းတွင် သေနတ် ဒဏ်ရာရှိနေခြင်း - ဤတွင် အခင်းဖြစ်ရာနေရာ၌ သေဆုံးမှုလျင်မြန်စွာ ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်း) ၎င်းအား ၁ (က) အဖြစ် မှတ်သားသင့်ပါသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ အသုံးအနှုန်းတွင် ၎င်းသည် သေဆုံးခြင်းကို ဖြစ်စေသည့် တိုက်ရိုက်နှင့် အခြေခံအကြောင်းရင်း နှစ်မျိုးလုံးဖြစ်သည်။
- (င) စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုအားလုံး ပြီးမြောက်သွားသည့်တိုင် သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းအား မသိရှိရပါက "မသိရ" သို့မဟုတ် "မသေချာ" ဟု မှတ်တမ်းတင်ခြင်းက မှန်ကန်ပါသည်။

၇။ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု အစီရင်ခံစာ

၂၆၈။ ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုအစီရင်ခံစာသည် အခြားအချိန်၊ နေရာတွင် အခြားသော မှုခင်းဆရာဝန်အတွက် လုံလောက်စွာ ပြည့်စုံမှုရှိသင့်ပြီး၊ ၎င်းအစီရင်ခံစာတွင် သေဆုံးမှုဆိုင်ရာ နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များပေးနိုင်ရန် လိုအပ်သည့် သက်ဆိုင်ရာ လေ့လာသုံးသပ်ချက်များအားလုံး ပါဝင်ရပါမည်။ ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု အစီရင်ခံစာ အဆုံးပိုင်းသည် အထူးစမ်းသပ်စစ်ဆေးမှုများ၏ ရလဒ်များအပါအဝင် တွေ့ရှိချက်များအားလုံး၏ အနှစ်ချုပ်တစ်ရပ် ဖြစ်သင့်ပါသည်။ ထို့အပြင် ရုပ်အလောင်းစစ်ဆေးသူအနေဖြင့် သေဆုံးသူ မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်ကြောင်း၊ မိမိ၏ယူဆချက်ကို ဖော်ပြပေးပြီး၊ တွေ့ရှိရသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ၊ ရောဂါဘယများ၊ ပြင်ပ ဒဏ်ရာများကို ဖြစ်စေသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များကို ယူဆချက်များ၊ ကုထုံးဆိုင်ရာ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ၊ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်မှုပြုပြီးပြောင်းလဲချက်၊ သို့မဟုတ် ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု မတိုင်မီ၊ ပြီးနောက် တွေ့ရှိရသည့် အခြားသောအကြောင်းရင်းများ စသည်တို့နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ယူဆချက်များကို ဖော်ပြပေးသင့် ပါသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း (စာမျက်နှာ ၁၅၁ ကိုကြည့်ပါ) ဒဏ်ရာ ဒဏ်ချက်များ မည်သို့ ဖြစ်ပျက်လာသည်၊ ထိုဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များက သေဆုံးမှုကို ဖြစ်စေခြင်း ရှိမရှိ စသည့် ယူဆချက်တစ်ရပ်ကို ဖော်ပြပေးရပါမည်။ သေဆုံးမှုဆိုင်ရာ အခြေအနေရပ်များနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ကြောင်းကျိုးသင့်သော၊ သက်သေ အထောက်အထား အခြေပြု ထားသော နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ပေးရပါမည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း သေဆုံးမှုဆိုင်ရာ တရားဝင်ဖြစ်သော အကြောင်းရင်းကို ဖော်ပြရှင်းလင်း ပေးသင့်ပါသည်။ အစီရင်ခံစာအပြည့်အစုံအား သက်ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များနှင့် သေဆုံးသူ၏မိသားစု (သေဆုံးမှု၏ အကြောင်းရင်းနှင့် ငြိစွန်းမှု မရှိမှသာလျှင်) ထံသို့ ပေးပို့သင့်ပါသည်။

၈။ ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုမှ တွေ့ရှိရသည့် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု လက္ခဏာများ

၂၆၉။ အတိုချုံးအားဖြင့် အစိုးရအာဏာပိုင်များမှ သို့မဟုတ် ၎င်းတို့၏သဘောတူညီမှုအရ တိကျသောရည်ရွယ်ချက် တစ်ခုအတွက် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုသည် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြင်းထန်သော နာကျင်စေ မှု သို့မဟုတ် ဒုက္ခဆင်းရဲခံစားစေမှုကို ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိ ကျရောက်စေခြင်းဖြစ်သည်။¹¹⁹

၂၇၀။ မှုခင်းဆရာဝန်များသည် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုများကို ဖော်ထုတ်ရာတွင် ရှေ့တန်းမှရှိနေကြပြီး၊ အစိုးရမှ ဖမ်းဆီး ထိန်းသိမ်းမှုအောက်၌ သေဆုံးသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးအတွက် ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုပြုရာတွင်လည်း အလားတူပင်ဖြစ်သည်။

၂၇၁။ ယခုအခန်းသည် မူရင်း မင်နီဆိုတာပရိုတိုကောနှင့် အစွတန်ဘူလ်ပရိုတိုကော - ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုနှင့် အခြား သော ရက်စက်မှုပုံစံများဖြစ်သည့် လူမဆန်သော သို့မဟုတ် နိမ့်ကျသောပြုမှုမှ သို့မဟုတ် အပြစ်ပေးမှု အားထိရောက်စွာ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းနှင့် မှတ်တမ်းပြုစုခြင်း စသည်တို့နှစ်ခုလုံးမှ ဇယား ၂ ရှိ အချက်အလက် အများစုကို ဆွဲယူထားခြင်းဖြစ်သည်။¹²⁰ သေဆုံးသူသည် နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ထိန်းသိမ်းမှုအောက်၌ ရှိခဲ့သည့် သို့မဟုတ် ရှိနိုင်ခဲ့ပြီး ဥပဒေမဲ့သေဆုံးကြောင်းဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည့် ရုပ်အလောင်းအား ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုကို ဆောင်ရွက်ရတော့မည့် မှုခင်းဆရာဝန်များအတွက် ဤသည် သတိချပ်လွှာ (aide-memoire) တစ်ခုအဖြစ် ရည်ရွယ်ထားပါသည်။ ယခုနောက်ဆက်တွဲသည် ဖြစ်ပျက်နိုင်သည့် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှု လက္ခဏာအားလုံးကို ပြည့်စုံစွာဖော်ပြထားခြင်းမဟုတ်ပါ။ အထူးသဖြင့် ၎င်းသည် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု လျစ်လျူထားခြင်း (အစာနှင့်ရေ ရရှိမှုကို ပိတ်ပင်ထားခြင်းအပါအဝင်) သို့မဟုတ် ငြင်းပယ်ထားခြင်းတို့၏ အသံချေ အကျိုးသက် ရောက်မှုများကို မလွှမ်းမိုးခဲ့ပါ။

၂၇၂။ သတိချပ်လွှာ (aide-memoire)ရှိလင့်ကစား ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု၏ ကဏ္ဍတစ်ခုအဖြစ် ခွဲစိတ် စစ်ဆေးသူအနေဖြင့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များအားလုံး အဟောင်းဖြစ်စေ၊အသစ်ဖြစ်စေ ဖော်ထုတ်စစ်ဆေးခြင်း၊ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးခြင်းနှင့် စာဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ထားခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ၎င်းတို့၏ နေရာ၊ အရယ်အစား၊ ပုံသဏ္ဍာန်၊ အချိုးအစား၊ ပတ်ဝန်းကျင်၊ အရောင်၊ ကောက်ကြောင်း၊ မျက်နှာပြင် (အကြေးခွံ၊ မာကြွပ်သောနေရာ၊ ပြည်တည်နာဖြစ်သည့်နေရာ)၊ လမ်းကြောင်း၊ ဦးတည်ရာ၊ အနက်၊ ပွန်းပဲ့ ဒဏ်ရာ သို့မဟုတ် ဖောရောင်မှု၊ ဖြူဖတ်ဖြူရော်/အရေပြားပေါ်ရှိ အကွက်အပြောက်များ စသည်တို့ကို မှတ် တမ်းတင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးသည့် နည်းလမ်းမရှိပါက ညှဉ်းပန်း နှိပ်စက်မှုများကို လွဲချော်သွားနိုင်ပါသည်။ အရေပြားအောက်ပိုင်း ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုကို ဆောင်ရွက်ရန် လိုလားမှု တစ်ခုရှိသင့်ပါသည်။ ဤသည် မှုခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ လူသိများသော အခြေခံသဘောတရားဖြစ်သည့် နက်နဲသောဒဏ်ရာသည် အပြင်ပိုင်းမှ မြင်သာမှုမရှိ၊ ရှာဖွေရမည် ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေး မှုပြုရာတွင် ကျိုးပဲ့မှုများနှင့် အရိုးအစ်လွဲခြင်းသည် မထင်မှတ်သောနေရာများတွင် ဖြစ်တတ်ပြီး၊ အများအားဖြင့် ခြေလက်အင်္ဂါများနှင့် မျက်နှာအရိုးများတွင် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေများကို ရှာဖွေမှုမပြုပါက လွဲ ချော်သွားနိုင်ပါသည်။ ထိုအကြောင်းအရင်းများကြောင့် ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံးအား ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးရန် (ဥပမာ CT Scan ပြုခြင်း) ရရှိနိုင်ပါက ၎င်းအား အသုံးပြုခြင်းကို လေးလေးနက်နက် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးသင့်ပါသည်။ ခန္ဓာကိုယ်အား အခြားတစ်နေရာသို့ သယ်ယူပို့ဆောင်ရမည် ဖြစ်သည့်တိုင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးသင့်သည်။

119 <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx> ဝက်ဘ်ဆိုက်ရှိ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုတိုက်ဖျက်ရေးဆိုင်ရာ ကုလသမဂ္ဂကွန်ဗင်းရှင်း၏ အခန်း ၁ တွင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုအား ဤသို့ အနက်ဖွင့်ထားပါသည် - "လူတစ်ဦးအပေါ် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာဖြစ်စေ၊ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာဖြစ်စေ ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ပြင်းပြင်းထန်ထန်နာကျင်စေသည့် ဆောင်ရွက်မှုအားလုံး၊ အများပြည်သူဆိုင်ရာ အမှုထမ်းအရာရှိ သို့မဟုတ် ထိုအရာရှိအဆင့်ရှိ အခြားသော ပုဂ္ဂိုလ်အား ဖြင့် သွေးတိုးလွှဲဆော်မှု သို့မဟုတ် ထိုသူတို့၏ သဘောတူညီချက်အားဖြင့် သက်ရောက်စေသည့် နာကျင်စေမှုများကိုဆိုလိုပြီး ထိုသို့ပြုရာတွင် ဥပမာပြရမည့် ရည်ရွယ်ချက်များမှာ ထိုသူထံမှ သို့မဟုတ် တတိယပုဂ္ဂိုလ်ထံမှ သတင်းအချက်အလက်များရရှိရန် သို့မဟုတ် ဝန်ခံစေရန်၊ ထိုသူ သို့မဟုတ် တတိယပုဂ္ဂိုလ်မှ ကျူးလွန်ခဲ့သည့် သို့မဟုတ် ကျူးလွန်ခဲ့သည်ဟု ယူဆ၍ အပြစ်ပေးခြင်း၊ သူ့အား သို့မဟုတ် တတိယပုဂ္ဂိုလ်အား ခြောက်လှန့်ခြင်း၊ သို့မဟုတ် မည်သည့်ခွဲခြားဆက် ဆံမှုတစ်ခုတစ်ရာအပေါ် မူတည်သည့် အကြောင်းရင်းတစ်ခုခုအတွက် အပြစ်ပေးခြင်းတို့ကို ဆိုလိုသည်။"

120 <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf> ဝက်ဘ်ဆိုက်ကိုကြည့်ပါ။

၂၇၃။ အစီရင်ခံစာ၏ နိဂုံးချုပ်တွင် ဒဏ်ရာများ၏ ပုံစံအားလုံးခြုံငုံခြင်း (မတူညီသော ဒဏ်ရာဒဏ်ချက် အမျိုးအစားများ၏ အရေအတွက်နှင့် တည်နေရာ)နှင့် ၎င်းတို့၏ ဆိုလိုရင်းများနှင့် စပ်လျဉ်း၍သော်လည်းကောင်း၊ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်တစ်ခုချင်းစီအား ၎င်းကိုဖြစ်ပျက်စေသည့်အကြောင်းရင်းအား လုံလောက်စွာ တိတိကျကျ ဖော်ပြခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍သော်လည်းကောင်း မှတ်ချက်များ ပါဝင်သင့်ပါသည်။

ဇယား ၂။ ။ ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှုနည်းလမ်းများနှင့် ၎င်းတို့နှင့် ဆက်နွယ်နေသည့်တွေ့ရှိချက်များ

ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှုနည်းလမ်း	ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်များနှင့် ၎င်းတို့အားဖော်ထုတ်မှုအပေါ် မှတ်သားချက်များ
<p>ရုတ်တရက်ဖြစ်သော (တစ်ခုတည်း ဖြစ်သော အပိုင်း)နှင့် အချိန်ကာလ ကြာရှည်သော ဒဏ်ရာ (ထပ်တလဲလဲဖြစ်သောအပိုင်း)</p>	<p>ပွန်းပဲ့မှု၊ ထိခိုက်ပွန်းရမှုများ၊ စုတ်ပြီဒဏ်ရာများ၊ အမာရွတ်များ၊ ကျိုးပဲ့မှုများ (အများအပြားရှိပါက ပျောက်ကင်းမှုဆိုင်ရာ မတူညီသော အဆင့်များ)၊ အထူးသဖြင့် မထင်မှတ်ထားသော နေရာများတွင် ဖြစ်နေပြီး ကုသမှုမရှိထားခဲ့သည့် အရာများ။</p> <p>ဦးခေါင်းရိုးကျိုးပဲ့ခြင်း၊ ဦးခေါင်းရေ ထိခိုက်ပွန်းရမှုများ၊ စုတ်ပြီဒဏ်ရာ၊ ဦးနှောက်အတွင်းပိုင်းဒဏ်ရာရခြင်း၊ အခြား အရိုးအဆစ်အတွင်းနှင့်ဆိုင်သော ဒဏ်ရာ ဖော်ပြချက်များ၊ အချိန်ကြာလာသည့်အခါ၊ ဦးနှောက်အပြင်လွှာ အမာရွတ်များနှင့် သေးသိမ်သွားမှု။</p> <p>မျက်နှာပိုင်းဒဏ်ရာရှိသည့်အခါ လည်ပင်းရိုးဒဏ်ရာကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါ။</p> <p>နှာခေါင်းရိုးဖြောင့်တန်းမှု၊ ကရိကရိ မြည်သံထွက်နေမှု၊ အကန့်အပိုင်း အခြားများ သွေဖယ်မှုတို့ကို အကဲဖြတ်ပါ။ အကန့်အပိုင်းအခြားများကို ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးခြင်း၊ စီတီစကင်ဖတ်ခြင်း (CT Scan)အတွက် ထည့်သွင်းစဉ်းစားပါ။ နှာရည်ယိုခြင်း၊ မျက်လုံးအိမ်အတွင်း အရိုးကျိုးပဲ့မှု ရှိ မရှိအတွက် အကဲဖြတ်စစ်ဆေးပါ။</p> <p>နားထင်နှင့်မေးရိုး၊ အသံအိုးဖွဲ့စည်းမှုများ ကျိုးပဲ့မှု ရှိမရှိကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးပါ။ ၎င်းအား အရေပြားအောက် ခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုပြီးနောက် လည်ပင်းနှင့် မျက်နှာ အသေးစိတ်စစ်ဆေးမှု၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ရပ်အဖြစ် အကဲဖြတ်ပါ။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် သွားနုတ်ထားသည်များ၊ ကျိုးပဲ့ထားသည်များ၊ သွားဖာထားသည်များ၊ သွားကျိုး၍ အတုတပ်ထားသည်များ၊ လျှာ ပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာရသည်များ၊ ပါးစပ်ထဲသို့ အရာဝတ္ထု အတင်းအဓမ္မထိုးသွင်း၍ ရထားသည့်ဒဏ်ရာများ၊ ဓာတ်လိုက်ခံရမှု သို့မဟုတ် လောင်ကျွမ်းမှုစသည်တို့ကို ကြည့်ရှုပါ။</p> <p>အချို့သော ဒဏ်ရာများသည် ၎င်းကိုဖြစ်ပွားစေသည့် အရာဝတ္ထု၏ ပုံသဏ္ဍာန်အရာ ကျန်ရစ်စေပါသည်။ ဥပမာ တုတ်၊ နံပါတ်တုတ် သို့မဟုတ် ကြိမ်တုတ် တို့ဖြင့် ရိုက်နှက်သဖြင့် ကျန်ရစ်သည့် အစဉ်းကြောင်းအရာများ။</p> <p>မျက်လုံးအိမ်သို့ ချွန်ထက်မှုမရှိ တိုးနေသော အရှိန်ကြောင့်ရသည့် ဒဏ်ရာများ၏ နောက်ဆက်တွဲများ၊ ဤတွင် ထိုးနှက်မှုကြောင့်ရသည့် ဖူးယောင်မှု (နှင့်/ သို့မဟုတ် မျက်လုံးအလင်းကွယ်သွားခြင်း)၊ မျက်လုံးအတွင်း သွေးယိုစိမ့်ခြင်း၊ မျက်လုံးမှန်ဘီလူး လွဲသွားခြင်း၊ သန္ဓေသားအတွင်း သွေးယိုစိမ့်မှု၊ မျက်လုံးအနောက်ဘက် သွေးယိုစိမ့်မှု၊ မျက်စိအာရုံခံလွှာသွေးပြန်ကြောသွေးယိုစိမ့်မှု စသည်တို့ပါဝင်ပါသည်။</p>

ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှုနည်းလမ်း	ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်များနှင့် ၎င်းတို့အားဖော်ထုတ်မှုအပေါ် မှတ်သားချက်များ
လက်ကောက်ဝတ်မှ ချည်နှောင်ကာ ချိတ်ဆွဲခြင်း (“La bandear”) ¹²⁶	လက်ကောက်ဝတ်နေရာတွင် ပွန်းပဲ့ရာများ သို့မဟုတ် အမာရွတ်များ။ လက်ကောက်ဝတ် သို့မဟုတ် ခြေကျင်းဝတ် နေရာတစ်ဝိုက်တွင် အမွှေးမှင် သို့မဟုတ် မွှေးညှင်းပေါက်အနည်းငယ်နှင့် ကြာရှည်ပြီဖြစ်သော အစင်းရာများ သည် ကြာရှည်စွာချည်နှောင်ခံထားခဲ့ရသည့်ကြောင့် အမွှေးပြောင်နေသည်ဟု မှတ်ယူနိုင်သည်။ ထိုသို့သော အသွင်အပြင်အတွက် အလိုအလျောက် ဖြစ်လာသော အရေပြားရောဂါဆိုင်ရာ ခွဲခြားထားသော ရောဂါစစ်တမ်းမရှိပါ။
လည်ပင်း သို့မဟုတ် လက်မှ ချည်နှောင်ကာ ချိတ်ဆွဲခြင်း (ဥပမာ- လက်နှစ်ဘက်အား ဘေးဘက်ဆန့်ကာ တစ်ဘက်စီမှ ကြိုးဖြင့်ချည်နှောင်ပြီး လက်နှစ်ဘက်အား တစ်ဖက်တည်း ဖြစ်အောင် ချိတ်ဆွဲခြင်း။ “သားသတ်သမား” - လက်နှစ်ဘက်အား အပေါ်သို့မြှောက်ပင့် ချိတ်ဆွဲပုံ)	ချည်နှောင်သည့်နေရာရှိ ပွန်းပဲ့ရာ သို့မဟုတ် အမာရွတ်များ၊ အောက်ပိုင်း ခြေဖျားများတွင် ထင်ထင်ရှားရှားရှိနေသည့် အညှိအမဲများ၊ လည်ပင်းဒဏ်ရာ (အဖြစ်နည်းသော်လည်း အသံအိုး ကျိုးအက်ခြင်းလည်းပါဝင်နိုင်သည်)။
ခန္ဓာကိုယ်အား ဇောက်ထိုး တွဲလောင်းချိတ်ပြီး ချည်နှောင်ခြင်း (“ပြောင်းပြန်သားသတ်ချိတ်ဆွဲခြင်း” “murciélago”)	ခြေချင်းဝတ်ပတ်လည်ရှိ ပွန်းပဲ့ရာများနှင့် အမာရွတ်များ။ အရွတ်နေရာများရှိ ဒဏ်ရာများ၊ ခြေကျင်းဝတ်နှင့် အခြားအဆစ်များလွဲနေခြင်း။
လက်ကို နောက်ကျော်ပစ်ပီး တံတောင် သို့မဟုတ် လက်ကောက်ဝတ်မှချည်နှောင်ကာ ချိတ်ဆွဲခြင်း၊ သို့မဟုတ် လက်ဖျံကိုနောက်ပစ်ပြီး တံတောင်ဆစ်ကို ၉၀ ဒီဂရီအထိ ထောင်ကာ လက်နှစ်ဘက်အား တန်းတစ်ခုတွင် ချည်နှောင်ပြီး ချိတ်ဆွဲခြင်း (“ပါလက်စတိုင်း တွဲလောင်းချည်နှောင်မှုပုံစံ”)	လက်ကောက်ဝတ်ပတ်လည်ရှိ ပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာများ၊ အမာရွတ်များ၊ ပခုံး ညှပ်ရိုး လွဲခြင်း၊ သို့မဟုတ် အရွတ်များ ပျက်စီးနေခြင်း၊ ကြွက်သားများ ဆုတ်ပြီနေခြင်း သို့မဟုတ် လက်မောင်းအပေါ်ဘက် အစိတ်အပိုင်း သေဆုံးခြင်း သို့မဟုတ် ရင်အုပ်ကြွက်သားများသေဆုံးနေခြင်း၊ ကြွက်သား၏ ရောင်ခြယ်ပစ္စည်းများ ဆီးတွင် ပါခြင်းဆိုင်ရာ ကျောက်ကပ်ပျက်စီးနေခြင်း သို့မဟုတ် အလုပ် မလုပ်တော့ခြင်း။
ဒူးအနောက်ဘက်မှ ဘားတံတစ်ခု ထားပြီး ဒူးကို ကွေးကာ သားကောင်အား တွဲလောင်းချိတ်ဆွဲခြင်း၊ လက်ကောက်ဝတ်ကို ဒူးနေရာတွင် ချည်နှောင်ထားလေ့ရှိသည် (“ကြက်တူရွေးအိပ်တန်း” “ဝန်ချီသည့်ဂျိုက်” “i”p au de arara”) (ပြင်းထန်သော အရွတ် ဆုတ်ပြီဖြစ်စေနိုင်သည်)	လက်ဖျံလက်ဦးပိုင်းနှင့် ဒူးအနောက်ဘက်တွင် ပွန်းပဲ့ရာများ၊ စုတ်ပြီ ပေါက်ပြီ ဒဏ်ရာ၊ အမာရွတ်များရှိနေခြင်း၊ လက်ကောက်ဝတ်နှင့် ဒူးတွင် ပွန်းပဲ့ရာများ ရှိနေခြင်း။

121 ၁၅ မိနစ်နှင့် ၂၀ မိနစ်မှ နာရီပေါင်းများစွာ၊ ရက်ပေါင်းများစွာအထိကြာမြင့်နိုင်သည့် ချိတ်ဆွဲထားခြင်းပုံစံအမျိုးမျိုးသည် အမြဲဆိုသလို ရိုက်နှက်မှုပုံစံအမျိုးမျိုးနှင့် ပူးတွဲနေတတ်ပြီး ပြင်းထန်သော နောက်ဆက်တွဲအကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဖြစ်စေနိုင်သည်။

ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှုနည်းလမ်း	ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်များနှင့် ၎င်းတို့အားဖော်ထုတ်မှုအပေါ် မှတ်သားချက်များ
ဦးခေါင်းအား ရေထဲသို့ အတင်းအဓမ္မ နှစ်ခြင်းသည် ဆီး၊ မစင်၊ ပျို့အန်မှု သို့မဟုတ် အခြား မစင်ကြယ်သည့်အရာများနှင့် ချိတ်ဆက်နေသည် ("ရေငုပ်သင်္ဘော"၊ "ရေကူးကန်"၊ "လက်တီနာ")	ရေနှစ်ခြင်း/ရေနှစ်မှုဖြစ်ခါနီး လက္ခဏာများ၊ မစင် သို့မဟုတ် ပါးစပ်ထဲ၊ လည်ချောင်းဝ၊ လေပြွန်၊ အစာပြွန် သို့မဟုတ် အဆုတ်ထဲတို့တွင် အစအနများ ရှိနေခြင်း။ သေဆုံးမှုမရှိပါက အဆုတ်ရောင်သွားခြင်း။
အနေအထားပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် ညှဉ်းပမ်းနှိပ်စက်မှု၊ ချည်နှောင်မှု သို့မဟုတ် တွန့်လိန်ကောက်ကွေးသော ပုံစံဖြင့် ချုပ်နှောင်မှု၊ ဆန့်ပြီး ချည်နှောင်မှု သို့မဟုတ် အခြား သဘာဝမကျသော ပုံစံများဖြင့် ချုပ်နှောင်မှု	အရွတ်များ၊ အကြောများနှင့် သွေးကြောများဆိုင်ရာ မကြာသေးမီက သို့မဟုတ် အိုဟောင်းသော ကျိုးပဲ့မှုများ၊ လွှဲနေမှုများနှင့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ
စားပွဲတစ်ခုပေါ်တွင် ပက်လက် လှဲထားပြီး ခန္ဓာကိုယ် အပေါ်ပိုင်း ထောက်ကန်ထားမှုမရှိသည့် အနေအထားမှ ရရှိသည့် တုံးတံဖြစ်သော ဝမ်းဗိုက်ပိုင်းဒဏ်ရာများ ("ခွဲစိတ်မှုစားပွဲ" ၊ el quirófano")	ဝမ်းဗိုက်ပိုင်း ပွန်းပဲ့ရာများ၊ ကျောပြင်ဒဏ်ရာများ၊ ဝမ်းတွင်းအူကျွန်နာ အပါအဝင် ဝမ်းဗိုက်ပိုင်းဆိုင်ရာ ကာလီစာများဒဏ်ရာရရှိမှု။ ကြွက်သားအတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာ၊ ဝမ်းဗိုက်မြှေး၏နောက်ဘက်၊ ဝမ်းဗိုင်းအတွင်းဖြစ်သော သွေးယိုစိမ့်မှု။
လက်ဝါးဖြင့် နားနှစ်ဘက်သို့ ပြင်းထန်စွာ ရိုက်နှက်ခြင်း ("teléfono")	နားပေါက်ထဲသို့ ပြင်းထန်သောဖိအား လျင်မြန်စွာသက်ရောက်သည့်အခါ နားစည်ကို ပေါက်ကွဲစေသည်။ အချိန်ကြာလာသည့်အခါ နားစည်တွင် အနာရွတ်ဖြစ်လာပါမည်။ နား၏ပြင်ပတွင်လည်း ဒဏ်ရာများရှိလာနိုင်သည်။ နားအတွင်း ကြည့်ကိရိယာကို အသုံးပြုပါ။
ကျာပွတ်ဖြင့် ရိုက်နှက်ခြင်း	အစဉ်းရာများ၊ အကြောင်းလိုက်ရှိနေသည့် အမာရွတ်များသည် ကျာပွတ်ဖြင့် ရိုက်နှက်မှုကြောင့် ကျန်ရစ်သည့် အမာရွတ်ဖြစ်နိုင်ခြေများပါသည်။ အရေပြားရောင်ယမ်းခြင်းကို ထည့်မတွက်ပါနှင့်။
လက်သည်း၊ ခြေသည်းများ အတင်းအဓမ္မ ဖယ်ထုတ်ခြင်း	လက်သည်းရင်းနှင့် လည်သည်းအနီးအရေပြားများတွင် စုတ်ပြီနေခြင်း၊ ပွန်းပဲ့နေခြင်း၊ ချုပ်နှောင်ထားမှုနှင့် ဆက်နွယ်နေသည့် အခြားသောဒဏ်ရာများ။ နောက်ပိုင်းတွင် တစ်သျှူးများသည် ကြီးထွားလာပြီး လက်သည်းတွင် အသားပို တက်လာစေနိုင်ပါသည်။ လိုက်ကန်ပလေးနပ်စ် (Lichen planus) အရေပြားရောဂါသည် သက်ဆိုင်ရာ ကွဲပြားသော ရောဂါအမျိုးအစားဖြစ်ပြီး အခြားသော အရေပြားဒဏ်ရာများနှင့် ပူးတွဲလာလေ့ရှိသည်။ ဖုန်းဂပ်စ်မို့ဆိုင်ရာကူးဆက်ရောဂါများသည် ထူထဲပြီး အဝါရောင်သန်းကာ ကြွေတတ်သော လက်သည်းခြေသည်းများကို ထုတ်လုပ်ပေးပါသည်။

<p>လောင်ကျွမ်းဒဏ်ရာများ</p>	<p>စီးကရက်၊ ပူပြင်းသောအရာဝတ္ထုများသည် လောင်ကျွမ်းဒဏ်ရာများကို ဖြစ်စေသည် (အချိန်ကြာလာသည့်အခါ ယိန့်သေးငယ်သော အမာရွတ်များ ဖြစ်လာစေပါသည်။ အလိုအလျောက်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ရောင်ရမ်းစေသော ဖြစ်စဉ်များတွင် ၎င်းသိသာထင်ရှားသည့် အနားသတ်ရုံမရှိပါ။)။ လက်သည် အရင်းများ လောင်ကျွမ်းသည့်အခါ နောက်ဆက်တွဲအဖြစ် ပုံမကျသော အစင်းများပါရှိသော ပုံမကျသည့်လက်သည်းများကို ဖြစ်စေသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ ဒေါက်တာအကန့်အဖြစ် ကွဲထွက်သွားတတ်သည်။</p>
<p>ဓာတ်လိုက်ခြင်း (လျှပ်စစ်ဓာတ်အားအရင်းအမြစ် တစ်ခုကို ဆက်သွယ်ထားသည့် ဝါယာကြိုးများ၊ ဥပမာ - ပလပ်ခေါင်း/la picana ။ လျှပ်စစ်တူရိယာ၊ သတ္တုထွက်နေသော ဝါယာကြိုး)</p>	<p>လျှပ်စစ်ဓာတ်လိုက်သည့် လက်၊ ခြေ၊ လက်ချောင်း၊ ခြေချောင်း၊ နို့သီး၊ ပါးစပ်၊ နှုတ်ခမ်း သို့မဟုတ် လိင်အင်္ဂါ။ ဂျယ်လ် သို့မဟုတ် ရေ သည် အများအားဖြင့် မြင်သာသော လောင်ကျွမ်းမှုများကို ကာကွယ်ပေးသည်။ လောင်ကျွမ်းမှုသည် သွင်ပြင်အဖြစ်ပေါ်လာပြီး၊ ဒဏ်ရာရခဲ့သည့် အချိန်မည်မျှကြာခဲ့ပြီအပေါ် မူတည်သည်။ ချက်ချင်းဆိုသလို၊ အနီရောင်အစက်အပြောက်များ၊ အရည် ကြည်ဖုနှင့်/ သို့မဟုတ် အမဲရောင်သမ်းပြီး ပေါ်ထွက်လာသည်။ ရက်သတ္တပတ် အနည်းငယ် အတွင်း အနီရောင်အပိုင်းစက်အမာရွတ်များပေါ် လာသည်။ လပေါင်းများစွာ ကြာမြင့်သော သေးငယ်သော၊ ဖြူသော၊ အနီရောင် သို့မဟုတ် အညိုရောင်သမ်းသော အစက်အပြောက်များ ပေါ်လာသည်။</p>
<p>မီးအပူပေးထားသည့် သတ္တုတံ စိုးအား စအိုထဲသို့ ထိုးသွင်းခြင်း (Black Slave)</p>	<p>စအိုတွင် လောင်ကျွမ်းနေခြင်း။</p>
<p>တုံးတိသောအရာဖြင့် ဆက်တိုက် လုပ်ဆောင်မှုကြောင့် ရသည့် ဒဏ်ရာများ၊ ခြေဖဝါးအထိတိုင် (တစ်ခါတစ်ရံ လက် သို့မဟုတ် တင်ပါးထိ) (“falanga”, “falaka”, “bastinado”)</p>	<p>သာမန်ကာလျှံကာဖြင့်ပြင်ပပိုင်းစစ်ဆေးမှုတွင် လွတ်သွားနိုင်သည်။ လက္ခဏာ များရှိ နေပါသော်လည်း ပွန်းပဲ့မှုမဟုတ်ဘဲ ရောင်ကိုင်းမှုက သိသာသော အသွင် အပြင်ဖြစ်နိုင်သည်။ ပိတ်ထားသော ရောဂါလက္ခဏာစု အကန့်သည် ကြွက်သား သေဆုံးမှု သို့မဟုတ် ခြေချောင်းထိပ်တွင် သွေးများယိုစိမ့်မှုသို့ ဦးတည်နိုင်သည်။ လက်ကောက်ဝတ်နှင့် အခြေထောက်အရိုးငယ်တွင် ကျိုးပဲ့မှုများဖြစ်နိုင်သည်။ အရွတ်အကြောနှင့် ကြွက်သားစွန်းအရွတ်များသည် စုတ်ပြီနိုင်သည်အချိန် ကြာလာသည့်အခါ ပုံမှန်မဟုတ်သည့် အမာရွတ်များ အရေပြားတွင် ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည်။</p>
<p>လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာကျူးလွန်မှု</p>	<p>လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာကူးစက်ရောဂါ၊ ကိုယ်ဝန်ရရှိမှု၊ ရင်သား သို့မဟုတ် လိင်အင်္ဂါ တွင် ဒဏ်ရာများရရှိခြင်း။ ယောနီ၊ စအို သို့မဟုတ် ပါးစပ်များတွင် ထိုးသွင်း ခံရမှုလက္ခဏာအားလုံးနှင့် ၎င်းတို့၏ ကွဲပြားသောရောဂါအမျိုးအစားများ။</p>

င။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များအား စိစစ်သုံးသပ်မှုဆိုင်ရာ အသေးစိတ်လမ်းညွှန်ချက်များ

၁။ နိဒါန်း

၂၇၄။ ဤလမ်းညွှန်ချက်များသည် အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များစိစစ်သုံးသပ်ရာတွင် လိုက်နာရမည့် လုပ်ငန်းစဉ်ကို ရှင်းလင်းဖော်ပြပေးပါသည်။

၂။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာမှုအတွက် အခြေခံအဆောက်အအုံ

၂၇၅။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များစိစစ်လေ့လာရာတွင် အခြေခံအဆောက်အအုံလိုအပ်သည်။ အထူးသဖြင့် ဓာတ်ခွဲခန်းတစ်ခုလိုအပ်သည်။ လုံခြုံရေး၊ ထိန်းချုပ်မှုကွင်းစက် (chain of custody) နှင့် ဇီဝဆိုင်ရာလုံခြုံရေးတို့နှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ဓာတ်ခွဲခန်းအား ရင်ခွဲရုံ/အအေးတိုက်ကဲ့သို့ပင် တည်ဆောက်ထားပါသည်။ ယင်းဓာတ်ခွဲခန်းသည် အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာမှုအတွက် အထူးသီးသန့်အသုံးပြုသင့်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် စိစစ်လေ့လာမှုပြီးဆုံးရန် ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုထက် ပို၍ ကြာမြင့်သောကြောင့်ဖြစ်သည် (တစ်ခါတစ်ရံရက်ပေါင်းများစွာ၊ သို့မဟုတ်ရက်သတ္တပတ်ပေါင်းများစွာကြာသည်)။ အောက်ပါအချက်များသည် လိုအပ်သော အခြေခံအခြေအနေရပ်များအချို့ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့သည် တစ်ချိန်တည်းမှာ အမှုပေါင်းမည်မျှအား စိစစ်လေ့လာမှု ပြုရသည်ဟူသည့်အပေါ်တွင် မူတည်၍ ကွဲပြားပါလိမ့်မည်။

- (က) အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာရန်အတွက် စားပွဲများကိုထားရှိရန် လုံလောက်သော အကျယ်အဝန်းရှိသည့် နေရာ။ စားပွဲများသည် အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များ ခန္ဓာဗေဒလဲလျောင်းထား ရှိရန် လုံလောက်သော ပမာဏရှိသည့် စားပွဲများဖြစ်သင့်သည်။
- (ခ) အလင်းရောင် ကောင်းကောင်းရှိရမည်။
- (ဂ) လေဝင်လေထွက်ကောင်းရမည်။
- (ဃ) အကြွင်းအကျန်များနှင့် သက်ဆိုင်ရာဆက်စပ်သော အထောက်အထားများ သိုလှောင်သိမ်းဆည်း ရမည့်နေရာများ (အရိုးစု အကြွင်းအကျန်များအတွက် ရေခဲသေတ္တာ မလိုအပ်ပါ။)
- (င) သန့်ရှင်းရေးလုပ်ရာနေရာ (ရေစီးဆင်းမှု ကောင်းစွာရှိရမည်)
- (စ) ဓာတ်ပုံရိုက်ရန်နေရာ။
- (ဆ) မျိုးရိုးဗီဇဆိုင်ရာ စိစစ်လေ့လာမှုအတွက် ပုံစံနမူနာများကို ယူဆောင်ရာအတွက် နေရာ (မလိုလားအပ် သည့် ရောဂါပိုးမွှားများကူးစက်တတ်သည့် ကိစ္စရပ်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လိုအပ်သည်)
- (ဇ) ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုအတွက် လက်လှမ်းမီနိုင်ခြင်း။
- (ဈ) အနံ့အသက်များနှင့် ကူးစက်တတ်သော အရာများ၊ မှိုတတ်နေသည့်အမှုန်များ စသည်တို့ကို ရှင်း လင်းရန် လေစစ်ထုတ်သည့် ကိရိယာထားရှိခြင်း။
- (ည) ရုပ်အလောင်းခန္ဓာကိုယ်သည် အလွန်ပုပ်သိုးနေသည့်အဆင့်ဖြစ်ပါက အသားလွှာများကို ဖယ်ရှားပြီး အရိုးများကို စစ်ဆေးရန်အတွက် အထူးသီးသန့်ခန်း လိုအပ်ပါမည်။

၃။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာရန်အတွက် ပြင်ဆင်ခြင်း

၂၇၆။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ သေချာစွာပြန်လည်ရှာဖွေခြင်း မည်မျှအရေးကြီးမားသည်ကို အလွန်အမင်း အလေးပေးမှုမပြုနိုင်ပါ။ ပြန်လည်ရှာဖွေတွေ့ရှိမှုမပြုနိုင်ခြင်းက ရှုပ်ထွေးနေပြီးသားဖြစ်သော တာဝန်ကို ပို၍ပင် ရှုပ်ထွေးစေပြီး၊ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ စိစစ်လေ့လာရာတွင် ရှင်းလင်းရမည့် ကိစ္စရပ်များအားလုံးနှင့်

စပ်လျဉ်းပြီး ယုံကြည်အားထားရသော၊ ကျိုးကြောင်းညီညွတ်သော နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များ ချမှတ်မှုပြုရန် ဖြစ်နိုင်
ချေ နည်းပါးစေနိုင်ပါသည်။

၂၇၇။ ဓာတ်ခွဲခန်း၌ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို ရရှိပြီးသည်နောက်၊ ထိန်းချုပ်မှုကွင်းစက် (chain of cus-
tody)နှင့် မှတ်တမ်းရေးမှတ်မှုနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် အဆင့်များအားလုံးကို လိုက်နာခြင်းအားဖြင့် မှုခင်းဆေးဘက်
ရေးရာ မနုဿဗေဒပညာရှင် အနေဖြင့် -

- (က) ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များသည် လူ့ရုပ်အလောင်း ဖြစ်မဖြစ်ကို သက်သေပြပေးရမည်။
- (ခ) အမှုဖြစ်ရပ်သည် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ-ဥပဒေရေးရာ အကျိုးစီးပွားတွက် ဟုတ်သည်၊ မဟုတ်သည်ကို
သော်လည်းကောင်း၊ သမိုင်းဝင် သို့မဟုတ် သမိုင်းမတိုင်မီခေတ်အခြေအနေနှင့် ဆက်စပ်မှုမရှိသည်ကို
သော်လည်းကောင်း သက်သေပြပေးရမည်။
- (ဂ) ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များသည် လူပုဂ္ဂိုလ်အရေအတွက် မည်မျှအား ကိုယ်စားပြုသည်ကို
ချပြပေးရမည်။

၂၇၈။ တစ်ပိုင်းတစ်စီဖြစ်နေသော အကြွင်းအကျန်များဖြစ်ပါက ၎င်းတို့သည် လူ့ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်ဟုတ်
သည်၊ မဟုတ်သည်ကို သတ်မှတ်ရန် ခက်ခဲနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ပါက တစ်သျှူးဗေဒ၊ မျိုးရိုးဗီဇ သို့မဟုတ်
ဓာတုဗေဒဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။

၂၇၉။ အချို့သောဖြစ်ရပ်များတွင် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များသည် သမိုင်းဝင် သို့မဟုတ် သမိုင်းမတိုင်မီ
အချိန်က အကြွင်းကျန်များဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ- ဥပဒေရေးရာ စိတ်ဝင်စားဖွယ် ဖြစ်မဖြစ်ကို
သတ်မှတ်ပေးရန် အရေးကြီးပါသည်။ ထိုသို့သောအခြေအနေများတွင် ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များ၊
၎င်းတို့နှင့်အတူတွေ့ရသည့် ဆက်နွယ်သည့်အရာဝတ္ထုများ (ဥပမာ၊ ကျောက်ခဲလက်နက်များ) စွန့်ပစ် ပုံနည်း
လမ်းနှင့် မြုပ်နှံသည့်နေရာအတွင်း၌ ၎င်းတို့၏ ထားရှိပုံအနေအထားတို့သည် အကဲဖြတ်စစ်ဆေးရာတွင်
အရေးကြီးသော အခန်းကဏ္ဍတစ်ရပ်အဖြစ် ရှိနေနိုင်ပါသည်။ ထို့အပြင် အရိုးများ၏ အချို့သောအသွင်အပြင်များ
(ဥပမာ သန်မာသောသွားများရှိနေခြင်း) နှင့် သွား၏ အသွင်အပြင်တို့သည် ၎င်းတို့၏ သမိုင်းဝင်သော
သဘောသဘာဝကို ညွှန်ပြပေးနိုင်ပါသည်။ ထိုသို့သော အသွင်အပြင်များကို ဂရုတစိုက် အဓိပ္ပာယ်ကောက်ရန်
လိုအပ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် မျက်မှောက်ခေတ်လူများသည်လည်း ထိုသို့သော အသွင်အပြင်များကို
ပြသနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ သွားဘက်ဆိုင်ရာပြန်လည်မွမ်းမံမှုများရှိပါက သေချာသည်မှာ မျက်မှောက်
ခေတ်ကာလ အခြေအနေနှင့် ပို၍ သက်ဆိုင်ကြောင်း ဖော်ပြပေးသည်။

၂၈၀။ ဓာတ်ခွဲခန်းတွင် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ ရောထွေးပြီးရောက်ရှိလာပါက လူအနည်းဆုံးမည်မျှ
ပါဝင်နေသည် (Minimum Numbur of Individual) ဟူသည်ကို သတ်မှတ်ပေးရန် ကောင်းမွန်သော ဗျူဟာ
တစ်ရပ်လိုအပ်ပါသည်။ ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိသောနည်းလမ်းများမှာ - စုံတွဲအလိုက်နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု
ဆက်ပေးခြင်း၊ ဖယ်ရှားသုတ်သင်ခြင်းဆိုင်ရာဖြစ်စဉ်၊ အရိုးအဆစ်များကို နှိုင်းယှဉ်ခြင်း၊ ကျောက်ဖြစ်ရုပ်ကြွင်း
ဆိုင်ရာလေ့လာမှုနှင့် နောက်ဆုံးတွင် မျိုးရိုးဗီဇဆိုင်ရာ စိစစ်လေ့လာမှုများပြုလုပ်ခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။

၂၈၁။ မှုခင်းရေးရာ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ဖြစ်လာသည့် ဖြစ်ရပ်အမှုတစ်ခုအဖြစ် သက်သေထင်ရှားသည့်အခါ ရုပ်အလောင်း
အကြွင်းအကျန်များကို အောက်ပါအစဉ်လိုက်အတိုင်း ပြင်ဆင်ဆောင်ရွက်ပေးသင့်ပါသည် -

- (က) **စာရင်းသွင်းခြင်း။** ။ မည်သည့်အရိုးများနှင့် သွားများရှိနေသည်၊ ယင်းအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုစီတိုင်း၏
အခြေ အနေနှင့် လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ထက်ပို၍ ရှိနေခြင်းဖြစ်မဖြစ် (အရိုး/သွားများကို ထပ်တလဲလဲ
စစ်ဆေးပြီး ဖော်ထုတ်ခြင်းအားဖြင့်)။

(ခ) **ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်း (Plain X-rays)။** ။ အပျက်အစီးဖြစ်နေသည့် အရိုးများ၊ ဥပမာ သေနတ်ဖြင့်ပစ်ခံရခြင်းကို မျက်စိဖြင့်မြင်တွေ့၍မရသည့်အတွက် ထိုသတ္တုများကို ဓာတ်မှန်ရိုက်ပေးရမည်။ ခဲသတ္တုသို့မဟုတ် ကြေးသတ္တု၊ ဥပမာ ကျည်ဖူးများရှိမရှိကို ဖော်ထုတ်ရန် ဓာတုဗေဒဆိုင်ရာ စမ်းသပ်မှုများအသုံးပြုနိုင်သည်။ ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်းသည် အရိုးဆိုင်ရာရောဂါပေဒအား သုံးသပ်မှုပြုခြင်းအတွက်လည်း အသုံးဝင်ပါသည်။ ဓာတ်မှန်ရိုက်ခြင်းကို ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ သန့်ရှင်းရေးမပြုလုပ်မီ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ဤသည် အလောင်းတူးဖော်ရာတွင် ရောထွေးနေသော အလောင်းများကို ဖော်ထုတ်ရန်မဖြစ်နိုင်သည့်အခြေအနေတွင် ပုပ်သိုးဆွေးမြည့်နေသော ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များတွင် အရေးကြီးပါသည်။

(ဂ) **ဆေးကြောသန့်စင်ခြင်း/နမူနာယူခြင်း။** ။ ၎င်းတို့၏အခြေအနေသည် အခွင့်ပေးပါက အရိုးနှင့်သွားများကို အခြားဘာမျှမပါဘဲ သာမန်ရေပန်းဖြင့် ဆေးကြောပေးသင့်ပါသည်။ ရေဖြင့် ဆေးကြောသည့်အခါ အရာဝတ္ထုများ မျောပါမသွားစေရန် စကာခံပေးရပါမည်။ အကယ်၍ ရုပ်အလောင်းသည် အလွန်အမင်း ပုပ်သိုးဆွေးမြည့်နေပါက ဆေးကြောခြင်းသည့် အကျိုးပျက်ပြားစေနိုင်ပါသည်။ နူးညံ့မှုရှိသော အမွှေးတို့များ ရှိသည့် ဘရွတ်တံ၊ ဥပမာ သွားပွတ်တံ၊ ကိုအသုံးပြု၍ အညစ်ကြေးများကို ဖယ်ရှားနိုင်သည်။ သို့ရာတွင် ဟောင်းနွမ်းစုတ်ပြတ်နေသောအရိုးများ၊ ဥပမာ ရှည်လျားသောအရိုးများ၏ အစွန်းပိုင်းများနှင့် တင်ပါးဆုံရိုး၏အရိုးစပ်များကို သေချာစွာဂရုစိုက်ပေးရမည်။ သွားရင်းဗျည်းအရိုးနှင့် ပူးတွဲဆက်နွယ်နေသည့် သွားများကို ဖယ်ရှားထုတ်ယူပြီး သီးသန့်ဆေးကြောကို သိမ်းဆည်းထားသင့်ပါသည်။ ပျောက်မသွားစေရန်ဖြစ်သည်။

အကယ်၍ ရုပ်အလောင်း အကြွင်းအကျန်များသည် အရိုးစုချည်းသက်သက်မဟုတ်ဘဲ နူးညံ့သော တစ်သျှူး အပိုင်းအစများ တွယ်ကပ်နေသေးပါက တင်းကြပ်သော ထိန်းချုပ်မှုဖြင့် ယင်းအရိုးစုများကို ဓာတုဗေဒ နည်းလမ်းမဟုတ်သည့် နည်းလမ်းဖြင့် ဆေးကြောပေးသင့်ပါသည်။ ထိုဆေးကြောမှုအား မှုခင်းရေးရာ ရောဂါရှာဖွေရေးဆရာဝန်မှ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား သုံးသပ်မှုပြုခြင်း၊ သေချာစွာ မှတ်တမ်းပြုစုခြင်းနှင့် လိုအပ်သည့် ပုံစံနမူနာများ ရယူစုဆောင်းပြီးမှသာ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား ဆေးကြောပေးပြီးပါက ၎င်းတို့အား ဖြစ်နိုင်ပါက အလင်းရောင်နှင့် ဝေးကွာသည့်နေရာ၊ အရိုးစုအား နေရောင်နှင့်မထိတွေ့သည့်နေရာတွင် အခြောက်ခံပေးသင့်ပါသည်။ မြန်မြန်ခြောက်စေချင်က ပန်ကာကို အသုံးပြုနိုင်သည်။

(ဃ) **ပုံစံနမူနာယူခြင်း။** ။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာရာတွင် ပုံစံနမူနာများရယူရသည့် အဓိက အကြောင်းအရင်းမှာ မျိုးရိုးဗီဇဆိုင်ရာစိစစ်လေ့လာမှုကိုဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်ပြီး မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်ကြောင်းဖော်ထုတ်မှုကို ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။ DNA ဓာတ်ခွဲခန်းများ၏ သတ်မှတ်ချက်များနှင့်အညီ ပုံစံနမူနာများရယူခြင်းနည်းလမ်းများ ကွဲပြားနိုင်သည်ဖြစ်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရပါမည်။ အရိုးစု၏ အခြေအနေနှင့် ပါဝင်သည့်ရုပ်အလောင်းအရေအတွက်တို့အပေါ် မူတည်၍ မနုဿဗေဒပညာရှင်မှ ပုံစံနမူနာ မည်မျှယူရမည်ကို ဆုံးဖြတ်ရပါမည်။ ရောထွေးနေသည့် အရိုးစုရှိသည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရမည်မှာ ရှုပ်ထွေးပြီး၊ ထိုသို့သော ရှုပ်ထွေးသည့် ဖြစ်ရပ်အခြေအနေများကို မည်သို့စိစစ်လေ့လာမည်ဟူသည့် ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ဗျူဟာကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါမည်။ အများအားဖြင့် ကောင်းမွန်သော သွားနှစ်ချောင်းသို့မဟုတ် သုံးချောင်း၊ ပေါင်ရိုးသို့မဟုတ် ခြေသလုံး အတွင်းဘက်အရိုးကဲ့သို့သော ရှည်လျားသည့် အရိုးချောင်းများပမာဏ အလုံအလောက်တို့သည် လူတစ်ဦးအတွက် အရိုးစုဆိုင်ရာပုံစံနမူနာယူရန်လုံလောက်ပါသည်။ (ဖြစ်နိုင်ပါက သွားနှင့် အရိုးများ ဆေးကြောသန့်စင်မှုမပြုမီ ပုံစံနမူနာများကို ယူထားရပါမည်။ နောက်ထပ်ညစ်ညမ်းမှုများဖြစ်မလာစေရန် ဖြစ်သည်။)

(c) ဆက်စပ်၍ပြည်လည်ဖော်ထုတ်ခြင်း။ ။ ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု မတိုင်မီ သို့မဟုတ် ပြီးနောက် တွေ့ရှိရ သည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်တွေ့ရှိရသည့် အရိုးများကို ဆက်စပ်၍ ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ပေးရ ပါမည်။ အရိုးအပိုင်းအစများကို ဆက်ပြီး၊ ပြန်စွာသည့်အခါတွင်လည်း ပျက်စီးမှုမရှိစေသည့် အထူး ကော်ကို အသုံးပြုသင့်ပါသည်။

၄။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ၏ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပရိုဖိုင်မှတ်တမ်းတည်ဆောက်ပေးခြင်း

၂၈၂။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား ပြင်ဆင်မှုပြုပြီးပါက မနုဿဗေဒပညာရှင်မှ ၎င်းတစ်ခုချင်းစီ၏ ဇီဝဗေဒ ဆိုင်ရာပရိုဖိုင်မှတ်တမ်းကို ပြုစုပေးပါမည်။ ယင်းတွင် အသက်၊ လိင်၊ မျိုးရိုး၊ အရပ်အမောင်း စသည်တို့အား အကဲဖြတ်စစ်ဆေးမှုနှင့် သတ်မှတ်ချက်ပေးမှုတို့ပါဝင်သည်။

၂၈၃။ အသက်။ ။ ၎င်းသည် အရိုး၏အပိုင်းအခြားအတွင်း ခန့်မှန်းခြင်းဖြစ်ပြီး၊ အတိအကျမဟုတ်ပါ။ လူပုဂ္ဂိုလ် အိုမင်း လာလေလေ၊ အပိုင်းအခြား ကျယ်လာလေလေဖြစ်သည်။ သန္ဓေသားအဆင့်မှာ အသက် ၂၅ နှစ်ခန့်အထိတွင် လူ၏အရိုးစုသည် ဖွံ့ဖြိုးမှု ကြီးထွားမှုဖြစ်ပေါ်သည်။ မြောက်များစွာသော တိုင်းတာမှုများဖြင့်လည်း သုံးသပ်မှုပြု သည်။ ၎င်းတို့မှာ သွားဘက်ဆိုင်ရာဖွံ့ဖြိုးမှု၊ ရှည်လျားသောအရိုးများ၏ အတိုင်းအတွာ၊ အသက်ငယ်စဉ် အရိုးများဆက်စပ်သည့် အသွင်အပြင်တို့ဖြစ်ပြီး၊ လူ၏ကြီးထွားဖွံ့ဖြိုးမှုနောက်ပိုင်းအဆင့်တွင် ဆီးခုံရိုးများ အရိုးဆက်ခြင်းနှင့် စတုတ္ထမြောက်နံရိုးအဆုံးပိုင်းအသွင်သဏ္ဍန်လေ့လာခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ လူ၏ ဖွံ့ဖြိုးမှုများ ရပ်တန့်သွားသည့်အခါ ဆုတ်ရုပ်လာသည့်ပြောင်းလဲမှုများ စတင်ပေါ်ထွက်လာသည်။ အထူးသဖြင့် အဆစ် အမြစ် နေရာများဖြစ်သည့် အရိုးအဆစ်ရောင်ခြင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာများဖြစ်သည်။

၂၈၄။ လိင်။ ။ အရိုးစုအတွင်း လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ခိုင်မိုးဖစ်ဆင် (dimorphism) အား အပျိုလူပျိုဖြစ်လာချိန်တွင် တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုကာလမတိုင်မီ လိင်အုပ်စုခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်းသည် အားကိုး၍မရပါ။ အသက် အရွယ်ပိုကြီးလာသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များတွင် လိင်အုပ်စု ခွဲခြားသတ်မှတ်နိုင်သည့် အဓိကနည်းလမ်းနှစ်ခု ရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ -

- (က) ဦးခေါင်းရိုးနှင့် တင်ပါးဆုံရိုးတို့၏ အထူးနေရာများတွင် အသွင်သဏ္ဍာပိုင်းဆိုင်ရာ လက္ခဏာများ၊
- (ခ) မက်ထရစ်စနစ် အကဲဖြတ်သုံးသပ်မှုပြုခြင်း၊ ယင်းတွင် ခြေလက်အရိုးများ၊ အရိုးဆက်သည့် နေရာများ၏ ရှုထောင့်မျိုးစုံကို တိုင်းတာခြင်းများလည်း ပါဝင်သည်။

အကယ်၍ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ တစ်ပိုင်းတစ်စစဖြစ်နေခြင်း သို့မဟုတ် အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာ ဖော် ထုတ်မှုတွင် လိင်အုပ်စုခွဲခြားမှုမပြုနိုင်ပါက၊ မျိုးရိုးဗီဇဆိုင်ရာ စိစစ်လေ့လာမှု (amelogenin) အားဖြင့် လိင်ခွဲ ခြားသတ်မှတ်ရန် အသုံးပြုနိုင်ပါမည်။ လိင်ခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်း (amelogenin)ကို အရိုးများ၏ မျိုးရိုးဗီဇ စိစစ်လေ့လာမှုတွင် စံနှုန်းတစ်ခုအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပါသည်။

၂၈၅။ မျိုးရိုး။ ။ မျိုးရိုးဟုဆိုရာတွင် တိကျသောလူအုပ်စုတစ်ခု၏ ပထဝီနယ်ပယ်ဒေသနှင့်/သို့မဟုတ် မျိုးရိုးဆိုင်ရာ ဇာစ်မြစ်ကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ ၎င်းအတွက် အရိုးများအတွင်း၊ အထူးသဖြင့် ဦးခေါင်းရိုးအတွင်းရှိ အထူး လက္ခဏာများကို သုံးသပ်ခြင်းအားဖြင့် အကဲဖြတ်စစ်ဆေးခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းလက္ခဏာများသည် ရှိသည်လည်း ဖြစ်နိုင်၊ မရှိသည်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ သို့မဟုတ် ပမာဏအနည်းငယ် ရှိနိုင်သည်။ တစ်ချိန်နည်းမှာပင် ဦးခေါင်းရိုးအတွင်းနှင့် ဦးခေါင်းခွံအနောက်ပိုင်းကို တိုင်းတာမှုများစွာပြုနိုင်သည်။ တိုင်းတာမှုများကိုပြုလုပ်ရန် နှင့် အရိုးစု၏မျိုးရိုးဆိုင်ရာ အကဲဖြတ်စစ်ဆေးမှုတစ်ရပ်ကို စိစစ်လေ့လာမှုအောက်၌ ထုတ်လုပ်နိုင်ရန် ဆော့ဖ်ဝဲကို သင့်လျော်သလို အသုံးပြုနိုင်ပါသည်။

၂၈၆။ အရပ်အမောင်း။ ။ အရိုးစုတစ်ခု၏အရပ်အမောင်းကို အောက်ပါနည်းလမ်းများမှ တစ်ခုခုကို အသုံးပြုပြီး ခန့်မှန်းနိုင်သည် -

- (က) သတ်သတ်မှတ်မှတ်ဖြစ်သော အရိုးများအချို့၏ အမြင့်/အရှည်ကိုတိုင်းတာခြင်း (ဦးခေါင်းခွံ၊ ကျောရိုး၊ ပေါင်ရိုး၊ ခြေသလုံးရိုး၊ ခြေချင်းဝတ်ရိုး)၊ ထိုတိုင်းတာမှုများကို ဖြည့်စွက်ပြီး လပ်နေသော နူးညံ့သည့်တစ်သျှူးအတွက် အမှားပြင်ဆင်ပေးခြင်း၊ သို့မဟုတ်
- (ခ) ရှည်လျားသော အရိုးတံတစ်ခုအား တိုင်းတာခြင်း (ဥပမာ၊ ပေါင်ရိုး၊ ခြေသလုံးရိုး သို့မဟုတ် လက်မောင်းရိုး) သို့မဟုတ် ထိုအရိုးနှစ်ချောင်းအား ပေါင်းလိုက်ခြင်း (ပေါင်ရိုးနှင့် ခြေသလုံးရိုး) နှင့် ရလဒ်အတွက် နောက်ဆုတ်တွက်ချက်သည့်ပုံသေနည်း (regression formula) တစ်ခု အသုံးပြုနိုင်သည်။
- (ဂ) နောက်ဆုတ်တွက်ချက်သည့်ပုံသေနည်း (regression formula) ကို တစ်ပိုင်းတစ်စစဖြစ်နေသော အရိုးများအတွက်လည်း အသုံးပြုနိုင်သည်။ ဖြစ်ရပ်အားလုံးတွင် မှန်ကန်သော အညွှန်းဇယားကို အသုံးပြုရန်ရွေးချယ်မှုပြုခြင်းအလို့ငှါ လိင် နှင့် မျိုးရိုးဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို လိုအပ်ပါသည်။

၅။ ကျန်ကြွင်းသည့်အရာများအား စိစစ်လေ့လာမှုနှင့် အစီရင်ခံမှု

၂၈၇။ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပရိုဖိုင်မှတ်တမ်းကို ပြုလုပ်ပြီးပါက အောက်ပါအဆင့်များအတွက် စိစစ်လေ့လာမှုများကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ပါသည် -

- (က) သေဆုံးမှုမတိုင်မီဒဏ်ရာအခြေအနေကို တိုင်းတာချက်တစ်စုံတစ်ရာ၊ ရောဂါဗေဒဆိုင်ရာ အခြေအနေများ သို့မဟုတ် အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာ ကွဲပြားခြားနားမှုများ (၎င်းသည် အရိပ်လက္ခဏာ ဖြစ်ချင်မှ ဖြစ်ပါလိမ့်မည်) တို့အား စိစစ်လေ့လာခြင်း၊ ၎င်းသည် သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းနှင့် အခြေအနေရပ်များ သို့မဟုတ် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းကို သတ်မှတ်ရန် ကူညီပေးသည့် အချို့သော သတင်းအချက်အလက်များကို ပေးနိုင်ပါသည်။
- (ခ) သေဆုံးပြီးနောက် ရုပ်အလောင်း၏ အရိုးများအတွင်းရှိ ပြောင်းလဲမှုများဖြစ်နိုင်ချေကို စိစစ်လေ့လာခြင်း - နိခါတကဗေဒဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်အရ(စာမျက်နှာ ၂၈၉ ကိုကြည့်ပါ)သေဆုံးပြီးသည်နောက် ၎င်းသည် ရုပ်အလောင်းအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်နိုင်သည်။ သေဆုံးမှုနှင့် အနီးဆုံးအချိန်တွင် ရရှိသည့် ဒဏ်ရာများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များမှ ယင်းပြောင်းလဲမှုများကို ခွဲခြားဖော်ထုတ်ပေးရန် အရေးကြီးပါသည်။
- (ဂ) သွားဘက်ဆိုင်ရာစိစစ်လေ့လာမှု - အသက်ခန့်မှန်းရန်နှင့် ဖြစ်နိုင်က မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရန်ဖြစ်သည်။ (ဤလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖြစ်နိုင်ပါက မူခင်းရေးရာ သွားဘက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်မှ ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်)

၂၈၈။ သေဆုံးပြီးနောက် အချိန်ကာလမည်မျှကြာမြင့်ခဲ့သည်ကို သတ်မှတ်ရန် ခက်ခဲပါသည်။ အထူးသဖြင့် အရိုးစုများသာ ကျန်ကြွင်းသည်ဖြစ်ရပ်မျိုးတွင်ဖြစ်သည်။ သမိုင်းဝင်သော၊ သို့မဟုတ် သမိုင်းမတိုင်မီခေတ်ကျန် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များနှင့် ဆိုင်သည့်ဖြစ်ရပ်တွင် အချိန်ကာလ သက်တမ်းကိုတိုင်းတာသည့်နည်းလမ်းများစွာ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ မူခင်းရေးရာ စိတ်ဝင်စားဖွယ် ဖြစ်ရပ်အခြေအနေများအတွက်မူ သေဆုံးမှု သက်တမ်းကာလ ရက်ပိုင်းအနည်းငယ်မှ နှစ်ပေါင်း ၃၀ သို့မဟုတ် ၄၀ အထိကြာမြင့်သည့် ရုပ်အလောင်းများအတွက် အရိုး၊ သို့မဟုတ် သွားများကို စိစစ်လေ့လာမှုအပေါ် မှီငြမ်းပြီး ကာယကံရှင်သည် လွန်ခဲ့သည့် ၁ နှစ်၊

ငါးနှစ် သို့မဟုတ် ဆယ်နှစ်ခန့်က သေဆုံးကြောင်းကို သက်သေပြပေးနိုင်သည့် သိပ္ပံနည်းပညာမရှိပါ။ သို့ရာတွင် ရေဒီယို-ကာဗွန်ဆိုင်ရာ အသစ်သောလေ့လာချက်များကို အချို့သောအခြေအနေများတွင် စတင်အသုံးပြုလျက်ရှိသည်။ လက်ဆုပ်လက်ကိုင်မပြနိုင်သော်လည်း ယုံမှတ်လောက်သော သတင်းအချက်အလက်များနှင့် အရိုးအကြွင်း အကျန်များနှင့်ရှိနေသည့် အခြားသော အရာဝတ္ထုများ၊ အချို့သောအခြေအနေများတွင် ဂြိုဟ်တုမှ ရိုက်ကူးသည် ပုံရိပ်များ၊ စသည်တို့သည် ဖြစ်ရပ်များ (သို့မဟုတ် မြုပ်နှံမှု) မည်သည့်အချိန်တွင် ဖြစ်ပျက်ခဲ့သည်ကို သတ်မှတ်ရန် ကူညီပေးနိုင်ပါသည်။

၂၈၉။ မူခင်းရေးရာ ကျောဖြစ်ရပ်ကြွင်းလေ့လာမှု (forensic taphonomy) သည် လူတစ်ဦးသေဆုံးပြီးနောက် ရုပ်အလောင်းတွင် ပြောင်းလဲမှုအမျိုးမျိုးကို လေ့လာသည့် ကဏ္ဍတစ်ခုဖြစ်သည်။ အချို့သောအခြေအနေများတွင် သေဆုံးပြီးနောက်ပိုင်း အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာတွင် တွေ့ရှိရသည့် ပြောင်းလဲမှုများကို နားလည်စေသည် (ဥပမာ အပုပ်ကောင်စား သားငှက်၏ လက်ချက်၊ အပင်များ၏လှုပ်ရှားမှု)။ သို့သော် ၎င်းသည် သေဆုံးသည့် အချိန်ကာလကို တိတိကျကျကို ယေဘုယျများဖြင့် မဖော်ပြပေးနိုင်ပါ။ ထိုအတွက်ကြောင့် ရှေးဟောင်း သုတေသနဆိုင်ရာ သက်တမ်းသတ်မှတ်ခြင်းနည်းလမ်းများဖြစ်သည့် ဥပမာ ကြွေစေ့များ သို့မဟုတ် ကျည်ဆံခွံကဲ့သို့ ရုပ်အလောင်း အကြွင်းကျန်နှင့် အတူရှိနေသည့် အရာဝတ္ထုများကို အသုံးပြုခြင်းသည် သက်တမ်းခန့်မှန်းမှုကို ပိုမို တိကျစေနိုင်ပါ သည်။

၂၉၀။ အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို စိစစ်လေ့လာရာတွင် အသုံးပြုသည့် နည်းလမ်းများသည် သိပ္ပံနည်းပညာ အသိုင်းအဝိုင်းမှ လက်ခံထားသည့် စံနှုန်းနှင့်ပြည့်မီရပါမည်။ ဒေသန္တရဒေတာစုဆောင်းကောက်ယူမှု အပေါ် မှီခိုအားထားသည့် တိုင်းတာမှုအညွှန်းများနှင့် ဒေတာဘေ့စ်များ အသုံးပြုရသည့်ဖြစ်ရပ်တွင် ၎င်းတို့သည် အများသိရှိလက်ခံထားသော ထုတ်ဝေမှုများ၌ ထုတ်ဝေထားခြင်းအားဖြင့် ထောက်ခံချက်ရှိထားရပါမည်။

၂၉၁။ စိစစ်လေ့လာမှုအားလုံးကို ဓာတ်ပုံများ၊ ပုံဆွဲထားသည်များ၊ မှတ်စုများနှင့် တိကျသောပုံစံများနှင့်အတူ သေချာစွာ မှတ်တမ်းပြုစုရမည်။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်မှ ရယူထားသည့် ပုံစံနမူနာများဆိုင်ရာ တိကျသောမှတ်တမ်းကို သိမ်းဆည်းကာ၊ ယင်းနမူနာများအား မှန်ကန်စွာ တံဆိပ်ကပ်ပြီး၊ လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းများနှင့် ထိန်းချုပ်မှု ကွင်းဆက် (chain of custody)များကို သေချာစွာသိမ်းဆည်းပေးရမည်။ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို တရားဝင်နည်းလမ်းအရ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ထားခြင်းမပြုမီ မြှုပ်နှံရမည်ဆိုပါက ယင်းဖြစ်စဉ်ကို သေချာစွာ မှတ်တမ်းပြုစုရမည်။ ယင်းတွင် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များအား စွန့်ပစ်မည့်နေရာအတိကျကိုမှတ်တမ်းတင်ခြင်း၊ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များကို ထည့်သွင်းသည့်သေတ္တာကို သေချာစွာ တံဆိပ်ခတ်ပေးခြင်း၊ ထိန်းချုပ်မှုကွင်းစက် (chain-of-custody)ဖောင်ပုံစံပေါ်တွင် သင့်လျော်သော သင်္ကေတတပ်ပေးခြင်း စသည်တို့ပါဝင်သည်။

၂၉၂။ မူခင်းရေးရာမနုဿဗေဒဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာတွင် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်အား ရရှိပုံ၊ စိစစ်လေ့လာမှုအတွက် လိုက်နာသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ ရယူထားသည့် ပုံစံနမူနာနှင့် မည်သူထံပေးအပ်ခဲ့သည်ဟူသည့် အချက်၊ နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များနှင့် ထောက်ခံအကြံပြုချက်များ စသည်တို့ ပါဝင်ရပါမည်။ (အချို့သော အခြေအနေများတွင် ဖောင်ပုံစံများ၊ ဒိုင်ယာဂရမ်ပုံများ ထည့်သွင်းရန် လိုအပ်နိုင်သည်။) အစီရင်ခံစာအား အာဏာပိုင်ထံသို့ ဘက်ပေါင်းစုံပေါင်းစည်းထားသော အစီရင်ခံစာတစ်ရပ်အဖြစ် တင်ပြနိုင်ရန်အလို့ငှာ အခြားသော အထူးပြုပညာရှင်များမှ စီစဉ်ထုတ်လုပ်ထားသည့်အချက်များနှင့် အစီရင်ခံစာအား ပေါင်းစပ်ရပါမည်။

၆။ ဝေါဟာရများ

ပွန်းပဲ့မှုများ (Abrasion)	အရေပြားအပါအဝင် အပေါ်ယံလွှာဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ၊ အများအားဖြင့် ကုတ်ခြစ်မှု သို့မဟုတ် ပွတ်သပ်တိုက်စားမှုတို့ကို ခေါ်သည်။
တာဝန်ခံမှု (Accountable)	လူတစ်ဦး သို့မဟုတ် အင်စတီကျူးရှင်းတစ်ခုမှ တာဝန်ယူမှုကို သေချာစွာဆောင်ရွက်မှု ရှိစေရန် စီမံထားသည့် စနစ်တစ်ခုကို လိုက်နာရသော။
သွားရင်းပျဉ်းအရိုး (Alveolar bone)	သွားနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး သွားကိုထိန်းချုပ်ပေးထားသည့် အခေါင်းပေါက်များ။
မျိုးရိုး (Ancestry)	မူခင်းရေးရာမနုဿဗေဒအရ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များ၏ ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာ အမွေအနှစ်။
မသေဆုံးမီက ဒေတာ (Ante-mortem data)	အမည်ရှိသော လူတစ်ဦး သက်ရှိထင်ရှားသေးစဉ်က ဒေတာအချက်များ၊ ယင်းဒေတာဖြင့် ထိုပုဂ္ဂိုလ် သေဆုံးပြီးနောက် သူ၏ခန္ဓာကိုယ်ပေါ်မှရရှိသည့် ဒေတာတို့အား နှိုင်းယှဉ်မှုပြုနိုင်ခြင်း၊ အများအားဖြင့် ရုပ်အလောင်းသည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း သိရှိရန်ဖြစ်သည်။
အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများ (Artefact)	လူကဖန်တီးထားသော ထုတ်ကုန်များ။ သေဆုံးသူ၏ခန္ဓာကိုယ်နှင့်စပ်လျဉ်းပါက ပြောင်းလဲမှု (ဥပမာ အသက်ပြန်ရှူအောင်ပြုစုပေးခြင်း သို့မဟုတ် သေဆုံးပြီးနောက်ပိုင်း ပျက်စီးခြင်းမှ ရရှိသည့်ရလဒ်) တပုရောဂါဗေဒ၊ သက်ရှိတွင်တွေ့ရှိရသည့် ရောဂါ သို့မဟုတ် ဒဏ်ရာ ဒဏ်ချက်။
အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှု (Autopsy)	ဤစာတမ်းတွင် သေဆုံးပြီးဖြစ်သည့် ရုပ်အလောင်းအား စစ်ဆေးမှုပြုခြင်း ဖြစ်သည်။ ၎င်းတွင် အပြင်ပိုင်း၊ အတွင်းပိုင်းစစ်ဆေးမှုများပါဝင်ပြီး၊ အထူးစမ်းသပ်မှုများ၏ရလဒ်များ (ဓာတ်မှန် ရိုက်ခြင်း အပါအဝင်) နှင့် ပူးပေါင်းသည်။ အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုတွင် ဦးခေါင်းခွဲ၊ ရင်ဘတ်နှင့် ဝမ်းဗိုက် တို့အတွင်း၌ရှိသော အရာများကို စစ်ဆေးသည်။ သို့ရာတွင် ဤအရာများဖြင့်သာ ကန့်သတ်မထားပါ။ အချို့သောအခြေအနေရပ်များတွင် ထပ်မံခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည်။
ဇီဝဗေဒဆိုင်ရာပရိုဖိုင် (Biological profile)	၎င်းသည်မူခင်းရေးရာမနုဿဗေဒရှိ အသုံးအနှုန်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး အရိုးစုရုပ်အလောင်းများ၏ အသက်၊ လိင်၊ မျိုးရိုး၊ အရပ်အမောင်း စသည်တို့အတွက် နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်များချမှတ်ရန်၊ ၎င်းတို့ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်းသိရှိနိုင်စေရန်အတွက် လူ့အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များကို သုံးသပ်မှုပြုခြင်းကို ရည်ညွှန်းပါသည်။
ပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာ (Bruise)	သွေးများသည် ပတ်ဝန်းကျင်တစ်ခုမျိုးများတိုက်သို့ ယိုထွက်သည့်ဒဏ်ရာမျိုး။
သေဆုံးရခြင်း၏ အကြောင်းရင်း (Cause of Death)	သေဆုံးမှုကိုဖြစ်စေသည့် အခြေခံအောက်ခံအကြောင်းရင်း (သေဆုံးမှုသို့ဦးတည်စေသည့် ရောဂါ၊ အခြေအနေရပ်များ) အထူးသဖြင့် အနီးစပ်ဆုံးချက်ချင်းသက်ရောက်သည့်အကြောင်းရင်းကိုဆိုလိုသည်။ သေဆုံးရခြင်း၏အကြောင်းရင်းကို နိဂုံးချုပ်ရာတွင်၊ အစဉ်အလာအရ နိုင်ငံတကာမှနားလည်ထားသည့် ပုံစံဖြစ်သည့် WHO ပုံစံအရ အနီးစပ်ဆုံးချက်ခြင်း အကြောင်းရင်းကို ပထမဆုံးဖော်ပြပြီး ၊ ထိုနောက် အခြေခံအောက်ခံအကြောင်းရင်း(များ) ကို နောက်ဆုံးမှ ဖော်ပြပါသည်။ ဥပမာ လူငယ်တစ်ဦး သေဆုံးရသည့်အကြောင်းရင်းသည် ရင်ဘတ်နေရာအား သေနတ်ဖြင့်ပစ်ခံရခြင်းဖြစ်ပြီး ကျည်ဆံသည် နှလုံးနှင့် အဆုတ်တို့အား ထိုးဖောက်သွားခဲ့သဖြင့် သွေးထွက်လွန်ခဲ့သည့်ဖြစ်ရပ်တွင် ဤသို့မှတ်တမ်းရေးသင့်ပါသည်။ ၁(က)သွေးထွက်လွန်ခြင်း (မည်သည့်အတွက်ကြောင့်)၊ ၁(ခ)နှလုံးနှင့် အဆုတ် အပေါက်

	ဖောက်သွားခြင်း (မည်သည့်အတွက်ကြောင့်)၊ ၁(ဂ)သေနတ်ဖြင့်ရင်ဘတ်ပစ်ခံရ၍ဒဏ်ရာ ရှိ။
သေဆုံးခြင်း၏ အကြောင်းရင်း (Cause of Death)	အပိုင်း ၂ ဖော်ထုတ်ချက်တွင် သေဆုံးမှုကို ဦးတည်စေသည့် ရောဂါ(များ)၊ အခြေအနေရပ် (များ)ရှိပါက ထည့်သွင်းရမည်ဖြစ်ပြီး၊ အပိုင်း ၁ တွင် ဖော်ပြထား သည့် အခြေခံအောက်ခံ အကြောင်းရင်းတွင် မထည့်ရပါ။ သေဆုံးခြင်း၏အကြောင်းရင်းသည် အပိုင်း ၁ နှင့် ၂ ဖြစ်ပြီး အတူတကွ ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးရမည်။
ထိန်းချုပ်မှုတွင်းစက် (သက်သေခံအထောက်အထားတစ်ခု၏) (Chain of custody) (of an exhibit)	မှတ်ချက်။ ။ သေဆုံးခြင်း၏အကြောင်းရင်းအား သေဆုံးသည့်ပုံစံ(qv)၊ သေဆုံးသည့် နည်းလမ်းတို့နှင့် ခွဲခြားထားရှိသင့်ပါသည်။ သက်သေခံအထောက်အထားတစ်ခုထိန်းချုပ်မှု၏ ပြီးပြည့်စုံသောသမိုင်းကို ခြေရာကောက် နိုင်ရန်နှင့် ပြန်လည်ဖန်တီးရန် ဖြစ်စဉ်။ ဆိုလိုသည်မှာ သက်သေခံအထောက်အထားအား စတင်ထိန်းသိမ်းသည့်အချိန်မှစ၍ လက်ရှိအခြေအနေအထိ မည်သူတို့က စောင့်ရှောက်ထိန်း ချုပ်ခဲ့သည်ဟူသည် ဖြစ်သည်။
ရောထွေးနေသည့် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းကျန်များ (Commingled remains)	အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး လူနှစ်ဦး သို့မဟုတ် ထိုထက်ပိုများသောသူတို့၏ ရုပ်အလောင်းများရောထွေးနေခြင်းကိုဆိုလိုသည်။ ဥပမာ စုပြုံက မြုပ်နှံရာနေရာ။
အညစ်အစွန်းများ (Contamination)	လူပုဂ္ဂိုလ်အပေါ် သို့မဟုတ် အရာဝတ္ထုများအပေါ်တွင် အခြားအရင်းအမြစ်မှ မြင်သာ ထင်သာစွာနှင့်ဖြစ်စေ၊ အမြင်နိုင်ဘဲဖြစ်စေ တည်ရှိနေခြင်း။ ထိုသို့သော အညစ်အစွန်းများသည် အခင်းဖြစ်ရာနေရာနှင့် သံသယရှိသူတို့၏ မှုခင်းရေးရာအရဆက်စပ်ချိတ်ဆက်နေမှုအတွက် အသုံးဝင်နိုင်သည်။ သို့မဟုတ်ကလည်း ၎င်းသည် တရားစီရင်ရေးအတွက် ရှုပ်ထွေးမှုနှင့် ပျက်စီးစေ မှုတို့ကိုဖြစ်စေနိုင်သည် (ဥပမာ ဒီအန်အေ အညစ်အစွန်းများ)။
ဆက်လက်ဖြစ်ပျက်ခြင်း (Continuity)	ချုပ်နှောင်မှုတွင်းစက်ကိုကြည့်ပါ။
သေဆုံးခြင်း (Death)	ဦးနှောက်လှုပ်ရှားမှုအပါအဝင် အရေးကြီးသော လုပ်ဆောင်ချက်များအားလုံး နောက်ကြောင်းပြန်လှည့်၍မရသော ရပ်တန့်သွားမှုဖြစ်သည်။ သေခြင်းသည် ရောဂါနှင့်/သို့မဟုတ် အိုမင်းရင်ရော်မှုအားဖြင့် ဖြစ်ပါက “သဘာဝ” ဖြစ်သည်။ ထိုသို့မဟုတ် ရည်ရွယ်ချက်ရှိရှိဖြင့် ပြုလုပ်သည့် ဒဏ်ရာ (လူသတ်မှု၊ မိမိကိုယ်ကိုအဆုံးစီရင်မှု)၊ ဂရုမစိုက်မှု သို့မဟုတ် မရည်ရွယ်ဘဲရရှိသည့်ဒဏ်ရာ (မတော်တဆအားဖြင့်သေဆုံးမှု) စသည် ပြင်ပမှ အကြောင်းရင်းကြောင့် ဖြစ်ပါက “သဘာဝမဟုတ်သော” သေဆုံးမှုဖြစ်သည်။
ပုပ်သိုးဆွေးမြည့်ခြင်း (သေဆုံးပြီးနောက်) (Decomposition) (post mortem)	သေဆုံးပြီးနောက် ခန္ဓာကိုယ်ပြိုပျက်သွားသည်ဖြစ်စဉ်ဖြစ်သည်။ သေဆုံးပြီးနောက် နာရီအနည်းငယ်ကြာသည့်အခါ၊ ရက်အနည်းငယ်ကြာသည့်အခါ အချို့သောပြောင်းလဲမှု များအား ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များအဖြစ် မှားယွင်းယူမှတ်မိနိုင်သည် (ဥပမာ၊ ပုပ်သိုးသွားသည့် လက္ခဏာများ- ဥပမာ ဖောယောင်လာခြင်း၊ မျက်နှာနှင့်ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုလုံး ခရမ်းရောင်သမ်းလာခြင်း)။
ကွယ်လွန်သူ (Deceased)	ဖြစ်ရပ်၏အခြေအနေအပေါ် မူတည်၍ သေဆုံးခြင်း သို့မဟုတ် သေဆုံးသွားသော ပုဂ္ဂိုလ်။

<p>ခုခံကာကွယ်မှု ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ (Defence Injuries/Wounds)</p>	<p>ထိခိုက်ခံရသူ တစ်ဦးသည် တိုက်ခိုက်ခံရမှုတစ်ခုအတွင်း မိမိကိုယ်ကိုခုခံကာကွယ်ရန် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုမှ ရရှိထားသည့် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ။</p>
<p>ဘေးအန္တရာယ်အားဖြင့် ထိခိုက်ခံရသူအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်း (DVI) [Disaster Victim Identification (DVI)]</p>	<p>လူအမြောက်အများသေဆုံးမှုအား ကိုင်တယ်ရသည့်လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ရင်ခွဲရုံ အခြေပြုလျက်၊ ၎င်းနှင့်ဆက်နွှယ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်များ (ဥပမာ သေဆုံးပြီးနောက်ဒေတာများ စုဆောင်းမှု၊ ပြန်ပေါင်းထုပ်မှု) တွင် တစ်ဦးချင်းစီအား မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း မှန်ကန်စွာ ဖော်ထုတ်ခြင်း။ အင်တာပိုလ် (Interpol) လမ်းညွှန်ချက်နှင့်အညီ ဆောင်ရွက်ခြင်း။</p>
<p>အရိုးရှည်များ၏အစွန်းပိုင်း များပေါင်းစပ်ခြင်း [Epiphysis(es)]</p>	<p>အရိုးရှည်များ၏ အစွန်းပိုင်း(များ)၊ အရိုးရှည်များချည်းမဟုတ်ပါ - အရိုးရှည်များသည် အရွယ်ရောက်လာသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တွင် အစွန်းနားများအချင်းချင်းပေါင်းစပ်သွားသည့်ဖြစ်စဉ်။</p>
<p>ကျင့်ဝတ် (Ethics)</p>	<p>အမှားနှင့်အမှန်ကိုလေ့လာခြင်းဖြစ်သည်။ ပညာရှင်ပီသသောကျင့်ဝတ်ဟူသည် သတ်သတ်မှတ်မှတ်ဖြစ်သော ကျွမ်းကျင်မှုဆိုင်ရာ အလုပ်အကိုင်တစ်ခုဆိုင်ရာ အဖွဲ့ဝင်များ၏ အပြုအမူများ၊ စိတ်နေသဘောထားများ။</p>
<p>သက်သေခံအထောက် အထားများ (Exhibits)</p>	<p>မူရင်းဖြစ်ရပ် သို့မဟုတ် သေဆုံးမှုတစ်ရပ်အား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့်သက်ဆိုင်သည်ဟု ထင်မှတ်ရသည့် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက်သေအထောက်အထားများဖြစ်ပြီး၊ ၎င်းတို့အား သက်သေခံအထောက်အထားများအဖြစ် တံဆိပ်ကပ်ခြင်း၊ မှတ်တမ်းတင်ခြင်းပြုပြီး နောက်ယုက်ခံရမှု သို့မဟုတ် ညစ်စွန်းမှုများမရှိစေရန် လုံခြုံစွာသိမ်းဆည်းထားသည်။</p>
<p>ပေါင်ရိုး (Femur)</p>	<p>ပေါင်တံအရိုးချောင်း</p>
<p>လက်ဗွေရာများ (ငုပ်နေသော) [Fingerprints (Latent)]</p>	<p>မျက်နှာသွင်ပြင်တစ်ခုအပေါ်တွင် ထင်ကျန်ခဲ့သည့်လက်ဗွေရာများဖြစ်ပြီး ၎င်းတို့အား မြင်နိုင်စေရန် နည်းပညာလုပ်ငန်းစဉ်များ လိုအပ်သည်။</p>
<p>မူရင်းဆေးပညာဆိုင်ရာ (Forensic)</p>	<p>တရားရုံးများ သို့မဟုတ်၊ ယေဘုယျအားဖြင့်၊ ဥပဒေနှင့်ဆက်နွှယ်နေသည်။</p>
<p>မူရင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ မနုဿဗေဒပညာ (Forensic anthropology)</p>	<p>လူအရိုးဆိုင်ရာ အရာဝတ္ထုများကို စစ်ဆေးခြင်းဖြစ်ပြီး၊ မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ခြင်းအပါအဝင် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာနှင့်ဥပဒေရေးရာမေးခွန်းများကို ဖြေကြားရန်ဖြစ်သည်။</p>
<p>မူရင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ရှေးဟောင်းသုတေသန (Forensic archaeology)</p>	<p>ရှေးခေတ် ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန်များနှင့် အရာဝတ္ထုများကို လေ့လာမှု၌ အသုံးပြုသည့် ကျွမ်းကျင်ပညာများကို အသုံးပြုခြင်းဖြစ်ပြီး၊ ဥပဒေရေးရာရည်ရွယ်ချက်များအတွက် ဖြစ်ရာ အခင်းဖြစ်ရာနေရာများကို တူးဖော်ခြင်း၊ ပြန်လည်ရယူခြင်းနှင့် သုံးသပ်မှုပြုခြင်းတို့နှင့် ဆက်နွှယ်လေ့ရှိသည်။</p>
<p>မူရင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ကျည်ပစ်လွှတ်ခြင်း/ သေနတ်နှင့်အပစ်ခံရ နေရာရှိအမှတ်များ (Forensic ballistics/Firearms and toolmarks)</p>	<p>ဤမူရင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ သိပ္ပံပညာ အမျိုးအစားနှစ်ခုအား အပြန်အလှန် အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။ ယခုစာအုပ်တွင် သေနတ်ဒဏ်ရာနှင့် ဒဏ်ရာတွင်တွေ့ရှိရသည့် ကျည်ဖူးများနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး မူရင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်ပေးရန် စစ်ဆေးမှုကို ရည်ညွှန်းသည်။</p>

<p>မူခင်းဆရာဝန် (Forensic doctor)</p>	<p>ယခုစာအုပ်အရ၊ သေဆုံးပြီးနောက်ပိုင်း အလောင်းအား မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှု များ ဆောင်ရွက်ရန် အခွင့်ရရှိထားသည့် လက်မှတ်ရ ဆေးဘက်ဆိုင်ရာဆရာဝန်တစ်ဦးကို ဆိုလိုသည်။</p>
<p>မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ကိမိလဗေဒ (Forensic entomology)</p>	<p>မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ အခြေအနေတစ်ရပ်တွင် အင်းဆက်ပိုးမွှားများကို လေ့လာခြင်းဖြစ် သည်။ မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာရောဂါဗေဒတွင် သေဆုံးပြီးနောက် အနီးဆုံးအချိန်ကို တိုင်း တာမူတစ်ရပ် အဖြစ်သတ်မှတ်သည်။</p>
<p>မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ သွားများကိုလေ့လာခြင်း (Forensic odontology)</p>	<p>ဥပဒေနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် သွားဘက်ဆိုင်ရာကိုလေ့လာခြင်းဖြစ်ပြီး၊ အထူးသဖြင့် သေဆုံးမှု ကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရာတွင်ဖြစ်ပြီး သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းအကြွင်းအကျန် မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရန်အတွက်ဖြစ်သည်။</p>
<p>မူခင်းရေးရာ ဆေးပညာ (Forensic medicine)</p>	<p>ဥပဒေနှင့် တရားရုံးမှာ၏လိုအပ်ချက်အရ အသုံးပြုရန်အတွက် ဆေးပညာဆိုင်ရာ သဘော တရားများနှင့် ကျင့်သုံးမှု။</p>
<p>မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ရောဂါဗေဒပညာရှင် (Forensic pathologist)</p>	<p>ဥပဒေအရ စိတ်ဝင်စားဖွယ်တစ်ရပ်ရှိသည့် သေဆုံးမှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရာနှင့် စပ်လျဉ်း သည့် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာ အထူးပြုပညာရှင်ကို ဆိုလိုသည်။ ယခုစာအုပ်တွင် မူခင်းဆရာဝန် နှင့် အပြန်အလှန် ဖလှယ်အသုံးပြုပါသည်။</p>
<p>မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ သိပ္ပံပညာ (Forensic science)</p>	<p>ဥပဒေနှင့်တရားရုံးများ၏ လိုအပ်ချက်အရ သိပ္ပံပညာ၏ သဘောတရားများနှင့်ကျင့်သုံးမှု များကို အသုံးပြုခြင်း</p>
<p>မူခင်းရေးရာ အရာကျန် သည့် အမှတ်များ (Forensic toolmarks)</p>	<p>သက်သေအထောက်အထားပေါ်တွင်တွေ့ရသော အမှတ်များကို စစ်ဆေးမှုပြုပြီး ဖြစ်နိုင်ခြေ ရှိသော တိုက်ခိုက်ရာတွင် အသုံးပြုသည့် တန်ဆာပလာ/ကိရိယာ/လက်နက်များနှင့် နှိုင်း ယှဉ်ခြင်း။ အချို့သော ဓာတ်ခွဲခန်းများတွင် ၎င်းအား သေနတ်များဆန်းစစ်မှုနှင့် ပူးပေါင်းလေ့ ရှိသည်။</p>
<p>မူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ ဝိသဗေဒ (Forensic toxicology)</p>	<p>ဥပဒေနှင့် တရားရုံးများ၏ လိုအပ်ချက်အတွက် အသုံးပြုရန် မူးယစ်ဆေးဝါးများနှင့် အဆိပ် များဆိုင်ရာ သိပ္ပံပညာ။</p>
<p>ကျိုးပဲ့ခြင်း (Fracture)</p>	<p>ကျိုးသွားခြင်း၊ အရိုးတစ်ခု၏ အပြင်လွှာ ဆက်စပ်မှု မရှိတော့ခြင်း။ နံရိုးနု သို့မဟုတ် သိုင်း ရွိုက် အရိုးနုကဲ့သို့သော အရိုးနုဖွဲ့စည်းမှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်း တစ်ခါတစ်ရံအသုံးပြုသည်။</p>
<p>တစ်သျှူးဗေဒ (histopathology)</p>	<p>ရောဂါရသည့်အခြေအနေတစ်ရပ် (ရောဂါကြောင့် တစ်သျှူးများပြောင်းလဲခြင်း) တွင် သေးငယ်မှုန့်မွှားသော တစ်သျှူး ဖွဲ့စည်းမှုကို လေ့လာခြင်း။</p>
<p>လူပုဂ္ဂိုလ်မည်သူမည်ဝါ ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ် သတ်မှတ်ခြင်း (Human identification)</p>	<p>ဤစာအုပ်တွင် သေဆုံးသူ၏ ရုပ်အလောင်းအတွက် မှန်ကန်သောအမည်ကို ပူးတွဲဖော်ပြ ခြင်းကိုဆိုလိုသည်။</p>
<p>လူ့ရုပ်အလောင်းအကြွင်း အကျန်များ (Human remains)</p>	<p>ဤစာအုပ်တွင် သေဆုံးသည့်ပုဂ္ဂိုလ် သို့မဟုတ် သေဆုံးသူ၏ ခန္ဓာကိုယ်၊ သေပြီး၍ အလောင်းလတ်ဆတ်နေသေး သည့်ဖြစ်စေ၊ ပုပ်သိုးသွားသည့်ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် အရိုးစုသာ ကျန်သည်ဖြစ်စေ ၎င်းတို့အား အနက်တူအဖြစ် အသုံးပြု ထားသည်။</p>

လက်မောင်းရိုး
(Humerus)   လက်၏အပေါ်ဘက်အရိုး။

သေဆုံးမှုကို ချက်ချင်းဖြစ်စေ အောက်ခံ သို့မဟုတ် ကြားခံအကြောင်းရင်းများအားဖြင့် ဖြစ်လာသည့် ရောဂါ၊ အခြေအနေ သည့်အကြောင်းရင်း သို့မဟုတ် ရှုပ်ထွေးမှု စသည်တို့ကြောင့် ချက်ချင်းသက်ရောက်သည့်သေဆုံးမှု။
(Immediate cause of death)

စာရင်း (Inventory)   စာရင်း။

စုတ်ပြဲပေါက်ပြဲဒဏ်ရာ
(Laceration)   တုံးသောအရာဝတ္ထုထိခိုက်မှုအားကြောင့်အရေပြားသို့မဟုတ်အခြားအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ သို့မဟုတ် နူးညံ့သောတစ်သျှူးများ စုတ်ပြဲသွားခြင်း သို့မဟုတ် ကွာသွားခြင်း။

သွေး သို့မဟုတ် အရည်များ သေဆုံးပြီးနောက်ပိုင်း သွေးများသည် ဆွဲအားကြောင့် အရေပြားပေါ်တွင် စုနေသည့် တစ်နေရာတွင် စုနေခြင်း ဖြစ်ရပ်။
(သေဆုံးပြီးနောက်)
[Livor mortis, lividity (post mortem)]

သေဆုံးသည်ပုံစံ
(Manner of death)   သေဆုံးသည့်အခြေအနေ၏အချဉ်းချုပ်ကိုဆိုလိုသည် - ၎င်းတို့မှာ လူသတ်မှု၊ မိမိကိုယ်ကို သတ်သေမှု၊ သဘာဝ သေဆုံးမှု သို့မဟုတ် ဆုံးဖြတ်သတ်မှတ်၍မရသည့်သေဆုံးမှု။

အနည်းဆုံးလူပုဂ္ဂိုလ်
အရေအတွက် (MNI)
(Minimum Number of
Individuals) (MNI)   မှုခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ မနုဿဗေဒအသုံးနှုန်းဖြစ်ပြီး ရောထွေးနေသည့်ရုပ်အလောင်း အကြွင်း အကျန်များကို ဆန်းစစ်ရာတွင် အသုံးပြုပြီး၊ ယင်းရောထွေးနေသည့်ရုပ်အလောင်း စစ်ဆေးမှုတွင် အနည်းဆုံး လူပုဂ္ဂိုလ်မည်မျှ၏ ရုပ်အလောင်းရှိသည်ကို ရည်ညွှန်းသည်။

သေဆုံးသည့်နည်းလမ်း
(Mode of Death)   လူတစ်ဦးသေဆုံးရသည့်ရောဂါပေဒဏ်ဖြစ်စဉ်ကိုဆိုလိုသည် (ဥပမာ - သွေးထွက်လွန်ခြင်း၊ အသက်ရှူလမ်းကြောင်းအလုပ်မလုပ်တော့ခြင်း၊ နှလုံးအလုပ်မလုပ်တော့ခြင်း ကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းများ အလုပ်မလုပ်တော့ခြင်း၊ အဆိပ်သင့်ခြင်း)။ ၎င်းတစ်ခုတည်းအား အသုံးပြုခြင်းသည်နိုင်ငံတကာလက်ခံထားသည် WHO ပုံစံရှိသေဆုံးရခြင်း၏အကြောင်းရင်း ကို ပြီးပြည့်စုံစေရန် မလုံလောက်သေးပါ။ "သေဆုံးခြင်း၏ အကြောင်းရင်း" ကိုလည်း ကြည့်ပါ။

ရင်ခွဲရုံ
Mortuary (mortuary)   သေဆုံးသူအား နောက်ဆုံးစွန့်ပစ်မှု သို့မဟုတ် မြှုပ်နှံမှုမပြုမီအထိ သိုလှောင်ခြင်း၊ သိမ်းဆည်းခြင်းနှင့် စောင့်ရှောက်ပေးခြင်းပြုသည့်နေရာဖြစ်သည်။ ဤတွင် ရုပ်အလောင်း ခွဲစိတ် စစ်ဆေးသည့် အခန်း၊ သေဆုံးသူအတွက် ဆေးရုံ တို့ပါဝင်သည်။

အမြောက်သေနတ်
(Ordnance)   အမြောက်၊ သေနတ်အကြီးစားများနှင့် စပ်လျဉ်းသည်။

အရိုး အတက်ထွက်ခြင်း
(Osteophytes)   အရိုးအဆစ်များတွင် ကလာပ်စည်းများယိုယွင်းလာခြင်း၊ အရိုးအဆစ်ရောင်ခြင်းတို့ကြောင့် ပြောင်းလဲမှုများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် သေးငယ်သောအရိုးအပိုထွက်လာခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

သေဆုံးချိန် (peri-mortem) သေဆုံးသည့်အချိန်ဝန်းကျင်၊ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး မှုခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာ မနုဿဗေဒတွင် ဤအသုံး အနှုန်းကို သုံးလေ့ရှိသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ရုပ် အလောင်း အကြွင်းအကျန်များသည် အရိုးအဖြစ် သို့ရောက်ရှိသည့်အခါ၊ သေဆုံးမှု မဖြစ်မီ က ရရှိခဲ့သည့် ဒဏ်ရာတစ်ခုသည် သေဆုံးပြီးနောက်တွေ့ရှိရသည့်ဒဏ်ရာနှင့် ထပ် တူကျသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

အရေပြားအောက် သွေး ဝှေးထင်းသော သို့မဟုတ် အစက်အပြောက် ဖြစ်နေသော သွေးယိုစိမ့်မှု။
ယိုစိမ့်မှုကြောင့်ဖြစ်သော အချို့သောပုံစံများသည် သက်ရှိစဉ်တွင် ဖြစ်ပေါ်ပြီး၊ အချို့သောအရာများသည်
အနီ အစက်အပြောက် သေဆုံးပြီးမှ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။
(အရေပြားအောက် သွေးယိုစိမ့်မှု)

[Petechiae (Petechial haemorrhages)]

ဓာတ်ပုံစာရင်း (Photolog) သက်ဆိုင်ရာဒေတာအချက်များနှင့်အတူ ရယူသည့် ဓာတ်ပုံအားလုံး၏စာရင်းဖြစ်သည်။
ဥပမာ ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးသူ၏ အမည်ဓာတ်ပုံရိုက်သည့်အချိန်နှင့် နေရာ။

ဓာတ်ပုံထုတ်ပေးသူများ (Photo Makers) ဓာတ်ပုံတွင် မြင်သာထင်ရှားသော နံပါတ်များနှင့် စာလုံးများဖော်ပြပေးသည့် ဓာတ်ပုံ
ထုတ်ပေးသူများ။ ထိုသို့အားဖြင့် နောင်တစ်ချိန် ဓာတ်ပုံအား ပြန်ကြည့်ပါက မည်သည်ဖြစ်
ကြောင်း သိရှိနိုင်သည်။

ခန္ဓာကိုယ်ထည်ပိုင်းအရိုးများ ဦးခေါင်းရိုးမပါဘဲ ကျန်သည့်ကိုယ်ခန္ဓာအရိုးအားလုံး။
(Postcranial skeleton)

သေဆုံးပြီးနောက် ပြောင်းလဲမှုများ (Post-mortem changes) သေဆုံးသည့်ခန္ဓာကိုယ်တစ်ခုတွင် တွေ့နိုင်သည့် သဘာဝပြောင်းလဲမှုအားလုံးကို
ခြုံငုံကာခေါ်ဆိုသည့် အသုံးနှုန်းတစ်ခုဖြစ်သည်။

သေဆုံးပြီးနောက် ရရှိသည့်ဒေတာများ (Post-mortem data) သေဆုံးသူထံမှရရှိသည့် ဒေတာများ - ၎င်းအား ယင်းပုဂ္ဂိုလ်သက်ရှိထင်ရှားစဉ်အချိန်က
ရရှိထားသည့် ဒေတာများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ရန်ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် သေဆုံးသည့်
ခန္ဓာကိုယ်သည် မည်သူမည်ဝါဖြစ်ကြောင်း ဖော်ထုတ်ရန် ဖြစ်သည်။

သေဆုံးပြီးနောက် စစ်ဆေးခြင်း (Post-mortem examination) ယခုစာအုပ်တွင် သေဆုံးပြီးနောက် ရုပ်အလောင်းအား စစ်ဆေးခြင်းဖြစ်သည်။
အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာ စစ်ဆေးမှု မပါပါ။ (ယခုစာအုပ်တွင် သေဆုံးသွားသည့်ခန္ဓာကိုယ်အား
စစ်ဆေးခြင်းတွင် အတွင်းပိုင်းဆိုင်ရာစစ်ဆေးခြင်းလည်း ပါဝင်နေခြင်းကို ရုပ်အလောင်း
ခွဲစိတ် စစ်ဆေးမှုဟုခေါ်သည်။

ခွဲစိတ်စစ်ဆေးသူ (Prosector) အလောင်းခွဲစိတ်စစ်ဆေးမှုကို ဆောင်ရွက်ရန် အခွင့်ရရှိထားသည့် ဆရာဝန်/ မှုခင်းဆရာဝန်
တို့ကို ဆိုလိုသည်။

ဆီးခုံရိုး၏အရိုးစပ် (Pubic symphysis) ဆီးခုံရိုး၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး အခြားဆီးခုံရိုးတစ်ဘက်နှင့် တင်ပါးဆုံရှေ့တွင်ချိတ်
ဆက်နေခြင်း။

ရည်ညွှန်းနမူနာ (Reference sample) စံချိန်မီသော ပုံစံနမူနာတစ်ခုဖြစ်ပြီး ၎င်းအား အခြားပုံ စံနမူနာတစ်ခုနှင့် နှိုင်းယှဉ်နိုင်သည်။

ယုံကြည်စိတ်ချရမှု (Reliability) စမ်းသပ်မှုအား မတူညီသောလေ့လာသုံးသပ်သူများကို မတူညီသောနေရာတွင် မတူညီသော
အချိန်များ၌ဆောင်ရွက်သည့်အခါရလဒ်အပေါ် ယုံကြည်စိတ်ချရမှုသည်တည်ငြိမ်မှုရှိသည်။

တာဝန်ယူမှု (Responsibility) လုပ်ငန်းတာဝန်တစ်ခု သို့မဟုတ် ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ခုအား ကောင်းမွန်စွာ ဆောင်ရွက်ရန်
တာဝန်။

ပြန်လည်သုံးသပ်မှုပြုနိုင်ခြင်း (Reviewability) အလောင်းခွဲ စိတ်စစ်ဆေးမှု၏ ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုမှာ (စင်စစ် သေဆုံးမှုကို အပြည့်အဝ
စစ်ဆေးခြင်းဖြစ်) နောက်ထပ် မှုခင်းဆရာဝန် သို့မဟုတ် ရောဂါဗေဒဆရာဝန် တစ်ဦးမှာ
အခြားအချိန်တစ်ချိန်တွင် သေဆုံးမှုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး သူ/သူမ၏ ကိုယ်ပိုင်နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်
ကို လွတ်လပ်စွာ ပေးနိုင်ရန်ဖြစ်သည်။ ၎င်းသည်ရုပ်အလောင်းခွဲစိတ် စစ်ဆေးမှုအတွက်
ယုံကြည်အားထားမှုနှင့် နိဂုံးချုပ်မှတ်ချက်ပေးနိုင်ရန် ကူညီပေးသည်။

ခန္ဓာကိုယ်တောင့်တင်းသွား သေဆုံးပြီးနောက်ပိုင်း ခန္ဓာကိုယ်တောင့်တင်းသွားခြင်း။
ခြင်း (Rigor mortis)

ပုံစံနမူနာ (သို့မဟုတ် သက်သေခံ အထောက်အထား) ပျက်စီးခြင်း [Sample (or exhibit) degradation]   ပုံစံနမူနာတစ်ခု (သို့မဟုတ် သက်သေခံအထောက်အထား) ၏ သွင်ပြင်လက္ခဏာသည် ရရှိသည့်အချိန်၊ တွေ့ရှိသည့်အချိန် သို့မဟုတ် သိမ်းဆည်းသည့်အချိန်၌ ပျောက်ဆုံးသွားခြင်း သို့မဟုတ် ပြောင်းလဲသွားခြင်း။ မှုခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာအခြေအနေတစ်ခုတွင် ၎င်းသည် ပုံစံနမူနာသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရန်အတွက် စွမ်းဆောင်ရည်လျော့နည်းသွားသည်ဟု ဆိုလိုသည်။

လုံခြုံရေး (သက်သေခံ အထောက်အထား) [Security (of exhibits)]   သက်သေခံအထောက်အထားသည် လက်လှမ်းမီရရှိခဲ့ပြီးဖြစ်စေ၊ မရသေးသေးသည်ဖြစ်စေ၊ မည်သည့်အချိန်မှ မည်သူ့အားဖြင့်ရသည်ဖြစ်စေ လုံခြုံစွာ သိမ်းဆည်းထားသည့် လုပ်ငန်း စဉ်ဖြစ်ပြီး မှတ်တမ်းတင်ရေးသားမှုလည်းပါဝင်သည်။

လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ ခိုင်မိုးဖစ်ဆင် (Sexual Dimorphism)   အမျိုးသားနှင့်အမျိုးသမီးများ၏ အရိုးများဆက်နွယ်ရာတွင် ၎င်းတို့၏ကွဲပြားသော ပုံစံများ (၎င်းတို့သည် အရွယ် ရောက်ပြီးမှသာခွဲခြားမှုပြုနိုင်သည်)။

အရိုးစုအကြွင်းအကျန်များ (Skeletal remains)   သေဆုံးသည့်ခန္ဓာကိုယ်သည် ပုပ်သိုးဆွေးမြည့်သွားပြီး တစ်သျှူးသားများ မရှိတော့ဘဲ ကျန်ရစ်သည့် အရိုးစု အကြွင်းအကျန်များ။

အရပ်အမောင်း (Stature)   ခန္ဓာကိုယ်၏အမြင့်။

ကျောက်ဖြစ်ရုပ်ကြွင်းဖြစ်စဉ် (Taphonomy)   သေဆုံးသည့်ခန္ဓာကိုယ်အပေါ် သက်ရောက်နိုင်သည့် ဖြစ်စဉ်များ (သဘာဝဖြစ်စဉ်) အားလုံးကို လေ့လာခြင်း။

သီအိုဒိုလိုက် (Theodolite)   မြေ၏ဒေါင်လိုက်၊ အလျားလိုက်အနေထားကို တိုင်းတာရန် မြေတိုင်းသမားများအသုံးပြုသော ထောင့်တိုင်းကိရိယာ။ ခေတ်မီသော တိုင်းတာကိရိယာ (ဥပမာ total station theodolite) တွင် electronic reader နှင့် အကွာအဝေးတိုင်းတာသည့် ကိရိယာများပါဝင်သည်။

ခြေသလုံးရိုး (Tibia)   ခြေအောက်ပိုင်းရှိ ပို၍ရှည်သော အရိုးများ။

ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်း (လုပ်ငန်းစဉ်များ၏) (Transparency of processes)   လုပ်ငန်းစဉ်များအား ပြင်ပမှ သုံးသပ်မှု ပြုနိုင်ရန်အတိုင်းအတာကို ဆိုလိုသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းတို့အသေးစိတ်ကို စစ်ဆေးနိုင်မှုရှိရမည်။

သေဆုံးခြင်းကိုဖြစ်စေသည့် အောက်ခံအကြောင်းရင်း (Underlying cause of death)   သေဆုံးခြင်းသို့ ဦးတည်စေရန်အလို့ငှါ အစပျိုးပေးသည့် ရောဂါ သို့မဟုတ် အခြေအနေ အောက်ခံအကြောင်းရင်း (သေဆုံးမှုကို အတန်ကြာမှ၊ ချက်ခြင်း သို့မဟုတ် အနီးစပ်ဆုံး အကြောင်းရင်း)။

ကျိုးကြောင်းခိုင်လုံခြင်း (Validity)   တိုင်းတာမှု သို့မဟုတ် ရလဒ်တစ်ခုနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ဖြစ်ရပ်ဆိုင်ရာ အမှန်တရားကို ထင်ဟပ် စေသည့် အတိုင်းအတာ သို့မဟုတ် ရလဒ်။

ဒဏ်ရာ (wound)   ခန္ဓာကိုယ်ဖွဲ့စည်းမှု၏ မျက်နှာပြင်တွင်၊ အများအားဖြင့် အရေပြားပေါ်တွင် သိသာထင်ရှားသော ကွဲဟမှုများ - ဥပမာ ပြင်းထန်သော ဒဏ်ရာ၊ ထိုးနှက်မှုဒဏ်ရာ၊ သေနတ်ဒဏ်ရာ၊ နက်နဲသည့်ဒဏ်ရာ။ ဤတွင် ပွန်းပဲ့မှု သို့မဟုတ် ထုနှက်မှုကြောင့်ရသည့် ဒဏ်ရာမပါ။

နောက်ဆက်တွဲများ

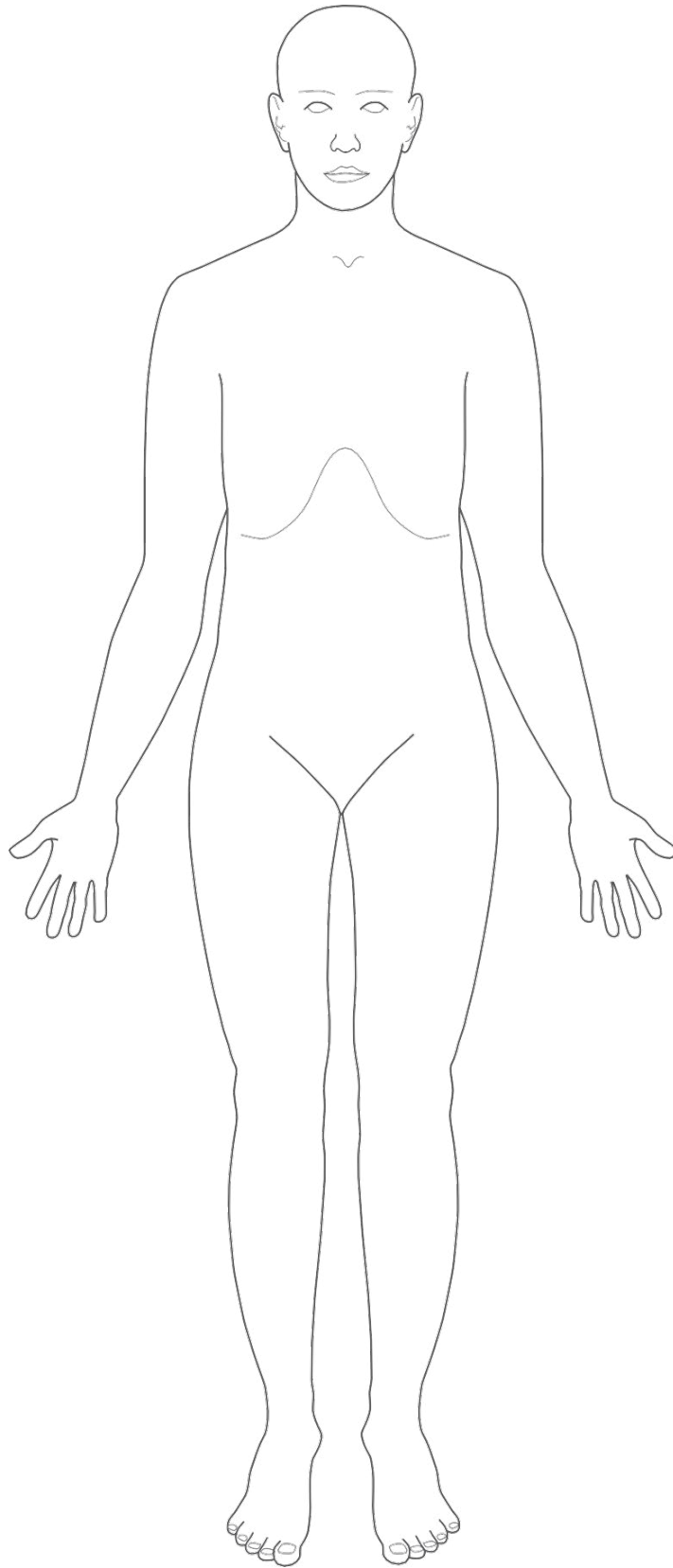
နောက်ဆက်တွဲ ၁။

နောက်ဆက်တွဲ ၁ ပါ ခန္ဓာဗေဒနှင့်ဆိုင်သော ပုံကြမ်းများမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

(၁) ခန္ဓာကိုယ် အရှေ့ပိုင်း		(၂) ခန္ဓာကိုယ် အနောက်ပိုင်း	
(၃) ခန္ဓာကိုယ်ဘေးတိုက် (ညာ)		(၄) ခန္ဓာကိုယ်ဘေးတိုက် (ဘယ်)	
(၅) ဦးခေါင်း - ရှေ့နှင့်နောက် (ဘယ်နှင့်ညာ)		(၆) ဦးခေါင်း - ဘေးတိုက် (ဘယ်နှင့်ညာ)	
(၇) လက် - လက်ဖမိုးနှင့်လက်ဖဝါး (ဘယ်နှင့်ညာ)		(၈) လက်မောင်း (ဘယ်နှင့်ညာ)	
(၉) ခြေထောက် - ခြေဖဝါးနှင့်ခြေဖမိုး (ဘယ်နှင့်ညာ)		(၁၀) ခန္ဓာကိုယ်အရိုးစုများ	
(၁၁) ဦးခေါင်းခွံ - (ရှေ့နှင့်နောက်)		(၁၂) ဦးခေါင်းခွံ - ဘေး (ဘယ်နှင့်ညာ)	
(၁၃) ဦးခေါင်းခွံ - (အောက်နှင့်အပေါ်)		(၁၄) ဦးခေါင်းခွံ (အတွင်းပိုင်း)	
(၁၅) လိင်အင်္ဂါ - အမျိုးသား		(၁၆) လိင်အင်္ဂါ - အမျိုးသမီး	
(၁၇) ဆန့်ထားသောလည်ပင်း (အရှေ့နှင့်လည်ဖျို)		(၁၈) ဆန့်ထားသောလည်ပင်း ဘေးတိုက်(ဘယ်နှင့်ညာ)	
(၁၉) လည်ပင်း - အစိတ်ပိုင်း (ဘယ်နှင့်ညာ)		(၂၀) ကျောရိုး - သုံးဘက်မြင်ကွင်း	
(၂၁) ဦးနှောက်မျက်နှာပြင်		(၂၂) ဦးနှောက် - အစိတ်ပိုင်းများ	
(၂၃) ဦးနှောက် - အကန့်လိုက်ပုံ			

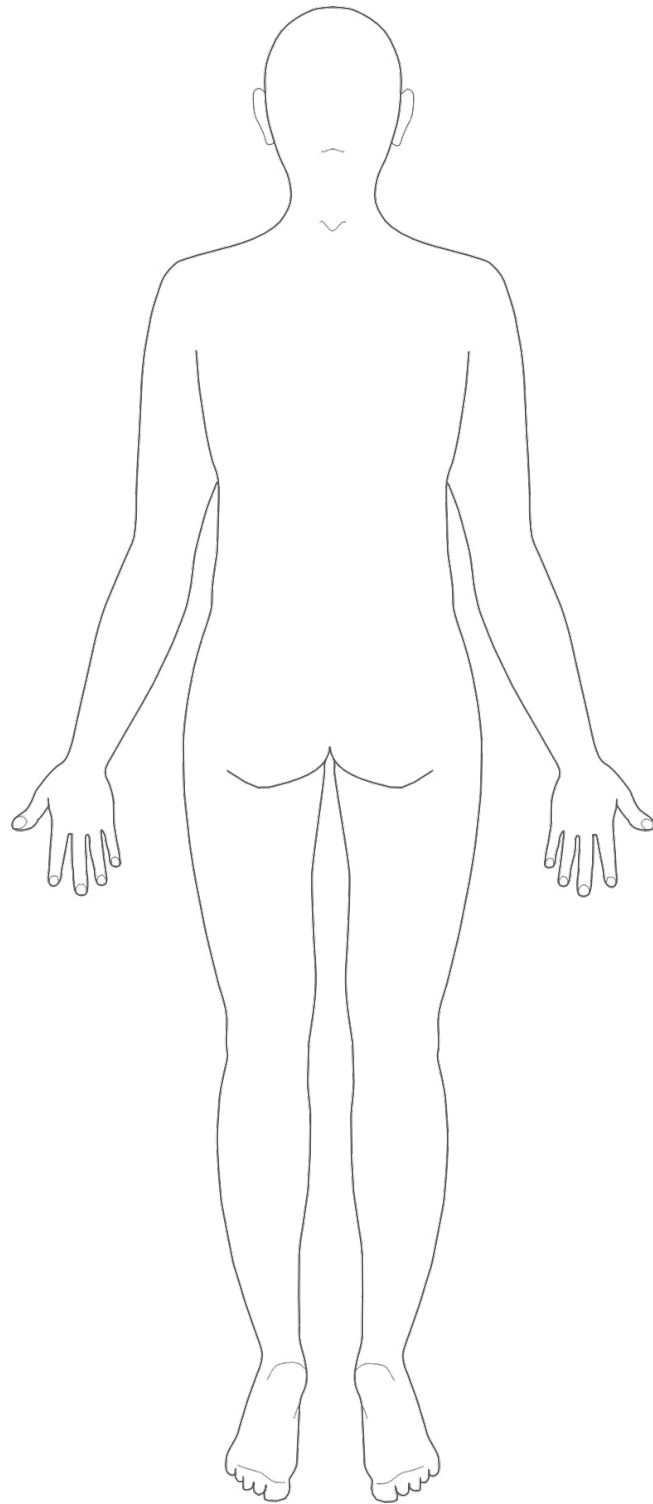
ပုံ (၁)

ခန္ဓာကိုယ် - အရှေ့ပိုင်း

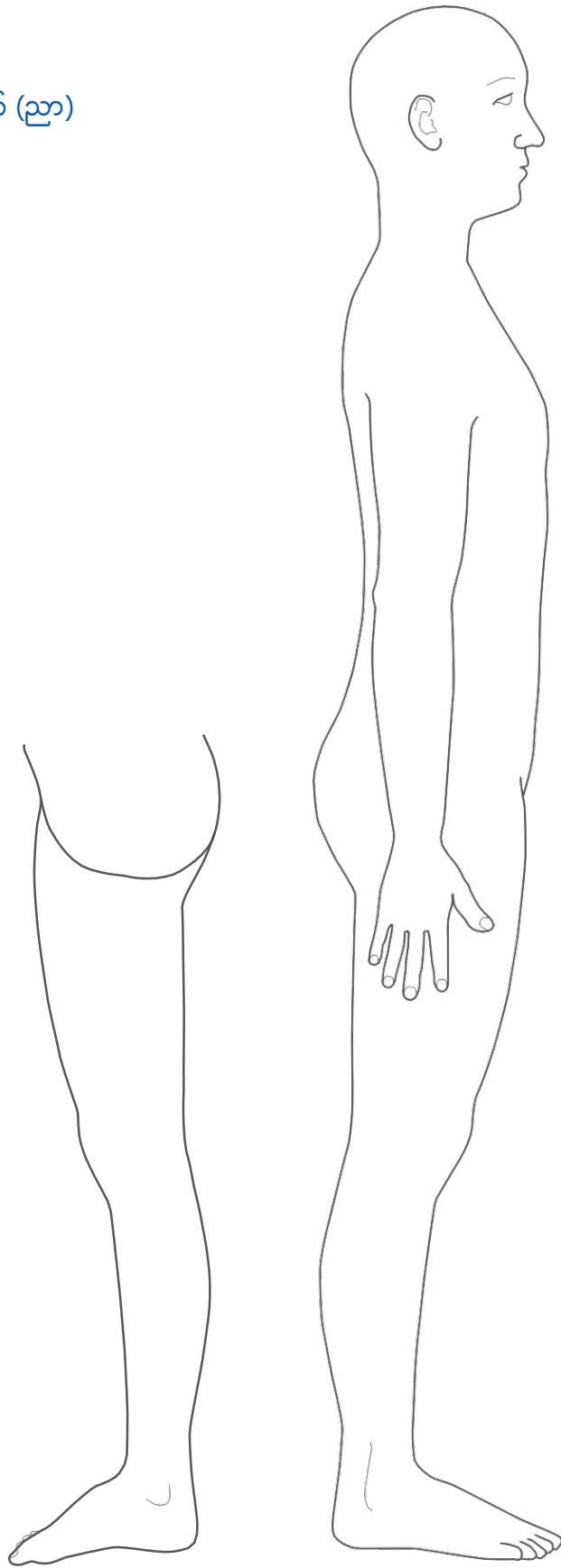
ပုံ (၂)

ခန္ဓာကိုယ် - အနောက်ပိုင်း

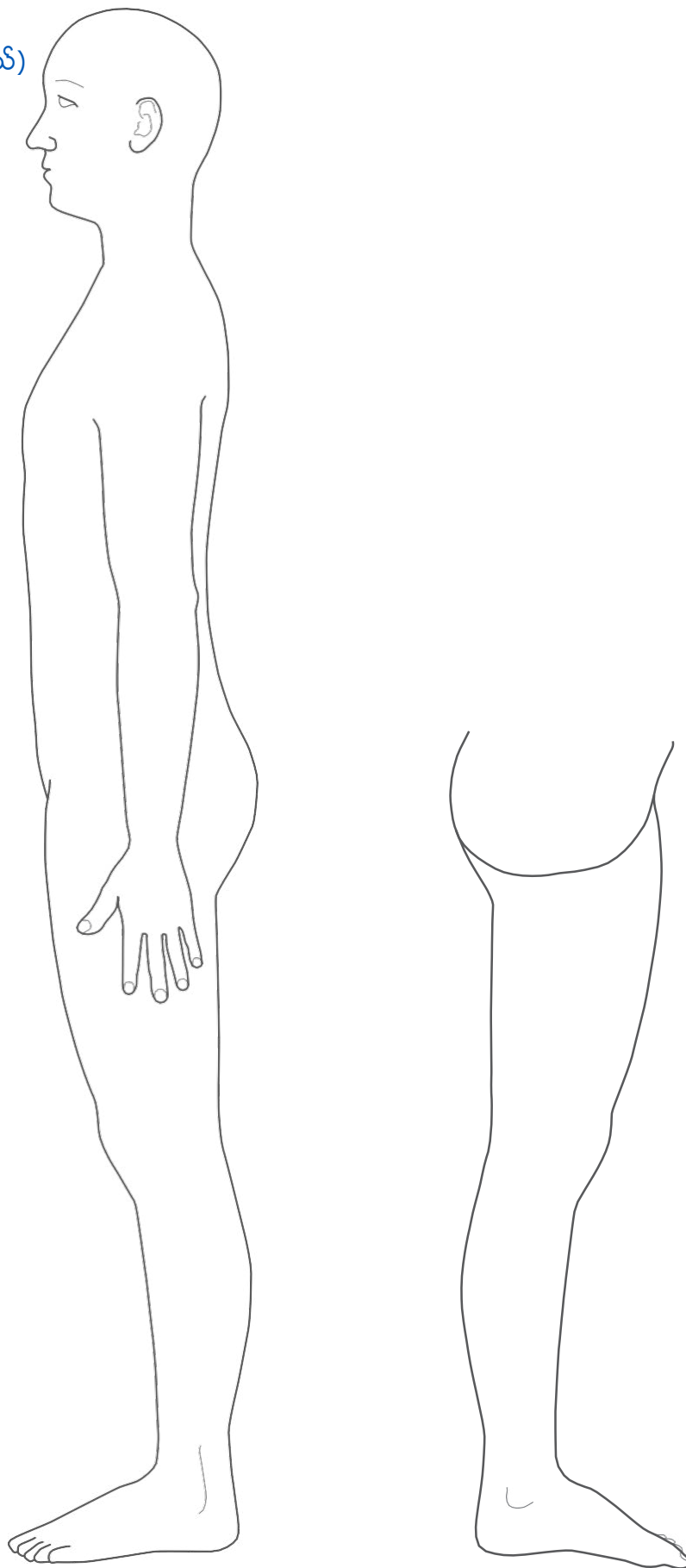
ပုံ (၃)

ခန္ဓာကိုယ်ဘေးတိုက် (ညာ)

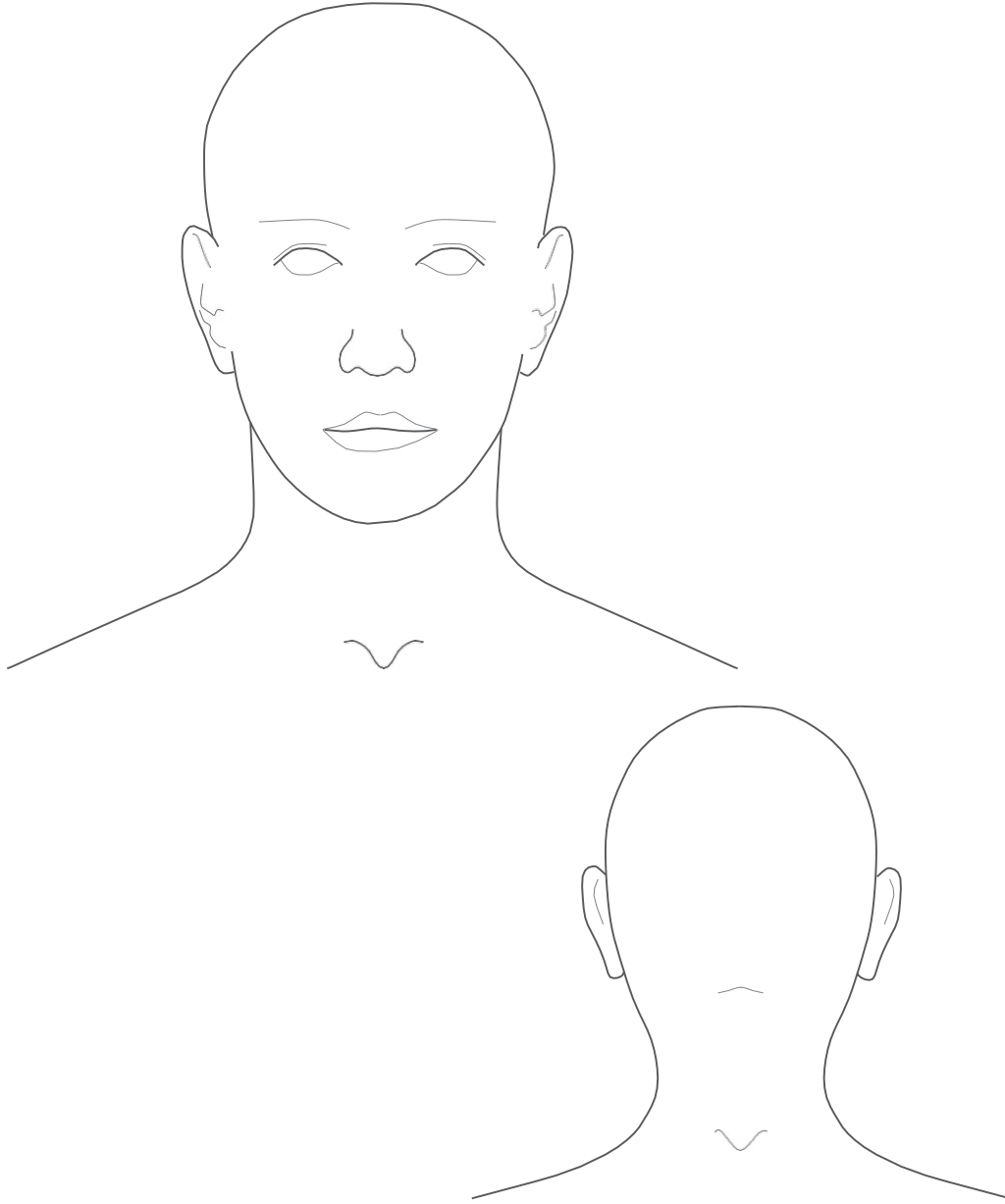
ပုံ (၄)

ခန္ဓာကိုယ်ဘေးတိုက် (ဘယ်)

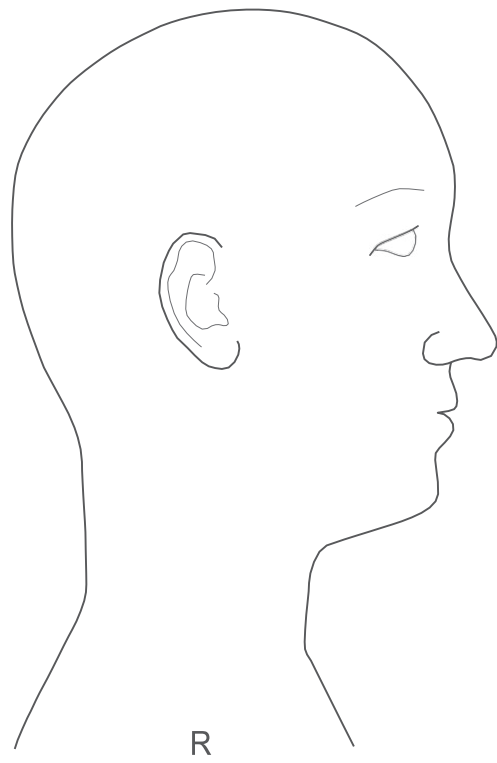
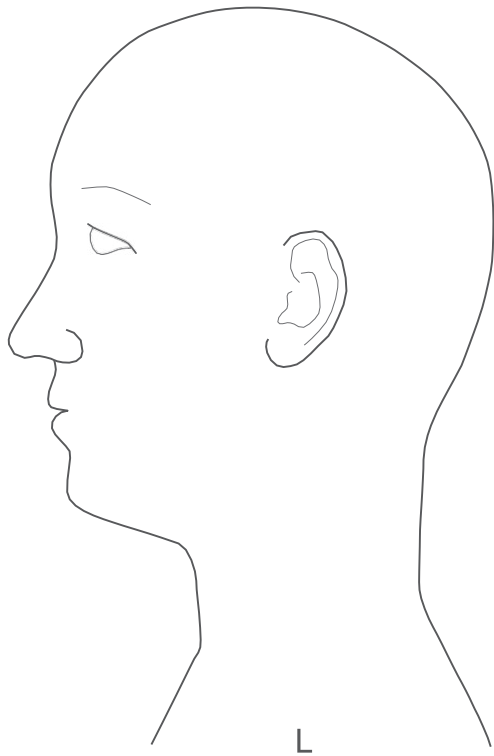
ပုံ (၅)

ဦးခေါင်း - ရှေ့နှင့်နောက်

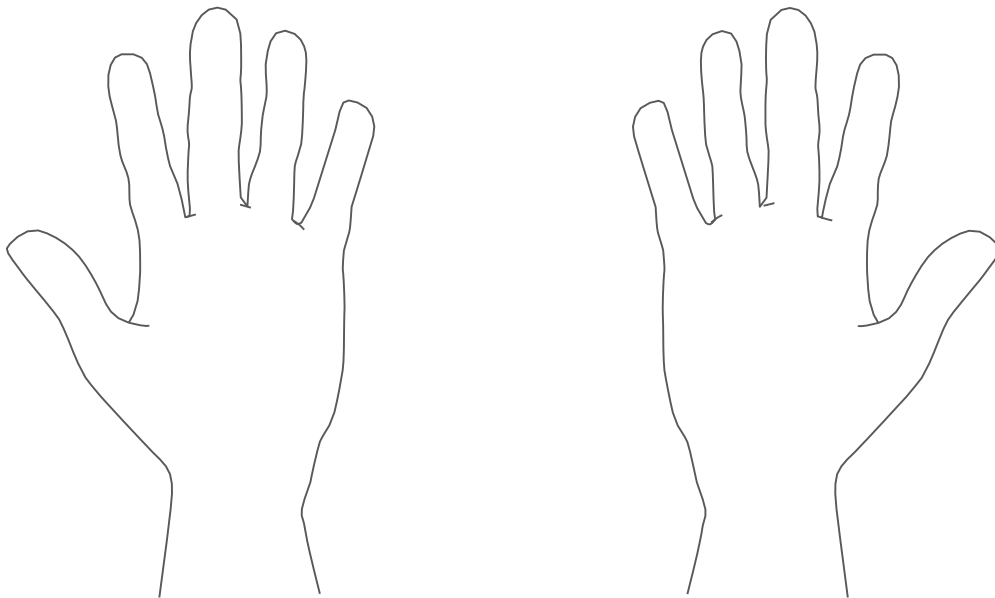
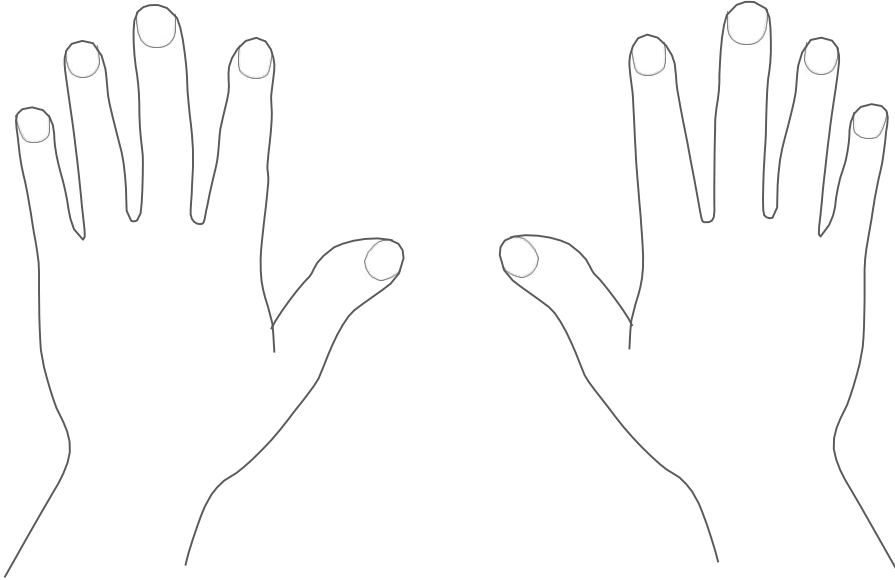
ပုံ (၆)

ဦးခေါင်း - ဘေးတိုက် (ဘယ်နှင့် ညာ)

ပုံ (၇)

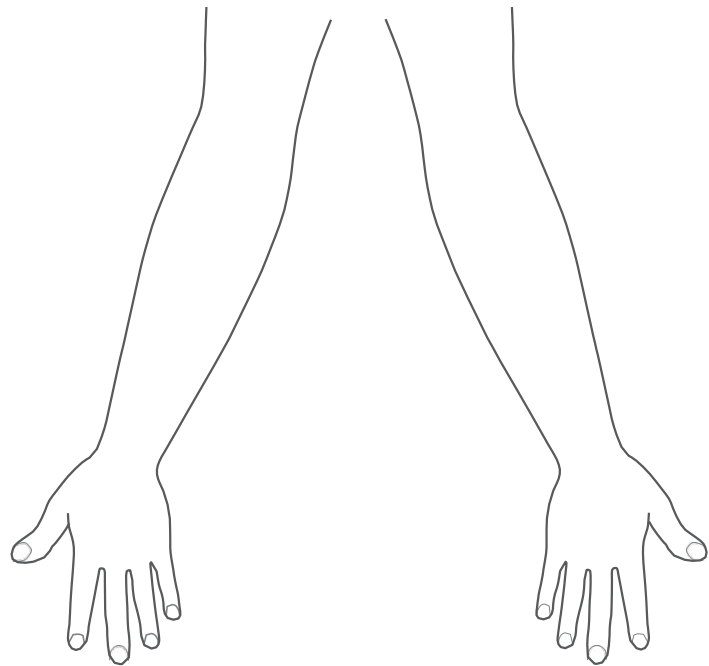
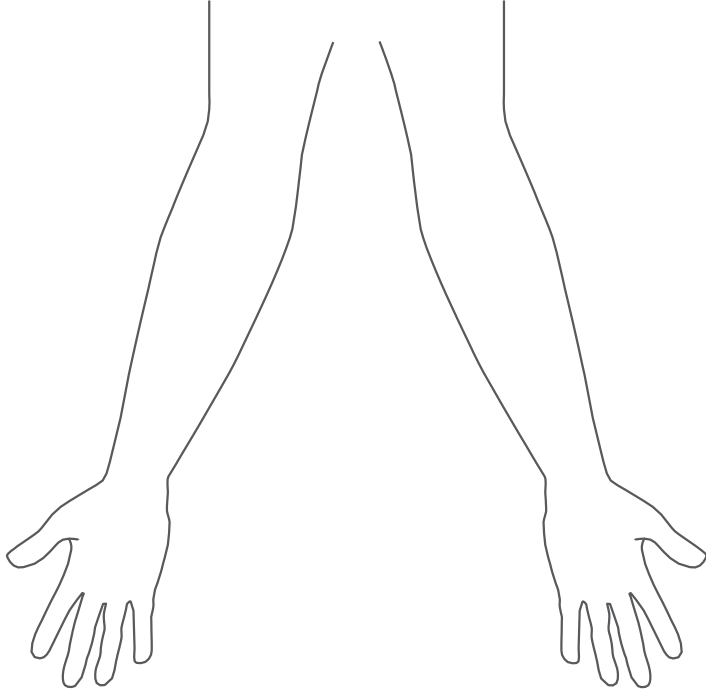
လက် - လက်ဖမိုးနှင့် လက်ဖဝါး (ဘယ်နှင့် ညာ)

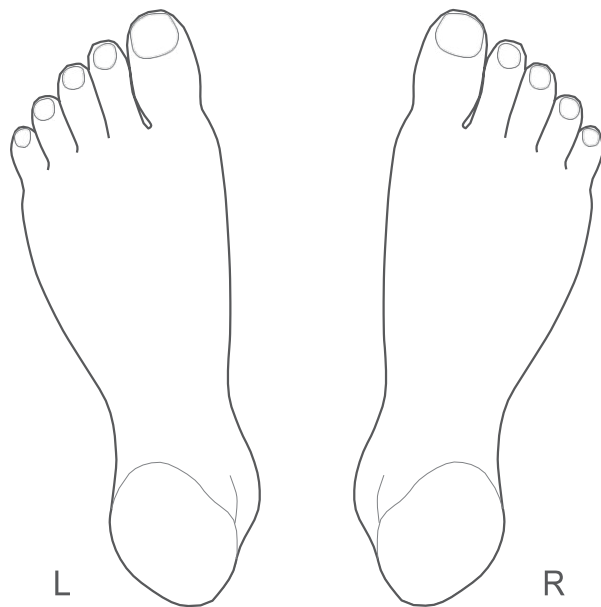
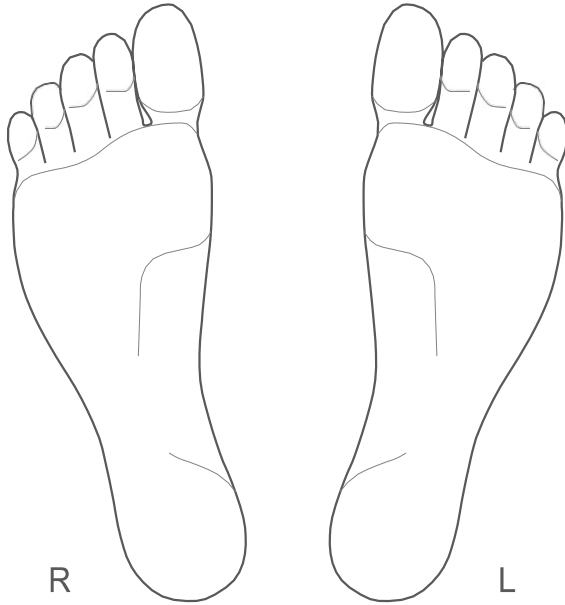
ပုံ (၈)

လက်မောင်း - (ဘယ်နှင့် ညှာ)

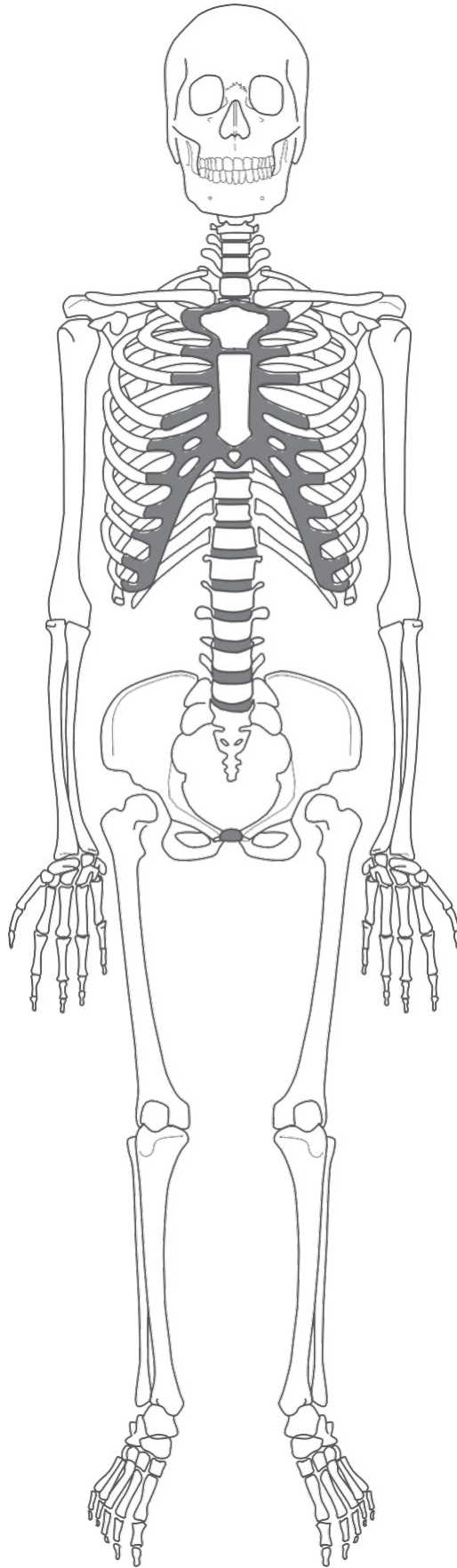
ပုံ (၉)

ခြေထောက် - ခြေဖဝါးနှင့် ခြေဖမိုး (ဘယ်နှင့် ညာ)

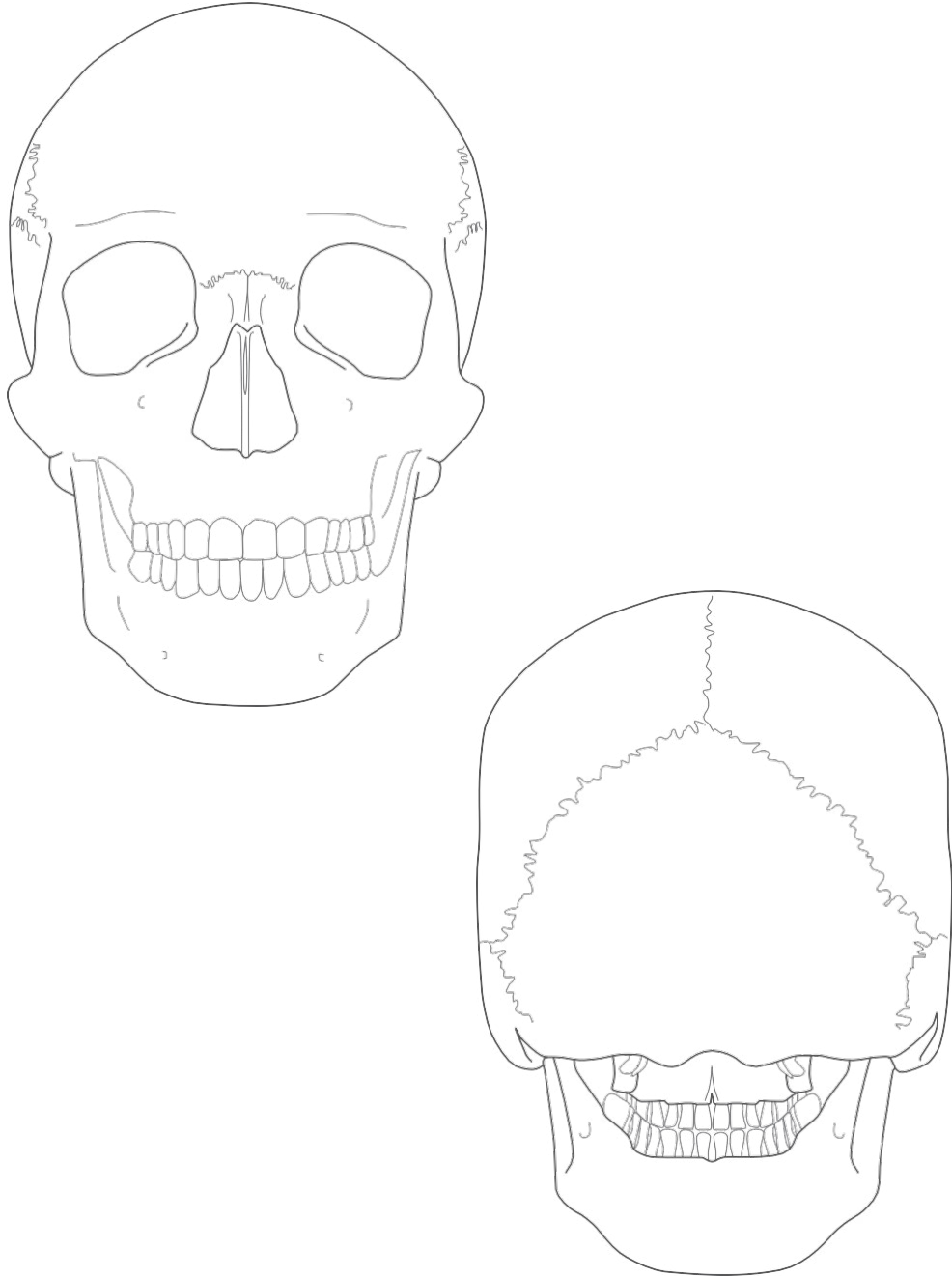
ပုံ (၁၀)

ခန္ဓာကိုယ် အရိုးစုများ

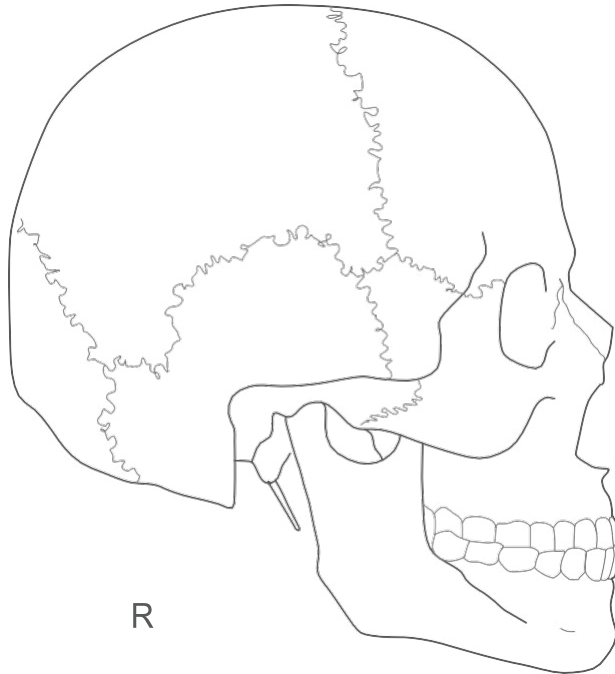
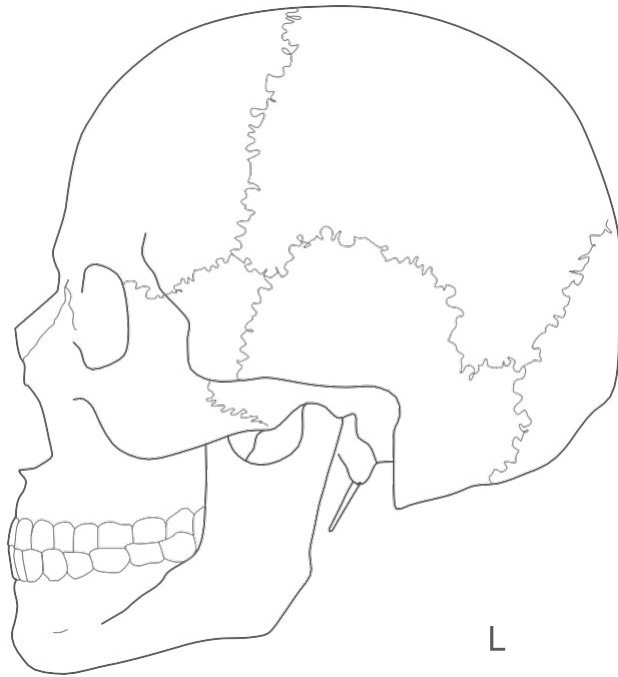
ပုံ (၁၁)

ဦးခေါင်းခွံ - ရှေ့နှင့်နောက်

ပုံ (၁၂)

ဦးခေါင်းခွံ - ဘေး (ဘယ်နှင့် ညာ)

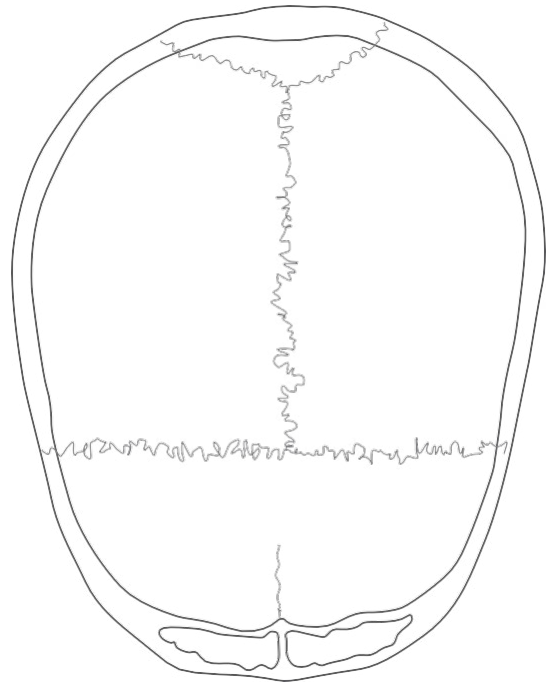
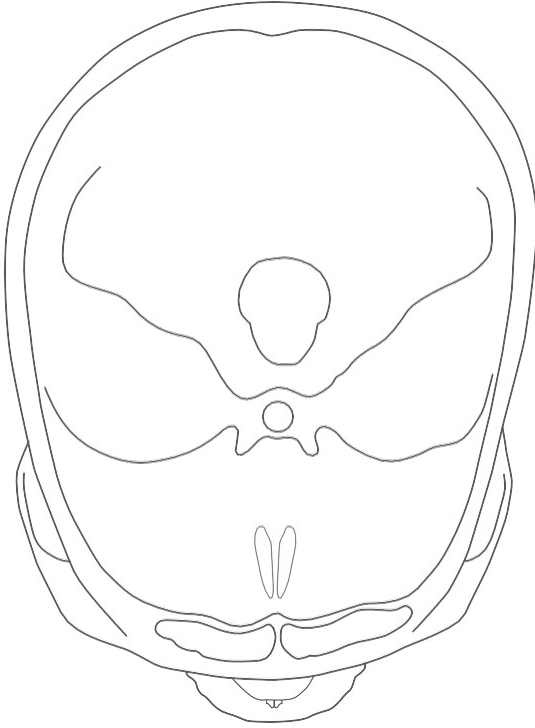
ပုံ (၁၃)

ဦးခေါင်းခွံ - အောက်နှင့် အပေါ်

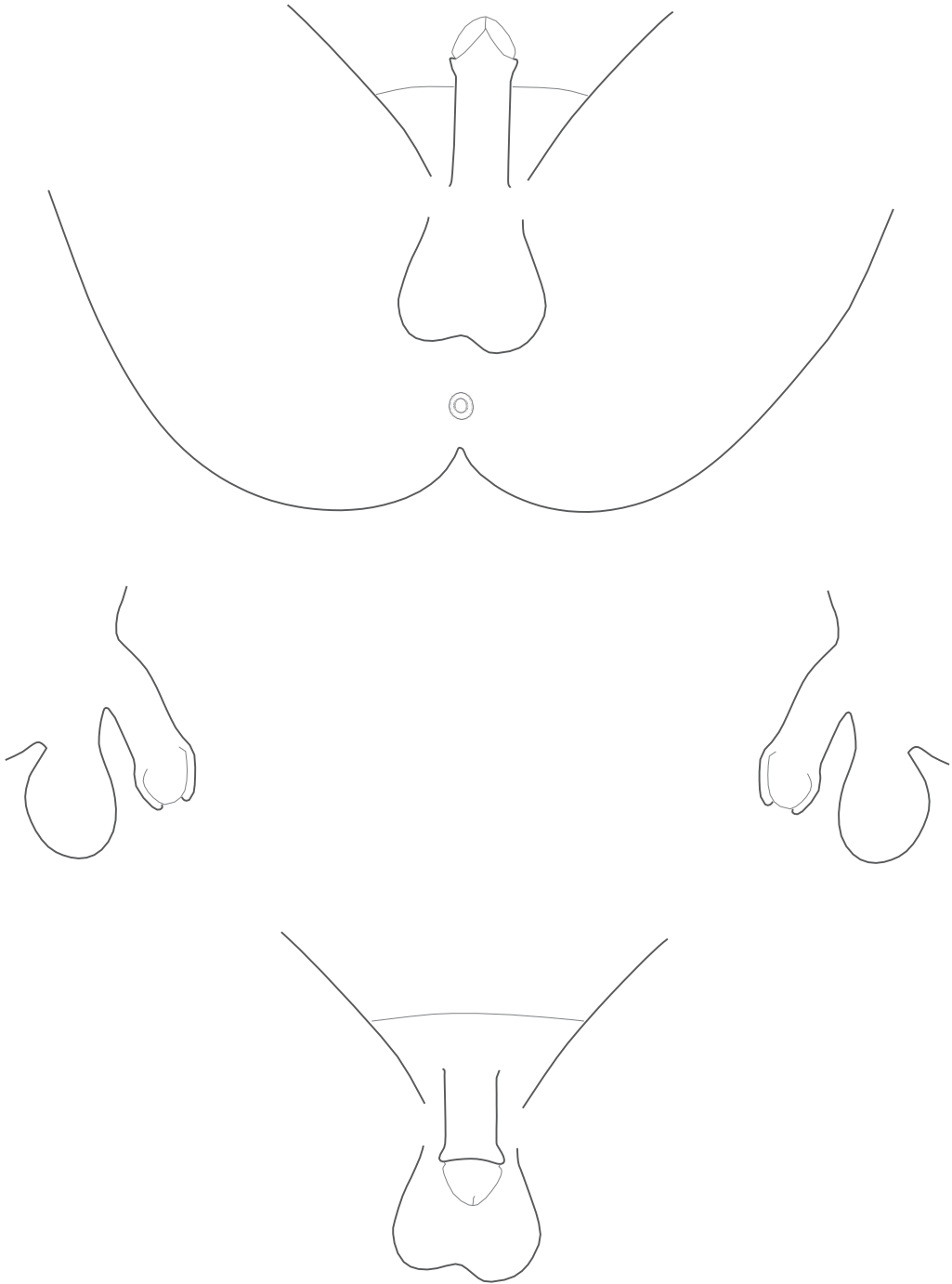
ပုံ (၁၄)

ဦးခေါင်းခွံ - အတွင်းပိုင်း

ပုံ (၁၅)

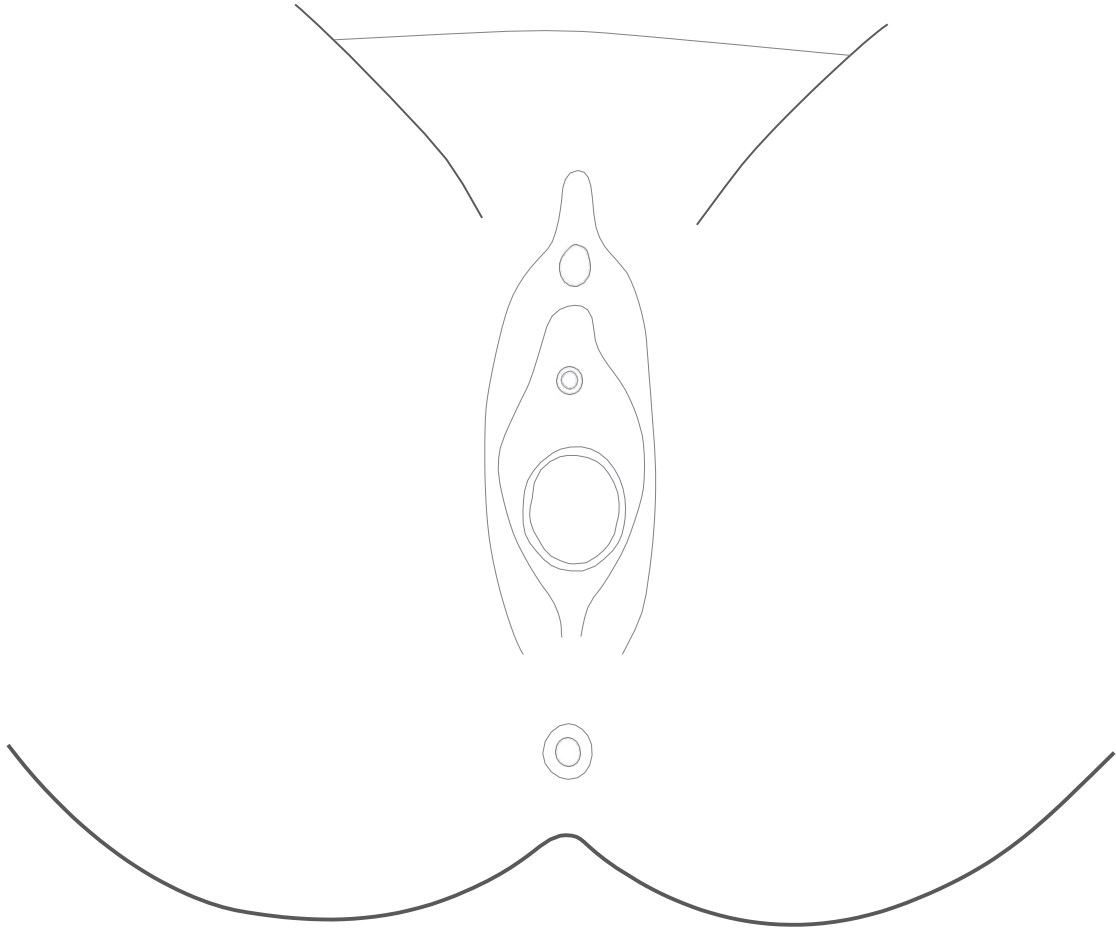
လိင်အင်္ဂါ - အမျိုးသား

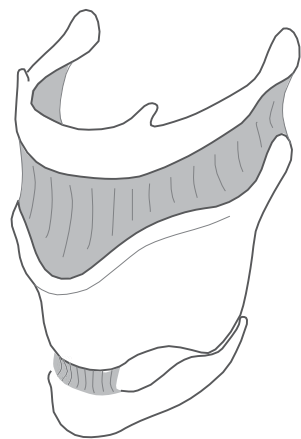
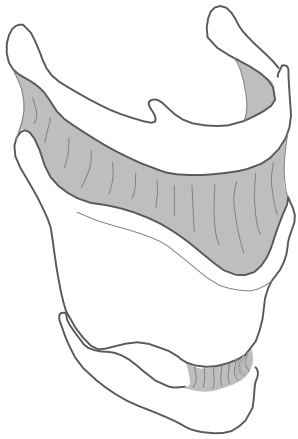
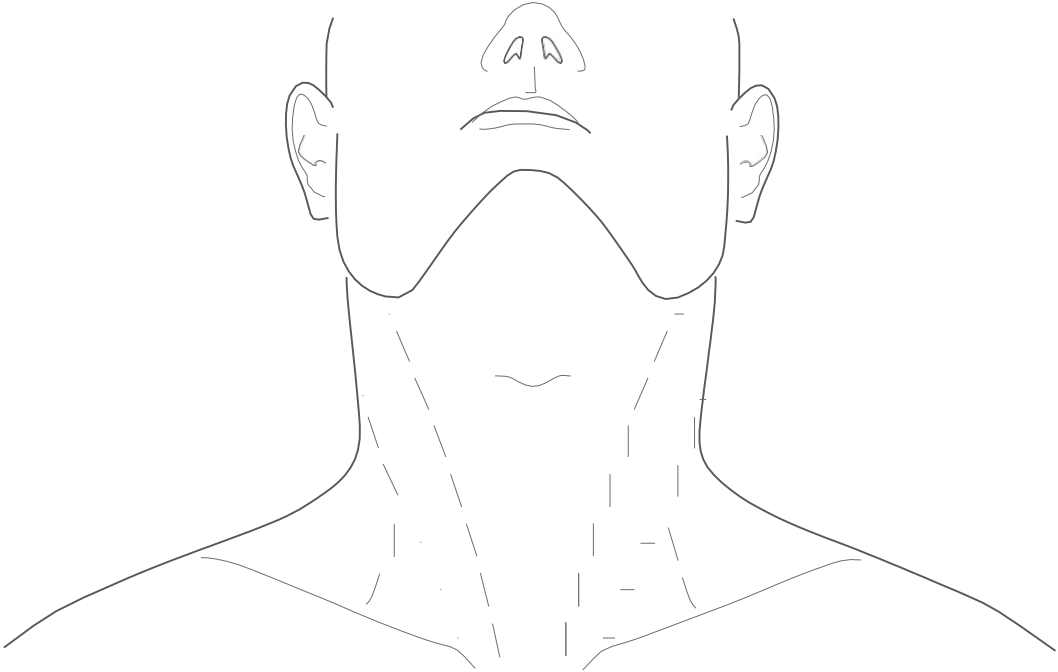
ပုံ (၁၆)

လိင်အင်္ဂါ - အမျိုးသမီး

ပုံ (၁၇)

ဆန့်ထားသောလည်ပင်း - အရှေ့နှင့်လည်မျို

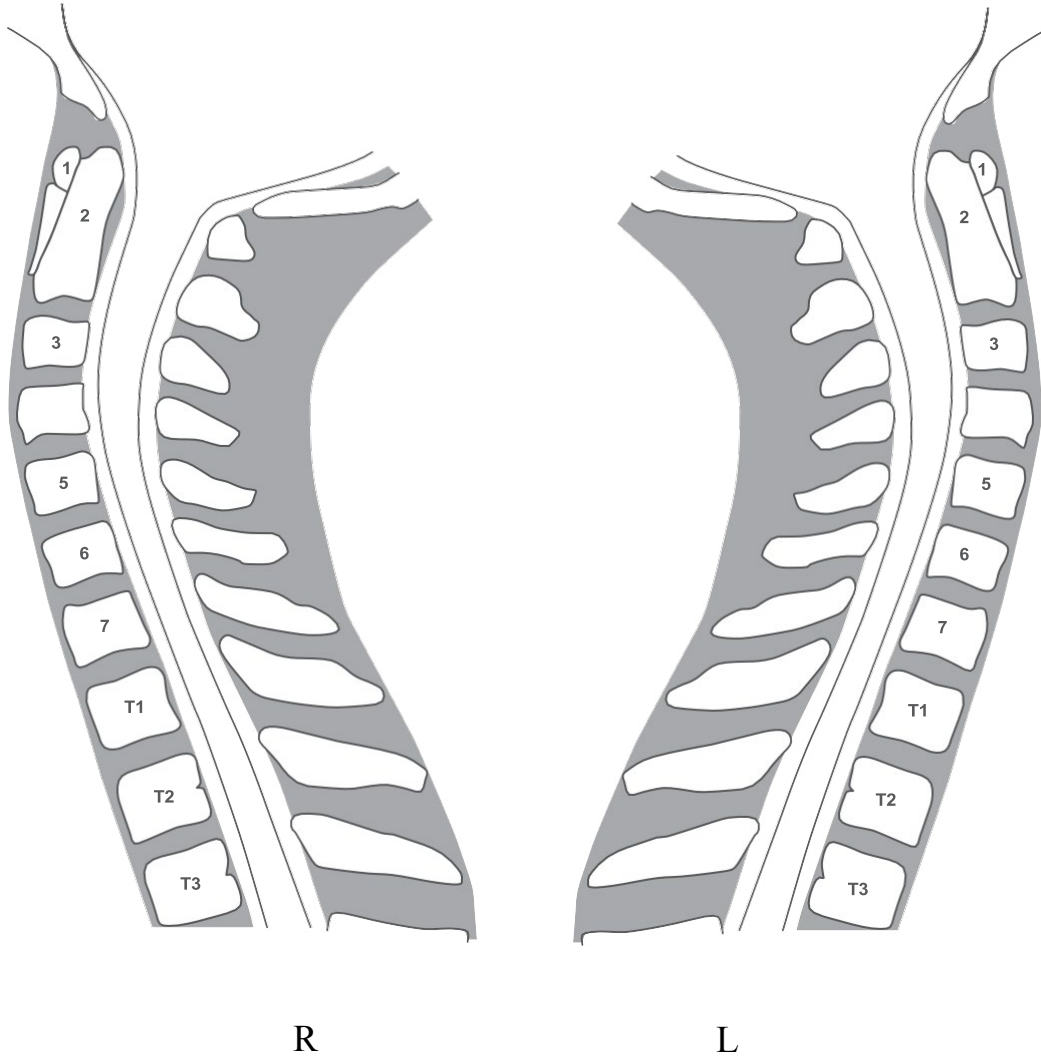
ပုံ (၁၈)

ဆန့်ထားသောလည်ပင်း - ဘေးတိုက် (ဘယ်နှင့် ညာ)

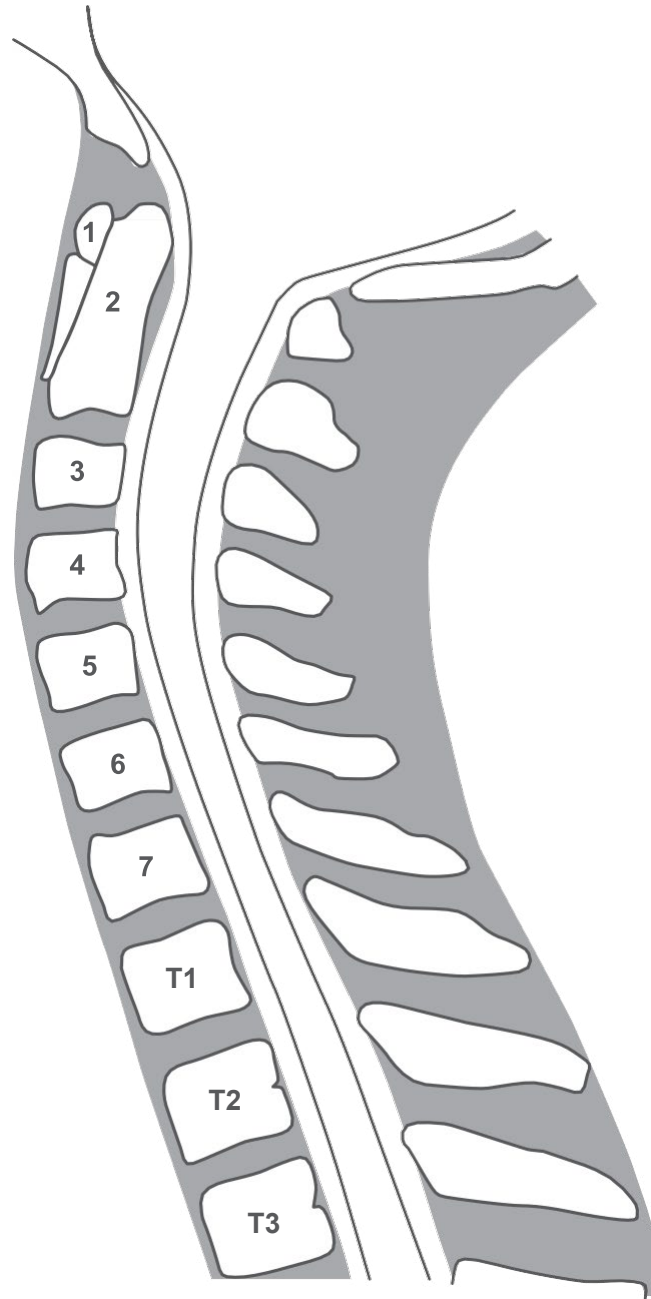
ပုံ (၁၉)

လည်ပင်း - အစိတ်ပိုင်း (ဘယ်နှင့်ညှာ)

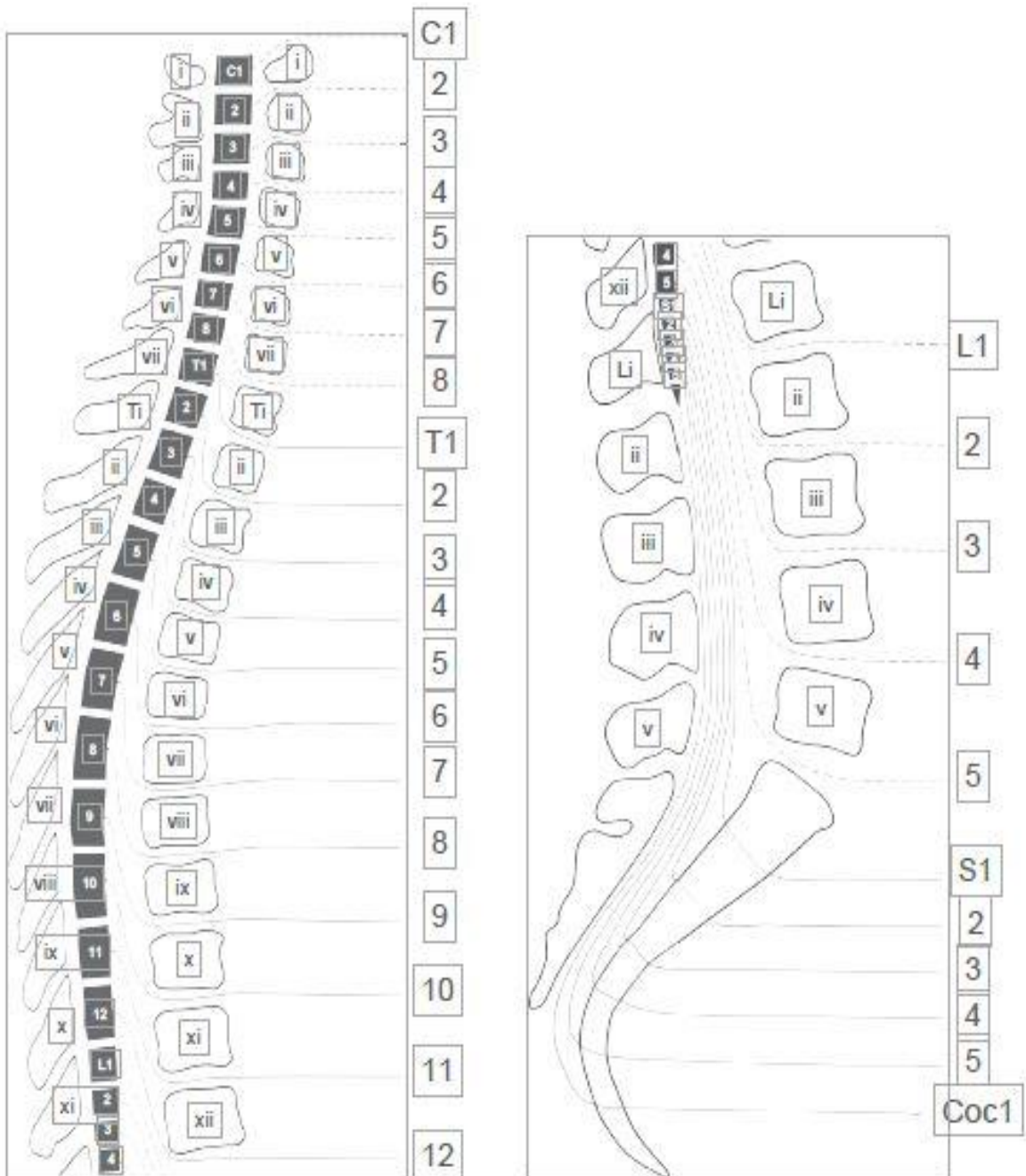
ပုံ (၂၀)

ကျောရိုး - သုံးဘက်မြင်ကွင်း

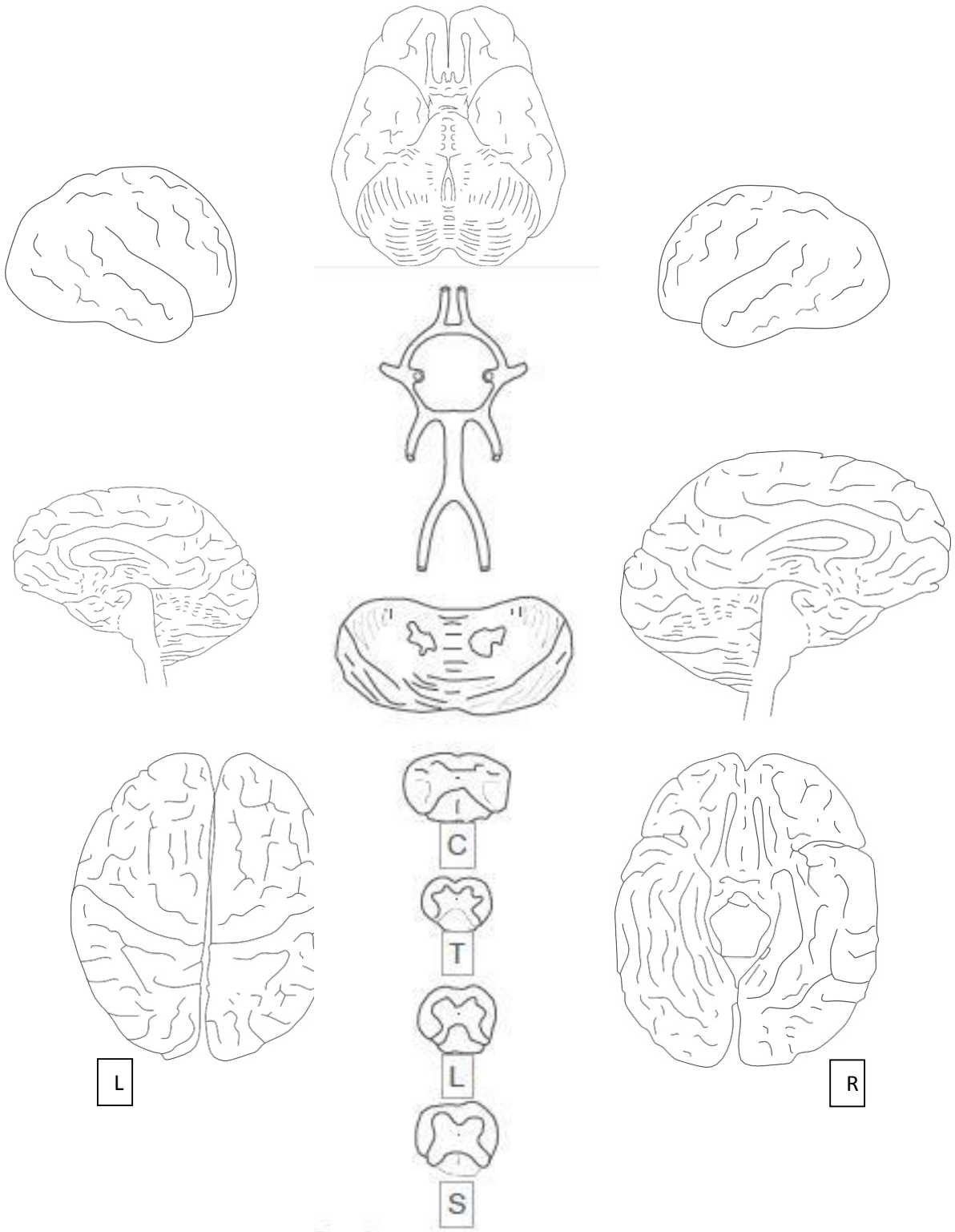
ပုံ (၂၀)

ကျောရိုး - သုံးဘက်မြင်ကွင်း (ရှေ့ပုံအဆက်)

ပုံ (၂၁)

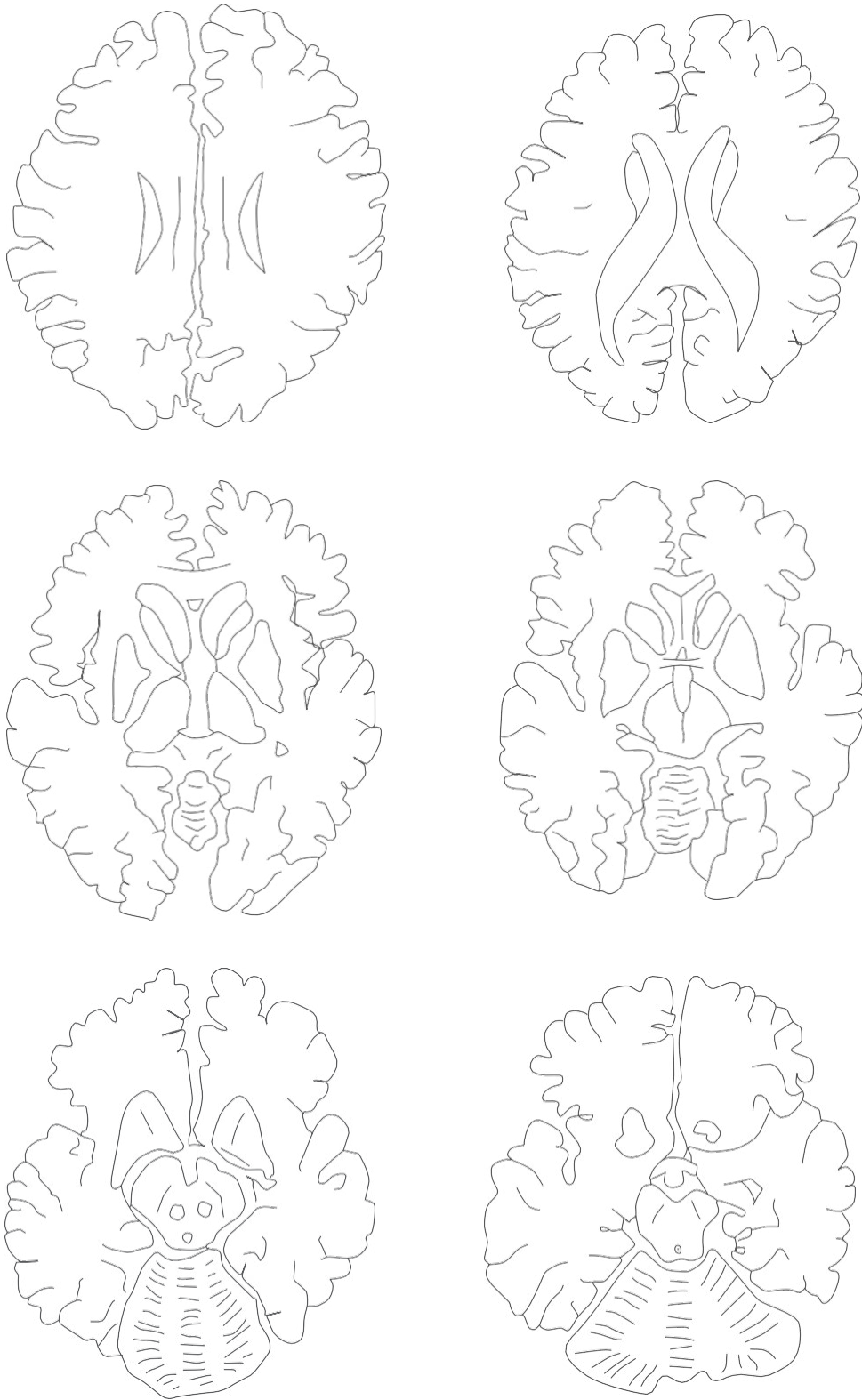
ဦးနှောက် - ဖျက်နှာပြင်များ

midbrain   pons   low-pons   medulla

ပုံ (၂၂)

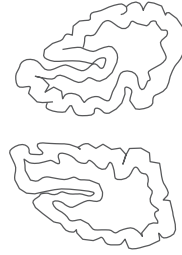
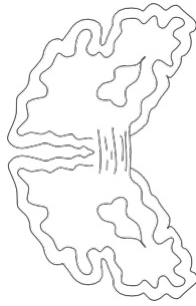
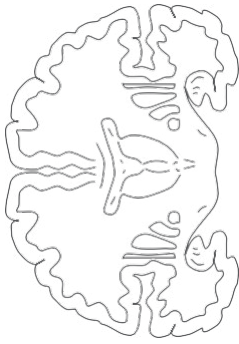
ဦးနှောက် - အစိတ်ပိုင်းများ

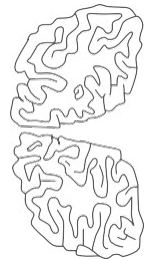
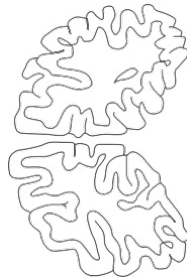
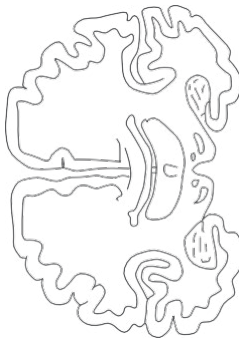
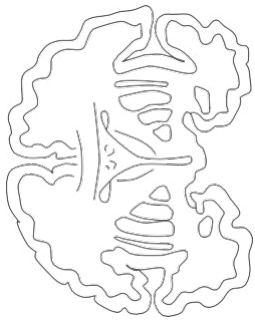
ပုံ (၂၃)

ဦးနှောက် - အကန့်လိုက်ပုံများ

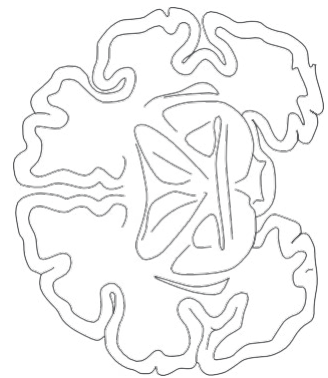
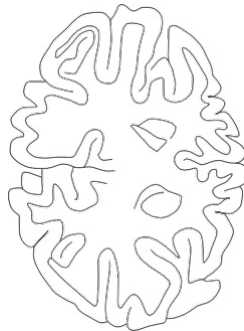
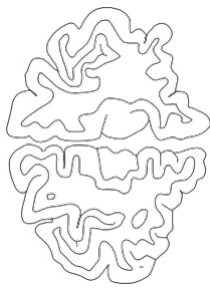
R

L

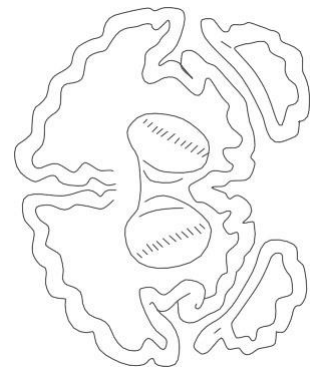
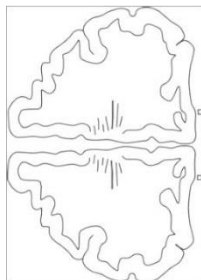
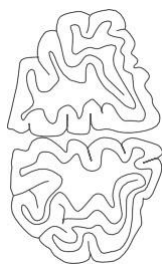
R

L

R

L

R

L

နောက်ဆက်တွဲ ၂။ အမှုဖြစ်ရပ်အသေးစိတ်ပုံစံ

အမှုဖြစ်ရပ်အသေးစိတ်

အမှုတွဲအမှတ် / UR No. .... စစ်ဆေးသည့်နေရာ.....

ပုဂ္ဂိုလ်အမည် .....

လိပ်စာ ..... လိပ်စာ .....

.....

အသက် ..... မွေးသက္ကရာဇ်: ...../...../..... ကျား/မ..... ဖြစ်..... ဖော်.....

သဘောတူညီချက်ကို .....ထံမှရရှိသည်။

ခေါ်ဆိုသည့်အချိန် .....နာရီ (မူလခေါ်ဆိုသည့်ရက်)...../...../.....	ရောက်ရှိချိန်..... နာရီ အခင်းဖြစ်ရာနေရာ ..... / ..... /	ထွက်ခွာချိန် ..... နာရီ အခင်းဖြစ်ရာနေရာမှ ..... / ..... / .....
စတင်သည့်အချိန်.....နာရီ စစ်ဆေးသည့်ရက် ..... / ..... /	ပြီးဆုံးချိန် ..... နာရီ စစ်ဆေးသည့်ရက် ..... / ..... /	ပြီးဆုံးချိန် ..... နာရီ မှတ်ချက်ပြုသည့်ရက် ..... / ..... / .....

လေ့လာသူများ၏အမည်	ရာထူး	အမည်	ရာထူး
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

အခြေအနေ/ သမိုင်း -	အဝတ်အစား -
(က) လူနာထံမှ.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
(ခ) အခြားသူများထံမှ (ရဲ၊ လူနာတင်ကား၊ မိသားစု၊ မိတ်ဆွေ၊ အခြား)	လက်ဝတ်လက်စားများ -

ပုံစံနမူနာများ -	ပုံစံနမူနာများ လက်ခံရရှိခြင်း-
.....	လက်ခံရရှိသူ၏အမည်.....
.....	ရာထူး .....
.....	လက်ခံရရှိသူ၏လက်မှတ် .....
	အချိန်..... နာရီ ရက်စွဲ ..... / ..... / .....

ဆေးမှတ်တမ်းရာဇဝင် -

.....

.....

.....

ဆေးဝါးများ.....

အထွေထွေ ဆေးစစ်ချက် -

.....

.....

ဓာတ်မှန်ရိုက်ကူးမှုမှ တွေ့ရှိချက်မှတ်တမ်း ဓာတ်ပုံ ဗီဒီယို

အခြား .....

.....

ဆေးစစ်ဆေးချက် -

နှလုံးခုန်နှုန်း.....

သွေး ဖေါင် .....

အပူချိန် .....°C

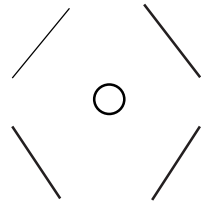
အရပ်အမြင့် .....cm

ကိုယ်အလေးချိန် ..... kg

ရုပ်အသွင်အပြင် .....

.....

.....

စစ်ဆေးသူ:

အမည် ..... လက်မှတ် .....

လုပ်ငန်းလိပ်စာ ..... အချိန် ..... နာရီ ရက်စွဲ ..... / ..... / .....

..... ဖုန်း ..... ဖက်စ် .....

ဒဏ်ရာရှင်းလင်းချက်များဆိုင်ရာ မှတ်စု -

၁ ဒဏ်ရာတစ်ခုကို ရှင်းလင်းဖော်ပြရာတွင် အောက်ပါတို့ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရပါမည်-

နေရာ	အရောင်	အသက်
အရွယ်အစား	ပုံစံများ	အနားသတ်များ
ပုံသဏ္ဍာန်	ဆေးပတ်	အမျိုးအစား
ပတ်ဝန်းကျင်	ပါဝင်မှုများ	အနက်

၂. ရှင်းလင်းချက်များသည် အောက်ပါဖွင့်ဆိုချက်များနှင့်ကိုက်ညီစေပါ။

ပွန်းပဲ့မှုများ - သွေးထွက်သည်ဖြစ်စေ မထွက်သည်ဖြစ်စေ အရေပြား အပေါ်ယံလွှာအပေါ် ကုတ်ခြစ်မှုကြောင့်ရသည့် ဒဏ်ရာ။

ပွန်းပဲ့ဒဏ်ရာ - သေးကြောများမှ သွေးများ ယိုစိမ့်မှုဖြစ်ပြီး ခန္ဓာကိုယ်၏ တစ်သျှူးများ အရောင်ပြောင်းသွားခြင်း။

ခွဲစိတ်ရာ - ဖြတ်တောက်မှုပုံစံဒဏ်ရာဖြစ်ပြီး တစ်သျှူးများကို သန့်ရှင်းပြီး ပုံမှန် ပုံစံဖြင့် တစ်သျှူးများကို ပြတ်စေခြင်း။

စုတ်ပြုဒဏ်ရာ - တစ်သျှူးများ ကွဲပြားမှု ပေါက်ပြဲမှုဖြစ်ခြင်း။

၃ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များဆိုင်ရာ ရှင်းလင်းချက်အားလုံးကို စံချိန်မီသော ခန္ဓာဗေဒဆိုင်ရာ အနေအထားများရှိ အကြောင်းအရာအား ကိုးကား ခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက်သင့်ပါသည်။

၄ ပို၍သာလွန်သော၊ နိမ့်ကျသော၊ အညှိုးပိုင်းကျသော၊ ပို၍ နောက်ကျ သော စသည့်အသုံးအနှုန်းများကို အသုံးပြုရာတွင် ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ ဆိုင်ရာ ရှင်းလင်းချက်အားလုံးကို စံချိန်မီသော ခန္ဓာဗေဒ ဆိုင်ရာ အနေအထားများရှိ အကြောင်းအရာအားကို ကိုးကားသင့်ပါ။

၅ ခန္ဓာကိုယ်ပေါ်ရှိ ဒဏ်ရာများအား တိုင်းတာထားသည့်အနေအထားကို ပုံသေဖြစ်သော အရိုးပိုင်းဆိုင်ရာ မှတ်တိုင်များအဖြစ် ကိုးကားပြီး ထားရှိသင့်ပါသည်။

၆ ဒဏ်ရာတစ်ခုအား တိကျမှန်ကန်သော အမျိုးအစားခွဲခြားခြင်းသည် ဒဏ်ရာအား ဖြစ်ပျက်စေသည့် အကြောင်းရင်းအတွက် အဓိကကျပါသည်။

၇ တိကျမှန်ကန်သောမူခင်းဆေးဘက်ဆိုင်ရာစစ်ဆေးမှုသည် ဒဏ်ရာ တွေ့ရှိရသည့် အဖြစ်အပျက်များ ပြန်လည်တည်ဆောက်ပေးရန် ကူညီပေးသင့်ပါသည်။

နောက်ဆက်တွဲ ၃။ သေနတ်ဒဏ်ရာဇယား

အမည် ..... အမှုတွဲအမှတ်.
 .....

	ဒဏ်ရာအမှတ်											
	၁		၂		၃		၄		၅		၆	
	Ent	Ex	Ent	Ex	Ent	Ex	Ent	Ex	Ent	Ex	Ent	Ex
၁။ ဒဏ်ရာရှိရာနေရာ												
ဦးခေါင်း												
လည်ပင်း												
ရင်ဘတ်												
ဝမ်းဗိုက်												
ကျော်ပြင်												
ညာလက်												
ဘယ်လက်												
ညာခြေထောက်												
ဘယ်ခြေထောက်												
၂။ ဒဏ်ရာအရွယ်အစား												
အချင်း												
အကျယ်												
အရှည်												
၃။ ဒဏ်ရာမှ အောက်ဖော်ပြပါသို့ စင်တီမီတာအကွာအဝေး												
ဦးခေါင်းထိပ်												
ခန္ဓာအလည်တည့်တည့်မှ ညာသို့												
ခန္ဓာအလည်တည့်တည့်မှ ဘယ်သို့												
၄။ သေနတ်မှ အကြွင်းအကျန်များ												
အရေပြားပေါ် ၌												
အဝတ်အစားပေါ် ၌												
မတွေ့ရ												
၅။ ခန္ဓာကိုယ်ထဲသို့ ကျည်ဖူးဝင်သွားသည့်လမ်းကြောင်း												
နောက်ပြန်												
ရှေ့သို့												
အောက်သို့												
အပေါ်သို့												
ညာဘက်သို့												
ဘယ်ဘက်သို့												
၆။ တွေ့ရှိရသည့်ကျည်ဖူး												
ဖြစ်နိုင်သောသေနတ်ပြောင်းဝ												
ပြောင်းချောသေနတ်												

နောက်ဆက်တွဲ ၄။ ထိုးသွင်းဒဏ်ရာ/စုတ်ပြဲပေါက်ပြဲ ဒဏ်ရာဇယား

အမည် ..... အမှုတွဲအမှတ် .....

	ဒဏ်ရာအမှတ်.									
	၁	၂	၃	၄	၅	၆	၇	၈	၉	၁၀
၁။ ဒဏ်ရာရရှိရာနေရာ										
ဦးခေါင်း										
လည်ပင်း										
ရင်ဘတ်										
ဝမ်းဗိုက်										
ကျောပြင်										
ညာလက်										
ဘယ်လက်										
ညာခြေထောက်										
ဘယ်ခြေထောက်										
၂။ အရေပြားပေါ်မှဒဏ်ရာသည်										
ရေပြင်ညီဖြစ်သည်										
တည့်မတ်သည်										
တစောင်းဖြစ်သည်										
၃။ ဒဏ်ရာမှ အောက်ဖော်ပြပါသို့ စင်တီမီတာအကွာအဝေး										
ဦးခေါင်းထိပ်										
ခန္ဓာအလည်တည့်တည့်မှ ညာသို့										
ခန္ဓာအလည်တည့်တည့်မှ ဘယ်သို့										
၄။ ဒဏ်ရာအရွယ်အစား										
အကျယ်										
အရည်										
၅။ ထိုးသွင်းခံရသည့်ဒဏ်ရာ၏လမ်းကြောင်း										
နောက်ပြန်										
ရှေ့သို့										
အပေါ်သို့										
အောက်သို့										
ဝိုက်၍										
ဘေးတိုက်										

ဒဏ်ရာများအားလုံးကို ဓာတ်ပုံရိုက်ကူးမှု - ရိုက်ကူးသည် ..... မရိုက်ကူးပါ .....

မှတ်ချက်များ။ ။

.....

.....

.....

.....

.....

စစ်ဆေးသူ - ..... ရက်စွဲ - .....

.....

အောက်သွားများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး အစွန်းထင်းများ၊ သွားပိုးစား၊ သွားတုများ၊ သွားအကျိုးများ၊
အပေါ်မေးရိုးအခြေအနေ၊ သွားပိုးစား၍ ကျန်ရစ်သည့် သွားအမြစ်များ၊ သွားဖုံးရောဂါအထောက်အထား
သို့မဟုတ် ခန္ဓာဗေဒပိုင်းဆိုင်ရာ အပြောင်းလဲများ စသည်တို့အတွက် တိကျသော မှတ်ချက်များ ဖော်ပြပေးပါ။

.....
.....
.....

မာကျောသောတစ်သျှူးသားများအပေါ်ကျရောက်သည့်ဒဏ်ရာများ (ရိုပါက) ဖော်ပြပေးပါ။

.....
.....
.....

နူးညံ့သောတစ်သျှူးသားများအပေါ်ကျရောက်သည့်ဒဏ်ရာများ (ရိုပါက) ဖော်ပြပေးပါ။

.....
.....
.....

စစ်ဆေးသူ/ဆရာဝန်၏ အမည်

.....

စစ်ဆေးသူ/ဆရာဝန်၏လက်မှတ်

.....

၂၀၁၆ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကောတွင် နိုင်ငံတော်အစိုးရများ၊ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတွင် အခန်းကဏ္ဍ တစ်ရပ်အဖြစ်ပါဝင်သည့် အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်း စသည်တို့အတွက် ဥပဒေမဲ့ သေဆုံးကြောင်း ဖြစ်နိုင်ခြေရှိခြင်း သို့မဟုတ် အတင်းအဓမ္မအပျောက်ဖျောက်ကြောင်း မသင်္ကာဖွယ် ဖြစ်ခြင်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရာတွင်လိုက်နာရမည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုပိုင်းဆိုင်ရာ အထွေထွေ အခြေခံစံနှုန်းတစ်ရပ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များ ဆိုင်ရာမျှဝေလှယ်ထားသည့် ဘုံစံနှုန်းတစ်ရပ်ကိုလည်း ချမှတ်ပေးပါသည်။

၂၀၁၆ မင်နီဆိုတာပရိုတိုကောအား ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီး ရုံး၏ ဝက်ဘ်ဆိုက်(www.ohchr.org) တွင် ဒေါင်းလုတ် ရယူနိုင်ရန် ထားရှိပေးထား ပါသည်။

ISBN: 978-92-1-154220-2

Layout and Printing at United Nations, Geneva – 1714577 (E)

